

VERHANDELINGEN

VOOR HET JAAR

MDCCCXVI.

VERHANDELINGEN

VAN HET

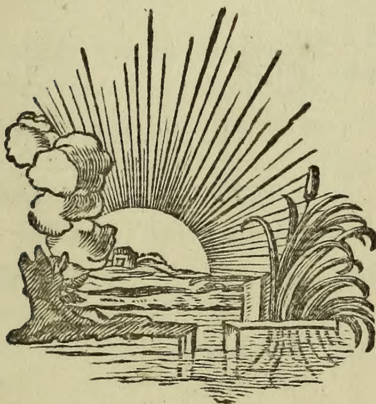
GENOOTSCHAP

TOT VERDEDIGING VAN DEN

CHRISTELIJKEN GODSDIENST,

TEGEN DESZELFS HEDENDAAGSCHE BESTRIJDERS.

VOOR HET JAAR MDCCCXVI.

in DEN HAAG *bij*
DE ERVE J. THIERRY EN C. MENSING EN ZOON.
MDCCCXVII.

De Verhandeling van C. H. METGER, over de uitſtorting van den Heiligen Geest op den eersten Pinkſterdag, *wordt uitgegeven met Approbatie der Theologiſche Faculteit van 's Lands Hooge School te Leyden.*

LEYDEN,
den 8 *December* 1817.

L. SURINGAR,
Fac. Theol. h. t. Decanus.

PROGRAMMA

Voor het Jaar 1816.

Het Genootschap *tot verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijders*, opgerigt in *'s Gravenhage*, heeft deszelfs Algemeene Vergadering gehouden op Donderdag den 5 September 1816, in welke de Aanspraak is gedaan door den Hoogleeraar HERMANNUS ROIJAARDS, ter beantwoording van de Vraag: *Waarom wij de waarheden van den Christelijken Godsdienst verdedigen?*

Waarna de Secretaris het navolgend verslag heeft gedaan der uitgeschrevene Vragen.

I. Dat op de Vraag, vorderende een *Betoog van de kracht, die er gelegen is in het bewijs voor de Waarheid en Goddelijkheid der Euangelieleer, ontleend uit de Geschiedenis van derzelver voortplanting in de eerste Eeuwen, en uit de instandhouding van het Christendom tot onzen tijd*, met bijgevoegde *verdediging tegen de nieuwste bedenkingen van* E. GIBBON *en anderen*, is ingekomen eene Latijnsche Verhandeling met de Zinspreuken: Εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ κ. τ. λ. Act. V: 39. et *Opinionum commenta delet dies, naturae judicia confirmat*, welke geoordeeld is zoo veel voortreffelijks te behelzen, dat zij de bekrooning met den Gouden Eereprijs is waardig gekeurd. Bij de opening van het daarbij gevoegd Briefje bleek de Schrijver derzelve te zijn KARL CHRISTIAN SELTENREICH, Leeraar te *Wermsdorf*, bij *Hubertusburg*, in het Koningrijk *Saxen*.

II. Dat op de uitnoodiging eener *Handhaving van de Leer eener bijzondere, in het bestuur der wereld, en der onderscheidene lotgevallen der menschen zigtbare Goddelijke Voorzienigheid, opgehelderd door voorbeelden van vroeger en*

en later tijd, wel eenige ſtukken zijn ingekomen, doch waarvan er geene voldoende is geoordeeld. Waarom dit onderwerp nogmaals ter bearbeiding wordt opgegeven; en wel zoo, dat men hetzelve bijzonder verlangt *opgehelderd* te zien door *voorbeelden uit de Nederlandſche Geſchiedenis*; — en zulks voor den eerſten September 1817.

III. Dat over *het gebruik van de Boeken des Ouden Verbonds, ter bevestiging van de Leerſtukken, die in het Nieuwe Verbond duidelijker worden voorgedragen*, wel is ingekomen eene Nederduitſche Verhandeling met de Zinſpreuk: *Gij hebt het Profetisch woord, hetwelk zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht geeft*; — doch welke, naar het doel der uitgeſchrevene Vraag, niet heeft kunnen bekroond worden.

IV. Dat over *het gewigt van het getuigenis of ſtilzwijgen der Kerkvaders en andere Schrijvers in de vier eerſte Eeuwen, bij de verdediging der Echtheid van betwiste Bijbelboeken en Bijbelplaatſen*, geene Verhandeling is ingekomen.

V. Gelijk ook niet over *het doel der Zoen-offers des Ouden Verbonds.*

VI. Dat op de Vraag: *Welk denkbeeld heeft men te vormen van de Uitſtorting des Heiligen Geestes op den eerſten Pinkſterdag, en hoe ſtrekt dezelve ten bewijze van de Waarheid en Goddelijkheid der Euangelieleer?* eenige Verhandelingen zijn ingekomen, onder welke eene Hoogduitſche, met de Zinſpreuk: *ὑμῖν ἐστιν ἡ ἐπαγγελία* (*τοῦ ἁγίου Πνεύματος*) *καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν κ. τ. λ.* PETRUS, *Handel.* II: 39. vergel. met 38 en 33, welke de bekrooning met den Gouden Eereprijs is waardig geoordeeld, waarvan bij de opening van het daarbij gevoegde Briefje de Schrijver bleek te zijn CONRAD HERMANN METGER, eerſte Evangeliesch-Gereformeerde Prediker te *Dykhauſen* en *Neuſtadt Gödens*, in het Vorſtendom *Oostfriesland*; — alsmede eene Latijnſche met de Spreuk: *οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ*, 1 Cor. XII: 3, welke geoordeeld is te verdienen als een *Accesſit* mede uitgegeven, en, wanneer de Schrijver zich zal gelieven bekend te maken,

met

met eene Zilveren Medaille bekroond te worden.

VII. Dat op de Vraag: *Is er in de Historische en Profetische Schriften des Ouden Verbonds zoodanige zamenhang te ontdekken, dat daaruit eene bijzondere Goddelijke leiding, waardoor derzelver verschillende Schrijvers bestuurd zijn, klaarblijkelijk kan aangewezen en bevestigd worden?* geen antwoord is ingezonden, wordende deze Vraag op nieuw ter beantwoording opgegeven tegen den eersten Januarij 1818.

VIII. Dat eindelijk op de Vraag: *op welke gronden kan men vastftellen, dat de Brieven van* PAULUS, *zoo als die in de schriften des Nieuwen Verbonds voorhanden zijn, door hem zelven zijn vervaardigd, en dus niet moeten aangemerkt worden als alleen de hoofdgedachten van Paulus behelzende, welke door anderen, ons onbekenden, zouden uitgebreid en beschreven zijn?* geene voldoende Verhandelingen zijn ontvangen, onder welke echter eene met de Spreuk: *Si quid novisti rectius istis, candidus imperti, si non, his utere*

mecum, HORATIUS, — anders vele verdiensten heeft, waarom derzelver Schrijver en anderen nogmaals worden uitgenoodigd, om over datzelfde Onderwerp eene Verhandeling in te leveren tegen den eersten Februarij 1818.

Het Genootschap noodigt op nieuw alle kundige Voorstanders van Waarheid en Godsvrucht, met aanbieding van den gewonen Eereprijs:

I. Om in te leveren een *Betoog*, *dat de nog blijvende onbekendheid met het Christendom, en de afkeerigheid van hetzelve bij een groot gedeelte des menschdoms, zoo weinig als de tegenspoeden der Christelijke Kerk, een gegrond vermoeden opleveren tegen de Waarheid en Echtheid van den Christelijken Godsdienst.*

II. Te beantwoorden de Vraag: *In hoe ver verdient de wijze, op welke Jezus Christus en zijne Apostelen de voornaamste waarheden van den Natuurlijken Godsdienst leerden en bevestigden, ten allen tijde nagevolgd te worden?*

Bei-

Beide voor den eersten Januarij 1818.

III. Nog stelt het Genootschap, op aanzoek van eenen Godsdienstvriend, die ook aangeboden heeft, bij het inkomen eener voldoende Verhandeling, den Gouden Eereprijs zelf te bekostigen, ter beantwoording, voor den eersten November 1817, voor de Vraag: *Waarin bestaan, volgens de Leer der Heilige Schrift, de werkingen des Heiligen Geestes in het hart van elken zondaar, die behouden wordt? En is op deze Leer gegrond de onderscheiding van gemeene en bijzondere werkingen van dien Geest? Zoo ja, waarin is dat onderscheid gelegen?*

Voorts verwacht het Genootschap, behalve op de voor eenen onbepaalden tijd openstaande Vragen, volgens het Programma des vorigen jaars, nog Antwoorden:

voor den eersten December 1816,

op de beide, in 1811 opgegeven, en in 1813 en 1815 herhaalde Vragen:

Of er algemeene en zekere gronden der

Wijsbegeerte zijn, die ons verpligten zouden, om zoodanige onmiddellijke en bovennatuurlijke tusſchenkomſten der Voorzienigheid te ontkennen, als er, volgens de letterlijke verklaring der Heilige Schriften, in vroegere eeuwen hebben plaats gehad? — En

Of men in de verklaring der Heilige Schriften, over het algemeen, op dezelfde wijze moet te werk gaan, als bij andere ſchrijvers, en of er, des niet te min, nog bijzondere regels bij dezelve zijn in acht te nemen?

En op de, in het vorige jaar uitgeſchrevene Vragen,

voor den eerſten Januarij 1817:

In hoe ver kan en moet men zich in de uitlegging der Heilige Schrift, en in de verklaring en verdediging van Christelijke Leerſtellingen, bedienen van Wijsgeerige Grondbeginſelen? — En

voor den eerſten Februarij 1817:

Eene uitlegkundig geſtaafde opgave van de

de *Geloofs-* en *Zedeleer* van PAULUS, getrokken uit zijne Redevoeringen in de *Handelingen der Apostelen*, en uit zijne Brieven aan de *Romeinen* en *Galatiers.*

De Schrijvers, die naar den Prijs dingen, worden verzocht, hunne *Namen niet* bij de Verhandelingen te ſtellen, maar dezelve met eene Spreuk te onderſchrijven, en er bij te voegen een *verzegeld Briefje*, dezelfde Spreuk tot opſchrift hebbende, waarin hunne Namen en Woonplaatſen gemeld zijn; voorts zich der *kortheid* en *klaarheid* te bevlijtigen, en hunne Verhandelingen, in *leesbaar ſchrift*, liefst in de Nederduitſche en Latijnſche, en des noods in de Hoogduitſche Taal, met Romeinſche Letters, (nadien het met Hoogduitſche karakters en onduidelijk geſchrevene niet in aanmerking gebragt wordt), *vrachtvrij*, en, zoo veel mogelijk, met eene bij het Genootſchap onbekende hand geſchreven, te zenden aan den *Secretaris des Genootſchaps*, THOMAS HOOG, *Predikant te Rotterdam*, en zich te ſchikken naar de voorwaarden, in vorige Programmata opgegeven.

Het Genootſchap herinnert de meermalen herhaalde waarſchouwing, in vorige Program-

mata gedaan, dat men zijne bekroonde Verhandelingen, noch afzonderlijk, noch in een ander werk zal mogen uitgeven, zonder bewilliging dezer Maatſchappij.

Het Genootſchap behoudt aan zich het regt, om, naar goedvinden, en ten algemeenen nutte, gebruik te maken van alle de ingekomene Verhandelingen, en dezelve, ſchoon er de Prijs niet aan is toegewezen, geheel of ten deele gemeen te maken, 't zij alleen met bijvoeging der Zinſpreuken, door de Schrijvers gebruikt, 't zij ook met uitdrukking van hunne Namen, indien zij, daartoe verzocht wordende, dezelve gelieven te openbaren.

AAN-

AANSPRAAK,

TER BEANTWOORDING VAN
DE VRAAG:

WAAROM VERDEDIGEN WIJ DE WAARHEDEN VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST?

GEDAAN IN DE ALGEMEENE VERGADERING, DEN 5 SEPTEMBER 1816,

DOOR

HERMANNUS ROIJAARDS,

HOOGLEERAAR IN DE GODGELEERDHEID
TE UTRECHT.

HOOGSTGEËERDE HOORDERS!

Het opſchrift van het Genootſchap, tot welks Algemeene Vergadering wij thans zijn opgekomen, is: *Ter verdediging van den Christelijken Godsdienst.* Hebben wij dien naam wel gekozen? Is dat doel onzer waardig? Mogen wij onze Medechristenen uitnoodigen, om daaraan deel te nemen? Is dit waarlijk ter bevordering van den Godsdienst? De ontwikkeling dezer vragen, die zeer gewigtig zijn, lost zich in deze eene op: *Waarom verdedigen wij den Christelijken Godsdienst?* En, gelijk ik daartoe lust had, zoo ſcheen het mij ook niet ongepast, dit belangrijk Vraagſtuk met U, geëerde Hoorders! tegenwoordig te overwegen.

I.

Maar hoe! Is die vraag wel der moeite waardig om overwogen te worden?

De Christelijke Godsdienst is het dierbaarst geschenk van God, in leven en in sterven. Een voorregt, waarmede onze tijden verwaardigd zijn, boven de vorige eeuwen! Wij belijden een' Godsdienst, die alle andere wijzen van Godsvereëering, aan ons bekend, verre overtreft! En dat meer is, God en Christus hebben ons denzelven bekend gemaakt! Is het nu reeds eene hoogstbelangrijke zaak, voor Koning en Vaderland te strijden, de zaak der menschheid te verdedigen, voor zijne tijdelijke belangen te waken, en het onze te beschermen; dan is het nog veel voortreffelijker voor den Godsdienst, voor den Christelijken Godsdients, te staan, te strijden, en deszelfs zaak te verdedigen, dewijl het de zaak van God, de bron van alle ware gelukzaligheid is.

Ik wenschte wel, Mijne Hoorders! dat dit van allen zoo geredelijk wierde toe-

toegeſtaan, dat er geene bedenkingen tegen ingebragt, geene zwarigheden in den weg waren, die zulk eene overreding verzwakken, en 't bezef van dezen pligt verduisteren konden!

Maar niemand, die den Geest des tijds kent, die weet, wat er ſedert jaren gedacht, geſproken en geſchreven is, kan onkundig zijn, hoeveel men heeft voortgebragt, en alom verſpreid, waardoor deze waarheid niet weinig ſchijnt verzwakt en beſtreden te worden.

De Christelijke Godsdienst, zoo als die in Gods Woord geleerd en door ons beleden wordt, heeft, zegt men, geene verdediging noodig; Deze is het werk van God, de leer van Christus, en zou onze groote Opperheer immer gedoogen, dat dezelve vernietigd wierde? Zouden de poorten der helle deze leer, of de Gemeente daarop gebouwd, ooit overweldigen? En waartoe dan eene menſchelijke verdediging van iets, dat moet blijven beſtaan? Waartoe menſchelijke kracht en wijs-

wijsheid aangewend, om dien Godsdienst te verdedigen? Zulk eene verdediging, voegt men er bij, is meestal een ſtrijd, niet voor den Godsdienst, als zoodanig, maar voor de aangenomene meeningen der menſchen, die naar hunnen zin het woord van God verklaren willen. Men ſtrijdt dus niet voor God, maar voor zichzelven, voor zijne begrippen. En ziet daar, met deze ééne magtſpreuk denkt men op eenmaal alle verdediging der Godsdienstwaarheden onnut te maken. Te meer, daar men beweert, dat ſoortgelijke verdedigingen eene partijſchap, een' ſtrijd verwekken, waardoor de zoo heerlijke mensch- en broederliefde, de geest en het karakter van het Christendom, geheel geſtremd, en er dus verkeerde aandoeningen in de harten verwekt worden, waarvan het treurig gevolg zou wezen, dat men, in plaats van waarlijk Godsdienstig te zijn, ongodsdienstig wordt.

En wordt dan ook niet, zoo doende, de vereeniging van verſchillende Chris-

Christen-Genootschappen, eene zoo heilrijke uitwerking, waarnaar elk weldenkende zoo zeer verlangt, die elk belijder van Jezus naam zoo hartelijk wenschen moet, ten eenenmaal tegengewerkt. Waarlijk, zoo roept men overluid, men doet door die verdediging niets anders, dan te beweren, dat men gelijk heeft in zijne meening, dat anderen kwalijk denken, en belet dus, ja verbreekt, den band der vereeniging; een kwaad, hetwelk niet genoeg kan tegengewerkt, en met wortel en tak behoort uitgeroeid te worden!

Zoo is men, Mijne Hoorders! wijs in zijne eigene oogen, en meent het bekrompen verstand van anderen, die alleen gewoon zijn de zaken in het klein te beschouwen, en voor meer verhevene, en alles omvattende denkbeelden onvatbaar zijn, te overtreffen. En evenwel, in het rijk der waarheid moeten redenen en overtuiging alléén beslissen, en ik zou van U allen, die hier thans tegenwoordig zijt, Geëer-

de Hoorders! zulke ongunstige gedachten niet durven voeden, dat Gij niet liever ware gronden, dan wel magtſpreuken vernemen wilt, en van mij ook geene andere uitſpraak verwacht, dan die wel gegrond is op waarheid en op overtuiging.

En wat zullen wij dan op dit alles antwoorden? Hebben wij dan, Mijne Geachte Medebeſtuurders! zulk eene vergeefſche moeite op ons genomen, en ſedert deze Maatſchsppij gevestigd is, een' nutteloozen en gevaarvollen arbeid aanvaard? Hebt Gij allen, die U beroemdet, begunstigers, voorſtanders en onderſteuners te zijn van dit Genootſchap, uw vermogen en uwen ijver zoo kwalijk beſteed? Was dan onze laatſte, onze geliefde en brave Erfſtadhouder, Oranjes Vorst, zoo kwalijk beraden, dat Hij zich de belangen dezer Maatſchappij aantrok, en deze Algemeene Vegadering meermalen met zijne hooge tegenwoordig-vereerde? Zijn onze vorige Hooge Magten, Hollands Staten, zoo bedrogen

gen geweest, dat zij deze Maatſchappij met opene brieven onder hunne beſcherming namen? Is dan onze geëerbiedigde Vorst, Neêrlands geliefde Koning, zoo misleid, dat Zijne Majesteit ons zoo goedgunstiglijk van Zijne gunst en hoede verzekerde? Zijn dan vele van de meest aanzienelijke, van de verlichtſte Mannen, in dit land, zoo verbijsterd geweest, dat zij hunnen naam op de lijst onzer begunstigers plaatſen wilden, en daardoor dit Genootſchap ten hoogſte verëerden? Eene huivering overvalt mij, wanneer ik zulke denkbeelden in mijnen geest moest laten heerſchen, en, ik twijfel niet, of die zou U allen, Geëerde Hoorders, bevangen! Maar geen nood, wij hebben genoegzame gronden, waardoor wij de zwakheid en ijdelheid van al dat voorgeven kunnen aantoonen, en de droggronden, door velen aangevoerd, doen inſtorten. En wat dan? Is de mensch- en broederliefde dan niet het doel, waarnaar wij allen ſtreven moeten? Is de verëeni-

ging van ware Christenen dan niet eene allergewenschte zaak? Moeten de verkeerde aandoeningen van haat en nijd dan niet uitgeroeid worden? of mogen wij God wantrouwen, als of Hij zijne zaak en leer niet zou handhaven? Hoorders! dat alles ſtaat vast, dit *alles moet de grond zijn waarop wij bouwen*, en dit zal ik U in de *eerſte plaats* betoogen: maar dan nog blijft het zeker, de verdediging der waarheden, zoo als wij dezelven belijden, is *hoogstgewigtig en noodzakelijk*, gelijk ik, *ten tweede, zal trachten te bewijzen*; om U daaruit de *reden te doen kennen, waarom wij de waarheden van den Christelijken Godsdienst verdedigen.*

I. Het is, bij de kennis van het menſchelijk hart, een niet ongewoon verſchijnſel, ſchoon zulks het menſchelijk doorzigt niet veel vereert, dat de erkentenis van dezelfde gronden, echter niet altijd tot dezelfde beſluiten en gevolgtrekkingen leidt, bij verſchillende menſchen, die de zaak uit

uit een verschillend oogpunt beschouwen. En zoo is het ook met deze verdediging gelegen. Zij, die hier van ons verschillen, vestigen hunne meening op grondslagen, die ook de onzen zijn, schoon wij in de gevolgtrekking aanmerkelijk van hen verschillen. Wij erkennen, zeg ik, dezelfde gronden, want,

1. Om daarmede te beginnen: *wat kan voortreffelijker zijn, dan eene algemeene menschen- en broederliefde?* Deze liefde is de band der volmaaktheid, de vervulling der wet. Allerakeligst is die maatschappij, waar dezelve ontbreekt, waar de een wroet in des anderen ingewanden! Het ware beter in de woeste wildernis, dan onder zulk een menschdom te leven. Allertreurigst is het met dat hart gesteld, hetwelk van liefde ontbloot is, daaraan ontbreekt gelijkvormigheid aan onzen grooten Schepper, daarin zien wij het beeld des liefderijken niet, die aan allen weldoet, zijne zonne laat opgaan over boozen en goe-

den, en regent over regtvaardigen en onregtvaardigen! Zulk een hart is eene moordſpelonk van wrevel, niet een tempel, waarin God woont, en menſchen zich verlustigen. Allerverfoeilijkst is dan ook een Godsdienst, die de liefde verdooft en verbant! Zoo moge de onbeſchaafde Wilde, midden in zijne duisternis, zijnen God of de gewrochten zijner verbeelding, meenen te vereeren; maar wij erkennen eenen God, die de liefde is, en niet anders dan door liefde gediend en geëerd kan worden.

Maar zou het nu liefdeloosheid zijn, wanneer wij menſchen bewaren willen, bij het grootst geſchenk, hetwelk de Algoedheid immer aan menſchen gaf? Is dan afkeering van gevaren, waaraan iemand kan worden blootgeſteld, gebrek aan Christelijke liefde? Of zijn dwalingen des verſtands, en verkeerdheden des harte, niet even gevaarlijk voor den ſterveling, vooral wanneer hij dwaalt in de zaak van den Godsdienst, die zijne

ſtrek-

ſtrekking heeft, zoo wel tot het tegenwoordige, als tot het toekomstige leven? Gewis, Hoorders! iemand te beveiligen, te verſterken, op den regten weg (en daartoe behooren zoo wel gevoelens als werkzaamheden uit de eerſten geboren), iemand zoo te doen denken, en zoo te doen gevoelen, zoo te doen ſpreken en te doen handelen, dat daaruit het grootſte heil voortſpruite, dit is voorzeker de edelste liefde. *Waarheid*, die rijke erfenis, waardoor wij betoonen niet uit den vader der leugenen, maar uit den Geest van God te zijn! *Waarheid*, de groote overeenſtemming van gedachten, woorden en daden, is het ſieraad van het Heelal, de harmonie der Schepping, de luister der Godheid op deze aarde! En zoo dikwijls wij de waarheid door de verdediging der leere trachten te bevestigen, bij anderen te verſterken, dan beminnen wij onzen evenmensch, onzen broeder, dan bewijzen wij hem de grootſte weldaad, en toonen iets van dat beeld, hetwelk zalig zou zijn, indien

het in onzer aller hart was ingedrukt! LACTANTIUS mogt wel zeggen: *Wat voordeel is het, de waarheid gezien te hebben, welke gij noch verdedigen, noch volgen zult?*

Maar 2. het is en blijft dan ook zeker, *dat de aandoeningen van haat en nijd uit het menschelijk hart, uit het menschdom, moeten worden uitgeroeid.*

Haat en nijd, afschuwelijke monsters, die in geene maatschappij kunnen of mogen gedragen worden, en wier rampzalige uitwerkselen reeds de Vorsten dezer aarde, en ook onze geëerbiedigde Koning hebben trachten uitteroeijen, die de volkeren der wereld, van het begin der schepping, door moord en wraaklust verwoest, en nog onlangs op den oever van het verderf gebragt hebben, die kinderen der zonde zijn nergens minder te dulden, dan in den Godsdienst; waar die heerschen woont de liefde niet, daar kan God zijnen zegen niet gebieden. Wij gelooven wel niet, dat dezelve, zoo lang dit menschdem op deze aarde

de beſtaat, geheel zullen worden uitgeroeid, omdat de zaden der verkeerdheid dan eerst geheel zouden moeten verſtikt worden, en de mensch niet meer der zonde onderworpen zijn: maar het past toch elk, alles aan te wenden, om de kracht en woede zulker verkeerde aandoeningen te beteugen, en te verſtoren: het past vooral den leeraar en belijder van onzen gezegenden Godsdienst, hiertoe op het vlijtigst mede te werken, en zoo te bewijzen, dat hun niets meer ter harte gaat, dan de verwijdering van alles, wat ziel en ligchaam, wat de maatſchappij verwoest.

En wat zegt gij nu, Waarde Hoorders! zoù dan de verdediging van Godsdienstwaarheden ſtrekken moeten, om voedſel aan die verkeerde neigingen te verſchaffen? En dit, door het vasthouden aan de lesſen van den Christelijken Godsdienst, ingerigt tegen die verkeerdheid? Kan zulk eene verdediging, wel beſtuurd, het werktuig zijn, om die verkeerdheid

des harten aan te vuren? Neen, de verdediging der waarheid moet nooit uit haat of nijd geboren worden, mag nooit (en dit vorderen vooral onze tijden) met bitterheid of verongelijking aangevangen of doorgezet worden. Ik herinner mij menigmaal het gezegde van den beroemden Kerkvader AUGUSTYN: *Al wat gij met een verscheurd gemoed gezegd zult hebben, zal de wrake van eenen straffenden, niet de liefde van eenen berispenden zijn. Bemin eerst, en zeg dan wat gij wilt.* En in goeden ernst, waarom kunnen de gronden voor een stelsel niet met bescheidenheid worden opgegeven, en de bewijzen, die geldig zijn, niet met kracht ter overtuiging worden voorgesteld, zonder dat men twist of tweedragt zaait? Hebben al sommigen in vroegere tijden zich daaraan wel eens schuldig gemaakt, men wijte dit aan de verkeerdheid der menschen, niet aan de goede zaak. Kunnen anderen geene tegenspraak lijden; dat ook deze af-

staan

ſtaan van hunne liefdeloosheid! wij randen de menschheid aan, en verongelijken ons zelven, wanneer wij hen mishandelen, die in het rijk der waarheid van ons verſchillen. Elk ſta naar waarheid, zij vatbaar voor overtuiging, en ſtichte, zoo veel hij kan, het rijk van onzen Heer!

Behalve dit, wij beweeren, 3. *Dat de vereeniging van ware Christenen, in dezelfde belijdenis, in denzelfden dienst, in denzelfden Geest, allerwenſchelijkst is.* Ja, wij ſtaren op, en hijgen naar dien dag, waarin de Kerk niet meer door ſcheuringen beroerd, door dwalingen verleid, en door afſcheidingen bevlekt zal worden, waarin het zijn zal eene kudde, een Herder; waarin de naam Gods een zal zijn op de ganſche aarde, en alle zullen komen tot eenheid der kenniſſe, en des geloofs van den Zoon van God. Maar kan eene vereeniging ooit beſtaan in eene vermenging van licht en duisternis, in eene verbindtenis van waarheid en dwaling? Nooit kan er broe-

broederlijke, hartelijke vereeniging zijn, zoo lang de een voor leugen houdt, hetgeen de ander als waarheid erkent, zoo lang die waarheden, waarin de een zijn ſterkte, blijdſchap, vertrouwen, zijn eenigen troost in leven en in ſterven vindt, door den anderen geloochend en veracht worden. Het is er zoo ver van af, dat in tegendeel deze ſchijnvereeniging juist de deur voor eene meerdere verwijdering zou openzetten, juist eene grootere ſcheure zou maken, en de treurigſte gevolgen hebben. De eensgezindheid der harten, zoo noodzakelijk in den Godsdienst, kan alleen op waarheid rusten, alle andere gronden moeten bezwijken: en met hoeveel kunst en list men ook den Theophilantropijnſchen Godsdienst, in het verbasterd en zedeloos Frankrijk trachtte in te voeren, het gebouw ſtortte van zelf in, en deszelfs ſtichters werden onder zijn puin begraven.

Alle ware vereeniging moet door overtuiging bewerkt worden, en ont-

leent

leent daaruit hare vastigheid. Maar die overtuiging kan niet anders, dan uit de zekerheid der waarheid geboren worden, waarvoor de dwaling zwicht, en de duisternis wijkt. Hij derhalve, die de waarheid op vaste gronden ſchraagt, en de dwaling ondermijnt, is de man, die eene ware vereeniging zoekt, die gaarne wil, dat ze alle in denzelfden geest en denzelfden zin zullen wandelen. Niet hij, die alles ondereen mengt, die alles doet onzeker zijn, die het licht ſchuwt, en wien de duisternis behaagt. Even gelijk hun, wier oogen zwak zijn, het licht onaangenaam is, en de duisternis het meest behaagt, ook alzoo is de waarheid hinderlijk voor hem, die dwaalt, en hij vreest voor overtuiging. En elk, die zwijgt waar hij ſpreken kan en moet, is in het rijk der waarheid evenmin een held, als hij, die in het oorlogsveld achterwaarts deinst, en zijn wapentuig wegwerpt, in plaats van te ſtrijden. Nog eens dan, vereeniging, ware, hartelijke vereeniging der

der Christenen, is onzer aller wensch, onzer aller doel, maar ook daarom verdedigen wij de waarheid, en ſtrijden wij tegen de dwaling. Nog denk ik met veel genoegen aan die hooge Kerkvergadering, onlangs in deze hofplaats gehouden. Daar was broedermin, daar was vereeniging, door wijsheid en godsvrucht bevorderd, van daar dat het werk voorſpoedig was, en, gelijk ik zeker verwachte, met Gods zegen zal bekroond worden.

Maar zou dan God, 4. *zijne eigene zaak niet handhaven, moeten wij Hem wantrouwen?* Ik geloof niet, dat iemand onzer daaraan twijfelen zal of kan. Wie zou zich tegen God verzetten, wie zijne hand afſlaan, of tot Hem zeggen, wat doet gij? Laat koningen en vorsten zamenkomen tegen den Heere en zijnen Gezalfden, Hij, die in den hemel woont, zal lagchen, Hij zal ze beſpotten. Zalig is dat vertrouwen, hetwelk zoo op God gevestigd is, het zal niet beſchaamd worden tot in eeuwigheid! Maar zou nu iemand

mand ter goeder trouw dit als een wapen durven gebruiken, om tegen de verdediging der waarheid op te treden. Ik kan, ik mag dit van niemand uwer, Hoorders! wachten, en ik ſpreek mogelijk ſterk, maar ik ſpreek waarheid, hij, die dit beweert, maakt zich beſpottelijk in het oog van alle verſtandigen en braven.

Moeten dan, daar God werkt, geene menſchen werken, of moet beider werking zamen gaan, zoo dat wij God volgen, en met Hem werken? En wat wilt gij toch, die meent, dat zulk eene bedenking af zou moeten ſchrikken van de verdediging der waarheid? Is dan alles, wat God werkt, onmiddellijk gewerkt? Hij ſchiep den mensch, maar gaf hem tevens het vermogen, om zijn's gelijken voort te brengen; zijne hand plantte de boomen, maar wilde ook, dat zij voorts hun eigen geſlacht zouden voortplanten. Hij kan een vijandelijk leger vernielen, maar doet zulks meest door anderen, aan welken Hij de overwinning

ning geeft. Hoezeer de vinger Gods in die luisterrijke overwinning bij Waterloo zigtbaar was, moest daarom Nederlands Kroonprins niet als Gods engel optreden, om het geweld van den Overweldiger te fnuiken, en diens woede te ſtuiten? Moesten Blucher en Wellington, die alom beroemde helden, daarom niet op het oorlogstooneel verſchijnen? God werkt door middelen, waar ooit middelen baten kunnen, dat is het kenmerk van het Godsbeſtuur, dat geeft zekerheid aan al ons doen en laten. Hij, die alles van God verwacht, en zelf niet werkt, daar hij werken kon en moest, die onteert en verzoekt den Heere, en moet niet onder de wijzen, maar onder de dwazen dezer eeuw gerangſchikt worden.

Even daarom, dewijl wij weten, God zal zijne zaak handhaven: dewijl wij op God vertrouwen, treden wij manmoedig in het ſtrijdperk, daarom durven, daarom willen wij die wapenen in den ſtrijd aangorden, die evenwel

wel niet vleeſchelijk, maar geestelijk zijn, daarom moeten en zullen wij de waarheid, waarin God een welgevallen heeft, met lust en liefde verdedigen, en laten de uitkomst aan Hem over, die het maken zal.

II. Wanneer de eerſte aanvallen van een' vijand zijn afgeſlagen, dan houdt men het daarvoor, dat zijn tegenſtander veel gewonnen heeft: en mij dunkt, ik heb, na het reeds gezegde, niet veel noodig, om U te doen bemerken, dat de verdediging der Godsdienstwaarheden allernuttigst en noodzakelijk is.

Ik wil evenwel U, Mijne Hoorders! nog uit eenige andere gronden die nuttigheid en noodzakelijkheid der verdediging van onzen Godsdienst bewijzen.

1. *Verdediging der waarheden van den Christelijken Godsdienst is een zeer geſchikt middel ter opheldering, en ter nadere verklaring der waarheden zelve.* Het is van geen gering belang, dat wij de waarheden van onzen Godsdienst regt leeren verſtaan. Eene gebrekkige

ge kennis is geene kennis, en doet somtijds geen minder nadeel, dan de onkunde zelve: dewijl men noch den aard der zaken, noch de gronden en bewijzen, noch het regt gebruik van dezelve kent. Niet, als of voor elken Christen eene geleerde kennis waarlijk behoefte zijn zou: maar eene heldere kennis is en blijft behoefte voor elk, die als een redelijk Christen denken en handelen wil. En wat is nu meer geschikt om zulk een helder licht over de waarheden te verspreiden, dan de verdediging derzelve. Daardoor worden de leerstukken van allerlei zijden beschouwd, en in het regte daglicht geplaatst: zóó voorgesteld, gelijk wij dezelve, volgens Gods woord en de voorschriften eener gezonde rede, erkennen en belijden moeten. Getuigen daarvan zijn zooveele weluitgewerkte en bekroonde Verhandelingen, als er bereids onder de werken van dit Genootschap geplaatst en uitgegeven zijn: zoodat over veele leerstukken een bijzonder, zoo al niet nieuw, ech-

echter een meer opgehelderd licht is opgegaan, en niemand ontkennen kan, dat onze maatschappij veel heeft toegebragt, tot het regt verstand der waarheden.

En wat heb ik dit meer te betoogen, daar onder de Werken van dit Genootschap veele zijn, die ons leeren, welk nut de bestrijding der waarheden heeft aangebragt, en een mijner waardige Medebestuurders zoo treffelijk heeft aangewezen, hoezeer onze Maatschappij daartoe, onder Gods zegen, heeft mogen strekken.

2. *Niet minder verschaft eene goede verdediging der waarheden van den Christelijken Godsdienst volle zekerheid aan onze erkentenis, aan ons geloof, zoodat wij ons daarop verlaten kunnen.*

Geëerde Hoorders! wat zegt gij van den man, die wel gelooft, maar niet weet, waarom hij gelooft, die door elken wind der leeringe geschud wordt, en op de minste zwarigheid of tegenbedenking twijfelt, of verlegen staat? Is hij niet veel voortreffelijker in uwe

 oogen,

oogen, die alles wel onderzocht en nagefpoord heeft, die de aanvallen van anderen weet af te keeren, en welke, daar hij op vaste gronden overtuigd is van de waarheid, ook vast is in zijne erkentenis, en niet gelooft, omdat hij gelooven moet, maar omdat hij gelooven kan? Even gelijk eene rots tegen het geklots der baren onbeweeglijk ftaat, zoo wordt ook de laatfte niet bewogen van zijne vastheid. Ja, gelijk een held, die, wel gewapend, de fterkte van zijnen vijand kent, belacht hij den aanval, en, moedig op zijne kracht, heeft hij vooraf berekend waar hij zou kunnen beftreden worden.

Ziet daar, Mijne Hoorders! het fieraad van elken Christen, maar vooral voor den leeraar van den Godsdienst; zijn onwankelbaar geloof verheft hem boven alle twijfeling. Blijft er al bij de zekerfte gronden nog eenige duisternis of ongewisheid overig, dan leert hij gemakkelijk, door eene gedurige overdenking, door de zaak van alle

zij-

zijden te beſchonwen, wel te onderſcheiden, wat hij weet, en waarvan hij nog onkundig is, en verkrijgt niet zelden eenig licht, waardoor de duisternis verdreven wordt, en een nieuw morgenrood voor zijne oogen begint te dagen. Een dapper en kundig krijgsoverſte, hoe meer hij op het veld in den ſtrijd geoefend is, des te meer voorziet hij de gevaren, wordt niet verſchrikt door dezelven, maar weet, hoe ze zijn af te weeren: even zoo krijgt men door de verdediging der waarheid meer kracht, meer licht en doorzigt om de goede zaak te handhaven, zonder dat men zijnen toevlugt behoeft te nemen tot list en vroom bedrog, hetwelk nooit eenen Christen betaamt, of tot verkeerde droggronden, die, eenmaal ontdekt, altijd ſchande en verachting baren.

Neen, verdediging der waarheid *is* vastheid in dezelve, is ſterkte van een welgevestigd geloof, dat door geen ouderdom, door geene menſchelijke goed-

keuring of bedreiging immermeer kan of zal verzwakt worden.

Doch indien de verdediging der waarheid dit alleen uitwerkte, zouden wij reeds betoogd hebben, dat dezelve allernuttigst en noodzakelijk is, maar dit nut ſtrekt zich nog verder uit; want,

3. *Zulk eene verdediging der waarheid leert ons de afwijkingen van 's menſchen verſtand en hart kennen, waarvoor wij ons te wachten hebben.*

Het kan niet anders, of de echte verdediging der waarheid is voor den beoefenaar eene treffelijke leerſchool, waarin hij veel van het menſchelijk hart leert kennen. Men ziet alsdan, hoe ligtelijk ons verſtand afdwaalt; hoe het eens aangenomene, ſchoon niet genoeg bewezen denkbeeld, door het andere gevolgd, en ſchijnt verſterkt te worden; hoe dikwijls onze wil eenen verbazenden invloed heeft op onze denkwijze, en hoe menigmaal wij meenen regt te verſtaan, hetgeen wij niet dan in nevelen zien: hoe de vooroor-

dee-

deelen van ſtand en opvoeding, en niet minder de gunst en ongunst der menſchen het licht der waarheid verduisteren kunnen.

Dit alles te leeren kennen is van het grootst gewigt, niet zoo zeer om menſchen, die dus denken of handelen daarom te verachten, of bij anderen hatelijk te maken: neen, dat ſtrijdt tegen de menſchenliefde, tegen de ondervinding, hoe ligtelijk wij dwalen kunnen: en mij dunkt, het is niet onaardig opgemerkt, dat, hoe meer de ſtralen der zonne regelregt op ons nederdalen, de ſchaduwe des te minder is, maar hoe meer in eene ſchuinſche rigting, de ſchaduwe des te grooter wordt, insgelijks elk, die door waarheid is verlicht, zal, hoe hooger dezelve hem beſtraalt, ook minder duisternis van zich geven. Ook ſtrekke ons de dwaling van anderen om daaruit te leeren, hoe ligtelijk wij ook dwalen kunnen, om nooit hooggevoelig te zijn, maar altijd nederig te wezen, zoo dikwijls wij meenen de waar-

heid te volgen, en hoe wij ons te wachten hebben voor alle aanleidende oorzaken, welke min of meer tot dwaling voeren kunnen: om ons zelven regt te beproeven, of wij ook aan het een of ander onderhevig zijn, waardoor het oog der ziele verduisterd wordt: en hoe wij het veiligst ons wapenen kunnen tegen de beginſelen der dwaling, tegen al de kracht der verleiding. En indien er nu iemand onzer was, die dit alles niet voor gewigtig hield, voor hem heb ik niet geſproken. Zulk een dwaalt, omdat hij dwalen wil, hoedanigen ik onder mijne Hoorders niet verwachten mag. Maar is dit zoo, dan mag ik met regt vorderen, dat gij allen de verdediging der waarheid voor hoogsbelangrijk houdt.

4. *Ja, al wat ons eene aangename en nuttige bezigheid verſchaft, mag wel gerangſchikt worden onder de dingen, die zeer te betrachten zijn.*

De geest der menſchen wil toch werkzaam zijn. Het moge alzoo zijn, dat

dat veele menfchen leven, zonder bijna ooit te denken: maar dezen zijn het niet, aan welken wij willen gelijkvormig wezen. Neen, er is een beter kroost op aarde, hetwelk denkt, en werkzaam is. De Voorzienigheid heeft aan elk onzer zijne bezigheid gegeven, en zelfs de grootfte Vorst, die alles wikt en weegt, die, of in zijne eenzaamheid, of in zijnen raad, alles nafpoort, gelijk wij daarvan een doorluchtig voorbeeld in onzen onvermoeiden Koning hebben, zal hierdoor meer zichzelven gevoelen: maar onze geest kan niet altijd op hetzelfde denken, er moet afwisfeling zijn, zal het denkvermogen niet afgemat en uitgeput worden; en daarom is het nuttig, zich ook met andere, vooral met de gewigtigfte dingen en derzelver overweging, bezig te kunnen houden. Er zijn ook menfchen, welke hier meer op hunnen eigenen grond zijn, die zich met de overdenking van Godsdienstwaarheden of willen, of moeten

ten bezig houden, en ziet daar voor hen eene gewigtige, eene alleszins nuttige bezigheid.

Ja, zegt gij, het moge al gewigtig en nuttig zijn, maar hoe, ook aangenaam? Zou het aangenaam zijn, zich met geschilpunten te vermoeijen, in twistvragen zijn genoegen te zoeken, en dat te betrachten, waardoor wij den eenen zien vallen, en den anderen rijzen in zijne eigene oogen? Wil iemand dit alleen in de verdediging der waarheid zoeken, die onthoude zich vrij van derzelver overweging! Er is ook eene andere zijde, aan welke wij dezelve beschouwen kunnen. Het licht der waarheid, in tegenstelling van de duisternis der dwaling: de kracht der overreding, zoo als die in ware bewijsgronden gelegen is, met verzaking van valsche bewijzen, die al dikwijls worden bijgebragt, de voortgang van het menschelijk verstand, daar het wel geleid wordt, en zich ontdoet van alle boeijen en vooroordeelen, en dan

nog

nog de herdenking der waarheid zelve met haren heilzamen invloed, dien ze op ons hart en beſtaan heeft, verſchaffen gewisſelijk eene bezigheid, waar mede een redelijk mensch zich aangenaam kan bezig houden. Voor hem, wien de geneugte van een gevoelig hart, wien de blijdſchap van een' navorſchenden, en doorzoekenden geest, welken de verrukking, waar toe een ἐυρηκα, *ik heb 't gevonden*, vervoeren kan, of niet kent, of loochent, voor hem blijft dit genoegen geſloten, doch niemand zij zoo verkeerd, om dit aan anderen te misgunnen.

Maar nog heb ik niet alles gezegd; want de verdediging der waarheden van onzen Godsdienst, is

5. *Een allergeſchikst middel, om den verflaauwden ijver aanteyuren, en den geest op te wekken tot het aanleeren, en beoefenen van veele heilrijke wetenſchappen.*

Om de waarheden te kunnen verdedigen, zijn moed en ijver niet genoegzaam:

zaam: hij, die dit ondernemen wil, moet wel toegerust zijn met eene ruime en overvloedige kennis van velerlei wetenſchap. De oude talen, en oorkonden aan te leeren, en na te ſporen; bedreven te zijn in de oudheden en regten der volken; de oordeelkunde te mogen beoefenen; met een wijsgeerig oog, gronden voor en tegen te overwegen: door eene gezonde redekunde geleid, de bewijzen te wikken, te volgen en te ordenen: de voorſchriften eener gezonde rede te volgen, wiskundig, en met zekerheid te beſlisſen, waar men beſlisſen kan, en in tegendeel, de grenzen van het menſchelijk verſtand te ontdekken, en op te merken, waar zij geſteld zijn: de pligten uit derzelver echte bronnen af te leiden, de natuurverſchijnſelen na te ſporen, en hunne wonderen gade te ſlaan, wel te leeren ſpreken en ſchrijven: en wat niet al, wordt er vereischt, zal men een goed, en warm verdediger van

den Godsdienst zijn. Maar het is deze maatſchappij, die tot zulk eene verdediging oproept, uitnoodigt, en aanvuurt, en kan het dan wel anders zijn, of zij, die zich in zulk een ſtrijdperk wagen willen, moeten zich vooraf bereiden, om ervaren, en bedreven te worden, in goddelijke en menſchelijke wetenſchappen, moeten veel onderzoeken, 't welk zij anders niet onderzocht zouden hebben, en dus den kring hunner kennis uitbreiden, dewijl zij anders, en zich zelven, en de waarheid zouden te ſchande maken, en in dezen ſtrijd gewisſelijk onderliggen. Voorwaar eene ſchoone aanmoediging voor 't verſtand, vereerend voor 't menschdom, allernuttigst ter beſchaving, ter meerdere volmaking van onzen geest! En hoe juist is dit berekend naar de behoeften van onzen tegenwoordigen tijd, waarin elk tracht voort te gaan, en anderen voorbij te ſtreven! Hoe overeenkomſtig met het doel van onzen

zen geliefden Koning, die nog onlangs in de verordening van 't hooger en lager onderwijs, (zoo wijsfelijk aan het opzigt van zijne Excellentie, den Heer Commisfaris Generaal, den zoo dikwijls geroemden REPELAAR VAN DRIEL, opgedragen, en waarvoor wij zijne Maj. plegtig en hartelijk dank zeggen) zoo duidelijk getoond heeft, dat de bevordering van goddelijke en menfchelijke wetenfchappen Hoogstdenzelven zoo zeer ter harte gaat.

Maar ik mag U, M. G. H. niet langer bezig houden, met eene zaak te betogen, van welker zekerheid gij allen reeds overtuigd zijt. De vraag is genoeg beantwoord, *waarom verdedigen wij de waarheden van onzen gezegenden Godsdienst?* Daarom, namelijk, om dat de Godsdienst ons dierbaar is, om dat de belangen van menfchen en Christenen ons op 't harte wegen, om dat wij medewerken met onzen God, ter beftrijding der

dwa-

dwaling, ter oprigting van 't Godsrijk in onze, in aller harten, waartoe de Heere Zijnen zegen geve!

Welaan dan geachte Medebeſtuurders... maar terwijl ik dit zegge, wordt mijn hart getroffen, en 't uwe gewisſelijk met mij, daar wij een onzer waardige medebeſtuurderen misſen, in 't afgeloopen jaar ons door den dood ontnomen, den verdienſtelijken HERINGA. Een man, die een der eerſte oprigters dezer Maatſchappij geweest is, die begaafd met eene grondige kennis van, en met een hartelijke zucht voor de waarheden van onzen Christelijken Godsdienst, onafgebroken werkzaam is geweest ter opbouwing van 't rijk van waarheid en deugd. Die vergevorderd in jaren veel met het ligchaam te ſtrijden had, maar nu in zaliger gewesten leeft bij zijnen God, bij zijnen Zaligmaker, en de vrucht zijner werkdadige pogingen, 't genot van 't geen hij anderen heeft aangeprezen en voor zich zelven beoefende, in de ruim-

ruimste mate geniet. En dit troostte ons, dit trooste de brave aanverwanten, en doe ons allen zien op de vergeldinge des loons! Nog eens dan, geachte Medebestuurders laat ons ernstig, vrijmoedig en zedig voortgaan op den weg, dien wij ingeslagen hebben, en wat anderen er ook tegen mogen hebben, wat te bedillen, (waaraan 't toch nooit ontbreken kan of zal) laat ons toonen doordrongen te zijn van 't nut dezer onzer inrigting! Dat wij met alle onze geëerde medeleden, begunstigers van deze Maatschappij, niet zoo zeer de eere der menschen zoeken, maar de eere Gods, en het welzijn onzer Mede-Christenen. En zoudt Gij, G. H, dus voorbereid, niet met genoegen vernemen willen, wat er in 't afgeloopen jaar weder verrigt, wat afgebroken, wat opgebouwd is, op dat het rijk der waarheid stand houde, en dat des leugens gesloopt worde! Onze naauwkeurige Geheimschrijver zal wel de goedheid hebben dit te be-

rig-

rigten, en U te melden, wat wij voor 't vervolg bepaald hebben, waartoe wij alle kundige vrienden der waarheid uitnoodigen.

* *
*

Zoo bekroonden wij de geleerde Schrijvers welker namen vermeld zijn, met ons nietig eermetaal. Maar God zelf bekroone hen met den besten zegen, en doe dit hun werk, en dat van velen na hen, de heilrijkste vruchten opleveren, waarin God en menschen zich verheugen! U zij de eere, de lof, en de dankzegging toegebragt, God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, nu en in den dag der eeuwigheid. Amen.

VERHANDELING

OVER

HET DENKBEELD, HETWELK MEN VAN DE UITSTORTING DES HEILIGEN GEESTES OP DEN EERSTEN PINKSTERDAG TE VORMEN HEEFT, EN HET DAAROP GEGRONDE BEWIJS VOOR DE WAARHEID EN GODDELIJKHEID DER EVANGELIELEER.

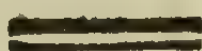
DOOR

C. H. METGER,

PREDIKANT TE DIJKHUIZEN EN NIEUWSTAD GÖDENS IN OOSTFRIESLAND.

AAN WIEN DE GOUDEN EEREPRIJS IS TOEGEWEZEN.

I N H O U D.

I N L E I D I N G.

E E R S T E D E E L.

De uitstorting vnn den Heiligen Geest op den eersten Christelijken Pinkste dag blootgelegd, en hare zekerheid betoogd.

TWEEDE DEEL.

Groot doel dezer Gebeurtenis, en bewijs, daaruit ontleend, voor de waarzeid en Goddelijkheid van de Leere des Evangeliums.

BESLUIT.

VER-

VERHANDELING

OVER

HET DENKBEELD, HETWELK MEN VAN DE UITSTORTING DES HEILIGEN GEESTES OP DEN EERSTEN PINKSTERDAG TE VORMEN HEEFT, EN HET DAAROP GEGRONDE BEWIJS VOOR DE WAARHEID EN GODDELIJKHEID DER EVANGELIELEER.

INLEIDING.

1.

Gelijk de mensch in het algemeen over zijne geestelijke, hoogere, en eeuwige belangen, over zijne afhankelijkheid van God, over zijne natuur, derzelver aanleg, vermogens en krachten, over het ideäal der menschelijke volkomenheid: — met één woord, gelijk hij over zijne bestemming denkt, dus vormt hij ook ligtelijk zijne denkbeelden nopens bijzondere openbaringen, inrigtingen, leidingen en be-

beschikkingen van God, ten aanzien van het geheel en de enkelde deelen des Bijbels. Bepaalt zich zijn gezigtëinder tot het zigtbare, aardsche, vergankelijke, jaagt hij alléén naar dierlijk genot, naar rijkdom, en eer, en vermogen op aarde, zoo is natuurlijk Godsdienst en Christendom hem een verdrietige hinderpaal, en verschijnt hem weldrá in het licht van dwaasheid en ongerijmdheid. *Zonder* belangstelling in de heilige Waarheden der Bijbels, tegen welke hij reeds vooraf is ingenomen, acht hij het zijner moeite niet waard, onderzoek te doen naar hare waarheid en geloofwaardigheid; hij ziet met spot, of ten hoogsten met deernis, op hen terneêr, die daarin hun edelst kleinood vinden, en hunnen besten tijd in het onderzoek, de aanbevéling en verdediging dier geschriften besteden. Hij verheugt zich daarentegen in zijne ligtzinnigheid over elke aanleiding, om eerwaardige zaken door geestige invallen *of* zelve belagchelijk te maken, *of* zulks door anderen te hooren doen. Anderen daarentegen, die veel belang stellen in vorming van hart en verstand, in wijsheid en deugd, in godsdienst en zedelijkheid, maar denken, dat de natuur, de Rede, de verbeelding of het gemoed van den mensch genoegzaam zijn, om door ingespannen bepeinzing een volkomen begrip der

Waar-

Waarheden, die hij tot zijne veredeling behoeft, en een *ideäal* der volmaaktheid te erlangen; dat hij door deze middelen tevens in vurige liefde voor hetzelve ontbranden, aldus om hoog gevoerd, zich met het *ideäal* kan vereenigen, en zóó doende goed, gerust, getroost en zalig worden: dezen kunnen, volgens hunne denkwijze, niet zeer veel houden van de Heilige Schrift, en die ten minfte niet erkennen als eene eigenlijke, overal waarachtige, volmaakte oorkonde van goddelijke leeringen, die tot heil der menfchen onontbeerlijk of toch nuttig zijn, noch als eene bijzondere inrigting der Goddelijke genade, waartoe zij geene behoefte gevoelen. Zij vinden daarin flechts denkwijzen en gevoelens van welgezinde, maar verre beneden ons ftaande menfchen, van welken zich de Voorzienigheid in de kindsheid des menschdoms ten behoeve van anderen bediende: — menfchen, welke voor *hunnen* tijd veel achting verdienden, daar zij de eerfte beginfelen van godsdienst en zedelijkheid voordroegen, die nog fteeds door ruwe en eenvoudige lieden goed te gebruiken, doch voor den befchaafden mensch even overtollig waren, als de leiband voor den volwasfenen. Zekerlijk zijn ook hier de uitdrukkingen zeer onderfcheiden, en men kan die hier alle niet opnoe-

 men.

men. Nu eens is het met meer, dan weder met mindere hoogachting, dat van den Bijbel gesproken wordt, en zelfs dienen vaak zoogenaamde *verdedigingen* haar niet zeer tot eere. Alle pogingen nu, welke dienen kunnen, om de geestelijke en eeuwige belangen en behoeften der menschen, de waardij en het regte gebruik der Rede, de ongenoegzaamheid van den Natuurlijken Godsdienst en de Geloofwaardigheid der Bijbelsche verhalen, benevens den zin en het gewigt der Bijbelsche leeringen en derzelver onderling naauw verband, de waarheid, noodzakelijkheid en bewijskracht der Wonderen en Voorspellingen in het regte licht te plaatsen! — deze alle komen mij roemwaardig en belangrijk, meer of minder nuttig of zelfs noodzakelijk voor. Maar zij hebben weinig uitwerking bij lieden, die eenmaal in een hooger luchtgewest zijn opgerezen, waaruit zij op alle vereerders van den Bijbel verachtelijk nederzien als op letterknechten en aanhangers van kindsche vooroordeelen, of deerniswaardige zielen, die geene krukken kunnen ontberen, nog hielden van mirakelen en verschijnselen, en hoogeren invloed verwachtten, enz. — Deze uitwerking kan *dan* alléén plaats hebben, wanneer de fiere denkers, op eene bijzondere wijze vernederd, de miskenden beginnen op den reg-

regten prijs te ſchatten. Velen, die den Bijbel voorgaven te verdedigen, en het daarbij ook misſchien goed meenden, ruimden dikwijls, tot ergernis van deszelfs vereerders, te veel aan de beſtrijders in; zij volgden bij enkelde ſtukken zoodanige regelen van uitlegging, die, op andere plaatſen toegepast, de grondzuilen moesten omverwerpen, en zij werden door de ſpotters uitgelagchen, in plaats van dezelve te winnen. Wonderen en Voorſpellingen zijn, gelijk reeds grondig door velen betoogd is, de ſtellige en voorname bewijzen van de Goddelijkheid des Christendoms, waardoor zij, welke Gods wil zoeken te doen, tot aanneming van hetzelve moeten worden bewogen; doch juist dezen worden in onze dagen het meest aangevallen en verworpen. De inwendige bewijzen dienen tot verſterking voor hen, die *gelooven*; doch onderſtellen reeds zekere kennis, beſchouwingswijze, vorming en ſtemming. Want zoo de Bijbel ons eerst regt met het Heilige en Goddelijke bekend en vertrouwelijk moet doen worden, zoo ontbreekt hun, die eerder meesters daarin willen zijn, dan zij leerlingen geweest zijn, immers de juiste maatſtaf, om het Heilige en Goddelijke te beoordeelen. Verſcheidene Bijbellezers kunnen zich met enkelde lesſen en voorſtellingen der H. S.,

althans in den beginne, moeijelijk vereenigen; doch overtuigd van haren goddelijken oorſprong, meenen zij den Bijbel niet naar zich, maar zich naar den Bijbel te moeten vormen; dus verdwijnt van lieverlede de aanſtoot, en in plaats van te zeggen: *Dat is eene harde rede, wie kan dezelve hooren?* roepen zij uit: *Heer! tot wien zullen wij gaan? gij hebt de woorden des eeuwigen levens.* Dus wordt het voorheen mishagende dikwerf het dierbaarſte. Daarenboven heerscht er eene onmiskenbare verſcheidenheid in de gevoelens van hen, die wezenlijk hun leerſtelſel uit den Bijbel afleiden. Deze wijken wel verder van elkander af, dan men zonder ondervinding en geſchiedenis zou gelooven, maar nogtans niet zoo ver, als menigeen op het eerſte gezigt wel vermoedt. Want bij de vele, elkander dikwijls hevig vijandige geloofsbelijdenisſen, partijen en ſekten des Christendoms, is nog altijd meer overeenſtemming, dan in de vele wijsgeerige leerſtelſels. Ik zou eene menigte ſtellingen kunnen te berde brengen, die men, zelfs in de duistere tijden des Christendoms, vrij algemeen aannam; nog meer anderen, in welke alle ware Christenen aller tijden overeenſtemmen, en herinner ſlechts tot dat einde de, ſedert zoo langen tijd, en overal aangenomene, zooge-

noem-

noemde *Geloofsbelijdenis der Apostelen*. Steeds zijn „ de verborgenheden des Heeren bij degenen, die hem vreezen, en zijn verbond „ maakt hij hun bekend." Intusſchen moet men toch bekennen, dat er verſchil plaats heeft, en niet alleen in den graad der kennis, maar ook in de wijze van beſchouwing. Het eerſte kan plaats hebben zonder wanklank en onderlinge tegenſpraak. Wanneer een kind, een jongeling, en een bedreven, kundig man eene vreemde ſtad en landſtreek bezoeken, zoo kan bij de terugkeering hunne beſchrijving verſchillend zijn, even als de uitſpraken van onderſcheidene eerlijke getuigen, zonder elkander daarom tegen te ſpreken. Dus is ook de Bijbel eene bron, uit welke de eenvoudige juiste en heilzame kennis kan ſcheppen, terwijl de wijsſte en beste Christen die, zoo lang hij ook leeft, niet vermag uit te putten. Doch hoe onderſcheiden is de kennis van dezen en genen, zonder dat daarom tegenſpraak heerscht? Dan, van waar de zoo ongelijke voorſtellingen van ééne en dezelfde zaak, van welke nogtans ſlechts ééne de waarheid kan wezen? Dit is niet aan den Bijbel, maar aan den mensch toe te ſchrijven. Een ſchoon voorwerp wordt, door een troebel of gekleurd glas, in eene misvormde gedaante gezien. Zuivere wijn wordt onrein

door een' onreinen beker. Zoo ligt de waarheid zuiver in den Bijbel, maar de mensch is bezoedeld, reeds dikwijls misvormd eer hij die waarheid beschouwt, en steeds met eenige verkeerde voorstellingen en neigingen besmet: hij bekomt zijn eerste onderwijs van lieden, die geenszins vrij zijn van dwalingen; hij gedraagt zich in het onderzoek niet met die onzijdigheid, ijver en ernst, die het belang der zake vereischt. Dus is het niet te bevreemden, dat zijne voorstelling meer of min door dwalingen wordt verontreinigd. Hoe goed het intusschen ook zij, de bronnen der onderscheidene voorstellingen op te sporen, en het dwalende in velen derzelve, vooral dan, wanneer het den grond des Christendoms ondermijnt, met gronden te toonen: zoo is daarmede nog niet altijd de volkomen juiste voorstelling bloot gelegd. Het is dus te meermalen beter, bij het voorstel der waarheid de dwaling in het oog te houden, zonder daarvan juist te gewagen; of daarnaar te streven, dat men den inhoud der bijbelsche heilleere zuiver en juist, uit den Bijbel zelve, opvatte, en ieder gedeelte zoo klaar, duidelijk en overtuigend in het licht stelle, dat tegenwerpingen en dwalingen van zelve vervallen, en de oplettende Hoorder of Lezer genoegzaam daartegen gewapend zij.

Doch

Doch genoeg hiervan, en misſchien reeds te veel.

2.

Gelijk nu van alle tijden de gevoelens, en wijzen van beſchouwing ten aanzien des Bijbels, van Bijbelſche geſchiedenisſen en leeringen, zeer van elkander zijn afgeweken: dus laat zich dit ook van de *uitſtorting van den Heiligen Geest, op den eerſten Pinkſterdag na* JEZUS *verhooging*, niet anders verwachten. Niet alléén over de uitwendige omſtandigheden en voorvallen, maar ook over de eigenlijke uitſtorting van den Heiligen Geest, de daardoor in JEZUS leerlingen bewerkte verandering, over de terſtond daarop gevolgde gave der Talen, en over het doel der geheele gebeurtenis liepen voorheen, en loopen thans vooral, de gevoelens bijzonder uiteen.

Behalve de groote menigte van hen, voor wie al het Heilige en Goddelijke onverſchillig is, en die dus ook deze groote gebeurtenis op hare plaats laten, waren er ook beſtrijders van het geheel, die in het verhaal tegenſtrijdigheden, ongerijmdheden en iets beſpottelijks meenden te vinden, gelijk TH. CHUBB, TH MORGAN, en vooral de Schrijver der *Wolfenbuttelſche Fragmenten.* Die de-

deze gebeurtenis eigenlijk verklaren, kan men over het algemeen in twee klasfen verdeelen: in zulken die, zoo al niet het bijzondere en buitengewone, dan toch al het bovennatuurlijke en wonderbare daaruit trachten te verbannen, — en in hen, die werkelijk eene hoogere werking, eene rijke mededeeling van Gods Geest en van deszelfs gaven ftellen, en eene door dien Geest verleende magt, om in vreemde, niet te voren gekende, Talen Gods groote daden te vermelden. Van genen gaan fommigen bij uitftek ligtzinnig en blijkbaar willekeurig te werk, zoo dat zij geene weêrlegging verdienen noch behoeven; anderen daarentegen met meerderen ernst, en niet zonder eenige gronden. De Schrijver van den *Horus* ziet in de Apostelen dweepers, wier verbeelding door de gemeenfchappelijke godsdienstoefening ontvlamd en verward was, en die daardoor vreemde dingen meenden te zien en te hooren, daar hunne verbeelding tot zeldzame gebaarden, gezegden en daden was weggefleept. De beruchte BAHRDT laat de vergaderde 120 leerlingen van JEZUS overleggen, of zij met de uitbreiding zijner leere zullen beginnen, of wachten tot zijne verfchijning? De meesten hadden voor het eerfte geftemd, doch waren misfchien niet eens, of men de grenzen van

Pa-

Palestina zou overschrijden, en in eene andere dan in de heilige taal de ware kennisse Gods zou verbreiden? Hij meent, dat onder de 120 leerlingen reeds lieden waren uit alle de, kort daarna door LUCAS vermelde Natiën. Terwijl nu velen ijverig beweerden, dat ieder in zijn vaderland, en dus in eene taal, die vreemd was aan den eigenlijken *Jood*, voor de belangen van JEZUS werkzaam moest zijn, was er eensklaps een onweêr ontstaan, begonnen met storm, en gevolgd door een' bliksemslag, die het gansche vertrek in vlam zette. Dit wekte verbazing, nu begon elk in zijne landstaal te bidden, en een' onvergelijkelijken ijver in het volbrengen zijner bestemming te toonen. EICHHORN vindt in de vlammen (*vs.* 3) niets uiterlijks, maar eene *Rabbijnsche* beschrijving der inwendige gemoedsgesteldheid, en meent, dat de discipelen den storm, volgens *Joodsche* begrippen, als eene bijzondere openbaring van God hadden aangezien, daardoor tot verrukking gebragt waren, en begonnen hadden, in andere talen dan die, welke de *Joden* bij den Godsdienst gebruikten, te bidden en te zingen. De onsterfelijke HERDER, die een zeer geleerd, zoowel als scherpzinnig, en een man van veel smaak was, heeft echter in zijne latere Christelijke geschriften veel omverre ge-

geworpen, hetgeen hij in vroegere had opgebouwd. Hij behandelt daarin de heilige oorkonden als een dichtſtuk, en wil, dat de Evangelisten JEZUS niet altijd volgens de geſchiedkundige waarheid, maar volgens hunne beſchouwing, ſmaak en plan laten ſpreken, bijna zoo als VIRGILIUS zijnen ÆNEAS, en KLOPSTOCK JEZUS, KAJAPHAS en anderen, waarbij men dan wel veel, dat goed en waar is, te berde kan brengen, maar toch het geloof ondermijnt. In deze verzameling van Christelijke geſchriften zijn dan ook door hem twee Verhandelingen, of liever boeken uitgegeven, die hiertoe behooren, namelijk: 1) *over de gave der Talen op het eerſte Christen-Pinkſterfeest*, en 2) *over den geest des Christendoms* In dezelve handelt hij ook van deze gebeurtenis, en noemt die het eerſte voorteeken (*Augurium*) des Christendoms Hoeveel voortreffelijks hij intusſchen van den *geest* zegt, zoo geſchiedt dit echter op eene wijze, zoo als men ook van den *dichtgeest* ſpreken, en b. v. zeggen kan: „ Deze ſchrijft in den geest van KLOPSTOCK, hij is een Wijsgeer in den geest van KANT, of: de geest van dezen of genen beroemden man rust op hem. Naar zijn gevoelen gedachten de leerlingen aan JEZUS bevel en belotten, en wachtten eenen wenk

af,

af, om openlijk te voorſchijn te treden. Het naderende groote, meest bezochte, vrolijke feest der Wetgeving was hun vol gelukkige voorbeduiding. De hemelſche teekenen verſchenen. Dit was hun eene *Theophanie* (Godsverſchijning), waarmede LUCAS de geſchiedenis van het Christendom opent. Nu galmde men uit: *Deus! Ecce Deus! Numen adeſt! Favete linguis!* (De Godheid is daar! De vriend roept! Het teeken is gegeven!) Thans traden zij op, gelijk naar *Joodſche* begrippen zulke Geleerden, die in de menigvuldige uitleggingen der wet bedreven zijn, moeten optreden, als *mannen van zeventig talen*, en ſpraken niet in den tongval der *Galileërs*, ook niet in de onheilige Talen der *Gojîm* (Heidenen), maar in de ſpraakbuigingen van alle volken, tot bevrediging der alom opgewekte voorgevoelens en verwachtingen, tot vereeniging aller volken. — NIEMEYER noemt wel de eerſte gebeurtenis na het afſcheid van JEZUS een buitengewoon voorval, waarbij de vertrouwde leerlingen des Heilands zich met ongewone krachten voelden aangedaan, om de uitvoering van het plan van JEZUS door eigene werkzaamheid te bevorderen; doch merkt tevens aan, dat uitlegger en kanſelredenaar daarbij niet voorzigtig genoeg kunnen zijn, en LUCAS blijk-

blijkbaar door zinnelijke beelden iets wil voorſtellen, hetgeen hij door eigenlijke uitdrukkingen niet meende te kunnen doen, gelijk het dan ook nog niet uitgemaakt was, of wij de gaven des Geestes bij de eerſte Christenen als wonderwerken in den ſtrengſten zin moesten verklaren.

Van alle dezen onderſcheiden zich de oudere, en ook vele nieuwere Godgeleerden en echte Christenen, die in deze gebeurtenis niet ſlechts iets bijzonders en buitengewoons, maar ook bovennatuurlijks en wonderdadigs erkennen. 't Is waar: ook zij verſchillen in onderſcheidene punten. De één denkt dus, de ander zoo over de uiterlijke omſtandigheden, wie het gezelſchap uitmaakte, waar zij vergaderd waren, wat de oogmerken geweest waren dezer gebeurtenis juist op het *Joodſche* Pinkſterfeest te doen plaats hebben. Men kan ook omtrent de uitwendige gebeurtenisſen verſchillen, of zich God daarbij van natuurlijke middelen bediend hebbe, of niet; dan wel of, volgens SCHUTTE, (wien ook VAN HAMELSVELDT volgt), de *Schechinah* op de discipelen is nedergedaald, en wat daarvan de reden geweest zij. Ook bij de „ rijkelijke mededeeling van den Heiligen Geest" verſtonden eenigen den perſoon, anderen de buitengewone, anderen weder de ge-

gewone gaven des H. Geestes. Het vermogen van in vreemde Talen te ſpreken, meenden ſommigen beter te kunnen verklaren, door aan te nemen, dat de toehoorders alles in hunne landtaal verſtaan hadden, zonder dat het daarin geſproken werd. Eenigen, b. v. SALMASIUS, beſchouwden dit vermogen ſlechts als oogenblikkelijk, anderen als eene bijblijvende vaardigheid, anderen als eene op zekere tijden geüite gave Gods. Ook omtrent het doel van de gave der Talen is men het niet geheel eens: of zij ſlechts tot een ſprekend bewijs, dat de Geest werkzaam zij, of ook tot blootlegging der beſtemming van het Evangelie voor alle volken, of zij enkel tot bijzondere lofzangen in *Christelijke* Vergaderingen, dan ook tot uitbreiding des Christendoms onder de *Heidenen* hebbe gediend, en wat dus haar eigenlijk oogmerk geweest zij. Eindelijk, — om niet meer uit de geſchiedenis van het eerſte Pinkſterfeest bijtebrengen, — men kan de geheele bedoeling van dit werk *enkel* beſchouwen als eene openbare herſtelling der eer, en bevestiging der zaak van JEZUS, als eene grondlegging des Christendoms door buitengemeene teekenen, en als wijding en toerusting der Apostelen, of ook te gelijk als een *Sacrament* van den Geest, die nu voortaan der Kerke

zou

zou bijblijven, en alle geloovigen ten deele zou worden. Hier vraagt dus de waarheid zoekende Lezer te regt: *Hoe* moet ik dan eigenlijk over die gebeurtenis denken? — Alles, wat te dezen aanzien van oudsher af beweerd is, uitvoerig blootteleggen, te beoordeelen, te weêrleggen of te bevestigen; zou de grenzen eener Verhandeling te boven gaan, al denkt men slechts aan de beide bovengenoemde geschriften van HERDER, en schijnt ook niet het oogmerk te zijn van het achtingwaardige Genootschap *tot Verdediging van den Christelijken Godsdienst.* Het doelmatigste zal dus wel zijn, de Geschiedenis zelve ter hand te nemen, en naauwgezet, zonder vooraf opgevatte meeningen, te onderzoeken, welk eene voorstelling men zich overeenkomstig de geheele zamenhang van de leer der H. S. van deze gebeurtenis maken moet, waarbij dan tevens het oog op andere verklaringen gehouden, en het verkeerde daarvan zonder veel wijdloopigheid kan aangetoond worden, zonder daarom te beslissen, hetgeen in sommige bijzonderheden niet te beslissen is. Wanneer men zich eenmaal met bewustheid op den regten weg bevindt, en een bepaald doel voor oogen heeft, zoo kunnen, zelfs al hinderen ons eenige ruwe plaatsen, zijpaden noch doolwegen ons

ligt

ligt meer verleiden. Met een juist en vast inzigt in de bedoeling des Heiligen Schrijvers zal ons de zekerheid dezer gefchiedenis weldrá in het volle licht verfchijnen. Alsdan zijn wij ook voorbereid; om het groote hoofddoel, dat zich misfchien in verfcheidene bijzondere bedoelingen laat fmaldeelen, uittevorfchen, en zullen hierop ook ligtelijk het daarin vervatte bewijs voor de waarheid en goddelijkheid der leere des Evangeliums vinden. Afkeerig van eene zekere zoogenaamde *Zedelijke Uitlegging*, naar welke men den Heiligen Geest zelven in den *Kathegôrifchen Imperativus* kan veranderen, blijven wij bij den Letterlijken zin, en fpreken die Uitleggers niet tegen, welke beweren, dat men den Bijbel, welke door menfchen en voor menfchen in eene menfchelijke taal gefchreven is, ook als een ander boek moet uitleggen. Maar tevens gevoelen wij ons verpligt, daarbij niet ligtzinnig, maar met heiligen eerbied voor God, in het gevoel zijner nabijheid en met gebed om zijne verlichting, en om zijnen Geest, het werk te beginnen, (*fancta fancte*). Wij menfchen toch behoeven een hooger onderwijs: het is reeds op zich zelve waarfchijnlijk, dat onze goedertierene Schepper ons daarvan niet zal hebben ontbloot gelaten, en men kan van onzen Bijbel,

bel, (behalve nog de groote bewijzen voor deszelfs Goddelijkheid) meer goeds bewéren, dan van alle voorgewende Goddelijke Openbaringen met elkander. Bij een naauwkeurig onderzoek zal men bevinden, dat ook die gebeurtenis, welke wij thans te befchouwen hebben, in den rei en de keten der groote gefchiedenisfen eene fchakel uitmaakt, die de Goddelijkheid des Evangeliums onderfchraagt.

3.

Thans zal het wel niet meer noodig zijn, omftandig het gewigt dezer gebeurtenis te bewijzen, en te doen zien, dat zij bijzondere oplettendheid en een naauwkeurig onderzoek verdiene. Immers, ware zij enkel befchouwelijk, droog en onvruchtbaar: had onze deugd, godzaligheid, gemoedsrust, hoop en zaligheid daarbij noch te winnen noch te verliezen: zoo kon men dezelve gerustelijk dáárlaten. Doch reeds de opmerking, dat zij ons als eene vooraf aangekondigde en door eene groote verordening voorbereide gebeurtenis omftandig wordt vertoond, die niet minder merkwaardig is dan rijk aan gevolgen, moet ons het gewigt daarvan doen befeffen. Al befchouwen wij JEZUS ook flechts als eenen heiligen Leeraar der Waarheid, die als

het

het flagtoffer van zijnen ijver voor regt en waarheid viel, en ons ten voorbeelde zou ftrekken: zoo kan ons eene zoo openlijke en blijkbare herftelling der eer van den onfchuldig verfmaden, en eene plegtige bevestiging zijner leer en zaak volftrekt niet onverfchillig zijn; ja wij konden niet verzekerd zijn, dat wij 's Heilands Leer volledig bezaten: wij zouden zelfs zijne trouw, geloofwaardigheid en onfchuld kunnen verdenken, wanneer Hij, die niets in fchrift naliet, en nog kort vóór zijne verwijdering van deze aarde aan zijne boden bekende, dat Hij hun nog veel had te zeggen, en daarom weldrá eenen ander Leeraar en bijftand beloofde te zenden. — wanneer Hij deze toezegging onvervuld had gelaten, of die niet op deze of eene dergelijke wijze vervuld had, zou dan ook niet zijn voorbeeld eene groote bevestiging, eenen magtigen prikkel ter navolging misfen? Doch bekennen wij Hem als een' Leeraar, die vooral van zich zelven, als het licht en leven des menschdoms, getuigde, die beweerde, dat Hij den weg des heils aan den zondigen mensch had geopend: houden wij het Christendom voor eene buitengewone fchikking van Gods genade, waarin de Zoon van God — en Zoon des menfchen tevens — de vrije nadering tot God, te voren gefloten

voor zondaars, en de heerſchappij over alles met ſtrijden verworven, en te gelijk de menſchen met God heeft verzoend: waarin Hij daarop in zijnen naam bekeering en vergeving van zonden laat prediken, en de zondaars, die geloovig dit woord aannemen, vergiffenis ſchenkt, als Middelaar tot God voert, als Bezitter en Uitdeeler van hemelſche gaven en krachten met den Heiligen Geest tot deelgenooten van het eeuwige Koningrijk Gods zalft en inwijdt, opkweekt en vormt: door wien wij in éénen Geest den vrijen toegang tot God hebben: door wien wij ons als huisgenooten Gods, als kinderen des Oneindigen, als Broeders van zijnen eeniggeborenen Zoon, als Burgers des Hemels, en Erven van Gods eeuwig Koningrijk kunnen aanzien, en onder zijnen bijſtand en leiding de verhevene waardigheid van heilige en heerlijke ſchepſels erlangen: — beſchouwen wij Hem als ſtichter eener Maatſchappij, die klein en onaanzienlijk in den beginne, onder menigerlei ſtrijd en tegenſtand de aarde zal vervullen, om eindelijk eeuwig te zegepralen, en met haar Opperhoofd alles te beheerſchen: — indien wij Hem als zoodanig erkennen, dan kan Hij ook na zijnen zegevierenden intogt in den Hemel zijn dierbaar menſchengeſlacht niet vergeten, zich niet werkeloos

loos betoonen, en als Koning en Priester onbetuigd laten. — Zoo *moest* Hij op eene treffende wijze te voorſchijn komen, om den grondſlag van het groote werk, dat in zekeren zin eerst met zijne verhooging begon, te bevestigen, dat werk dus voor ſtilſtand of verachtering te bewaren, en eene Gemeente te ſtichten, haar onder zijn toezigt en voorzorg te houden, die de poorten van het ſchimmenrijk zelve niet overweldigen zouden. Uit *dit* oogpunt moet ons de wonderdadige uitſtorting van den Heiligen Geest bijzonder groot en gewigtig voorkomen, en wij vinden daarin ons geloof gegrond en bevestigd; terwijl wij tevens haren grooten invloed op onze verbetering, geruststelling en zaligheid ligtelijk ontdekken. Zij verdient dus, zoowel als de Geboorte, Opſtanding en Hemelvaart van JEZUS, eene bijzondere viering in de Christenheid, die echter niet waardiglijk kan plaats hebben, wanneer men geene duidelijke begrippen heeft van deze gebeurtenis, haar doel en belang. Ook is door anderen reeds opgemerkt, dat dit te meermalen het geval is (*a*); zelfs ſchijnen vele Gods-

(*a*) Zie in NIEMEYERS *Timotheus* 2 Afd. het opſtel: *Nachdenken über die Beſtimmung des Pfingſtfeſtes*, en in v. LOO *Theophilus op het Pinkſterfeest*, het *Voorberigt*.

Godsdienstoefeningen, Beschouwingen en Leerredenen weinig met het groote voorwerp der viering in verband te staan, dikwerf de zaak eenzijdig te behandelen, en weinig licht te verspreiden over de werkingen van den Geest in de eerste leerlingen van JEZUS, en alle *Christenen* van volgende tijden; en dus ook weinige gezindheden, gevoelens en besluiten, het Pinksterfeest waardig, te doen ontstaan. Deze zoo bekende, en reeds zoo dikwerf behandelde, maar ook dikwijls niet regt begrepene, en misvormde gebeurtenis, verdient dus een nieuw onderzoek, en volgens den reeds genoemden leiddraad, die het gebeurde met de meeste duidelijkheid en grondigheid zal ontwikkelen, (al ware het ook, dat wij ons daarbij eenige herhalingen moesten getroosten) vervalt de volgende Verhandeling in twee Hoofddeelen.

De *eerste* zal het voorgevallene bij de uitstorting van den Heiligen Geest op den eersten Pinksterdag, en derzelver zekerheid in het regte licht stellen.

De *tweede* het groote doel derzelve, en het daarin vervatte bewijs voor de Waarheid en Goddelijkheid der Evangelieleer in het bijzonder blootleggen.

EER-

EERSTE DEEL.

Beschouwing der uitstorting van den Heiligen Geest op het eerste Christen-Pinksterfeest, en derzelver zekerheid.

4.

De groote gebeurtenis der uitstorting van den Heiligen Geest, het onderwerp dezer Verhandeling, verhaalt de H. LUCAS *Hand.* II. Om echter een behoorlijk denkbeeld dezer gewigtige gebeurtenis te bekomen, moet men niet slechts de vier eerste verzen omstandig beschouwen, maar ook de eerste gevolgen en werkingen daarvan, die *vs.* 5 tot het einde voorgesteld worden, hoofdzakelijk in overweging nemen. Tien dagen hadden nu de Leerlingen van JEZUS verre van hunnen geliefden en vereerden Heer doorgebragt. Dit waren echter voor hun geene dagen van kommer, van neêrslagtigheid, van klagen en geween, gelijk die na de schandelijke en smadelijke doodstraf des Heilands. Neen! zij waren vol vreugde van den Olijfberg naar

Jeruzalem teruggekeerd, en verheerlijkten en dankten God dagelijks in den Tempel. Zij geloofden de belofte hunnes Heeren: *Ziet, ik ben dagelijks bij u, tot aan het einde der wereld. Na weinige dagen zult gij gedoopt worden met den Heiligen Geest, en uitgerust met kracht uit de hoogte.* — Gehoorzaam aan 's Heilands bevel, bleven zij dus te *Jeruzalem* bijeen, niet om een ontwerp uittedenken, en aftespreken, hoe zij in het openbaar te voorschijn zouden treden, en 's Heeren zaak nu verder leiden en algemeen doen worden; maar om te worstelen in den gebede, bereid te staan voor hunnen Heer, en te *wachten* op de vervulling der groote belofte. In het geloof aan die belofte hadden zij het getal der Apostelen, door den dood van JUDAS onvolledig geworden, weder vol gemaakt. Eindelijk verscheen de zoo vurig verwachte, zoo wijsselijk door den Heer bepaalde tijd der vervulling van zijne belofte, waarop hij hen, zonder dag en uur te doen kennen, tot oefening van hun geloof steeds had doen wachten, en zich bereid houden, en die vervulling overtrof door haren luister en majesteit verreweg hunne stoutste verwachting. Zie het verhaal van LUCAS *Hand.* II. Hieruit heeft men nu het volgende te beschouwen.

1.)

1.) Den plegtigen *Tijd*, waarop, en het heilige *Gezelſchap*, aan hetwelk dit buitengewone wedervoer, *vs.* 1.

2.) De *uitwendige verſchijnſelen* bij de uitſtorting van den H. Geest, *vs.* 2, 3.

3.) De rijkelijke *mededeeling van den H. Geest zelve*, waardoor in het binnenſte der leerlingen van JEZUS eene groote verandering plaats had, en zich in woorden vertoonde, *vs.* 3, 4.

4.) De *eerſte werkingen* en *gevolgen* daarvan, *vs.* 5 *en verv.*

5.

Hoe beſchrijft dan nu LUCAS den *Tijd* en het *heilige Gezelſchap*, aan hetwelk dit zoo bij uitſtek buitengewone ten deele werd? Hij zegt *vs.* 1: Toen de dag van het *Pinkſterfeest* (*a*) *vervuld* (d. i. werkelijk verſchenen of aangebroken) was, (vergel. *Luc.* I: 57. II: 21. en vooral IX: 57.) of korter: op den Pink-

(*a*) Hoewel πεντηκοστη van den vijftigſten dag den naam heeft, moet men echter bij dit woord niet met WOLF, ROSENMULLER e. a. in ἡμέρα aanvullen, hetwelk hier eene ſluitende herhaling zou geven. Het taaleigen vereischt ἑορτη, hetwelk *Tob.* II: 1 ook daarbij ſtaat. Zie SCHLEUSSNERI *Lexicon*.

Pinksterdag *waren zij alle eendragtiglijk bijeen*, en wel reeds (*vs.* 15) op *de derde ure* van den dag, of des morgens *ten negen ure.* Bij eene gebeurtenis, die men voor zeer gewigtig en bijzonder door God beschikt houdt, vraagt men zorgvuldig naar alle bijzondere omstandigheden, die somwijlen eenig licht over dezelve verspreiden, of alles daarin als gepast en doelmatig voorstellen, en dus tot hare verheerlijking dienen. En hoewel dit alles eerst *na* de voorstelling der gebeurtenis zelve, en van hare bedoeling, het sterkst in het oog valt: zoo volgen wij toch, vooral bij eene zoo bekende zaak, liefst de orde des verhaals, al moeten wij dan ook somtijds vooruitloopen. Bij zulk een onderzoek moet men wel aan den éénen kant geene kunstige, spitsvindige vergelijkingen en overeenkomsten *opzoeken*, maar toch ook hetgeen zich natuurlijk en als van zelve aan ons voordoet, niet met opzet *verbergen.* De volgende vragen eischen dus onze aandacht. 1.) Hoe was het gelegen met het *Joodsche* Pinksterfeest? 2.) Uit welke personen bestond het hier bedoelde *Gezelschap*? 3.) *Waar* waren dezelve vergaderd? 4.) *Hoe* waren dezelve jegens elkander *gezind?* 5.) Met welk *oogmerk* waren zij alle op die ééne plaats te zamengekomen?

De eerfte vraag is dus: *Hoe was het gefteld met het Joodsche Pinkfterfeest?* (*a*) Uit deze benaming, die *feest van den vijftigften dag* beduidt, en uit den daarmede verwanten naam van *feest der weken*, dáárvan afkomftig, dat de *Israëliten* van den 16. *Nifan*, of den tweeden dag van het Paaschfeest, (waarop men GODE de eerftelingen der gersten-aren bragt, en *daarna* eerst de fikkel in het koren mogt flaan,) zeven volle weken, en dus tot op den eerften dag *na* de zevende week vijftig dagen tot den oogst moesten rekenen. — Hieruit, zeggen wij, laat zich de oorfprong en het doel van dit feest nog niet opmaken. Het gewone gevoelen houdt hetzelve voor de viering der *Wetgeving*; immers de Wetgeving op *Sinaï* was iets buitengemeens, iets bij uitftek plegtigs, waarvan de majefteit het belangrijke voor de *Israëlitifche* wetgeving evenaarde, en fchoon men uit den *Bijbel* niet bewijzen kan, dat zij juist *vijftig* dagen na het eerfte Paaschfeest plaats had, zoo heeft toch de *Joodfche* Kerk, bewaarfter der fchriften van MOZES, en die altijd zeer ftipt op den

(*a*) Dat hier het *Joodfche* Pinkfterfeest bedoeld is, en zulks niet op den laatften, maar eerften dag der weke inviel, wordt duidelijk bewezen in MOSCHE's *Bibelfreund* Th. I. f. 160, 161.

den letter was, deze gebeurtenis op dien dag gesteld. Ook de geleerde HERDER zegt (*a*): Pinkster was het feest der uitstorting des Geestes; en tot welke gedachtenis vierde men dat feest? Tot aandenken der *Wetgeving*, d. i. der oude Staatswet des *Israëlitischen* Volks. Het Paaschfeest vereeuwigde deszelfs bevrijding uit *Egypte*; het Pinksterfeest drukte het zegel op die bevrijding: want slechts door zijne wetten werd *Israël* een eigen, een vrij Volk, aan zich-zelven, of veelmeer aan zijn' God behoorende. Slechts door de wet heerschte God over hetzelve, als over een Priesterlijk Koningrijk, een heilig Volk. *Hem* zou het dienen naar die wet, en niet de slaaf worden van eenigen mensch. Elken Vaderlandlievenden *Israëliet* was dus het Pinksterfeest de tweede geboortedag van zijn Volk; zij noemden het den dag der gegevene Wet, het trouwfeest der Natie met JEHOVA, het feest toen *Israël* werd opgenomen onder de vleugelen van Gods Majesteit, den kroningsdag des Heiligen Konings, en van de Koningin, zijne Bruid. Zeer gepast zou dus reeds de schikking zijn, dat juist op zulk eenen dag die nieuwe inrigting moest plaats bekomen, voorzegd door *Israëls* Profeten; die

(*a*) *Von der Gabe der Sprachen*, f. 50, 51.

die geestelijke Wetgeving, waarin de Wet niet in ſteenen tafelen zou worden geprent, maar in de harten en zielen der menſchen: en waardoor dus ook tevens de oude inrigting vervallen moest. Ja men kan hier in den geest des ouden Zangers eene treffende tegenſtelling maken en zeggen: „ O God! „ toen Gij vóór uw Volk uittoogt, toen Gij „ daarheen trad in de woestijne, toen da„ verde de Aarde, en de Hemelen dropen „ voor God; deze *Sinaï* voor God, de God „ *Israëls*. . . . Maar nu zendt Gij milden „ regen terneêr, en verkwikt uw ſmachtend „ erfdeel." *Pſ.* LXVIII: 8—10. Daar intusſchen, volgens eene naauwkeurige berekening, (*Exod.* XIX.) ſlechts de acht-en-veertigſte dag na den uittogt voor die der Wetgeving kan gelden, daar men, om den vijftigſten te bereiken, twee willekeurige rustdagen heeft moeten inſchuiven, die nergens vermeld ſtaan — daar ook in de ſchriften van MOZES bij de vermelding van het Pinkſterfeest nergens geſproken wordt van de Wetgeving op *Sinaï*, maar hetzelve eenvoudiglijk *de dag der eerſtelingen* (*Numeri* XXVIII: 26.) *het feest van den oogst der eerſte vruchten* (of *der eerſtelingen*, *Exod.* XXIII: 16.) genoemd wordt, zoo verkiezen eenigen liever het, naar deszelfs beſtemming, als het *Oogstfeest* te beſchou-

ſchouwen (*a*), dat na het einde der zeven weken van den oogst moest gevierd worden, op hetwelk men God voor de weldaden van dien oogst moest danken, en de eerſtelingen aanbieden der van het nieuwe koren gebakkene brooden. En dan had dit feest, waarop de eerſtelingen des Geestes zoo rijkelijk werden uitgeſtort, en de eerſtelingen der Gemeente den Heere gewijd, in waarheid den naam van een geestelijk Oogstfeest verdiend. Hoezeer echter ook beide opvattingen ſchijnbaar van elkander verſchillen, terwijl de gevoelens door beiden opgewekt, hier vrees; dáár vreugde, tegenovergeſtelde gewaarwordingen zijn: zoo kan men beide toch misſchien zeer voegzaam met elkander verbinden, wanneer men de zaak dus beſchouwt. De *Israëliten* verſchenen voor het Heiligdom, ten einde den Schepper van Hemel en Aarde, als hunnen magtigen Beheerſcher, Gebieder, Wetgever en Koning, den diepſten eerbied en onderwerping te toonen; — maar tevens gewillige toewijding en dankbaarheid aan Hem, die hen aangenomen had tot zijn Volk,

(*a*) J. V. D. HONERT *Waarachtige Wegen* V. Boek I. Hoofdſt. §. XXXIX. MICHAËLIS *Moſ. Recht* Th. IV. §. 197. KRIEGER *Geſprekken en Overd. over de Hemelvaart en het Pinkſterfeest* bl. 187 en *verv.*

Volk, hun eene zoo uitmuntende wet had gegeven, en voor hen zulk een weldadig Regent was, die hen uit de dienstbaarheid van *Egypte* in een zoo gezegend land had gevoerd, en ook dit jaar weder met zijnen zegen bekroond had: dien zij dus gaarne de ſchatting der eerſtelingen en van de tienden ten offer bragten. Het werd als een bijzonder vreugdefeest, en wegens het bekwame jaargetij het talrijkſte bezocht. En dus was het ook gepast ter uitſtorting der vreugdenolie, ter eerſte verkondiging van de blijde boodſchap in vele Talen, waardoor zoo velen deelgenooten van de nieuwe ſchikking des heils konden worden.

7.

Maar nu vraagt men *ten tweede: Uit* WELKE PERSONEN *beſtond het hier genoemde Gezelſchap?* — Dat alle Apostelen daartoe behoorden, is buiten bedenking, en vereischt geen betoog. Maar daarin zijn de gevoelens verſchillend, of deze Maatſchappij zich enkel tot de Apostelen bepaalde, dan ook nog andere ſtandvastige aanhangers van JEZUS omvatte? Zekerlijk waren de Apostelen de door JEZUS zelve verkozene vertrouwde leerlingen en zijne beſtendige reisgenooten geweest,

die

die Hem eene bijzondere verkleefdheid betoond, bijzondere beproevingen hadden doorgeſtaan (*Joh.* VI: 67 enz. *Matth.* XIX: 27 enz. *Luc.* XXII: 28.) en daarom ook bijzondere onderſcheidingen, bijzondere beloften, en eene bijzondere roeping ontvingen, en daartoe behoefte zoowel als vatbaarheid hadden verkregen voor bijzondere gaven; die ook kort voor 's Heilands lijden en Hemelvaart afzonderlijke beloften des Geestes bekwamen. Zij ſchijnen ook de eenige getuigen der Hemelvaart van JEZUS geweest te zijn; zij bleven na dezelve afgezonderd bij elkander, vulden de ontbrekende plaats van JUDAS aan, waren *Galileërs*, (*vs.* 7.) traden in het bijzonder te voorſchijn, (*vs.* 14.) en onderſcheidden zich ook door de mate der gaven des Geestes; zij bleven in eene hevige vervolging, waarin de anderen vloden (*Hand.* VIII: 1.) ſtandvastig te *Jeruzalem*, tot de Geest hen naar alle landen deed vertrekken, enz. Dit alles bewijst, wel is waar, dat de Apostelen hier bij elkander waren, en zich vooral onderſcheidden, maar nog niet, dat zij de eenige perſonen des Gezelſchaps uitmaakten, die eene rijke mate des Heiligen Geestes en van de gave der Talen ontvingen. Want 1.) de belofte van JEZUS met betrekking tot den Geest, en ook zelfs

tot diens buitengewone gaven, zoo als de gave der talen, ftrekte zich verder uit dan tot de Apostelen, (*Joh.* VII: 37—39. XVII: 20 *en verv. Luc.* XI: 13. *Marc.* XVI: 17, 18.) 2.) JEZUS had buiten vele wankelmoedige aanhangers (*Joh.* II: 23—25. VI: 14, 15. vergel. 60 *en verv. Matth.* XXI: 8—11. vergel. XXVII: 16—25.) ook verfcheidene ftandvastige, die Hij kon uitzenden, (*Luc.* X.) die Hem van *Galiléa* naar *Jeruzalem* vergezelden, ten deele bij zijn kruis ftonden, en zich na zijne hemelvaart met het gezelfchap der Apostelen vereenigden, (*Hand* I: 14, 15.) welke immers eenmaal ten getale van omtrent 120 perfonen vergaderd was. 3.) Na de keuze van MATTHIAS, in dit gezelfchap gedaan, gaat LUCAS in zijn verhaal dus voort: „ Op den „ Pinkfterdag waren allen eendragtelijk bij „ elkander. " Dat de vreemdelingen hen alle op het eerfte gezigt voor *Galileërs* verklaarden, zou nog geene tegenwerping zijn, wanneer zich een en andere onder hen bevonden had, die niet in *Galiléa* t'huis behoorde, gelijk ook buiten twijfel JOSEPH en NICODEMUS *niet* in hun gezelfchap waren. PETRUS kon met de Elven dáárom afzonderlijk te voorfchijn treden, omdat zij bijzonder toegerust, en tot bijzondere zaak-

gelastigden van hunnen Heer bestemd waren. 4.) PETRUS haalt in zijne Redevoering, ter verdediging van het gebeurde, de voorspelling van JOËL aan, waarin, vermits LUCAS ook uitdrukkelijk van Vrouwen in het gezelschap gewaagt, (*Hand.* I: 14.) de rijke mededeeling van den Geest niet slechts aan zonen, maar ook aan dochteren, zelfs aan knechten en dienstmaagden, zoowel aan ouden als jongen beloofd was. 5.) Niet slechts alle geloovige vereerders van JEZUS verkregen den Heiligen Geest, (*Hand* II: 38, 39.) maar er waren ook buiten de Apostelen anderen, *vol* des Heiligen Geestes, (*Hand.* VI: 3. VII: 55.) die in vreemde Talen spraken, en Wonderen deden. Waarom zouden dan niet eenigen te gelijk met hun den Geest, en deszelfs gaven en krachten hebben ontvangen? Zoo waarschijnlijk dit is, zoo onwaarschijnlijk is hetgeen Dr. HOLZ (*a*) daar bijvoegt: „ Waaronder men echter *niet* en„ kel, of ook slechts vele inwoners van *Je*„ *ruzalem*, ja niet eens allen *Galileërs*, maar „ volgens *vs.* 9 en 10, (te vergelijken met „ Hoofdst. VI: 1.) voornamelijk *buitenland*„ *sche Joden*, en ook enkelde *Profelyten* ver„ staan

(*a*) *Aanmerkingen tot zijne Overzetting van het N. Testament.*

„ ſtaan moet, waarvan immers toen een groot „ aantal te *Jeruzalem* was, van welken zich „ dus een gedeelte met de *Galileeſche* aan„ hangers van JEZUS vereenigde, welke de „ keur der Maatſchappij uitmaakten." Dit gevoelen, reeds door BAHRDT geuit, heeft geenen grond ter wereld. Om niet te zeggen, dat bij de feestreizen de landgenooten zich doorgaans bij elkander hielden, en dat JEZUS, die in *Galiléa* eigenlijk zijne woonplaats had, daar ook de meeste en getrouwſte aanhangers telde; zoo blijkt toch uit ons verhaal, dat, al waren niet *alle* hier vergaderde leerlingen *Galileërs* van geboorte, zij toch niet uit de *Parthen*, *Meden* enz (*vs.* 9 en 10 genoemd) kunnen beſtaan hebben, als welke zich immers zelv' uitdrukkelijk van hun onderſcheiden. Maar het is niet te verwonderen, dat op de prediking van PETRUS velen hunner tot het gezelſchap overgingen, en men naderhand, wanneer het getal der leerlingen gedurig toenam, (*Hand.* VI: 1.) een treffend onderſcheid beſpeurde tusſchen *Hellenisten* en *Hebreën*, gelijk (later) tusſchen *Joden* en *Heiden-Christenen*, die meer of minder van hunn' ouden oorſprong behielden. Die aanhangers van JEZUS, welke Hem, in weêrwil zijner ſchandelijke doodſtraf en verwijdering naar het ligchaam, waren

C 2 ge-

getrouw gebleven, verdiende ook bijzondere onderfcheiding, en verkregen dezelve volgens het regt der hemelfche genade.

8.

Ten aanzien der *derde* vraag: WAAR *de leerlingen vergaderd waren*, is er geene zwarigheid nopens de Stad; maar des te meer verfchilt men omtrent het Huis of de Zaal hunner tegenwoordige zamenkomst. *Jeruzalem*, deze Hoofdftad van het *Joodfche* land, deze hoofdzetel der Openbaringen Gods, de heilige Stad, de Stad des grooten Konings, het beeld der hemelfche eeuwigdurende Godsftad, was uitverkoren tot uitbreiding van de leere des Koningrijks door de geheele wereld. Reeds eene oude Voorzegging, (bij *Jefaias* Hoofdft. VI: 23 en *Micha* IV: 1, 2. bewaard, en naar ons gevoel nog niet volkomen vervuld) drukt zich aldus uit: In de laatfte dagen zal JEHOVA's Tempelberg, als Hoofd der bergen, verheven ftaan boven de heuvelen. Dan ftroomen tot hem alle Heidenen heen: vele Volken maken zich op, en zeggen: Komt, laat ons opgaan tot JEHOVA's berg, ten huize van JACOB's God, opdat hij ons zijne wegen leeren en wij op zijne paden wandelen: de Wet toch zal uitgaan

gaan van *Zion*, en het woord JEHOVA's uit *Jeruzalem*. — Hoe men intusſchen over deze voorſpelling denke, de groote Verlosſer moest uit de *Joden* voortkomen, het eerst aan de *Joden* verkondigd en aangeboden worden. Al had zich deze Stad door den verfoeijelijken moord, aan den *Mesſias* gepleegd, dit voorregt onwaardig gemaakt; hare ontrouw kon nogtans Gods trouwe niet vernietigen, noch hare boosheid zijne oneindige goedheid en langmoedigheid beperken. Het was toch veel gepaster, dat de zaak in eene openbare plaats gebeurde, dan in een' verborgenen hoek. En daartoe was *Jeruzalem* boven alles het beste geſchikt. JEZUS had zijne Apostelen gelast, die Hoofdſtad niet te verlaten, aldaar den beloofden Geest te verwachten, en te beginnen met de verkondiging van de boodſchap des heils. Juist het tooneel der diepſte vernedering van JEZUS moest de ſchouwplaats der openbare herſtelling zijner eer, en der bewijzen zijner onzigtbare heerlijkheid worden. De verblinding ten aanzien van den nederigen Zoon des menſchen was voor hen, die den *Mesſias* in uiterlijke pracht te gemoet zagen, nog vergeeſelijk, en treffende proeven zijner onzigtbare eer konden hen nog tot inkeer doen komen. *Jeruzalem*, welks ondergang reeds beſloten

 was,

was, bevatte toch nog altijd den Tempel, waarheen de ware aanbidders uit alle oorden bijeenkwamen. Aan de *Joden* waren de woorden Gods toevertrouwd. Zij waren het langst voorbereid tot de aanneming van het Evangelie, en konden het spoedigst daartoe worden opgeleid. Bij hen behoefden de Apostelen niet eerst met de leer van den Eénen onzigtbaren God te beginnen; zij konden de kennis der noodzakelijkheid van eenen grooten Redder onderstellen, en behoefden slechts te toonen, dat de miskende JEZUS van *Nazareth* de gezalfde, gekroonde Koning was, hun door den Heere geschonken. En dus is ook hier weder goddelijke gepastheid te zien.

9.

Hoe zeker het nu ook is, dat de Apostelen en andere leerlingen van JEZUS in *Jeruzalem* vergaderd waren, zoo verschillend denkt men over de Plaats, waar zij zich in die stad ophielden; men zoekt dezelve of in, of buiten den Tempel, en denkt in het laatste geval, hetzij aan de zaal, waarin JEZUS het laatste Paaschmaal hield met zijne leerlingen, en hun verscheen des avonds van den dag zijner opstanding; of aan een afzonderlijk huis, het eigendom van een' der Apos-

telen; of aan eene bijzondere *Synagoge* of bedehuis der *Galileërs*. LUCAS ſpreekt (*Hand.* I: 13.) van eene *Opperzale*, in welke de Apostelen na hunne terugkeering van den Olijfberg waren afgetreden, en noemt in deze geſchiedenis (*vs.* 2.) een *huis*, waar zij bijeen zaten, hetwelk men beide zoowel van een gedeelte des Tempels, als van een bijzonder huis of kamer in denzelven kan verklaren (*a*). Velen gelooven, dat de *Joodſche* Overheden aan de leerlingen van JEZUS, die hun zoo gehaat waren als hun Leermeester, den Tempel niet zouden hebben bewilligd, gelijk dezen van hunnen kant te vreesachtig zouden geweest zijn, om aldaar te vergaderen. Nogtans moesten de discipelen, na de verheerlijking hunnes Meesters, reeds meerderen moed hebben opgevat. De Tempel, die plaats der openbare Godsvereering, kon hun, als geborene en beſnedene *Joden*, niet worden ontzegd. LUCAS merkt uitdrukkelijk op, dat de leerlingen na de hemelvaart van JEZUS, zoowel vóór deze gebeurtenis (*Evang.* Hoofdſt. XXIV: 53.) als

(*a*) De uitdrukking ἐπὶ τὸ αὐτὸ kan wel beteekenen *tot hetzelfde doel*; doch toont voegzamer, en meer volgens den zamenhang dezelfde Plaats aan, die het echter dus niet nader bepaalt.

als naderhand (*Hand.* II: 46.) gedurig in den Tempel geweest zijn. Op dezen feestdag en op dit plegtig uur (*vs.* 15.) moesten zij ook in den Tempel verschijnen. Beide door LUCAS gebezigde uitdrukkingen kunnen, gelijk reeds opgemerkt is, ook gelden van deelen des Tempels, en de benaming *huis* (*vs.* 2.) beteekent ook *vertrek* en *zaal*; volgens JOSEPHUS waren er in den Tempel dertig zulke zalen, waarvoor hij hetzelfde woord gebruikt. In deze veronderstelling kan men niet slechts de talrijkheid der vergadering, maar vooral ook den grooten toevloed van menschen beter verklaren. De Tempel, dit Huis des Heeren, waarin gedurig het reukwerk des gebeds tot Hem omhoog rees, en waarbij hij zijne genade zoo rijkelijk uitstortte; deze tweede Tempel, die nog heerlijker zou zijn dan de eerste, was gewis tot eene zoo plegtige Openbaring van God de voegzaamste plaats; zoodat men dus, al vindt men daarin ook die *opperzale* niet, deze bijeenkomst nogtans daarin dient te verplaatsen.

10.

Wij gaan over tot beantwoording der *vierde* vraag: HOE *waren de leerlingen van* JEZUS *vergaaerd? Eendragtiglijk*, zegt LUCAS;

CAS: dus zonder oneenigheid, twist, nijd, en zucht om den voorrang, in ware eendragt, harmonie, vriendfchap en broederliefde; als kinderen van éénen God, als kweekelingen van éénen Leeraar, als vereerders van éénen Heer, verbonden door dezelfde denkwijs, verwachting en hope, die ééne zaak behartigden, ééne gemeenfchappelijke aangelegenheid hadden, en zich met lijf en ziel aan de zaak van hunnen Heer toetewijden. *Zóó* waren zij met de innigfte weêrkeerige achting en liefde, in broederlijke eendragt te zamen, één hart en ééne ziel; herinnerden elkaâr de uitfpraken en beloften van hunnen Leeraar en Heer, en de één bemoedigde en vertrooste den ander. Zulk eene verbindtenis was edel en Gode gevallig, vuurde de aandacht aan, verhoogde de Godzaligheid, en maakte hen zoowel vatbaar voor bijzondere zegeningen en werkingen Gods, als derzelven deelachtig. Gelijk als daar, waar nijd en twistzucht heerfchen, wanorde en onheil van allerlei aard zich bevindt, dus zegt JEZUS daarentegen tot zijne discipelen: *Wanneer twee van u op aarde om ééne zaak gemeenfchappelijk bidden, zoo zal het hun door mijn' Hemelfchen Vader worden gegeven; want waar twee of drie in mijnen name vergaderd zijn, daar ben ik midden onder hen.*

Reeds een oud Zanger van JEHOVA beſchrijft de eendragtige feestviering der *Israëliten* in *Jeruzalem* zoo bekoorlijk en vol zegen: „ Ziet! hoe ſchoon en liefelijk is het, als „ broeders ook (eendragtiglijk) te zamen „ wonen! Gelijk de geurige balſem op het „ hoofd, die neêrdaalt op den baard, den „ baard van AÄRON, die neêrvloeit op den „ rand zijner kleederen: gelijk de daauw van „ *Hermon* is de ſchaar, die zich neêrlaat op „ de bergen van *Zion.* Dáár gebiedt JEHO„ VA zegen en leven voor eeuwig (*a*)."

II.

Eindelijk ſtaat ons nog te onderzoeken: WAARTOE *waren de Leerlingen van* JEZUS *bijeen?* Dit meldt LUCAS wel niet regtſtreeks (*b*), doch men kan zulks gereedelijk beſluiten uit de opmerking, dat het juist Pinkſter was, uit de bijzondere geſteldheid, het karakter, en het gedrag der Discipelen bij andere gelegenheden, wanneer zij bijeenkwa-

(*a*) Eene ſchoone Leerrede over dezen 133. Pſalm vindt men in het eerſte zestal Leerredenen door J. H. VAN DER PALM. Te *Leyden*, bij D. DU MORTIER EN ZOON. 1811.

(*b*) Vergel. de aanmerking bij 9.

kwamen. Op dezen dag was het *de viering van het Pinkſterfeest*, zij volgden het voetſpoor van hunnen verhoogden Heer, die alle geregtigheid had vervuld, met hun de hooge feesten, door God voorgeſchreven, had bezocht, en nog kort vóór zijnen dood het *Joodſche* Paaschfeest gehouden. Van de geheele opheffing der *ceremoniële* Wet door den dood des Verlosſers hadden zij nog niet het behoorlijke inzigt, en daartoe zou in het vervolg nadere gelegenheid worden aangeboden. Zij verheerlijkten met alle vroome *Israëliten* op dezen plegtigen dag hunnen hoogen Wetgever, den God, die in het gezegende Land voor hen zoo weldadig zorgde; zij roemden zijn oppergebied, zijne magt, heiligheid, goedheid en trouwe, die wel de *Israëliten* een tijdlang, uit hoofde huns afvals, uit het goede Land had verbannen, maar ook weder in hetzelve terug had geleid: en hen, hoezeer in droevige dagen, toch nog zooveel zegen ſchonk. Zoo reeds de oude Godzaligen in het geloove Hem, die betere zegeningen ſtond aantebrengen, verwachtten: zoo zij in de ſchriften der Profeten de beloften van het *Mesſiasrijk*, voorgeſteld onder beloften en beelden van aardſche vruchtbaarheid, en eene nieuwe Wetgeving zagen aangekondigd; en, werden zij daardoor herinnerd,

nerd, dat zij om 's Heeren wil uiterlijke voordeelen zouden erlangen; *dan* zullen deze Vrienden van JEZUS, die in Hem den *Mesſias* erkenden, en van Hem den zin der voorſpellingen hadden hooren ontvouwen, ook thans wel op Hem het oog gerigt hebben, te meer, daar de gedachte aan hunnen Heer, en aan de groote belofte, thans zoo nabij aan de vervulling, hun nog diep in het geheugen moest liggen, en het morgenrood van dezen heiligen dag hun misſchien een bijzonder voorgevoel deed ontwaren. Daar zij het tijdſtip niet naauwkeurig wisten, waren ſteeds hunne lendenen omgord en hunne kaarſen brandende; zij geleken naar knechten, die op hunnen Heer wachten, wanneer hij terugkomt van het bruiloftsmaal, opdat zij hem terſtond de deur kunnen openen, en hij hen nimmer dan wakend ontmoete. In de eerſte dagen na de verhooging des Heeren zullen zij meer hunne harten in blijde lofzangen hebben uitgeſtort, (*Luc.* XXIV: 53.) Maar als nu verſcheidene dagen verliepen, en de belofte nog niet vervuld werd, zullen zij zich meer met ernſtig bidden en ſmeeken om den Geest hebben bezig gehouden (*Hand.* I: 14.) en op den Heere hebben gewacht, als wachters op den morgen, En daar nu reeds tien dagen voorbij, en heden een dag des

des Heeren, een feestelijke dag was, zullen vooral hunne gebeden regt vurig en hartelijk geweest zijn. Toen zal wel die taal uit hun harte geſtroomd zijn: *Ach! dat gij den Hemel ſcheurdet en nederdaaldet! Dat de bergen voor uw aangezigt verſmolten!* Op eenmaal was nu het gewenschte tijdſtip dáár, waarop hun gebed verhoord, en 's Heeren belofte zoo uitſtekend vervuld werd. Het wachten dezer Regtvaardigen werd Vrede, (*Spr.* X: 28.)

12.

Dit zal genoeg zijn over den Tijd, de Plaats, de Wijze en het Doel der heilige Vergadering, over welke de Heilige Geest werd uitgeſtort. Thans volgen, in de orde des verhaals, de *uitwendige gebeurtenisſen*, welke vóór en bij de uitſtorting van dien Geest plaats hadden, of de uiterlijke teekenen, onder welke dezelve geſchiedde. Het vervolg des verhaals luidt daarover aldus, *vs.* 2 en 3: *Plotſelijk ontſtond daar uit den Hemel een gedruisch, even als van eenen geweldigen bulderenden wind, die de gang der zaal, in welke zij zaten, vervulde. En hun verſchenen verſtrooide tongen als van vuur, van welke zich eene op elk van hun neêrliet.*

Over

Over deze gebeurtenisſen loopen nu de verſchillende opvattingen en verklaringen, van welken wij reeds bij 2 melding maakten. Wij vereenigen dus beide, zoowel het hoorbare als zigtbare, daar ſommigen beide als werkingen van ééne oorzaak, of één verſchijnſel voorſtellen; en er ook in de bedoeling eenige overeenkomst ſchijnt te beſtaan. Het zal niet ondienſtig zijn; de onderſcheidene verklaringen te berde te brengen en te beoordeelen, zoowel diegene, welke in deze gebeurtenisſen juist geen bloot toeval zien, maar verſchijnſels, die onder de leiding der algemeene Voorzienigheid toch meer of min enkel natuurlijk waren, als anderen, die het buitengewone en wonderbare wel aannemen, doch door zekere proeven van verklaring daarover meer licht zoeken te verſpreiden: — vervolgens de voorſtelling te ontwikkelen, die het natuurlijkst uit de woorden des gewijden Geſchiedſchrijvers voortvloeit, en daarbij dan eenige opmerkingen over het gewigt en de doelmatigheid te voegen.

13.

Men behoeft juist niet over woorden te twisten, en in het woord *Phenomenon*, *verſchijnſelen* of *natuurverſchijnſelen*, zwarigheid

te vinden. Wind, ftorm, donder, blikfem, *phosphorieke* en *elektrieke* vlammen zijn ongetwijfeld merkbare verfchijnfelen der Natuur, die onder het gezigt en gehoor vallen, en hebben natuurlijke oorzaken, die nogtans onder het beftuur van den grooten Beheerfcher der Wereld ftaan, en ook van Hem in het bijzonder kunnen worden daargefteld. Zelfs de grootfte wonderen zijn, ten aanzien van krachtbetoon, niet dan kleinigheden voor den Schepper en Beheerfcher der Wereld; maar nogtans voor ons, op welke het gewone, al is het nog zoo groot, foms minder indruk maakt, hoofdzakelijk ten aanzien der bedoeling uitnemend gewigtig. Het kan ook aan geene bedenking onderhevig zijn, dat de Schepper der Wereld bij een wonderwerk, ja bij de vorming van dezen, in 't begin ruwen klomp aarde, de eenmaal voorhandene, door Hem gefchapene dingen, hoofdftoffen, en derzelver krachten, gebruikt of laat medewerken. Hierbij vindt even min eene opheffing der Natuurwetten plaats, als wanneer men eene Rivier door het graven van een Kanaal een' anderen loop geeft, of een' mierenhoop vertrapt. Maar hier loopt dit reeds in het oog, dat men, zonder de waarheid des verhaals te ontkennen, zoovele onderfcheidene wegen inflaat, om die natuurlijk te

vin-

vinden. Een' hevigen ſtorm, des noods ook een onweder, laat men nog wel gelden, omdat die reeds zoo menigmaal plaats hebben, en ook wel eene bijzondere rigting konden nemen. Meer zwarigheid maken de vuurvlammen, die op het Gezelſchap neêrzweefden. Hoe zal men met deze gereed worden? Het gemakkelijkst zeker, wanneer men die als een *viſioen* of gezigt van perſonen met geestdrift bezield, in wier verbeelding alléén zij beſtonden, wil aannemen. Eenige Uitleggers denken ook wel aan de tongen der Leerlingen, en nemen daarbij eene dichterlijke beſchrijving aan, die hare geestvervoering als eenen adem Gods beſchrijft, die hunnen adem ontvlamde, en hunne tongen deed ontgloeijen. Anderen laten op den adem diens geweldigen winds een onweêr ontſtaan, en zelfs in de Zaal, waar de Leerlingen waren, inſlaan, en eene tijdlang daarin zijne kracht oefenen: de vurige tongen zijn bliksems, hier en daar verſpreid, zoodat het weêrlichtte van alle zijden. Of men ſpreekt ook van *elektrieke* vlammen, die ſchitteren zonder te branden. Na het reeds opgemerkte wordt hier ſlechts in voorraad, in het bijzonder ten aanzien der laatſte verklaring, opgemerkt, dat men geenszins behoeft aantenemen, dat hetgeen hier gezien en gehoord werd, volſtrekt geene

over-

overeenkomst met andere geluidwekkende en flikkerende Natuurverschijnselen zou gehad hebben, maar dat het slechts daarin aankomt, of het *met oogmerk*, op eene buitengewone, wonderdadige wijze bewerkt zij, en of LUCAS zulks duidelijk hebbe willen te kennen geven. Zoo heilzaam God het oordeelde, de Leerlingen van JEZUS in *Jeruzalem* op het blijde plegtige feest met den Geest te vervullen, en met de prediking van het Evangelie openlijk te laten optreden, even zoo noodzakelijk vond Hij het, daarbij iets buitengewoons te laten gebeuren, waarvan het gewigt reeds dadelijk in het oog viel. Van een *Gezigt* wordt in den Tekst geheel niet gesproken, maar alles wordt *Historisch* voorgesteld, en beweerd, dat de vurige tongen der Discipelen werkelijk verschenen zijn, op hen zijn nedergedaald, en misschien een tijdlang op hen vertoefd hebben, (*vs.* 33.) Ook strijdt de Dichterlijke verklaring tegen de eenvoudige geschiedkundige voordragt, waarin ook geheel niet van de tongen der Leerlingen gesproken, noch gezegd wordt, dat *aan hen* of *in hunnen mond* vurige tongen gezien zijn, maar dat zij tongen zagen *als van vuur* (*a*).

En

(*a*) STORRII *dissert. exeget. in libror. N. T. histor. aliquot loca.* P. II. p. 73 f.

En wanneer het onweder niet flechts te midden der vergaderde Leerlingen ware gevallen, maar zelfs nog een tijdlang veelvuldige blikfems de Zaal doorkruist, en ten laatfte hen-zelve hadden getroffen, welk eenen fchrik zou dit hebben gebaard, en welke verwarring veroorzaakt? Hoe laat zich eindelijk ook in het vroege morgenuur de onweêrslucht met elektrieke vlammetjes in de Zaal geleiden! Dat juist *op dien tijd* het hevige gedruisch uit den Hemel ontftond, dat het juist *die* Zaal doorftroomde, waar de Volgelingen van JEZUS zich bevonden, en wel *op zulk eene wijze*, dat daardoor *zoovele* menfchen als met opzet daarheen gevoerd wierden, dat tevens juist *dáár* vuurvlammen, zonder fchade te doen, gerust rondzweefden, en zich op een' ieder derzelven neêrlieten — dat dit alles met de uitftorting van den Heiligen Geest, met de gave der Talen, en met de grondlegging van het Christendom zoo naauw in verband ftond, dit alles doet duidelijk zien, dat men deze groote gebeurtenisfen niet als toevallige, enkel Natuurlijke verfchijnfelen kan verklaren, maar dat zij van God *opzettelijk daartoe* op eene buitengewone, bovennatuurlijke wijze moeten zijn daargefteld.

14.

Maar ook die Uitleggers, welke het Buitengewone, Bovennatuurlijke en Wonderdadige in deze voorvallen, gelijk in de geheele gebeurtenis, erkennen, verschillen hier van elkander in verklaring en manier van beschouwing. Het zal niet noodig zijn, alle gevoelens wegens het gedruisch in de lucht, en de nog talrijker over de vurige tongen (*a*), ter toets of zelfs te berde te brengen, schoon zich misschien gelegenheid zal opdoen, iets daarvan in het voorbijgaan te zeggen. Maar van degene, die mij bekend zijn geworden, verdienen er twee eene korte opgaaf en beoordeeling. De overledene MOSCHE geeft in zijnen uitmuntenden *Bibelfreund* (*b*) de volgende verklaring op, waarin hij beweert, zoo verre hij weet, geen' voorganger te hebben gehad, maar wel navolgers, die verder gingen dan hij. (Zie de voorgaande §.) „ Er werd alstoen onverwacht, zonder dat men tevoren eene donkere wolk aan de lucht zag, een donderslag gehoord, die vooral de Zaal

(*a*) Zie WOLFII *Curae Criticae et Philol. ad Act.* II : 2, 3. en HERDER *über die Sprachengabe* f. 58. *d. Anmerkung.*

(*b*) I. Th. *Arnstedt* 1770. St. 23. f. 170 f.

Zaal der Leerlingen ſchokte; tevens daalde een ſchitterende blikſemſtraal daarin neder. Velen, die meenden, dat de ſlag, waarvan zij het geluid hoorden, aldaar door middel van den even te voren gezienen blikſem brand had verwekt, ſtroomden daarom in menigte toe, en zagen op de Discipelen van JEZUS nog rustende vlammen." Het hoofdzakelijke dezer verklaring is reeds in de vorige § aangevoerd en weêrlegd. MOSCHE vestigt zijne verklaring voornamelijk daarop, dat het (*vs.* 6) gebruikte woord *ſtemme* (Φώνη) ook *donder* beteekent. Wij gelooven toch niet, dat LUCAS, gelijk ERASMUS, BEZA en DE GROOT van meening zijn, hierdoor hebbe willen aanduiden, dat het *gerucht* van deze gebeurtenis zich verſpreidde: want, hoezeer deze verklaring niet tegen het ſpraakgebruik zondigt, is nogtans de eigenlijke en gewone beteekenis van het woord Φώνη hier natuurlijker en gepaster, daar LUCAS, verwijzende op het reeds beſchrevene geluid, het woordje *dit* er bijvoegt, en van daar, dat ook reeds de *Syriſche* Overzetting het *vs.* 2 en 6 voorkomende woord op gelijke wijze heeft uitgedrukt, en men ook niet denken kan, dat het bloote gerucht zich zoo ſnel, als *vs.* 15 gemeld wordt, zou hebben verſpreid, en *zoo vele* menſchen gelokt. Ook vinden wij VAN

AE-

HAMELSVELD's denkbeeld niet waarſchijnlijk, dat hierdoor zou aangeduid worden alsof tevens eene bijzondere uitſpraak van God was gehoord, en JOSEPHUS misſchien hierop doelde, wanneer hij zegt: „ De Priesters hadden in een' Pinkſternacht de ſtem gehoord: *Haasten wij ons van hier!*" Dit gevoelen vinden wij hier zoo min bevestigd als het *Bath-kol* van eenige vroegere Uitleggers. Want daar LUCAS dadelijk zegt: „ Toen *deze* ſtemme geſchiedde," zoo bewijst dit ſprekend, dat hij niets *nieuws* daarmede bedoelde. Wij gelooven veeleer, dat de heilige Geſchiedſchrijver, wanneer er inderdaad iets geſproken ware, dit even zoowel als bij den Doop e. z. v. zou hebben aangevoerd. En ſchoon wij niet ontkennen, dat JOSEPHUS, hoewel die taal als een voorteeken der *kort aanſtaande* verwoesting van *Jeruzalem* opgevende, — welke nogtans veertig jaren later gebeurde, — dit voorval hebbe *kunnen* bedoelen, zoo denken wij echter, dat dit verſtaanbare geluid, — hoezeer ook het Evangelie hen, die in het kwade volharden, uitſluit en verwijdert, — de menſchen eer moest lokken dan afſchrikken. Ook zijn wij het niet eens met de verklaring van Dr. STOLZ, wanneer hij zegt: „ *Stem* is hier niet hetzelfde met het bruiſen des winds (*vs.* 2.),

gelijk vele Uitleggers denken, maar beduidt de zich verheffende *menſchenſtem*, of het ontſtane *gedruisch* in deze Vergadering, hetwelk, in deze ure des gebeds op een der plegtigſte feesten, zeer vreemd moest zijn voor de voorbijgangers, die het duidelijk hooren konden." Deze verklaring, die ons geenszins gedwongen noch gekunſteld ſchijnt, heeft dit voor zich, dat zij op het *vierde*, en dus nadere, niet op het meer verwijderde *tweede vers* betrekking heeft, en zou, onzes inziens, nog van meer gewigt zijn, indien de Heer STOLZ den Tempel, en niet de Bidzale der *Galileërs* aanname. Daar intusſchen LUCAS in het 2. *vers* omſtandiglijk van een bijzonder gedruisch had melding gemaakt, en nu kort daarop zegt: *Toen deze ſtemme geſchiedde*, zoo ſchijnt dit natuurlijk meer te ſlaan op een enkel, bijzonder, algemeen kenbaar geluid, dan op het buiten het vertrek verneembare ſpreken van velen, hetwelk uit den aard, als een verward gedruisch, niet verſtaan kon worden, en dus godvruchtige menſchen even weinig tot zich kon trekken, als ons het brommend geluid in eene *Joodſche* Synagoge. Wij betrekken dus liever deze ſtem tot het bruiſen in *vs.* 2, en ſchoon wij gaarne aan MOSCHE en andere Uitleggers toegeven, dat de *ſtemme des*

Hee-

Heeren in *Pſ.* XXIX. en elders den donder te kennen geve, zoo kunnen wij toch deze verklaring hier zoo min voor noodzakelijk, als voor gepast houden. LUCAS ſpreekt hier noch van een' enkeld onweder, noch van een onweder met hevigen ſtorm vergezeld, maar ſlechts van een gedruisch *als* van eenen geweldigen wind, en dit kan zeer goed worden uitgedrukt door het woord, hier door *ſtemme* vertaald. Hoewel de anders zoo zachte JOANNES en zijn Broeder JACOBUS van den Heere zelve (*Marc.* III: 17, zoo als ik denk tot hunnen roem, hoewel zij eenmaal vuur van den Hemel wilden terneêrſlingeren) *Boanerges*, d. i. *Zonen des Donders* genoemd worden; hoewel ook het Evangelie niet alleen voor zijne verachters, maar ook voor zijne vereerders eene heilzame ſcherpte, een zeker zout bevat, zoo moet men toch met HERDER (*a*) zeggen: „ Hier was geen on„ weder. Het onweêr ſtrookte niet met den „ geest des Nieuwen Testaments; maar wel „ de wind (πνεῦμα), een geweldige adem, „ een geluid van den Hemel. Bliksemen „ verſchijnen nooit als verdeelde vurige ton„ gen, en werden bij de *Hebreeuwen* daar„ mede ook nooit vergeleken. *Vurige tong* [illegible] „ was

(*a*) *Gabe der Sprachen* S. 58.

„ was bij de *Hebreeuwen* eene gewone uit-
„ drukking voor *vlam*, (*Jes.* V: 21.) zoo
„ als zij ook *Zeetong* voor *Zeeboezem* zeiden."

15.

De Eerw. RUTGER SCHUTTE heeft deze Gebeurtenis uit een nieuw oogpunt beschouwd (*a*), hetwelk ook de geleerde YSBRAND VAN HAMELSVELD voor aannemelijk keurt (*b*). Hij vindt hier het teeken der Goddelijke tegenwoordigheid onder de *Israëliten* bij de Wetgeving op *Sinaï*, (*Exod.* XIX: 18, 19.) bij de inwijding van den Tabernakel, (Hoofdst XL: 34, 35.) en den Tempel, (1 *Kon.* VIII: 10, 11.) die heerlijke nevelwolk, of wolk en vuurkolom, of *Schechinah*, gelijk de *Joden* haar noemden. Deze duistere, met vuur bezwangerde wolk liet zich nu, volgens zijn oordeel, van boven met een sterk gedruisch in de Zaal der Leerlingen neder, en overschaduwde hen allen. Zij zagen vurige vlammen uit de wolk als

(*a*) In zijne *Stichtelijke Gezangen* D. III. bl. 60 enz. en *Heilige Jaarboeken* D. III (nieuwe uitgave), Amst. 1795. bl. 3—10.

(*b*) In *de Bijbel verdedigd*, D. IV. bl. 89. en *Korte Aanmerkingen over het N. T.* bij *Hand.* II: 2.

als blikſems te voorſchijn komen. Deze ſpitſe vlammen geleken naar menſchentongen, van voren geſpleten, in verſcheidene kleinere tongen geſmaldeeld, en op elk hunner nedergedaald. Hoe zinrijk ook deze verklaring zij, en hoe gepast ook eene dergelijke verſchijning mag voorkomen bij de afſchaffing der oude inrigting, en de invoering van het Nieuwe Verbond der Genade, zoo is zij toch niet te vinden bij LUCAS. Deze ſpreekt van geene donkere wolk, geene groote menigte vuurs, geene vlamme, in kleinere geſplitst. Wij gelooven over het algemeen niet, dat LUCAS van *verdeelde* vlammen ſpreekt (*a*), maar veeleer van *verſtrooide*, gerust heen en weder zwevende vlammen. Het is waar, in het grondwoord ligt ook het denkbeeld van *verdeeling onder meerderen*, en men zou het voornaamwoord (*ἀυτοῖς*) met L. BOS en BENGEL op het voorgaande en volgende werkwoord kunnen betrekken, en dus vertalen: „ Er verſchenen hun vurige vlammen, die, eerst verbonden, zich onder een' ieder hun-

(*a*) Er ſtaat niet, zoo als BENGEL aanmerkt, *σχιζόμενας*, *fisſae*, of *διαιρούμενας*, *diviſae*, maar *διαμεριζόμενας*, hetwelk SCHLEUSSNER vertaalt: *Huc et illuc disperſae flammulae ignis*, en ROSENMULLER: *discurſitantes in illo conclavi modò huc, modò illuc.*

hunner verdeelden." Maar daarbij zouden de laatste woorden overtollig zijn. Vertaalt men daarentegen: „ Er vertoonden zich aan hen verstrooide vurige vlammen, waarvan zich eene op ieder van hen neêrliet:" — zoo heeft men zonder herhaling dezelfde denkbeelden.

16.

Na deze, zoo het ons voorkomt, onpartijdige beoordeeling der gewigtigste proeven van verklaring, kan men nu gereeder de regte, natuurlijke beteekenis, die in de woorden van den heiligen Geschiedschrijver ligt, bepalen. Op den vroegen morgen van den Pinksterdag, toen de 120 Leerlingen van JEZUS in eene Zale des Tempels eenparig en in gewijde aandacht bijeen waren, vernam men, (hoezeer niet geheel onverwacht, daar de Leerlingen steeds de heerlijke komst van den Geest, al was het niet op *deze* wijs, te gemoet zagen, nogtans) plotseling en eensklaps, gelijk eenmaal de Heer zal verschijnen, van den Hemel een bruisend geluid en gedreun, als van een' geweldigen wind, en vervulde de Zaal der Godgewijde Vergadering. Er wordt hier dus van geen eigenlijken storm, nog minder van donder gesproken, maar van een

een gedruisch, dat meer overeenkomst had met wind, dan met onweêr, hetgeen eerst in de bovenlucht werd vernomen, telkens meer naderde, in het vertrek der Discipelen neêrdaalde, en hetzelve geheel doorſtroomde, doch zich zoo hevig en in zulk eene bepaalde rigting vertoonde, dat velen in *Jeruzalem* het vernamen, en daardoor naar de vergaderplaats der Leerlingen gelokt werden, gelijk ook waarſchijnlijk deze Zaal daardoor geſchokt werd, (*Hand.* IV: 31.) Tevens vertoonden zich aan hun oog verſtrooide tongen als van vuur. Vurige tongen zijn nu, wel is waar, en gelijk men ook opgemerkt heeft, vuurvlammen, en hier ſchijnt, wanneer men aan het volgende denkt, de gedaante van tongen bijzonder vreemd. Maar LUCAS zegt niet, dat het juist *vuurtongen*, maar *tongen als van vuur* zijn geweest; die van alles, wat hij in de zinnelijke Natuur kende, met het vuur de meeste overeenkomst hadden, als vuur ſchitterden en beſtraalden, maar niet verzengden noch beſchadigden. Zij zagen dus verſcheidene verſtrooide gedaanten in den vorm van tongen, naar vuurvlammen gelijkende, over hunne hoofden daarheen zweven, en zich bij ieder Lid der Vergadering neêrlaten, zonder dat een ſchrik hen beving, als of blikſem, in de Zaal gevallen, en dáár el-

elkander doorkruifende, hen aanvielen, of vertérende vlammen op hen toefchoten. Om nu een juist begrip van deze zaak te maken, moeten wij ongetwijfeld aan eenen geweldigen wind en aan vuur (of, zoo men met MICHAËLIS liever wil, aan *elektrieke* vlammen) denken, omdat de Gefchiedfchrijver het met niets beter wist te vergelijken. Maar tevens geeft hij duidelijk te kennen, dat het daarmede *overeenkomst had*, en dus iets geheel buitegewoons, van den Hemel afgedaald, en door God juist daartoe voortgebragt *was*. Dit bleek ook uit de bijzondere rigting dier tongvormige gedaante van vuur. LUCAS voegt er namelijk bij: *en het zette zich op een iegelijk hunner*. Dewijl hier het enkelvoudig getal wordt gebezigd, dachten vele andere Uitleggers hier reeds aan den Heiligen Geest, waarvan ook gezegd wordt, dat Hij over de menfchen komt, en op dezelve rust. Maar hiervan fpreekt LUCAS eerst in het volgende *vierde vers*. *Hier* gewaagt hij van de *zigtbare* verfchijning, en bedient zich misfchien dáárom van het enkelvoudig getal, om aan te toonen, dat zich op ieder Lid der Vergadering flechts ééne der kleine vlammen had neêrgelaten, daar ook het laatstvoorgaande woord *vuur* in het enkelvoudige getal ftaat, en daarmede verbonden wordt. Intusfchen heb-

hebben wij er ook niets tegen, wanneer iemand liever met wijlend BENGEL zegt: „ De Heilige Geest plaatste zich over hen, of over hunne hoofden, in de gedaante van tongen, die als 't ware van vuur waren." Immers, wie zal hem van een grof *Materialismus* befchuldigen, die beweert, dat de onzigtbare God zich aan zijne zinnelijke fchepfelen op eene voor hen overtuigende en heilzame wijze kan zigtbaar doen worden, of hun op eene of andere wijze verfchijnen? — En hiermede meenen wij, zonder vooraf opgevatte meening en zonder de woorden geweld aantedoen, de natuurlijke beteekenis van den heiligen Gefchiedfchrijver, die zich van zelve aanbiedt, te hebben blootgelegd.

17.

En wie kan nu beweren, dat deze groote Gebeurtenisfen, bij een zoo merkwaardig voorval, onverfchillig en nietsbeduidend, en niet veeleer gewigtig en gepast, voorbereidend, aanmoedigend, opwekkend, en vol beteekenis waren? Dit moet men erkennen, zonder daarom aan eene levendige verbeeldingskracht, een fpelend vernuft, of gezochte en bovenmatige overeenkomften te willen toegeven, noch al wat daarover, reeds van oudsher,

en

en zekerlijk dikwerf te kunftig, is bijgebragt, te willen beämen. Wie kan ontkennen, dat deze Gebeurtenisfen in ftaat waren en ten doel hadden, den miskenden, verworpenen, doch thans in de onzigtbare wereld Gekroonden openlijk te regtvaardigen en te verheerlijken — de oplettendheid op zijne geringe en onaanzienlijke Aanhangers, Zaakbezorgers, Vertegenwoordigers en Stichters zijner Gemeente te vestigen — dezen te verzekeren van de Goddelijke nabijheid, hulp, medewerking, en de vervulling der groote belofte des Heeren van den Geest, als zijnen onzigtbaren, gedurigen Plaatsvervanger, en hen daartoe voortebereiden, als op Hem, die hen leeren zou met nieuwe tongen te fpreken. Van God wordt immers elders gezegd, dat Hij wolken tot zijnen wagen maakt, en wandelt op de vleugelen des winds. Hoe menigmaal gingen bijzondere openbaringen, verfchijningen, en bewijzen der kracht Gods met wolken, wind, ftorm, gedruisch, donder en blikfem gepaard? Geen wonder dus, dat, ter handhaving van de eer en heerlijkheid des zachten en liefderijken, maar toch verfmaden Redders en Konings, ter zending en aanneming des Geestes, dergelijke ftatige, fchoon al niet zoo vreesfelijke teekenen werden gebezigd. Hiertoe behoort ook de ver-

verzekering van JOANNES den Dooper: *Hij zal u met den Heiligen Geest en met vuur doopen* (*Matth.* III: 11. *Luc.* II: 18.) Zeer dikwijls, vooral in onze dagen, verklaart men deze woorden zóó, als of JOANNES gezegd had: Hij zal u *of* met den Heiligen Geest, *of* met vuur doopen: en verstaat dan onder dit *vuur* harde strafgerigten, die ook onder dit woord kunnen worden afgebeeld, gelijk men wel van een' Doop door *lijden* spreekt. Vooral worden tot bevestiging dezer verklaring de kort daarop volgende woorden des Doopers gebruikt: *Hij zal het kaf met onuitbluschbaar vuur verbranden*, terwijl JEZUS (*Hand.* I: 5.) zulks daar *niet* bijvoegt, maar enkel van eenen Doop met den Heiligen Geest spreekt, (verg. *Marc.* I: 4. *Joh.* I: 33.) Van hoeveel gewigt dit nu ook is, zoo zegt toch JOANNES: *Hij zal u met den Heiligen Geest* en *met vuur* doopen. De volgende woorden bedoelen ook geene verklaring, maar eene voortgaande kennisgeving; immers, welke woorden zouden eene *parallelie*, of verklaring van den Doop met den Heiligen Geest zijn? Aan bedorvene menschen had JOHANNES reeds gestrenge oordeelen aangekondigd; maar thans spreekt hij meer in betrekking tot de betergezinden, en zegt hun: *Ik doop u slechts met water ter*

be-

bekeering; maar mijn veel grooter Opvolger zal u met den Heiligen Geest en met vuur doopen: — ja eenmaal zal Hij, als Heer en als Regter, de bruikbaren onder u beloonen, maar de nutteloozen gestrengelijk straffen. Op *deze* wijze verbinde men geest en vuur, maar late ze voor het overige, als onderscheidene voorwerpen, elk op zich zelve, of vatte ze te zamen als één voorwerp op (*per hendiadu·im*). De Heer MENKEN, Predikant te *Bremen* (*a*), onderscheidt den Doop met den Geest en met Vuur, en zegt, dat, gelijk JEZUS eerst met den Geest, en daarna met Vuur (van lijden) gedoopt moest worden, dus ook zijne Leerlingen, die eerst van Hem leven en kracht moesten ontvangen, om volt ehouden in de tijden van beproeving, die Hij slechts kan afmeten en bewerkstelligen, en die tot verbetering des Lijders strekken. Intusschen denken wij toch hier liever aan het vuur, of de vurige kracht des Heiligen Geestes, die door deze verschijning op den Pinksterdag werd aangeduid. JEZUS zegt ook: (*Luc.* XII: 49.) *Ik ben gekomen, om een vuur te ontsteken* (of te verspreiden) *op Aarde, en hoe wensch ik, dat het reeds brande!*

18.

(*a*) In zijne *Betrachtungen über das Evangelium Matthei*, vs. 1, 2. Frankf. 1809. f. 134.

18.

Thans komen wij tot den eigenlijken kern, tot het hoofdpunt des geheelen verhaals van LUCAS, namelijk: *de rijkelijke mededeeling des Heiligen Geestes zelve, waardoor in het binnenste der Leerlingen van* JEZUS *eene groote verandering voorviel, die zich terstond in woorden uitte*, en waarop vooral onze opmerkzaamheid moet worden gerigt. Zoodrá namelijk het geluid van Gods mágtigen adem uit den Hemel weêrgalmde, of zoodrá in de geheele Zaal het fuizen des Geestes befpeurd werd: zoodrá de vurige gedaanten als tongen neêrzweefden op alle vergaderde Discipelen, *toen werden alle vol van den Heiligen Geest, en begonnen in andere Talen te fpreken, zoo als de Geest hun gaf uittefpreken.* Wilden wij hier alles aanvoeren en ter toetfe brengen, wat over de natuur, de perfoonlijkheid en de werkingen van dezen Geest in de menfchen, en van de gave der Talen gefchreven is, wij hadden ftof tot verfcheidene Verhandelingen, zouden de palen, die ons gefteld zijn, ver overfchrijden, en vinden het ter bepaling van het juiste denkbeeld onnoodig. Wij gelooven dit uit deze plaats, den zamenhang, het fpraakgebruik, den inhoud (in verband befchouwd), de beloften, befchrijvin-

 gen

gen en gezegden der Heilige Schrift zelve te kunnen uitvinden, zonder hulp, zoo min der vele fabelachtige *Rabbijnsche* geschriften, (welke menigeen hier te berde brengt,) als van eenig menschelijk leerstelsel. Wij behoeven de zon niet door fakkel- en dwaallichten optehelderen, noch eenen goeden zonnewijzer naar de huisklok te rigten.

Gaarne geven wij toe, dat men het begin van het *vierde vers*, op zich zelve beschouwd, daar vóór het woord *Geest* de Artikel ontbreekt, dus zou *kunnen* vertalen: „ Allen „ werden met eenen Heiligen Geest vervuld." Maar dit verpligt ons niet, aan een' onzekeren *iemand* (*quidam*) of aan een onbepaald *iets* (*aliquid*) te denken. Immers, uit het geheel blijkt, dat hier de belofte van JEZUS wegens eenen bepaalden leidsman, *den Heiligen Geest*, werd vervuld. Wij weten, dat de Heilige Schrijvers bij een bepaald voorwerp nu eens het bepalende lidwoord gebruiken, dan niet: en wij zien, dat op het slot van dit vers, waar van geenen anderen Geest gesproken wordt, het bepalende lidwoord staat, even als *Hand.* X: 44. XI: 15. XIX: 6. Dus kon men ook, daar *tong* en *taal* in het *Grieksch*, gelijk in meer andere talen, door hetzelfde woord aangeduid wordt, het volgende dus vertalen: *Zij spraken met*

andere tongen, en dit, hetwelk niet letterlijk kan genomen worden, dus verklaren: *Zij ſpraken op eene andere wijze*, wanneer het verband en andere gedeelten der Heilige Schrift geenen anderen zin dezer woorden vereischten. Wij zullen dus geheel onpartijdig, naar de meening des Bijbels, zoowel de *vervulling met den Heiligen Geest*, als het *ſpreken met andere tongen*, *of in andere talen*, in het juiste licht zoeken te plaatſen.

19.

Wat vooreerst betreft de *vervulling*, of het *vervuld worden* met den Heiligen Geest, zoo onderſcheiden zich de oudere van vele nieuwere Uitleggers in de verklaring dezer woorden daarin, dat de laatſte die verandering uit eenen eigenen natuurlijken aanleg, den oogenblikkelijken bijzonderen toeſtand, en uiterlijke omſtandigheden en voorvallen willen afleiden, terwijl eerstgemelden eene bovennatuurlijke aanraking, werking en inwoning erkennen, ſchoon ook zij meer of min in gevoelen verſchillen over de vraag, of men hier meer aan den Heiligen Geest en deszelfs Perſoon, dan wel aan zijne gaven en werkingen, en onder dezen enkel aan de buitengewone, of tevens aan de gewone

moet denken (§. 2.) Deze verſchillende oogpunten kunnen wij hier ſlechts aanſtippen, doch houden ons voor des te meer verpligt, zoo beknopt mogelijk voorteſtellen, wat men, volgens den Bijbel, van dezen Heiligen Geest, en van de vervulling met denzelven moet denken, vooral ten opzigte der alhier vergaderde Leerlingen, waardoor het verkeerde en dwalende van menig ander gevoelen zal blijken, en het juiste begrip van dit allerbelangrijkst gedeelte der groote gebeurtenis, om hetwelk het ons voornamelijk te doen is, zich aan ons zal voordoen.

20.

Vele nieuwere Uitleggers meenen den zin der woorden te hebben uitgeput, wanneer zij vertalen: „ Thans waren zij in geestdrift, „ Godsdienſtige geestdrift ontſtoken," of: „ Zij gevoelden zich vol Goddelijke geest„ vervoering." Met deze overzetting of verklaring zou men zich kunnen tevrede ſtellen, wanneer niet het denkbeeld van „ geestdrift" en „ in geestdrift vervoerde perſonen" dikwerf zoo onbepaald was, zoo onderſcheiden gebezigd wierd, en de eigenlijke oorzaak daarvan geheel onvermeld bleef. Zelfs

HER-

HERDER maakt deze aanmerking (*a*): „ Het koude Noorden, zegt hij, ſchat de geestvervoering niet hoog; het heeft die van *gezond verſtand*, laat ſtaan van *diep gepeins* bijna geheel geſcheiden, en verwisſelt dezelve met razende, grove dronkenſchap" Men ſpreekt namelijk ook dáár van geestdrift en daarin ontſtokene perſonen, waar menſchen door bijzondere omſtandigheden, gebeurtenisſen, wijn, muzijk, zang, liederen, of bijzondere gemoedsgeſteldheid of ſtemming zich bijzonder opgewekt, verheven en verwarmd gevoelen, ook tot hetgeen hunne vaak dwaze of ſlechte geneigdheden vleit, en dit in hunne gebaarden, gelaatstrekken, woorden en daden vertoonen. Men zou dus, al wilde men niet met gindſche ſpotters zeggen: „ zij zijn vol zoeten wijns," toch ligt op het denkbeeld komen, dat JEZUS Discipelen alléén door hetgeen zij van hunnen Heer hadden gehoord en aan Hem opgemerkt, door het vuur hunner Godsvrucht, en door de bijzondere natuurverſchijnſelen op dezen plegtigen dag, in hun binnenſte getroffen, opgewonden zijn; en dat hun geest daardoor voorbeeldeloos is bevleugeld geworden; en dus doende zou men den, hier toch uitdrukkelijk genoemden, Hei-

(*a*) *Geist des Christenthums*, ſ. 297.

Heiligen Geest als bewerker daarvan geheel uitsluiten. Dat dit niet slechts mogelijk, maar in der daad het geval zou wezen, wordt in verscheidene nieuwere geschriften beweerd. Zelfs de van JEZUS beloofde *Paracleet* en Geest der Waarheid zou niets anders beteekenen, dan de leere van CHRISTUS zelve, en het verruimde inzigt in dezelve, welke de Apostelen na de opstanding en hemelvaart van CHRISTUS (*a*) hebben verkregen, hoewel dezelve van CHRISTUS, de Apostelen, en de leere van CHRISTUS duidelijk onderscheiden wordt, als een Leeraar en Leidsman, als eene Kracht uit de hoogte, die op zekeren tijd van boven zou afdalen. Dewijl nu juist de woorden: *allen werden vervuld met den Heiligen Geest*, de kern en de hoofdzaak der geheele gebeurtenis uitmaken;

(*a*) Zie EICHHORN's *Bibliothek der Bibl. Literatur* B. IV. St. 2. f. 290 enz. CHRIST. LUD. GUIL. STARK zegt in zijne *Paraphr. et Comment. in Joh.* XIII—XVII. etc. Jen. 1814. dat πνεῦμα ἀληθείας zooveel was als ἀλήθεια, en dus beteekende: „ eam omnem, quanta sit „ veritatem, divinitus continuò suggestam, à Deo ipso, „ penes quem et in quo sola veritas, ergo emanantem, „ divinae mentis igitur quasi partem, et utpote viris „ Dii, hominum animos invadentem et penetrantem, pe„ netratos verò et planè eâ imbutos excitantem, et ad „ summa efferentem."

ken; dewijl men verder al te ſpoedig daarover heenloopt, of wel geheel onbepaald opvat of in damp laat vervliegen, en men over het algemeen aan de woorden *Geest* en *Heiligen Geest* zoo menige beteekenis geeft, die men, in enkelde plaatſen, naar zijne denkwijze gepast of toereikend vindt: zoo is zekerlijk eene korte, klare blootlegging der eigenlijke *natuur* en der werkingen van den *Heiligen Geest*, uit het geheel der Heilige Schrift getrokken, tot behoorlijk inzigt in den waren zin dezer woorden, vooral uit hoofde van derzelver gewigt, onontbeerlijk.

21.

Het woord, hetwelk wij door *geest* vertalen, komt in de Heilige Schrift zeer dikwijls voor, en beteekent wel eigenlijk *geblaas* en *adem*, wordt ook van den wind en de bewogene lucht gebruikt, en beteekent, vooral in tegenſtelling tegen het grof ligchamelijke en doode, iets, dat wezenlijk voorhanden, levendig en werkzaam is. Onze zielen, en de Engelen worden Geesten genoemd. God zelf, en de verheerlijkte CHRISTUS, is een Geest; ja onze verheerlijkte ligchamen zullen geestelijk zijn. Zekerlijk beteekent dus Geest ook iets voortreffelijks: maar daar er

gevallene Geesten en booze menſchen zijn, zoo blijkt het, dat er ook onreine Geesten beſtaan. Doch de Bijbel ſpreekt van Éénen uitſtekenden, geheel bijzonderen Geest, (1 *Cor.* XII: 11.) dien hij den Geest van JEHOVA, den Geest uit God, den Geest des Vaders en des Zoons, den heiligen, heerlijken, goeden en goddelijken Geest noemt, die zóó tot Gods Wezen behoort, als de geest van den mensch tot zijn wezen, (Hoofdſt. II: 11.) die ook de kracht Gods, of kracht uit de hoogte genoemd wordt, (*Luc.* I: 35. XXIV: 49.) die van God uitgaat, en gezonden, ja uitgeſtort wordt, en van de onderſcheidene werkingen, die hij voortbrengt, ook weder onderſcheidene namen draagt. Van dezen Geest nu wordt zeer dikwijls in de Heilige Schrift, en daar deze voor menſchen geſchreven is, ook in betrekking tot menſchen geſproken. Ook bij alle de verſcheidenheid der verklaringen komt toch alles neder op iets, dat voor ligchamelijke oogen onzigtbaar is: zoodat men hier met bijzondere behoedzaamheid moet te werk gaan. Het zal dus niet ondienſtig zijn, eenige voorname uitleggingen optenoemen, en daarbij niet ſlechts te onderzoeken, of die op enkelde plaatſen eenen redelijken, gepasten en dus ſlechts mogelijken *zin opleveren*, maar ook,

of zij met het geheel der Schriftuurlijke leere van den Heiligen Geest overeenkomen, en dus wezenlijk deze *beteekenis hebben*.

22.

Op vele plaatſen gelooft men, wanneer van den *Geest*, den *Heiligen Geest*, den *Geest van God en* CHRISTUS geſproken wordt, den vollen zin daarvan weder te geven, wanneer men dien omſchrijft door eene Heilige, Goddelijke, Christelijke gezindheid, zoo als God en CHRISTUS die koesteren, billijken en verlangen, of aan een bijzonder inzigt, moed en kracht, die echter nog wel eenen genoegzamen grond hebben in den natuurlijken aanleg en pogingen van het onderwerp, aan hetwelk die Geest wordt toegeſchreven. Naar ons inzien onderſcheidt men hier oorzaak en werking niet van elkander, en verwisſelt de gevolgen der invloeden en der inwoning van den Geest, met den Geest zelve, waaruit dan ſomtijds een wel in den zamenhang pasſende, maar daarom nog niet volkomen juiste zin geboren wordt. Wij gelooven niet, dat op eene enkelde plaats *Geest* eigenlijk *gezindheid* beteekene. Waarom zou JOANNES *de Dooper*, die ernſtige Zedeprediker, niet ook dezen heiligen zin kun-

nen inboezemen, en met den Heiligen Geest doopen, daar hij toch tot *bekeering* en *reiniging* doopte? De werkingen, die dezen Geest worden toegeſchreven, zijn ook dikwijls blijkbaar van dien aard, dat zij uit geenen eigenen aanleg en pogingen kunnen worden verklaard. Volgens *Hand* X: 19, 20. zeide de Heilige Geest tot PETRUS iets, hetwelk zijn eigene geest hem zoo min kon zeggen als zijne Christelijke gezindheid: „ Drie mannen vragen naar u. Gaat met „ hen af, en vrees niet met hen te gaan, „ want ik heb ze gezonden." Ook ſtemt het daarmede niet overeen, dat de Geest ook *kracht uit de hoogte*, *kracht Gods* genoemd, en van *de kracht des Heiligen Geestes* geſproken wordt. Wanneer nu ook PAULUS *Rom* VIII: 15. van eenen *Geest der dienstbaarheid* ſpreekt, zoo beduidt zulks niet enkel eene ſlaafſche gezindheid, maar, volgens de overige leere der Schrift, den Geest, die de bewerker is van eenen toeſtand der ſlavernij. En wanneer verder het door den Geest Gods voortgebragte en bewaarde nieuwe, hoogere en eeuwige leven ook den naam van zijnen Stichter en Behouder voert: wanneer JEZUS zegt: *Wat uit den Geest geboren is, dat is Geest*; wanneer *Christenen Geestelijke*, en *Geestelijkgezinde menſchen* heeten, zoo wordt

wordt ons toch altijd de eigenlijke bron herinnerd, zonder wier bestendigen invloed het hoogere, geestelijke leven zoo min kan voortduren als ontstaan, om te weten van welken aard het zij, en het dus beter te kunnen op prijs stellen (*a*).

23.

Verder verstaat men ook onder den Heiligen Geest de *kracht* en *werkzaamheid*, die *met de Goddelijke* en *heilzame leere verbonden* is. Eenigen, die dit gevoelen omhelzen, nemen zekerlijk aan, dat de Heilige Geest weleer in de Profeten en Apostelen, en in de Opstellers der H. Schrift op eene bijzondere wijze buitengewoon werkzaam geweest is, en verklaren datgene, wat die leer, eenmaal door Gods Geest geopenbaard, van zelve werkt, ook voor werkingen van den Geest, doch zonder dat dezelve daarbij eigen-

(*a*) Men spreekt ook veel van den *Geest des Christendoms*, hetwelk, naar het tegenwoordige taalgebruik, de pit of kern, de hoofdzaak, het doelwit des Christendoms moet aanduiden, en in zooverre eigenlijk geheel niet hier behoort. Wil men dit echter met de Bijbelsche uitdrukking van *Geest van* CHRISTUS en *Heiligen Geest* verwisselen, zoo valt het ongerijmde terstond in het oog, en behoeft geene verdere weêrlegging.

gerlijk en bijzonder werkzaam zou wezen; ja zij meenen zelfs, wegens den bovennatuurlijken oorfprong der leere, ook van *bovennatuurlijke werkzaamheden* te kunnen fpreken. Nogtans wordt daarbij de Geest als voor het tegenwoordige dood of toch werkeloos voorgefteld, en hem geen dadelijke, bovennatuurlijke invloed toegefchreven. En daarmede ftemmen men ook hieromtrent diegenen in, welke de Heilige Schrijvers enkel voor natuurlijkbegaafde menfchen aanzien, wier leven, gelijk al het goede, van God moet worden afgeleid. Ongetwijfeld kent de Heilige Schrift aan deze Goddelijke leer, vooral aan de *blijde boodfchap* of het Evangelie, eene groote kracht toe; zij noemt dezelve eenen *geur des levens ten leven*, eene *kracht Gods tot Zaligheid.* Maar hoe krachtig ook de Bijbel, uit hoofde van zijnen verhevenen oorfprong, grooten en gewigtigen inhoud, en treffende voordragt op de harten der menfchen kan werken: zoo beweert zij echter tevens, dat noch de wijsheid en ijver des Leeraars, noch de leergierigheid en onderwerping des Leerlings, bij alle de kracht der waarheid, in ftaat zijn datgene te bewerken, hetwelk flechts mogelijk is bij God, en geenszins bij menfchen (*Marc.* X: 27.) Leeraars worden vergeleken met Landlieden, die wel planten en befproeijen kun-

kunnen, maar niet den wasdom en de vrucht-baarheid ſchenken. De gewijde leer is een goed zaad, hetwelk regen en zonneſchijn van boven noodig heeft, om te gedijen. Daartoe moeten en Leeraars en Toehoorders den zegen van God, den Geest des Heeren afſmeeken. Overal verklaren de Apostelen, bij de werkingen der leere, bij het geloof aan het Evangelie, bij de gehoorzaamheid aan de waarheid, bij eigene pogingen, eene bijzondere werkzaamheid van God, van JEZUS, of van den Heiligen Geest voor onmisbaar. Men onderzoeke en behartige ſlechts de volgende plaatſen: 2 *Theſſ.* II: 13. verg. 16, 17. *Rom.* XV: 13. 1 *Petr.* I: 5, 22. *Jud. vs.* 20. (verg 1 *Cor.* IX: 1.) 2 *Theſſ.* I: 10. *Joan.* VI, 44, 65. verg. 42, 43.

24.

Maar kunnen en moeten wij hier aan Goddelijke verrigtingen *buiten* den mensch, of aan de leiding en het beſtuur van 's menſchen uiterlijke omſtandigheden en lotgevallen denken? Zekerlijk beſtuurt God ook die, en wel op zulk eene wijze, dat Hij daardoor het hart tot zijne leer zoekt voor te bereiden, de liefde tot de waarheid op te wekken, te onderhouden en te verlevendigen,

en

en opwekking en gelegenheid ten goede te schenken. En wanneer men somtijds, om de werkingen des Geestes te meer te doen uitkomen, aan de heilige leidingen der Voorzienigheid, die zich over alles uitstrekt, te weinig waarde heeft toegekend, zoo behouden deze daarbij toch haar uitstekend gewigt; al eigent men haar ook niet de geheele vorming van den mensch toe, of al onderscheidt men ze geheel en al van de werkingen des Geestes. Want omtrent deze wordt uitdrukkelijk van eene werking Gods *in* den mensch, van een sterk worden naar den inwendigen mensch, van een vervuld worden met alle volheid des Geestes, van eene alles overtreffende kracht Gods, die zich in den Geloovigen werkzaam betoont, (*Eph.* I: 19.) gesproken. Juist daarom wordt ook gezegd, dat de Geest den Geloovigen gegeven is, bij hen is en woont, dat zij den Geest hebben, tempelen des Geestes zijn, dat de Geest hunnen geest getuigenis geeft, en hen bij bidden vervangt (*a*).

25.

(*a*) Wijlend REINHARD onderscheidt ook zeer goed den natuurlijken en bovennatuurlijken bijstand Gods ten goede, in het vierde Deel zijner *Christl. Moral.*

25.

Na dus het onjuiste van menige voorſtelling van den Heiligen Geest aangetoond, en gezien te hebben, wat dezelve *niet* is, zoo moeten wij thans verder in de H. S. trachten op te ſporen (in zoo verre dit aan kortzigtige ſtervelingen mogelijk is) wat dezelve *werkelijk* zij. En dan gelooven wij eerst te mogen vastſtellen, dat wij onder dien Geest iets ongeſchapens, zuiver Goddelijks, en van eene Goddelijke Natuur, moeten verſtaan. Want wij vinden dikwerf de woorden *Geest Gods* en *God* met elkander verwisseld, zoodat hetgeen aan Gods *Geest* wordt toegeſchreven, van God zelf wordt beweerd, *Hand.* V: 3, 4. XXVIII: 25, 26. verg. *Jeſ.* VI. 1 *Cor.* VI: 19. verg. 2 *Cor.* VI: 16 en 1 *Cor.* III: 16. 2 *Sam.* XXIII: 2, 3. *Numeri* XIV: 23, 28, 35. verg. *Hebr.* III: 7—11. Dezen Geest worden Goddelijke Eigenſchappen toegeſchreven, als: *kennis aller menſchelijke Talen, kennis der toekomst, kennis van hetgene* GOD *en zijn Zoon weten, Joan.* XVI: 13—15. 2 *Petr.* I: 21. Van het meest verborgene, ja van alle dingen, en dus Alwetenheid, (1 *Cor.* II: 10, 11.) die een onderſcheidend kenmerk uitmaakt van den waren God. Voorts, Alomtegenwoordigheid,

daar

daar Hij in alle ware Christenen woont, in Hemel en op Aarde is; de grootste Kracht, (1 *Cor.* XII: 8, 9, 11.) en eindelijk Werken. die slechts God verrigt, en welke Goddelijke kennis, wijsheid, heiligheid, liefde en kracht vereischen, worden Hem toegeschreven en door Hem uitgevoerd: b. v. de ingeving en verlichting aller Profeten, (1 *Petr.* I: 10—12. 2 *Petr.* I: 21. *Joh.* XVI: 13.) De vorming der menschheid des Zoons Gods in het ligchaam van de maagd MARIA, (*Luc.* I. 35.) de wondergaven der eerste Kerke, (1 *Cor.* XII: 1, 11.) de uitbreiding des Christendoms, (*Joan.* XVI: 7—15.) en de verdeeling aller gaven en krachten, hoe onderscheiden en wonderbaar ook, (1 *Cor* XII: 3—11.) en eindelijk de vorming aller menschen voor Gods Rijk, (*Joan.* III: 5, 6. 1 *Cor.* VI: 11. 2 *Cor.* III: 18.) Juist daarom moet Hem ook Goddelijke Eere bewezen worden, en alle Christenen moeten Hem, zoo als den Vader en den Zoon, hulde bewijzen, (*Matth.* XXVIII: 19.) Ook wordt hun van den Geest alles goeds toegewenscht, (*Openb.* I: 4. 2 *Cor.* XIII: 13.) (PAULUS zweert zelfs bij den Heiligen Geest, (*Rom.* IX: 1. (*a*).)

Las-

(*a*) Daar deze plaats ook eene andere verklaring toelaat, zoo hebben wij de daarop gebouwde stelling *in parenthesi* geplaatst.

Lastering des Geestes wordt voor de grootste zonde verklaard.

26.

De H. Schrift leert ons ook verder met betrekking tot de Natuur van dezen Geest, dat dezelve niet als eene eigenschap, kracht of bijzondere werkzaamheid Gods moet beschouwd worden; maar, hoe innig ook met God verbonden, en eenswezig met Hem, nogtans ook tevens als iets van Vader en Zoon onderscheiden, dat een eigen leven heeft en een persoonlijk bestaan. Want hoe menigvuldig ook de werkingen van dien Geest zijn, (van dáár hetgeen *Openb* I: 4. IV: 5. V: 6 van *zeven Geesten* voor Gods Troon wordt gezegd, misschien in betrekking tot deszelfs zevenvoudige werkzaamheid, die de kandelaar met zeven armen en zeven vlammen in het Heiligdom afbeeldde, en waarmede Hij *Jes.* XI: 2. op den Messias rustte): zoo is er toch slechts één en dezelfde Geest, die alles in de Christenen werkt, 1 *Cor.* XII: 4—11. *Eph.* IV: 4. II: 18. Deze Geest wordt vaak met den Vader en Zoon in vereeniging genoemd, *Matth.* XXVIII; 19. 2 *Cor.* XIII: 13. 1 *Cor.* XII: 4—6. *Openb.* I: 4, 5. Hij wordt echter ook uitdrukkelijk als een

ander, en daarvan onderfcheiden, aangevoerd, *Joan.* XIV: 16, 17. XV: 26. De *Zender*, hij, wiens *plaats bekleed worden moet*, en de afgezondene *plaatsbekleeder*, zijn immers blijkbaar verfcheiden, *Matth.* XII: 31, 32. Dit ziet men ook vooral uit den perfonélen naam van Trooster of *Parakleet*. Hij bezit perfonéle eigenfchappen, als verftand en doorzigt, 1 *Cor.* II: 10, 11. en een' vrijen wil, 1 *Cor.* XII: 11. Hij verrigt perfoonlijke daden, als: hooren, nemen, herinneren, fpreken, verkondigen, getuigen, overtuigen, CHRISTUS verklaren, heiligen, fterken, vertroosten, wonderen verrigten enz. *Joan.* XVI: 13—15. *Hand.* XIII: 2, 4. XX: 28. Hij wordt uitdrukkelijk van de werkingen onderfcheiden, en als derzelver bewerker vertoond, 1 *Cor.* XII: 4, 8–11. Men moet Hem hulde betoonen, *Matth.* XXVIII: 19. hetwelk (vergel. met 1 *Cor.* I: 13. X: 2.) geenszins omtrent eene eigenfchap en bloote kracht, maar alleen omtrent een perfoon kan te pas komen. Men kan Hem verbitteren en bedroeven, *Jef.* LXIII: 10. *Eph.* IV: 30. Dit alles bewijst duidelijk, dat, fchoon er flechts één God zij, nogtans de Geest, zoowel als de Zoon, van Goddelijke Natuur, en innig met den Vader verbonden, aldus een deelgenoot van het Goddelijk Wezen, maar tevens van

Va-

Vader en Zoon onderscheiden is. Deze bijzondere betrekking tusschen Vader, Zoon en Geest kunnen wij zoo min als het Wezen der Godheid doorgronden. Maar Hij is de Geest des Vaders en des Zoons, die de verheerlijkte CHRISTUS van God, als zijnen plaatsbekleeder, tot bevordering zijner zaak mededeelt en doet werken.

27.

Een zoo verhevene, heerlijke Geest kan nu ook daar, waar Hij zijn zetel vestigt, geene andere dan hooge en voortreffelijke *werkingen* doen. Dáárom werkt Hij ook op aarde, en wordt den menschen medegedeeld, en van deze gaven en werkingen moeten wij nog eerst in het algemeen iets aanmerken, om des te gereeder het groote hoofdpunt der gewigtige gebeurtenis in het behoorlijke licht te stellen. Men verdeelt die werkingen gewoonlijk in *gewone* en *buitengewone*. Door deze zou het Goddelijk ontwerp des heils ontdekt en bevestigd, ingevoerd en op hechte gronden worden gelegd. Deze werden de Apostelen, Profeten, Leeraars en zelfs gemeene Christenen, in de eerste tijden van het Evangelie, ten deel in verschillende trappen, doch zijn niet aan elk onmisbaar tot

heiligmaking en zaligheid. Het uitvoerigst spreekt PAULUS daarvan (1 *Cor.* XII: 4—11.) Daartoe behoorden bijzondere Openbaringen, waarin wijsheid en kennis medegedeeld, voorzeggingen, verborgenheden of leeringen ontdekt werden, voorts het geloof, krachtig in het doen van wonderen, en eindelijk menigerlei gaven, zoo als der voordragt, der vreemde talen, der uitlegging van dezelve, de onderscheiding der geesten, de gave om kranken te heelen, en menigvuldige wonderen te verrigten. De Geest was echter ook altijd dáár, waar onder zijne leiding de Goddelijke heilinrigting verkondigd werd, bezig, om het hart voor de waarheid te openen, van zonde, van geregtigheid en gerigt te overtuigen, en aldus de menschen tot aanneming der aangebodene genade voortebereiden en gewillig te maken. In hen, die deze Goddelijke heilleer gewillig aannamen, Gods genade in CHRISTUS zochten, en aldus vergeving der zonden ontvingen, sloeg Hij zijnen zetel op, en werkte een helder en levendig inzigt in dat verheven ontwerp, een zalig gevoel van Gods genade en vaderlijke liefde, met hooge vrede der ziele; geneigdheid, en lust, en aandrift tot alles, wat edel, en goed, en Gode welgevallig is; vermogen en kracht tot overwinning der zon-

den en het volbrengen van den Goddelijken wil; eindelijk onſtoorbare vreugde, eeuwige troost en goede hope. Het ſpreekt van zelve, dat ook in deze werkingen onderſcheidene trappen plaats hebben, gelijk wij in het vervolg nader zullen ontwikkelen.

28.

Na dit korte overzigt der Schriftuurlijke leere van de natuur en de werkingen van den H. Geest, volgens den Bijbel zelven (*a*), kan men nu ook den regten zin der woorden: *Zij werden alle vervuld met den Heiligen Geest*, des te gereeder bepalen. Daardoor vervalt reeds van zelve het gevoelen van hun, die alles uit den eigen' aard en gesteldheid der Leerlingen, uit hunnen toeſtand en uitwendige omſtandigheden willen afleiden, en de kracht uit de hoogte, die hen bezielde, de groote verandering, door God in hen bewerkt, niet erkennen. Hoewel wij toeſtemmen, dat menſchen in meer dan

(*a*) Wie ook daarbij het eene of andere mag hebben aan te merken, zal toch uit het geheel zien, dat deze Leer niet op enkele Plaatſen berust, maar in den geheelen Bijbel is ingeweven, wanneer men ook voor het overige de Plaatſen liever moet wegen dan tellen.

dan één opzigt en op verscheidene wijze door natuurlijke omstandigheden kunnen worden opgewonden; hoewel wij den geheelen toestand en de toenmalige stemming der vergaderde Leerlingen, zoowel als tijd, plaats, en vooral de groote gebeurtenissen en verschijningen geenszins voor nietsbeduidende, werkelooze bijzaken aanzien, zoo kunnen wij echter daarin wel doelmatig gekozene omstandigheden en voorbereidingen, maar geenszins eenen genoegzamen grond zien voor de verandering, die in het binnenste der Discipelen voorviel, noch de belangrijke woorden: *en zij werden alle vervuld met den Heiligen Geest*, als eene loutere beschrijving der natuurlijke gevolgen en werkingen van het voorgaande aanmerken: maar wij bespeuren daarin de voorstelling van eene nieuwe, en wel van de hoofdgebeurtenis, ten wier behoeve al het voorgaande plaats had, doch welke daaraan zoo min ondergeschikt was, als daaruit te voorschijn kwam. De Leerlingen hielden zich vast aan hunnen onzigtbaren Heer; zij wachtten standvastiglijk te *Jeruzalem* op zijne groote belofte, waren steeds eendragtiglijk in gebed en smeeken bijeen, vierden aandachtig het door God ingestelde feest, . . . en hun zou niets meer ten deele zijn geworden, dan aan hun, die slechts op-

zien

zien willen baren, die den Afgod van hun eigen Ik vereeren, of die zich naar eigene verkiezing beelden van natuurlijke of zedelijke modellen scheppen, en dezelve aanbidden; die zich door woest gejuich, door bedwelmende dranken, of ook door *Opium* en andere middelen zoeken op te winden? God zelf zou die groote verschijnselen hebben bewerkt, en daarbij niets verder medegedeeld? De Leerlingen zouden die hebben beschouwd als bewijzen zijner nabijheid en medewerking, en zij hadden zich bedrogen? Het thans gegronde Christendom ware dan de vrucht van inbeelding, dweeperij en fabelen, en *deze* hadden zulke groote veranderingen in de wereld bewerkt? Doch er is reeds te veel van den Heiligen Geest gesproken, dan dat het noodig zou wezen, dit gevoelen nog bijzonderlijk te weêrleggen.

29.

Maar thans is er nog een bijzonder onderzoek noodig, of wij hier aan den H. Geest *zelf*, of aan deszelfs *gaven* en *werkingen*, en van dezen slechts aan de *buitengewone*, of ook tevens aan de *gewone* moeten denken, en wat over het algemeen den Leerlingen is ten deele geworden, wanneer men

van hen zegt, dat zij vervuld werden met den Heiligen Geest. Eenige vinden er zwarigheid in, aan den Heiligen Geest of aan deszelfs Persoon te denken, als welke volgens zijne alomtegenwoordigheid geene plaatselijke ruimte kan beslaan, noch menschen met zich vervullen (*a*). Onbegrijpelijk, het is waar, blijft voor ons kortzigtige menschen in deze zaak altijd veel; daar wij nimmer dan op ééne plaats tegenwoordig en werkzaam zijn, hoezeer wij ook door woorden, brieven, geschriften, daden, inrigtingen en gegevenen last op eenen afstand, en zelfs in de toekomst werken kunnen. Even min is het te begrijpen, hoe de alomtegenwoordige God alles geschapen heeft, behoudt en bestuurt, en aan al wat leven heeft *die* mate daarvan mededeelt, welke hetzelve bezit; noch hoe Hij zijne tegenwoordigheid in verschillende oorden en personen ook op onderscheidene wijze doet kennen. Intusschen is het toch natuurlijker, zich iemand dáár, waar hij werkt, tegenwoordig dan afwezig voor te stellen, en dien God, die zijne schep-

se-

(*a*) ROSENMULLER zegt in zijne *Scholia* in *Act.* II: 4. *De personâ Spiritus sancti nemo facilè cogitaverit. Quomodò enim Spiritus sanctus, omnipraesens, modo in coeli animos hominum occupare dici poterit?*

ſelen op onderſcheidene wijzen en in eene ongelijke mate het natuurlijke leven kan geven, in ſtaat te keuren om dit vermogen ook in betrekking op het hoogere, geestelijke, eeuwige leven uit God uit te oefenen: dit, zeggen wij, is natuurlijker, dan Hem dit vermogen te ontzeggen. — Allen werden vervuld met den Heiligen Geest, dat is, zij verkregen eene zoo rijkelijke mate van dien Geest, van zijnen invloed, zijne gaven, werkingen en krachten, als zij tot hunne beſtemming noodig hadden, en waarvoor zij naar hunne toenmalige geſteldheid (*Matth.* XXV: 15.) vatbaar waren. Zoodat, ſchoon allen ook *vol* werden des Geestes, daarmede nogtans eene zekere ongelijkheid en verſcheidenheid zoo min als de mogelijkheid van toeneming en vermeerdering naar mate van het gebruik dat zij er van maakten, was uitgeſloten. Verſcheidenheid der gaven toonde zich bij de onderſcheidene perſonen reeds van den beginne, (1 *Cor.* XII: 14. *Eph.* IV.) Hoewel de Apostelen en Profeten in den geest van God ſpraken en ſchreven, zoo was toch ook deze invloed des Geestes ten aanzien der zaken, die zij voordroegen, onderſcheiden (*a*), ge-

(*a*) Zie H. MUNTINGHE *Theol. Chriſt. Theor.* §. 82. en KÖPPEN *die Bibel, ein Werk der Göttliche Weisheit*, 2. *Auflage*, Th. II. f. 376—580.

gelijk zich deze verfcheidenheid bij de leden des grooten ligchaams, waarvan CHRISTUS het Hoofd is, even zoowel als bij de leden van het menfchelijk ligchaam, in weêrwil der fchoonfte overeenftemming van de onderfcheidene deelen, vertoont. Deze dus vergaderde Leerlingen werden dus vervuld met den Heiligen Geest, de Geest werd over hen uitgeftort, hun rijkelijk medegedeeld, en zij verkregen eene grootere mate van deszelfs gaven en krachten.

3o.

Maar *wat* verkregen nu de Leerlingen eigenlijk door dezen Geest? — Wanneer men de zaak oppervlakkig en ligtzinnig behandelt, zou men kunnen zeggen: Ja, wanneer de alwetende, heilige, almagtige Geest hen geheel vervulde, zoo moesten zij op eens alwetend, heilig en almagtig worden. Doch wij hebben reeds opgemerkt, dat, fchoon allen met den H. Geest vervuld werden, nogtans ook dáár, volgens de onderfcheidene vatbaarheid van een ieder, verfcheidenheid plaats greep, even als wanneer — (indien zinnelijke vergelijkingen hier niet onvoegzaam zijn) — vaten van onderfcheidene grootte alle gevuld worden, en nogtans verfchillende

ma-

maten vocht behelzen. De Bijbel leert tevens duidelijk, dat de Heilige Geest onderscheidene gaven, naar zijnen vrijen wil, (die tevens ten hoogsten wijs, en heilig en goed is, en naauwkeurig op vatbaarheid, doel en gebruik let,) in verschillende trappen uitwerkt. Van deze reeds boven (§ 27.) aangevoerde werkingen van éénen Geest, die zekerlijk in de heerlijkste harmonie slechts één doel beoogen, maar die men nogtans volgens de H. Schrift met regt in gewone en buitengewone kan smaldeelen, is nu de vraag: of alléén de laatsten, of ook tevens de eersten bedoeld zijn? Velen, ook van hen, die geenszins de gewone gaven van den Heiligen Geest ontkennen, denken echter *hier* slechts aan *buitengewone* mededeelingen, tot het Apostelambt betrekkelijk. Wanneer men bedenkt, dat de Apostelen reeds vroome aanhangers van JEZUS waren, dat zij, als Gezanten des Heilands, eene bijzondere roeping, en tevens bijzondere beloften van HEM bekomen hadden, dat zij thans onmiddelijk bewijzen toonden van meer dan gewone krachten, waarmede zij aan hunne verhevene roeping, en in het openbaar van CHRISTUS te getuigen, en de Christelijke Kerk op aarde te grondvesten, reeds terstond beäntwoordden: — dan heeft dit gevoelen niet weinig vóór

vóór zich. Hoe ſchitterend echter ook deze gaven hier uitblonken, hoe dienſtig, ja noodig zij waren tot uitbreiding des Christendoms, zoo kan men nogtans, (vooral wanneer men bedenkt, dat buiten de Apostelen hier ook nog anderen tegenwoordig waren, zie §. 7.) de *gewone* gaven des Geestes hier niet uitſluiten. En zelfs de Apostelen hadden, behalve hun bijzonder beroep, nog een, hetwelk aan alle *Christenen* gemeen is. Immers, dezen moeten, zonder uitzondering, vrijmoedig de waarheid belijden, eene heilige gezindheid toonen, en daartoe door den Geest worden geſterkt. En de Apostelen, die nog zoo kort geleden vrees, ijver, nijd, hoogmoed, en zucht naar hoogen rang deden zien, behoefden ook, om van deze ſmetten, die alle Christenen ſchandvlekken, gereinigd te worden, eene hoogere kracht, daar zij, als uitbreiders van het Christendom, deszelfs voortreffelijkheid in alle opzigten aan zich zelve moesten bewijzen, met moed en onverſchrokkenheid het getuigenis van JEZUS afleggen, en hetzelve door hun geheele gedrag eer moesten aandoen. Waarom zou men dan de Apostelen uitſluiten van deze gaven, die elken Christen tot zijne opleiding en volmaking onontbeerlijk zijn, of loochenen, dat dezelve hun juist toen zijn ten dee-

heele gevallen? Waarom zou men niet veeleer stellen, dat de Geest hun alles gaf, wat zij in elke betrekking behoefden?

31.

Thans zal men ook ligtelijk kunnen bepalen, *wat* deze Geest, die volgens de belofte des Heilands niet lang na zijne verhooging op hen neêrdaalde, om hun eeuwigverzellende helper te zijn, in hen werkte. Heeft ieder Christen verlichting en opheldering noodig over het werk en de verrigtingen, de waardigheid en heerlijkheid van JEZUS; over Gods raadsbesluit omtrent het menschdom, over den inhoud en het doel van de verhevene boodschap des heils, over eene in alle omstandigheden waardige Christelijke gezindheid en wandel, over de grondlegging, den strijd, de zegepraal en de voltooijing van het Koningrijk Gods, en behoeft hij daartoe den Geest der wijsheid en der kennisse: zoo was dit meer in het bijzonder het geval der Apostelen. JEZUS had wel deze zijne uitgelezene, meer vertrouwelijke Leerlingen, de toekomstige Leeraars der Wereld, afzonderlijk onderwezen, maar hun vóór zijnen dood nog niet alles ontwikkeld, iets, hetwelk zij toch niet zouden hebben kun-

kunnen bevatten: — maar daarvoor had Hij hun den Geest beloofd, die hun alles, wat Hij gezegd had, zou herinneren, leeren, in de waarheid geleiden, en hun de geheimen van het Goddelijk Rijk, ja zelfs de toekomst open zou leggen. Deze Gezanten en Plaatsbekleeders van JEZUS, die hun beroep hooger achten moesten dan alle waardigheden op aarde, die voor de hope van onzigtbare goederen en eeuwige kroonen alles moesten opofferen, verloochenen, ontberen en lijden; die als lichten der wereld den luister der Waarheid moesten verſpreiden over het Volk, dat in de duisternis woonde: die als geloofwaardige getuigen van hunnen onzigtbaren Heer, deszelfs heilleer volledig blootleggen moesten, eene leer, in wier aanneming of verwerping men *hunnen Heer* vereerde of verſmaadde. Zij, wier wil en uitſpraak zelfs in den Hemel zou gelden, en de poorten van het Koningrijk Gods zou openen en ſluiten: — deze mannen verwierven thans door den Geest der Waarheid kennis, licht, en de vereischte opening wegens Gods ontwerp, tot redding der menschheid (*a*). Men moet in-

(*a*) Hier wilde men ſlechts in het kort aantoonen, wat de Leerlingen toenmaals verkregen. Beneden zullen wij meer daarvan zeggen, vooral wegens de noodzakelijk-

intusfchen niet denken, dat hun alle inzigten, die het Christendom betroffen, thans eensklaps zouden zijn ingeftort, zoodat zij voor geenen wasdom in dezelve meer waren vatbaar geweest. Een nieuw licht ging hun op, hetwelk alle fchadelijke dwalingen en vooroordeelen verdreef, en hun genoegzame inzigten gaf, om eenen waardigen en getroosten Christelijken wandel te leiden, en het Evangelie vooreerst den *Joden* te verkondigen. Intusfchen bleef de Geest hun bij, en gaf hun in het vervolg te zijner tijd te kennen, hetgeen zij vroeger nog niet behoefden te weten, en dus ook niet wisten. Over de inlijving der Heidenen in de Kerk van JEZUS, over de geheele affchaffing van de *Joodfche* Wet der plegtigheden, verkregen zij eerst in het vervolg, toen het noodig was, nader onderwijs. In bijzondere omftandigheden, zoo als voor de Regterftoelen hunner vijanden, beftuurde de Geest hunne gedachten tot eene doelmatige verdediging. Dus wisten zij ook niet, hoevele Eeuwen tot de wederkomst van CHRISTUS nog verloopen zouden, en ook de lotgevallen der Kerk waren hun niet zóó bekend, gelijk zij daarna den

lijkheid der mededeeling van den Geest, en treffende bewijzen voor derzelver waarheid.

den Apostel JOANNES in het bijzonder werden geopenbaard. Ook *zij* wandelden in geloof, en niet in aanschouwen. Ook *hun* weten, ook *hun* profetéren, was gebrekkig, met het volkomene licht der Eeuwigheid vergeleken. Maar bij dat alles was toen reeds hunne kennis helder, juist, en zoo volledig, als noodig was tot grondlegging van het Christendom, en om, onder de bestendige leiding van den Heiligen Geest, omtrent alles wat men daaromtrent vereischen mogt, elk een door onderwijs en antwoord ten dienste te staan, en het Christendom zuiver te verkondigen.

32.

Door dezen Geest erlangden de Discipelen des Heeren niet slechts een hooger licht, maar ook een hooger leven, of blijde aandrift, moed en kracht, ten einde hun algemeen beroep als Christenen, en hun bijzonder als Leeraars, gewillig op zich te nemen, en waardiglijk te handhaven. Wanneer de vleeschelijke gezindheid en wandel, het jagen naar ijdele eere, de dorst naar het zinnelijke, het hijgen naar aardsche goederen, en het neêrzien op het zigtbare en vergankelijke, geheel in hun moest worden verstikt,

om plaats te maken voor hoogere driften, edeler grondbeginsels, een tot God gekeerd hart en een aan God gewijd leven: voor den blik op het onzigtbare, Eeuwige, het trachten naar hetgeen boven is, voor eene liefde, die zich żelve vergeet, die alles opoffert, alles waagt en alles lijdt, en voor eene zuiverheid en heiligheid van hart en wandel, die gedurig vermeerdert, wanneer de zucht, om de eerste en voornaamste te zijn in een aardsch Koningrijk, de vlugt bij gevaar, de verloochening voor eene geringe dienstmaagd, de vergadering bij geslotene deuren, wanneer dit alles moest worden verwisseld tegen ootmoed, die zich zelve vernedert, tegen de zucht, om in *doen* en *lijden* de eerste te zijn, tegen blijdschap, wanneer men om des Heeren wil *verwaardigd* werd, smaadheid te dulden: tegen vrijmoedigheid, die 's Heeren hooge waardigheid voor zijne magtige Moordenaars openlijk beleed: en mannenmoed voor de zetels van Rijken, Grooten, Magthebbers, Opperhoofden, Prefekten, ja voor Konings- en Keizerstroonen, om aan alle die Heeren der Aarde des noods scherpe en bittere waarheden te durven zeggen! — Wanneer hun steeds inwendige opgeruimdheid, troost en vrede, zachte rust, blijdschap en hope onwrikbaar zouden bij-

blijven: dan gewis behoefden de geringe, voorheen zoo zwakke en bevende Leerlingen een' fchok van boven, die hun nieuw vuur en nieuwe kracht in de aderen ftortte. En deze kracht werd hun ten deel: het was die van den Heiligen Geest zelve, die door moed en fterkte, heiligmaking en liefde, troost, vreugde en hope het leven van JEZUS in hun fterfelijk ligchaam openbaarde: die in deze aardene vaten den kostbaarften fchat nederleide, en hen met moed en kracht vervulde, om door lief noch leed verleid of afgefchrikt, door fchijnvertoon niet weggefleept, door zwarigheid of gevaar niet ontrutst, maar zuiver van lage en verachtelijke oogmerken, vrijmoedig in de verkondiging der, vaak harde en onaangename, waarheid, daarin zonder menfchenvrees te volharden, en terwijl zij met alle de kracht hunner ziel voor Gods eer en het heil der menfchen blaakten, was het de kracht van dezen Geest, die hen met goeden moed: — wat meer is, die hen met vreugde zoowel fchande als kluisters en martelingen en den dood te gemoete deed treden.

33.

Eindelijk werd aan de Leerlingen, door den Geest, het vermogen geſchonken, om door daden van een buitengewoon magtbetoon de Regtvaardigheid, en de Verheerlijking van den miskenden, verſmaden en ter dood gebragten JEZUS voor ieders oog te doen blijken, en tevens zich als gezanten en gunſtelingen van dien gekroonden Heerſcher te wettigen. Dit was onmisbaar ter grondlegging van het Christendom. JEZUS had hun ook beloofd, dat zij na zijn heengaan uit de wereld wonderen zouden verrigten, ja grootere werken, dan Hij zelf op aarde verrigt had. En nu konden zij dan ook in den naam van JEZUS en in de kracht zijnes Geestes zoovele en zulke groote wonderen doen; ja de Apostelen vermogten door het opleggen der handen ook aan anderen buitengewone gaven des Geestes mede te deelen, en dus, met eene Hemelſche volmagt toegerust, geloof en gehoorzaamheid te eiſchen; genade en zegen, leven en zaligheid toe te zeggen en uit te deelen. Welk eene verandering! welk eene hoogte hadden deze zwakke menſchen bereikt! Zeer ſchoon zegt SAILER van hen: „ De nacht was verdwe„ nen uit hun hart, alle koelheid uit hun

„ gemoed, alle vrees uit hunne ziel, alle
„ beſchroomdheid van hunne tong, al wat
„ in hun ganſche wezen koud en dood was.
„ In een nieuw leven ſtonden zij daar, en
„ predikten het eeuwige leven. Zij ſpraken
„ als verlichte Godsmannen, en predikten
„ tegen de oude nacht van zonde, duister-
„ nis, en dood. Zij ſtonden daar, als in
„ hemelsch vuur doorgloeid, als mannen
„ Gods, die niets wisten, dan God geopen-
„ baard in CHRISTUS, die de waarheid bla-
„ kend in het hart hadden, waarvan hun
„ mond overvloeide, en het leven in de
„ hand droegen, om het voor de waarheid
„ te offeren."

34.

De adem Gods, die de bijeengekomen Leerlingen van JEZUS had aangeblazen, de kracht uit de hoogte, die hen aangeraakt, de volheid van licht en leven, die zich in hun binnenſte had neêrgelaten, het Goddelijk vuur, dat in hunnen boezem gloorde, de hooge Geest, die in hunnen geest woonde, en hun geheele wezen vervulde: — dezen konden niet verborgen blijven, maar moesten zich weldra uitdrukken in woorden en daden, die den ſtempel droegen van een

meer

meer verhevenen oorfprong. LUCAS voegt er ook dadelijk bij: *En zij begonnen in andere Talen te fpreken, zoo als de Geest hun gaf uit te fpreken.* Hier biedt zich nu een dubbeld onderzoek aan, namelijk, hoe deze woorden te verftaan zijn, en wat derzelver bedoeling mag wezen. — Wat den zin der woorden betreft, dezelve is (§. 2.) onderfcheidenlijk opgegeven. Men vraagt dienvolgens: 1.) of hier *wezenlijk* van andere, vreemde Talen gefproken worde? 2.) Of dit flechts beteekenis hebbe van andere Talen, dan die bij de *Joodfche* Godsdienstoefening gebruikt wordt, namelijk de *Hebreeuwfche*, en zulke, die de Discipelen reeds vroeger geleerd hadden? 3.) Of de Toehoorders de Leerlingen, zonder dat zij wezenlijk verfcheidene Talen gefproken hadden, zouden verftaan hebben, even als fpraken zij in hunne Landtaal? 4.) Of, ingevalle de Leerlingen wezenlijk vreemde, nooit geleerde Talen op eens gefproken hebben, dit vermogen flechts oogenblikkelijk en voorbijgaande, dan of het eene blijvende bekwaamheid geweest, of hun onder beftendige leiding des Geestes voortaan zij bijgebleven? En wat de bedoeling betreft: men moet hier eerst onderzoeken, of *die* bedoeling, welke het eerst daarbij in aanmerking komt, om

namelijk aan alle Volken in hunne Talen het Evangelie te verkondigen, hetzij geheel geene plaats heeft gehad, zoo als sommigen willen, of wel de eenige geweest is, of wel voor andere doeleinden daarbij nog kunnen aangetoond worden?

35.

Eenigen willen hier geheel niet denken aan eigenlijke *vreemde Talen*, maar leggen dit woord, *in vreemde Talen te spreken*, geheel anders uit. Hoe BAHRDT en zijns gelijken het gansche verhaal misvormen, behoeven wij niet te melden. Een ongenoemde vindt (in de *Beiträge zur Beförderung des vernunftigen Denkens in der Religion, Heft* 16. § 32 *ff*) hier slechts voortreffelijke spreuken, lofspraken, verzuchtingen, en onderscheidenlijk uitgedrukte *Bijbelsche* spreuken, die men in de *Jeruzalemsche* Synagogen gebruikte. Maar van eene zoodanige beteekenis vindt men nergens een voorbeeld, en zij is volstrekt willekeurig. Vooral zoekt HERDER in zijn boek: *Von der Gabe der Sprachen*, met veel betoon van geleerdheid, vooral uit het *Joodsch-Rabbijnsche* spraakgebruik te bewijzen, dat „ *met de tong spreken* " beteekene: hartstogtelijk, met geestdrift,

drift, met kracht en gevoel te ſpreken, gelijk „*met tongen te ſpreken*," in hooge geestvervoering, en „*met nieuwe, vreemde tongen te ſpreken*," nieuwe voorſpellingen, Godſpraken of Godentaal (*Götterſpräche*) en derzelver uitlegging voort te brengen. *In eigenaardige Taal te ſpreken* (ιδιᾳ διαλέκτῳ λαλειν) zou te kennen geven: die Godentaal, voorſpellingen en loffpraken op eene wijze voort te brengen, dat de bezielde hoorder zich weggeſleept voelt, en zijne eigene ontbinding, zijne eigene hope daarin met het oog des geestes ontdekt. Ziedaar de kern, de ſlotſom des geheelen onderzoeks in eenige woorden opgegeven, als genoegzaam, om HERDERS verklaring, en tevens den grond, waarop die rust, te bevatten. Uit het *Griekſche* ſpraakgebruik weet HERDER zijne uitlegging niet af te leiden. Dáár heet γλῶσσα (*a*) *tong*, en van daar *ſpraak*, d i. zoowel het vermogen, om door de tong te ſpreken, als de onderſcheidene Tongvallen der verſchillende Volken, en διαλέκτος, *rede*, *uitdrukking*, *mondgeſprek*, vooral de Taal, die het eigendom van een Volk is. Wij vinden voorts in den loop dezes verhaals gee-

(*a*) Volgens SCHNEIDERS *Grieksch Hoogduitsch Handwoordenboek.*

geenen beeldrijken, dichterlijken, maar eenen eenvoudig geschiedkundigen schrijfstrant, bij welks verklaring wij met het *Grieksche* spraakgebruik best te regt komen, en het inmengen van iets fabelachtigs uit de schriften der Rabbijnen, die daarvan zoo vol zijn, onnoodig vinden. De vreemdelingen drukken immers ook de oorzaak hunner verbazing dus uit: „ Hoe hooren wij hen in *onze eigene* „ spraak, in welke wij geboren zijn, Gods „ groote daden vermelden!" Ook PETRUS doelt hierop in zijne verdedigende Redevoering (*vs.* 33.) en de gezegden *Hand.* X: 44—46. verg. XI: 15. XIX: 5. en vooral 1 *Cor.* XII: 12—14. laten zich ook niet anders uitleggen.

36.

Anderen vinden hier wel eigenlijk vreemde Talen, maar slechts andere, dan die de *Joden* gewoonlijk bij hunnen Godsdienst gebruikten (*a*). Maar het is onbewijsbaar, dat de overal verspreide *Joden*, bij welken zich zoovele *Proselyten* voegden, geene andere dan de

(*a*) Zie EICHHORN's *Allgem. Bibliothek*, Th. II. s. 812. Th. III. s. 225. PAULUS *Neues Repertorium*, Th. II. s. 308. Th. VII. s. 38.

de *Hebreeumſche* taal bij den Godsdienst zouden geſproken hebben, daar hunne gewijde ſchriften reeds lang te voren in *Egypte* in het *Grieksch* vertolkt waren, en aldus veel gebruikt werden. In dit geval zouden ook de vele Buitenlanders niet zulk eene eerbiedige verbazing hebben laten blijken, wanneer zij ſlechts eene of andere vreemde, en niet een elk zijne eigene moedertaal uit den mond der Discipelen gehoord had. Maar nu zeggen zij uitdrukkelijk: „ Hoe hooren wij, „ vreemdelingen uit alle oorden, deze *Gali-* „ *leërs* in onze landtale ſpreken!" — J. G. ROSENMÜLLER erkent wel, dat hier eene bijzondere werking van God plaats had, doch meent tevens, dat deze vreemde Talen aan de Leerlingen voorheen niet onbekend zijn geweest, daar zij gelegenheid hadden dezelve te leeren, als lezende de *Griekſche* vertaling; daar in *Judée Romeinen* woonden, en te *Jeruzalem* niet alleen wegens de feesten, maar ook om de ſtudie der Wet ſteeds vreemdelingen vertoefden, en aldaar eigene *Synagogen* hadden. Hij merkt verder op, dat niet allen alle die Talen, maar de een deze, de ander eene andere vreemde Taal geſproken had, en dat eindelijk zelfs PAULUS (1 *Cor.* XII: 12—14.) zeer veel op rekening van eigene pogingen ſtelt, daar hij voorſchrijft,

om naar de gaven *te trachten*. LUCAS zegt, wel is waar, niet uitdrukkelijk, dat juist een ieder alle Talen van alle aanwezige vreemdelingen zou hebben gesproken, maar ook niet, dat hij zich slechts van deze of gene bediend, en zich tot diegenen begeven heeft, die hem verstonden, en wier landtaal hij spreken kon. De Leerlingen van JEZUS, lieden van geringe afkomst, en *Galileërs*, hadden zekerlijk met de hier genoemde Buitenlanders weinig omgang gehad. En hoeveel moeite vereischt niet het aanleeren van Talen, om in dezelve niet enkel hier en daar een woord of een spreekwoord te weten, niet slechts redevoeringen en andere opstellen te *verstaan*, maar die ook zoo vaardig te kunnen *spreken*, dat zij, wier moedertaal het is, daarover versteld staan. Doch dit vermogen wordt hier en op andere plaatsen den Heiligen Geest toegeschreven. Men kan zekerlijk ook naar de gaven van dien Geest trachten, en zoo konden ook de toenmalige Christenen, naar buitengewone gaven, en dus ook naar die der Talen, streven. Maar daaruit volgt nog geenszins, dat de Leerlingen reeds vroeger de Talen verstaan, en op den Pinksterdag het eerst gewaagd hadden, daarin openlijk te spreken van God en Goddelijke zaken, ter eere Gods, maar veeleer, dat

de

de Geest hun toen eerst dit vermogen verleende (*a*).

37.

Velen hebben ook gemeend, dat de Apostelen en verdere Aanhangers van JEZUS gezamenlijk in ééne en dezelfde Taal gesproken, maar door hunne toehoorders zóó verstaan zijn geworden, als of zij deszelfs Landtaal gesproken hadden. Op deze wijze zou hier een groot wonder overblijven, hetwelk omtrent nog meer personen, dan het gezelschap der Discipelen bevatte, zou hebben plaats gehad. Ik weet niet, of de zaak zich op deze wijze wel ligter en gemakkelijker laat uitleggen. Maar LUCAS spreekt uitdrukkelijk van de Leerlingen, en zegt van dezen: „ Zij werden vervuld met den Heili„ gen Geest, en spraken in andere Talen, „ zoo als de Geest hun gaf *uit te spreken.*" Daar nu dezen in vreemde Talen spraken, zoo

(*a*) Uitvoeriger dan hier geschieden kon, vindt men deze punten uiteengezet in STORRII *Dissert. exeget. in libr. N. T. hist. aliq. loca.* P. IV. p. 71 seqq. A. CHRISTIAANSE *Specimen Hermeneutico-Theologicum*, en in de *Bibliotheek van Theologische Letterkunde*, No. 2. bl. 303 *en verv.*

zoo konden de toehoorders het ook niet anders verſtaan, en zij, wier Moedertaal zij ſpraken, konden best daarover oordeelen. Doch hadden zij het ſlechts dus verſtaan, zonder dat de Leerlingen inderdaad aldus hadden geſproken, dan zou LUCAS dit hebben opgemerkt, of zich ten minſte anders uitgedrukt.

§8.

Aldus blijkt dan van zelve het ongegronde, gezochte en gekunſtelde van zoovele verklaarwijzen der op zich zelve zoo eenvoudige en verſtaanbare woorden: *Zij begonnen te ſpreken in andere Talen, zoo als de Geest hun gaf uit te ſpreken.* Dan, hoe duidelijk en blijkbaar deze woorden op zich zelven mogen wezen, zij bevatten toch eene buitengewone, vreemde en wonderbare zaak, die ons echter, wanneer wij haren daarbij genoemden grooten Bewerker, en haar gewigtig doel in het oog houden, niet ongelooſbaar moet ſchijnen, en zelfs niet bevreemden. De uitdrukking *zij begonnen*, ſtaat hier met bijzonderen nadruk. Als geringe *Galileërs* hadden zij zich nooit toegelegd op het leeren van vreemde Talen, hetwelk buitendien in hun Land weinig gebruikelijk was; zij kenden

len naauwelijks hunne Landtaal goed, en hunne ruwere en hardere uitſpraak deed hen bij de bewoners der Hoofdſtad kenbaar worden, (verg. *Matth.* XXVI: 73.) Doch zij hadden van JEZUS, vóór zijne Hemelvaart, onder anderen ook de belofte ontvangen, van nieuwe ſpraken te kunnen bezigen, (*Marc.* XXVI, 17.) Deze waren hun tot daartoe onbekend geweest, maar nu, op den Pinkſterdag, werden zij allen vervuld met den Heiligen Geest, en begonnen terſtond in andere Talen te ſpreken, waartoe hen de Heilige Geest door zijn geleide in ſtaat ſtelde. Hij boezemde hun niet ſlechts verhevene gedachten in, maar ook de willekeurige teekenen, waarmede zoo vele uitheemſche Volken die uitdrukten, de woordvoeging en woordopvolging, waarmede zij die achtervolgens omkleedden. En met deze woorden waren hun tevens de daarbij ten grond leggende denkbeelden verſtaanbaar; deze werden *hunne* gedachten, en de uitdrukking daarvan ſtemde overeen met hunne verhoogde gewaarwordingen, geneigdheden en vrijen wil. Dit alles moet men te zamen verbinden, wanneer men zich de Leerlingen van JEZUS niet als onbezielde ſpreektrompetten of redelooze papegaaijen wil voorſtellen. Hoewel PAULUS (1 *Cor.* XII: 10.) de gave, om in vreemde

Ta-

Talen te fpreken, van die der uitlegging van dezelve onderfcheidt, en diensvolgens (Hoofdft. XIV: 13.) aan dengenen, die de eerfte dezer gaven mogt hebben, den raad geeft, ook om de gave der uitlegging van het gefprokene te bidden, opdat hetzelve voor anderen niet nutteloos zij. Zoo kan iemand immers wel iets verftaan, zonder het talent, om zulks duidelijk te verklaren, en openlijk voor te dragen? Nogtans beweert hij (*vs.* 2 en 4.) dat zoodanig iemand niet voor menfchen, maar voor God fpreekt, en wel niet de Gemeente, maar toch zich zelven ftícht, hetwelk onmogelijk ware, indien de zaak hem geheel onverftaanbaar was. Maar buitendien wordt tot fpreken van vreemde Talen eene bijzondere buigzaamheid, lenigheid en beweging der fpraakdeelen vereischt, wanneer het gefprokene den Buitenlander, wiens Taal men fpreekt, volkomen verftaanbaar zijn, of ten minften niet te zeer bevreemden zal, en de uitfpraak moet vooral *dan* bijzonder duidelijk zijn, wanneer men van nieuwe, onbekende zaken fpreekt. Dus werd ook hier de ftem der Leerlingen van JEZUS geleid, of hun de gave medegedeeld, over Gods groote daden in zoo vele Talen op zulk eene wijze te fpreken, dat Buitenlanders uit alle oorden, die hunne Landtaal hier hoorden, dit

dit duidelijk verftonden, en daarover verfteld waren. De Heilige Schrijver merkt echter niet flechts op, dat zij, *vervuld met den Heiligen Geest*, hadden begonnen in vreemde Talen te fpreken, maar voegt er ook bij, dat zij gefproken hadden, *zoo als* hun de Geest gaf uit te fpreken. Men kan voor het overige uit dit verhaal niet opmaken, of het bedoelde vermogen, volgens SALMASIUS en anderen, oogenblikkelijk en voorbijgaande, of eene blijvende gefchiktheid was, zoodat hij, welke deze gave bezat, (gelijk MICHAËLIS zich uitdrukt in zijne *Dogmatik* §. 54.) de vreemde Taal altijd kon fpreken. Doch reeds de belofte van JEZUS (*Marc.* XVI: 17.) is van te ruim een' omvang, dan dat zij in één uur, of nog korteren tijd volkomen zou vervuld zijn, en wij vernemen ook in het vervolg, dat anderen mede bij het ontvangen van den Heiligen Geest in vreemde Talen begonnen te fpreken; dat vele *Corinthiërs*, lang na hunnen overgang tot het Christendom, deze gaaf in de Gemeente ten toon fpreidden; PAULUS betuigt hun ook, (1 *Cor.* XIV: 18.) dat hij meer in (vreemde) Talen fprak dan zij alle, maar van deze gave des Geestes een wijs, en algemeen nuttig gebruik maakte. De Apostelen waren het meest toegerust met deze, ge-

gelijk met alle andere gaven. Dit geschenk des Geestes was dus niet voorbijgaande, maar, schoon onder de gedurige leiding van dien Geest blijvende, welke de Leerlingen nimmer verliet, zoo kon toch iemand daarvan een willekeurig gebruik maken, dat niet altijd op de beste wijze gekozen was, zoo als blijkt uit 1 *Cor.* XII: 12—14.

39.

Wat het eigenlijke doel dezer merkwaardige gift betreft, zoo meende men van oudsher dezelve ligtelijk te kunnen opgeven, als in den aard der zake gelegen. De Apostelen hadden namelijk den last, aan alle Volken de Leere des Heils te verkondigen, en de belofte der daartoe noodige gaven en ondersteuning ontvangen. Daar zij nu van de Talen zoo veler uitheemsche Volken onkundig waren, en toch, om hun beroep in deszelfs geheelen omvang te kunnen volgen, zekere vaardigheid daarin *moesten* bezitten; — waartoe zou hun dan de gave der Talen verleend zijn, dan om aan deze dringende behoefte te voldoen? Hoe ongedwongen en natuurlijk men ook op deze gedachte kwam, zoo is toch het onderzoek daarmede niet gesloten. Sedert wijlend ERNESTI, dien kun-

di-

digen en fcherpzinnigen Godgeleerden (*a*); is dit gevoelen te meermalen geheel verworpen, en wel niet ligtzinniglijk, maar na een ernftig onderzoek, en op gewigtige gronden. Men beweerde namelijk, dat de gave van vreemde Talen ter uitbreiding van het Chriftendom niet noodzakelijk was, daar de *Griekfche* Taal, wegens den uitgebreiden *Griekfchen* koophandel, vooral federt de overwinningen van ALEXANDER *den Grooten*, heinde en verre bekend en in gebruik was; terwijl men ook niet bewijzen kan, dat de Apostelen zich ooit van die Talen ter verkondiging van het Evangelie onder Heidenfche Volken bediend hebben; en PETRUS ook hier tot alle vreemdelingen in ééne Taal kon fpreken. JEZUS doet zulks ook bij de belofte van de gave der Talen (*Marc.* XVI: 17.) niet als het doel voorkomen. Bovendien erlangden velen dit hemelsch gefchenk, die noch geroepen noch beftemd waren tot Leeraars van vreemde Volken, (*Hand.* X: 19.) In de *Corinthifche* Gemeente werden vreemde Talen gefproken, fchoon daar allen ééne fpraak verftonden, het fpreken in dezelve dikwerf beter zou geweest zijn, en waar

(*a*) Hij fchreef te *Leipzig* in 1765 een *Pinkfterprogramma: De doni linguarum natura.*

waar men weder eenen uitlegger noodig had, om het gezegde te doen verstaan. Op deze en dergelke wijze zoekt men die bedoeling van de gave der Talen geheel en al uit te sluiten. Doch bij overweging der laatstgemelde gronden, wordt men, wel is waar, overtuigd, dat de verkondiging des Christendoms aan uitheemsche Natiën niet het éénige oogmerk was, waarom de gave der Talen aan de Discipelen werd verleend, maar daarom was dit doel nog niet geheel uitgesloten; even min als door de opmerking, dat JEZUS bij de belofte van de gave der Talen dit oogmerk (zoo min als een ander) niet heeft aangeroerd. Want dit is niet altijd bij iedere enkelde belofte het geval. Hij had zijne vertrouwde Leerlingen tot zijne Afgezanten in de geheele wereld verkoren, om zijne Heilleer aan alle Volken te prediken. Tot dat einde beloofde Hij hun op onderscheidene keeren al het daartoe noodige. Maar behoorde daartoe ook de gave der Talen? Zekerlijk was het gebruik der *Grieksche* en *Latijnsche* Talen in het groote *Romeinsche* Rijk algemeen. Maar, zoo als ROSENMÜLLER opmerkt (*a*), moet men de kennis daarvan tot de aanzienlijken en kooplieden, die

(*a*) Vid. *Scholia in Act.* IV: 4.

die vaak om hunne bezigheden in vreemde Landen reisden, bepalen, maar niet tot allen uitbreiden, en men kan daarom de Apostelen nog geene vaardigheid toekennen, om daarin te ſpreken. Doch ſtrekte zich het beroep der Apostelen niet verder uit dan binnen de grenzen des *Roomſchen* gebieds? LUCAS verhaalt ons in de *Handelingen der Apostelen* niet meer bijzonderheden, dan de prediking des Christendoms eerst aan de *Joden* door PETRUS te *Jeruzalem*, daarna door hem en de andere Apostelen in de naburige Plaatſen, vervolgens de opening van de poorten des Hemelſchen Koningrijks aan de Heidenen te *Ceſaréen*, in het huis van CORNELIUS, en eindelijk, hoe Apostel PAULUS van *Jeruzalem* tot *Illyrië*, ja tot in *Rome* toe de Heilleer verkondigd heeft. Maar zijn dan de overige Apostelen geheel werkeloos gebleven? Al hebben wij geene bepaalde narigten wegens hen, zoo verdient toch hetgeen EUSEBIUS (*a*) en andere overleveringen te dezen aanzien vermelden, die aan elk van hun eene bijzondere Landſtreek aanwijzen, niet weinig onze aandacht, al ware ook veel daarvan met onwaarheid vermengd. En zou hun, in zulk een geval, de kennis der Land-

(*a*) *Kerkel. Geſchiedenisſen*, 3. Boek. 1. Hoofdſt.

Landtale niet onmisbaar geweest zijn? Zou hun ook die gave daartoe niet hoofdzakelijk verleend, en van hun gebezigd zijn geworden? (*a*)

40.

Wanneer nu uit het gestelde blijkt, dat de verkondiging van het Evangelie aan alle Volken zoo min het eenige doel was van de gave der Talen, als geheel daarvan moet uitgesloten worden; welke oogmerken moet men zich daarbij dan voorstellen?

Vooreerst zou dezelve een duidelijk bewijs opleveren, dat die personen, aan welke deze gave verleend was, den Heiligen Geest hadden ontvangen, en door Goddelijke ingeving spraken; dat zij niet zoo zeer, als de Geest Gods door hen, deze woorden uitbragten. Dit moest bij het spreken in de Moedertaal minder in het oog loopen. Maar wanneer ongeleerde lieden op eens zich in vreemde spraken deden hooren, zoo moest hun dit tot eenen hemelschen geloofsbrief, tot een zinnelijk bewijs eener Goddelijke werking, die hen bezielde en hunne tongen bestuurde, en

(*b*) Vergelijk evenwel hiermede H. ROYAARDS *Disputatio in Opusc. de dono linguarum.*

en tot bevestiging der waardigheid van JEZUS ſtrekken, voor wiens Gezanten zij zich uitgaven. PAULUS zegt: (1 *Cor.* XIV: 22.) *De ſpraken dienen niet tot een teeken voor de Geloovigen, maar voor de Ongeloovigen.*

Ten tweede, zou zij een beeld en eene aankondiging zijn van de beſtemming en gepastheid der *Evangeliſche* bedeeling voor alle menſchen, hoe verſchillend ook in zeden, taal, gebruiken en ſtaatsgeſteldheid, die, weleer door de ſpraakverwarring te *Babel* geſcheiden, thans in de gave der Talen te *Jeruzalem* een groot middel tot vereeniging zouden vinden, hetwelk hun de Wet van MOZES niet gaf. Wanneer menſchen op ééns de geſchiktheid erlangen om vreemde Talen te ſpreken, toont zulks niet hunne beſtemming aan, om met vreemde Volken te ſpreken, en eene Leere te verkondigen, waarop het geheele menſchelijke geſlacht aanſpraak heeft?

Eindelijk zouden zich de Leerlingen van JEZUS daardoor in ſtaat bevinden, om, in de geheele wereld, aan alle Volken de blijde boodſchap in hunne eigene Talen te verkondigen (*a*), zonder voorafgaande moeite om

(*a*) Wanneer men kan en mag aannemen, dat de eerſte Verkondigers hierdoor eene vaardigheid verkregen, om,

om hunne Talen te leeren, of Tolken mede te nemen. Aldus konden zij op de zinnen, het verstand en het gevoel der Heidenen werken, zich daardoor boven hunne Wijzen, Priesters en Waarzeggers onderscheiden, en op de harten van eerlijke Vrienden der Waarheid een' diepen indruk maken.

41.

Hoe uitstekend, hoe wonderbaar en luisterrijk ook deze gunst des Hemels was, en hoe gewigtig ook hare bedoelingen waren, zoo leert ons nogtans PAULUS (1 *Cor.* XII–XIV.) hare waarde, vooral in eene reeds gevestigde Gemeente, niet te hoog te stellen. Juist aan deze geeft hij den laagsten rang onder alle buitengewone gaven des Geestes, (Hoofdst. XII: 28, 29.) Hij stelt haar voor als iets voorbijgaands, terwijl de Liefde, die alle gaven heiligt, en die de bron is van alle goed, met geloof en hoop niet de middelen, maar het doel uitmaakt, en eeuwig blijven zal. Wie in den Geest, in eene vreemde Taal, verborgenheden, lofzangen en gebeden uitsprak, die kon, volgens hem, zekerlijk

God

om, wanneer zij wilden, in vreemde Talen te spreken, waartegen veel is in te brengen. Zie §. 39.

God verheerlijken, en zich zelve ſtichten, maar voor de Gemeente was hij zonder uitlegging nutteloos. Ontwikkeling van verborgene leerſtukken, (b. v. 1 *Cor.* XV: 51. *Eph.* III: 3 *en verv. Rom.* XI: 25.) openbaring van den zin ſommiger Profetiſche uitſpraken, voordragten vol geest en leven tot onderwijs van onkundigen, opwekking van tragen, en troost van bedroefden: — leeringen nopens de regtvaardigheid en 's menſchen pligt, waren veel nuttiger dan het ſpreken in onverſtaanbare Talen; ja vijf leerzame woorden, in eene algemeen verſtaanbare ſpraak, waren boven tienduizend onverſtaanbare woorden te verkiezen, en behoorden in de openbare Vergadering niet geüit te worden, zonder daarop volgende uitlegging; daar immers de geesten der Profeten aan de Profeten onderworpen, en Leeraars vol geestdrift ook Heer over die geestdrift behoorden te zijn.

42.

Dit zij genoeg ter opheldering van de groote Gebeurtenis, die plaats had op den eerſten Christen-Pinkſterdag. Om zich echter een volledig en waardig denkbeeld van derzelver grootheid en doeleinden te verſchaffen,

ſen, kunnen ook de onmiddelijk volgende uitwerkingen, (*vs.* 5 tot het einde des Hoofdſtuks), bij deze overweging in aanmerking komen; maar eene uitvoerige ontwikkeling daarvan is voor ons tegenwoordig oogmerk niet noodzakelijk. Het volgende zij dus genoeg, terwijl het overige aan de eigene overdenkingen des Lezers wordt overgelaten. LUCAS meldt ons eerst den onderſcheiden' indruk, welken deze Gebeurtenis op de toeſtroomende menigte maakte, van welke de beteren verſteld ſtonden, terwijl de ligtzinnigen den ſpot dreven. Dit gaf PETRUS aanleiding tot eene leerzame en nadrukkelijke voordragt, welke de toehoorders tot in hun binnenſte ſchokte, en hen aandreef, om raad te zoeken bij de Apostelen. Daarop gaf PETRUS hun eene ernſtige aanwijzing, en ſtellige belofte, dat ook zij dienzelfden thans uitgeſtorten Geest zouden deelachtig worden. Omtrent drieduizend dier Hoorders volgden gewillig zijn' raad, betoonden door hunnen heiligen wandel den Geest, die in hen woonde, en erlangden de gunst en den zegen van God, en de algemeene achting en liefde der menſchen (*a*).

43.

(*a*) Hiermede vergelijke men HERDER *von der gabe der Sprachen.* PHILO *Legatio ad Cajum*, p. 1031, 1039. en

43.

Dit is dan nu die groote Gebeurtenis, welke op dien eeuwig merkwaardigen Pinksterdag voorviel, met hare heerlijke uitwerkingen en gevolgen, welke een zoo schitterend licht over dezelve verspreiden. Het zal echter thans niet ondienstig zijn, ook de *Zekerheid* daarvan aan te toonen, hetgeen misschien minder, dan bij andere gewigtige deelen der *Evangelische* geschiedenis, b. v. de Opstanding van JEZUS, gedaan wordt, en toch noodig schijnt, om eensdeels deze Verhandeling volledig te maken, en anderdeels onze overtuiging vastheid te doen erlangen Wij zullen echter in geene bewijzen voor de Echtheid en Geloofwaardigheid der Evangelische berigten, en in het bijzonder der beide geschriften van LUCAS treden, waarmede zelfs EVANSON zooveel ophad: immers, hoe gewigtig dit ook zij, het zou ons hier te ver afleiden, en is reeds dikwerf en grondig geschied. Wij bepalen ons dus hier enkel tot de Gebeurtenis, en beroepen ons ook hier niet op een (§. 14.) reeds aangevoerd getuigenis van JOSEPHUS, noch op een gelijk-

en HESS *Christenlehre, über die Apostelgeschichte, dritte Dekade, erste Predigt.*

lijkſoortig van TACITUS (*a*). Wij hopen daardoor den Christen-Lezer genoegen te geven, en iets ter bevestiging van zijne overtuiging bij te dragen, wanneer wij hem tot ons doel de volgende punten betoogen. 1.) Zoo iets, als LUCAS berigt, was wezenlijk *te verwachten*. 2.) De Gebeurtenis had plaats *op eene wijze*, die alle *bedrog* en *verdichting onmogelijk* maakte. 3.) De groote *werkingen* en *gevolgen* daarvan waren buitendien onmogelijk.

44.

Dus vooreerst: zoo iets, als LUCAS ons hier vermeldt, als geſchied zijnde, *was wezenlijk te verwachten*; of, de gebeurtenis heeft eene Zedelijke zekerheid. Eene bijzondere openbaring en beſchikking van God is voor de menſchen eene behoefte; doch is niet te verwachten noch te gelooven zonder buitengewone Gebeurtenisſen en Wonderwerken. Onze heilige Boeken zijn vol van dezelve. En deze kunnen nu niet op eens geëindigd zijn, nu de hoofdïnrigting, die onmogelijk was zonder Buitengewone Gebeurtenisſen, ſtond te beginnen. God had het ou-

(*a*) *Hiſt.* L. V. c. 13.

oude Verbond op *Sion* wonderdadig gesticht; en ook thans, nu het zou afgeschaft worden, en het nieuwe, door den dood van JEZUS gestichte Verbond, de nieuwe Wetgeving in de plaats der oude zou treden: — thans werd zekerlijk iets *Wonderdadigs* vereischt. Een wonder was de ontvangenis des Verlossers geweest, wonderdadige verschijningen van Hemelsche Geesten hadden zijne geboorte, weldadige wonderen zijn openbaar leven verzeld. Men zou kunnen vragen, hoe het mogelijk was, dat menschen zulk eenen Man mishandelden en dooden konden, wanneer men niet het groote verval zijner tijdgenooten wist; of hoe GOD zoo iets kon laten geschieden, wanneer men onkundig was van het groote ontwerp der Verlossing. Maar God zweeg slechts voor eenen tijd, en verheerlijkte daardoor zijnen lieveling, den Regtvaardigen. Het was niet voegzaam, dat deze na zijne herleving zich aan zijne vijanden vertoonde, maar het paste Hem, hun weldrá andere bewijzen van zijn leven en van zijne heerlijkheid te doen zien. En welke konden dan nadrukkelijker, en tevens rijker aan heil zijn, dan die op het Pinksterfeest? JEZUS CHRISTUS was tot geluk der menschen in de wereld gekomen, had voor hun welzijn geleefd, zijne groote kracht niet anders dan

tot

tot hun heil besteed, en zich voor hen opgeöfferd. En zou Hij nu, tot een hooger gebied in de schepping verheven, de menschheid vergeten, voor welke Hij leefde en stierf: zou Hij vooral zijne aanhangers weezen laten, die zijne hulp zoo behoefden? Neen! eer kan eene moeder haar kind vergeten, dan Hij hunner niet meer zou gedenken! Zou Hij eene stellige klove tusschen zich zelven en de menschen bevestigen, wier natuur Hij toch in den Hemel verheven had? Zou Hij geene verbindtenis met hen onderhouden, en dus zijn groot werk onvoltooid laten? Dit is geheel niet te denken. Dan ware het gordijn te vroeg, en geheel ontijdig gevallen! En wat nog het meest zulk eene Buitengewone Gebeurtenis liet verwachten was dit, dat Hij zijnen Leerlingen zoo dikwerf den Heiligen Geest, de kracht uit de hoogte, de gave der wonderen, die van in vreemde Talen te spreken, had beloofd, en daarna had voorgeschreven, het getuigenis van Hem aan de geheele wereld bloot te leggen; dat Hij hen tot onderpand dier belofte had aangeblazen, en tot op eenen zekeren onbepaalden tijd de vervulling dier belofte binnen *Jeruzalem* liet verwachten. Moest nu deze belofte niet zeker vervuld worden? Hoe kon men anders verwachten

van

van den besten en heiligsten Man, wiens woorden wegens zijn lijden en dood, wegens zijne opstanding en verhooging, gelijk alle overigen waren vervuld?

45.

Het gebeurde dan ook, hetgeen JEZUS dus voorspeld had, (dit is onze tweede aanmerking,) en wel *op eene zoo openlijke en treffende wijze, dat zulks ligtelijk kon worden bespeurd, en die alle bedrog en verdichting onmogelijk maakte.* Deze wonderdadige verandering droeg zich niet toe omtrent dezen of genen, in een' of anderen verborgenen hoek, of in stilte en zonder opzien te baren, maar bij eene gansche schare van menschen, alom bekend als aanhangers van JEZUS van *Nazareth*, in de volkrijkste Stad van het *Joodsche* Land, op de heiligste Plaats, op den plegtigsten Dag, voor het aangezigt eener geheele Natie, van de Hoofden der *Joodsche* Kerk, en als in het brandpunt, waar zich alle vijanden en vervolgers van JEZUS verzamelden. De geheele Gebeurtenis was even openlijk, even vol majesteit als de Wetgeving op *Sinaï*. Het hevige geluid kon iedereen hooren, deszelfs bepaalde rigting waarnemen, en daarin eene stem en roeping des

Hee-

Heeren erkennen. De vurige gedaanten op de hoofden der Leerlingen van JEZUS waren zigtbaar. En — hetgeen nog het treffendste was — menschen uit de meest verschillende oorden, uit alle hemelstreken, konden de onbekende *Galileërs* in hunne Landtalen Gods groote daden hooren verkondigen en verheerlijken. Hier was geen goochelspel, geene voorbereiding, geene verdichting en misleiding mogelijk; hier was Gods vinger niet te miskennen!

46.

Eindelijk moeten de *gevolgen dezer gebeurtenis, die zonder haar onbegrijpelijk, en alléén door haar mogelijk zijn,* alle nog overige twijfeling wegens hare zekerheid wegnemen. Hoe zou het toch anders zijn mogelijk geweest, dat de Apostelen van den ter dood gebragten JEZUS konden getuigen, en dat hun getuigenis ingang vond? Hoe was het mogelijk, dat onder een Volk, hetgeen kort te voren over den zigtbaren, in woorden en daden zoo krachtigen JEZUS met éénen mond het „ kruist Hem!" had uitgeroepen, thans, nu Hij gestorven en onzigtbaar was, terstond drieduizend zich voor Hem verklaren; dat dit aantal gedurig toeneemt,

en dat zij hunne belijdenis met de ondubbelzinnigſte bewijzen, met verloocheningen, opofferingen en den marteldood verzegelen? De ſnelle uitbreiding van het Christendom onder *Joden* en *Heidenen*, ieder Hoofdſtuk van de *Handelingen der Apostelen*, elk hunner *Brieven*, en vooral de mededeeling des Geestes, zelfs van zijne buitengewone gaven, ook van die der Talen, aan de Nieuwbekeerden, waarvan men in *Ceſaréa*, *Epheſus* en vooral te *Corinthe*, zulke treffende blijken beſpeurt — dit alles te zamen is een bewijs en een zegel dezer groote Gebeurtenis. En wie tegenwoordig nog zigtbare bewijzen verlangt, die bedenke ſlechts, hoe hij zich het ontſtaan des tegenwoordig wel dikwerf miskenden, maar toch altijd nog werkzamen Christendoms, iederen Doop op den naam des Heeren, iedere Avondmaalsviering, iedere Christelijke Feest- en Pinkſterviering zonder deze groote Gebeurtenis kan voorſtellen: — eene Gebeurtenis, die geen ſterveling, Heilige zoo min als Zondaar, had kunnen uitvinden, bewerkſtelligen, doen gelooven, noch der wereld diets maken.

TWEEDE DEEL.

Groot doel dezer gebeurtenis, en bewijs, daaruit ontleend, voor de waarheid en Goddelijkheid van de leere des Evangeliums.

47.

Eene zoo openlijke, uitſtekende, wonderbare Gebeurtenis, die tegelijk in alle voorgaande beſchikkingen Gods, in hare uitwendige geſteldheid, in hare groote, wijd uitgeſtrekte gevolgen het zegel der waarheid en geloofwaardigheid draagt, moet gewis een *groot doel*, en een *gewigtig oogmerk* hebben. Het is ongetwijfeld der moeite waardig, deze zorgvuldig te onderzoeken. Want de ontdekking en het juiste inzien daarvan zal ons niet ſlechts het voegzame en gepaste der ganſche Gebeurtenis doen erkennen, maar tevens eerst regt hare grootte en gewigt doen beſeffen. En daaruit zal dan ook gereedelijk het daarin liggend bewijs voor de *Waarheid*

en Goddelijkheid der Evangelieleer te ontdekken zijn.

48.

Reeds eenen oppervlakkigen beschouwer dezer Gebeurtenis moet het in het oog vallen, dat zij sporen van GODS grootheid bevat, en tot zijne verheerlijking dient. Hoe toonde zich niet zijn sterke arm in het gedruisch, hetwelk, van den Hemel neêrgedaald, den dampkring vervulde, zich vooral naar de vergaderplaats der Discipelen rigtte, de *Zaal* doorstroomde, en schokte! Hoe ontdekte zich niet zijne majesteit in de vurige gedaanten, die niet als vernielende blikfemstralen op de Leerlingen neêrschoten, maar zachtelijk, in het beeld van een' heiligen gloed, als tongen nederzweefden? Hoe krachtig openbaarde zich zijn scheppend vermogen in de plotselinge aanraking, verlichting, bezieling en verhooging van den geheelen inwendigen mensch der Discipelen, in de bekwaamheid, hun op eens medegedeeld, om hooge gedachten in zoo vele vreemde, hun voorheen onbekende Talen, verstaanbaar zoowel voor hen zelve, als den Buitenlander, uit te drukken en met vaardigheid voor te dragen? Hoe verzegelde niet hier weder JEHOVA zijne onver-

anderlijke trouwe, in de vervulling der, Eeuwen vroeger gedane belofte, om eenmaal rijkelijk zijnen Geest uit te ſtorten! (*Jeſ.* XLIV: 3. *Ezech.* XXXVI: 27. *Joël* III: 1, 2. *Zach.* XIII: 10.) en in het bevredigen der verwachting van zijne geloovige vereerders! (*Jeſ.* XXXII: 15.) Hoe verheerlijkte hier de groote Wereldbeſtuurder zijne Regtvaardigheid, door JEZUS, omdat Hij alle geregtigheid vervuld had, met olie der vreugde te zalven, tot bezitter en uitdeeler van Hemelſche gaven en krachten te maken, en over de wereld, door zijnen dood verzoend, den Heiligen Geest uit te ſtorten!

49.

Deze Gebeurtenis ſtrekte dus ook tot openlijke handhaving der eer, en tot verheerlijking van ons, in het openbaar verſmaad en ter dood gebragt, Opperhoofd. Op aarde werd JEZUS, bij de ſterkſte bewijzen zijner hoogere afkomst, waardigheid, en heilaanbrengende werkzaamheid, van zijne eigene Natie miskend, verbannen, en voor de poorten zijnes wettigen Koningszetels ſchandelijk en wreedaardig vermoord, ja zelfs nog na den dood als *bedrieger* geſchandvlekt. En toen God zich zijner zaak aantrok, en Hem in het le-

ven terug riep, hadden wel zijne vijanden met ſmaad en ſchande moeten bedekt worden: doch deze ruwe en gevoellooze wezens ontzagen zich niet, die herleving te loochenen, te verdonkeren, en de *Romeinſche* Wacht om te koopen, ten einde zij de beweerde Opſtanding voor eenen diefſtal van zijn lijk zou verklaren. Het was dus noodig, zijne eer te redden, en zijne zaak te verdedigen. *Thans* zien derhalve de *Jöden* de voorheen verlangde Teekenen aan den Hemel: JEZUS toont, dat Hij leeft, zijn Vader, dat Hij zijne belangen ter harte neemt. De Geest begint nu de wereld te overtuigen van de zonde hares Ongeloofs, van de Regtvaardigheid van dien JEZUS, die, tot God verheven, het Rijk der onzigtbare wereld bekleedt, en van de verlorene zaak van den Geest des kwaads. De bazuin wordt, als het ware, geblazen, om *Israëls* Volk bijeen te roepen, en JEZUS Leerlingen ontvangen de ſprekende blijken, dat Hij de gekroonde Heer der Wereld, de eeuwige Hoogepriester en uitdeeler van zegeningen is, vooral van de gaven des Geestes, en dat van zijne beloften niet één is ter aarde gevallen.

50.

Men moet echter nog dieper in de zaak indringen, en onderzoeken, wat deze Gebeurtenis, die op aarde, aan en onder menschen voorviel, vooral omtrent dezen bedoelde. Ok op dit punt verschillen de gevoelens. Sommigen beschouwen het geheel als de eerste openlijke verschijning der Leerlingen en Apostelen van JEZUS met de verkondiging zijner heilleer na eene hemelsche oproeping, (of na gebeurtenissen, die *zij* als zoodanig beschouwden), en onder gelukkige voorteekenen, als het eerste *augurium* des Christendoms. Of, zegt men, het geheel had de stichting en uitbreiding des Christendoms, en der Christen-Kerk op aarde ten oogmerk. Dit doel is volstrekt onmiskenbaar, en blijkt uit het geheele verband der geschiedenis. De grondslag was zekerlijk door JEZUS gelegd: maar het gebouw was niet opgetrokken: integendeel, alles liep gevaar van vernieling, zonder de Gebeurtenis, die ons LUCAS verhaalt. Eerst de *Opgestane* kon in zijnen naam bekeering en vergeving van zonden doen prediken; eerst nadat Hem alle magt in Hemel en op Aarde verleend was, kon Hij alle Volken tot zijnen dienst doen oproepen en inwijden. De Kerk moest gebouwd worden

op

op den grond, door Apostelen en Profeten gelegd, en waarvan JEZUS CHRISTUS de hoeksteen is. Immers, de Apostelen hadden reeds bij het leven des Heeren op aarde eene proeve genomen van hunne toekomstige werkzaamheid: maar hier traden zij voor het eerst openlijk op in de Hoofdstad, met het getuigenis van het leven en de waardigheid hunnes Heeren, met de verkondiging en het aanbod des van Hem verworvenen heils, en stichtten de Christen-Kerk. Maar hier ontstaat nu billijk de vraag: wordt dit oogmerk dan altijd zóó met het geheel der Gebeurtenis in verband gebragt en voorgesteld, dat het buitendien niet had *kunnen* bereikt worden, dat het daardoor niet slechts aanleiding bekomen heeft, maar ook wezenlijk is tot stand gebragt? Hierop moet men ontkennend antwoorden. Sommigen denken, dat de Apostelen reeds met genoegzame kundigheden en gaven voorzien waren, en de verschijnselen der natuur slechts als eene bijzondere oproeping Gods hadden aangezien; de krachten, die in hun sluimerden, waren daardoor opgewekt; doch iets bovennatuurlijks van God, door den Heiligen Geest, ware hun nimmer ten deele geworden. — En wanneer nu anderen, met regt, niet slechts de buitengewone verschijningen, maar in het bijzonder de ver-

vulling met den Heiligen Geest, en de medegedeelde gaven om in vreemde Talen te spreken, als de *middelen* aanzien, door welke de Apostelen het Christendom hebben kunnen grondvesten en uitbreiden; zoo kan men weder vragen: Is dit nu het *geheele* oogmerk geweest? Ongetwijfeld zou voor alle Christenen dan nog de Gebeurtenis gewigtig en heilzaam blijven, en het Pinksterfeest ware voor hen een groote, plegtige dag. Maar, verkregen de Apostelen den Heiligen Geest slechts als *grondleggers*, en niet tevens, benevens hunne medegeloovigen, als *plaatsbekleeders* en *eerste leden* der Christelijke Kerk? Zou de Heilige Geest slechts voor *hen* zijn, en niet aan alle Geloovigen ten deele worden? GOD wil immers zijnen Geest uitstorten op alle vleesch? JEZUS beloofde dien aan alle Geloovigen. Hij is omhoog gerezen, heeft den beloofden Geest van den Vader in bezit genomen, en gaven ontvangen voor *allen:* Hij zegent met alle geestelijke zegeningen en hemelsche goederen. Immers, *elk*, die zich bekeeren, en in den naam van den Messias JEZUS zou laten doopen, verzekert PETRUS op het nadrukkelijkst van de gave des Heiligen Geestes. De drieduizenden bekwamen ook terstond dien Geest, wiens vruchten zich in hunnen god-

zaligen wandel vertoonden. Men moet dus *dit* oogmerk niet voorbijzien, ſchoon men ook vooral het andere niet kan uitſluiten. Zij, die de noodzakelijkheid van eenen hoogeren bijſtand erkennen, en aan de algemeene, gewone gaven van den Geest gelooven, zien dus hier het zegel en onderpand dier mededeeling. Wil men dus het geheele doel onder één oogpunt brengen, zoo kan men zeggen: *De Heilige Geest werd aan* JEZUS *aanhangers, onder geheel bijzondere omſtandigheden, in eene rijke mate ten deel, ten einde, onder zijne gedurige leiding, eene ſteeds voortdurende Gemeente te ſtichten, van welke alle geloovige Vereerders van* JEZUS, *door denzelfden Geest, aller heilgoederen deelachtig zouden worden, en gevormd voor het eeuwige Rijk van God.* Dit groote doel der zending des Geestes ontbindt zich dan van zelve in de beide volgende: *Deze groote Gebeurtenis zoude eene plegtige inwijding en toerusting worden der Gezanten van* JEZUS, *tot grondvesting van het Christendom, dat eenmaal de geheele Aarde zou vervullen, en zich tot in de eeuwigheid uitſtrekken;* en wel *door den Geest die hun bijbleef, die hen bij alle ambtsverrigtingen en op alle reizen verzelde*, en dus zou hier *het begin, het zegel en onderpand zijn dier inwijding van den*

 Geest,

Geest, die aan alle Leerlingen van JEZUS *beloofd is.* Men kan dus ook zeggen, dat het Christelijk Pinkſterfeest een *Feest is des Geestes*, der *zending van den Geest* en van *den Doop met denzelven*, het *Geboortefeest der Christen-Kerk*, dat *der nieuwe Wetgeving*, en, volgens de krachtige taal van den Godvruchtigen SAILER, het *Feest der nieuw geſchapene Menschheid*, en *van den nieuwen Hemel op de oude Aarde.* Zulke en dergelijke benamingen kan men voegzaam onder eene of beide der opgegevene bedoelingen rangſchikken.

51.

Vooral moet men, ten aanzien der rijkelijke mededeeling van den H. Geest aan de Gemeente van God, na de verhooging van JEZUS, niet uit het oog verliezen, dat niet ſlechts de Boeken des Ouden Verbonds die aan volgende tijden beloofden, maar ook JEZUS, na zijn vertrek tot den Vader, die zoowel aan *alle* zijne geloovige Vereerders, als aan de Apostelen ſtellig beloofd heeft. *Zijne* verhooging komt daarvan overal als grond en oorzaak voor, (*Pſ.* LXVIII: 19. verg. *Eph.* IV: 8. *Joan.* VII, 39 XIV: 16. XV: 26. XVI: 7. *Hand.* II: 33.) JOANNES

zag

zag (*Openb.* IV: 6.) zeven brandende fakkels, zijnde de zeven Geesten Gods; doch naderhand zag hij (V: 6.) *het geslachte Lam* met zeven hoornen en zeven oogen, welke ook *de zeven Geesten Gods* zijn, en nu voegt hij er bij, hetgeen hij de eerstemaal niet opmerkte: *die in de geheele wereld worden uitgezonden.* Ongetwijfeld hadden de Apostelen eene bijzondere zending en bijzondere pligten, waartoe zij ook bijzondere gaven en krachten behoefden: zij betoonden zich als waardige Gezanten, en zullen in een ander leven bijzondere onderscheiding genieten. Dáárom wordt hun ook de Geest in eene bijzondere mate beloofd. Maar zelfs datgeen, hetwelk JEZUS des avonds vóór zijnen dood in den vertrouwelijken kring tot hen sprak, is niet enkel tot hen, als Apostelen, gezegd, zoodat het ons niet verder zou aangaan, dan enkel om stichtelijke beschouwingen daaruit af te leiden. Wij zeiden het boven reeds: JEZUS sprak tot hen niet slechts als *stichters*, maar ook als *plaatsbekleeders*, als *leden* zijner Gemeente. Anders zou men ook kunnen zeggen, dat Hij bij de inzetting van het Heilige Avondmaal slechts tot hen, van welken Hij drá ligchamelijk zou verwijderd worden, gezegd had: *Doet dit tot mijne gedachtenis.* Hij bad ook (*Joan.* XVII.) „ niet

„ slechts voor hen, maar ook voor allen, „ die door hun woord in Hem gelooven „ zouden." Alle Christenen zullen door Hem niet alleen de genade der vergiffenis, maar ook de gave des Heiligen Geestes ontvangen. Daartoe echter was zijn verzoenende dood, en zijne verhooging in den Hemel noodzakelijk. De Profeten spraken zekerlijk ook, gedreven door den Heiligen Geest, die mede voorheen reeds werkte in de heilige Mannen, welke, door het omkleedsel van *Israëls* schaduwdienst heen, het wezen der hemelsche dingen, of Gods genadige schikking aanstaarden, en dus ook vergeving der zonden, en kracht ten goede bekwamen. Maar JOANNES zegt nogtans: (*Evang.* Hoofdst. VII: 39.) „ *de Heilige Geest was nog niet*, want „ JEZUS was nog niet verheerlijkt." Schoon JEZUS toch met den Geest, boven mate, vervuld was, moest Hij echter als Zoon des menschen gehoorzaamheid tot den kruisdood toe betoonen, eer Hij in het Heiligdom des Hemels kon ingaan, om, uit hoofde zijner verdienste, die Heerlijkheid bij den Vader als een *Regt* in bezit te nemen, die Hij, als Zoon van God, reeds vóór den aanvang der Wereld bij zijnen Vader gehad had. Thans was de Wereld met God verzoend, thans begon eigenlijk zijn ambt als Hoogepriester,

(*Hebr.*

(*Hebr.* VIII: 4.) Thans is Hij niet flechts Koning en Heer, maar ook Middelaar, Hoogepriester en Voorfpraak, Bezitter en Uitdeeler van Hemelfche goederen, gaven en krachten, van Goddelijk licht en leven; in één woord, van den Heiligen Geest, die van den Vader door den Zoon wordt gezonden. De zondaar heeft, *als zoodanig*, geenen toegang tot God; deszelfs troon is hem als die eenes Beheerfchers en Regters verfchrikkelijk, maar door de toetreding des regtvaardigen Wereldverlosfers is die Zetel voor hem in een' Troon der Genade herfchapen; door deszelfs bemiddeling verkrijgt hij de genade, en als dan ook de gaven des Heiligen Geestes, om gerust en heilig te leven. Want deze Geest is te rein en te heilig, om in de bevlekte ziel des zondaars te wonen. Alléén door den weg der verhoogde menschheid van Gods eeuwigen Zoon wordt Hij dien zondaar ten deel, die door berouw en geloof genade, en door den Zoon en den Geest een' vrijen toegang tot den Vader bekomen heeft.

52.

Het is waar, de uitftorting van den Heiligen Geest op den eerften Pinkfterdag kan uit hoofde van het buitengewone, hetwelk daar-

daarbij gebeurde, even als de Geboorte, de Dood, de Opſtanding en Hemelvaart van JEZUS, als eene voorbijgaande daadzaak beſchouwd worden, en behoudt ook in dit opzigt een duurzaam gewigt. Intusſchen, gelijk het zitten van JEZUS ter regterhand Gods, nadat Hij eenmaal in het heiligdom des Hemels was ingegaan, en van den troon Gods bezit had genomen, een voortdurende toeſtand is: zoo kwam ook de groote plaatsbekleeder van JEZUS, de Heilige Geest, niet enkel om zijne werkzaamheid op éénen dag te toonen, (hoezeer bij zijne komst op eene bijzonder uitſtekende wijze) maar om een blijvend getuige, raadsman, bijſtand en helper op Aarde te zijn, (*Joan.* XIV: 16. 1 *Joan.* V: 6—8.) (*a*). Men kan zeer juist van de *leere van* JEZUS en van den *Chriſtelijken Godsdienst* ſpreken, daar Hij wezenlijk Profeet en Leeraar was, (hoewel Hij zelf niets ſchriftelijks heeft achtergelaten, zoo min als SOCRATES,) wanneer men ſlechts niet

(*a*) Wij gelooven aan de echtheid van *vs.* 7, zonder daarover tegen iemand het harnas aan te gespen, en zonder, zelfs in geval van weglating daarvan, te vreezen, dat de Schriftuurleere van den Geest, of van de Drieëenheid in God zou gevaar loopen: doch wij zouden gaarne met BENGEL en MENKEN *vs.* 8 vóór *vs.* 7 zetten.

niet vergeet, dat Hij de vroegere Openbaringen GODS bevestigde, de misvattingen zijner tijdgenooten ten aanzien derzelve verbeterde, en vooral, dat Hij zich zelven deed kennen als het doel der vroegere ontdekkingen en inrigtingen, (thans noodeloos en dus vervallen, in zoo verre zij schaduwbeelden en voorbereidingen inhielden,) als leidsman tot God, tot zijne ware vereering, tot heerlijkheid in de eeuwige vereeniging met Hem; en wanneer men alles, hetgeen zijne Gezanten in zijnen naam verkondigden, spraken en schreven, mede tot zijne Godsdienstleer rekent. Doch er is meer dan dit: — Hij is ook Koning, die alle dingen draagt door de kracht van zijn woord, die alle magt bezit in Hemel en op Aarde, en alles bestuurt ter bevordering zijner heilige oogmerken, tot Hem alle vijanden onderworpen zijn, en zijn Rijk in vollen glans verschijnt; — Hij is Middelaar en Hoogepriester, door welken wij in éénen Geest den vrijen toegang hebben tot zijnen God en Vader, die nu ook de onze geworden is; door wien alle zegeningen Gods op ons afdalen, uit wiens volheid wij genade boven genade scheppen, die ons doopt met geest en met kracht, drenkt met licht en met leven, en ons bekwaamheid en werkzaamheid ten goede schenkt. En uit dit oogpunt

punt beschouwd, verkrijgt die zending des Geestes een bijzonder gewigt. Er moest eene Gemeente van JEZUS op Aarde worden vastgesteld, die dadelijk, bij haar ontstaan, treffende blijken van haren Goddelijken oorsprong zou toonen, zich uit zou breiden onder de duurzame leiding des Geestes, en waarvan elk waarachtig Lid, naar zijne vatbaarheid, denzelfden Geest deelachtig zou worden: eene Gemeente, die eenmaal onder moeite en strijd de geheele Aarde zou bezetten, opdat de voorzegging vervuld moge worden: *Ik zal mijnen Geest uitstorten op alle vleesch.*

53.

Na deze opmerkingen moeten wij de volgende vragen beantwoorden: „Wat bewerkte „de Geest, onder zulke buitengewone ge„beurtenissen rijkelijk medegedeeld, tot „grondvesting, inrigting en verbreiding der „Gemeente van JEZUS op Aarde? Wat „werkt Hij nog in alle ware Christenen tot „hunne vorming voor Gods eeuwig Rijk?" De eerste vraag komt eigenlijk hierop neder. Hoe werd door de zending des Geestes de Christen-Kerk gegrond? of: Hoe werden de boden van JEZUS daardoor ingewijd, toege-

rust en bestuurd, om het Christendom, hetwelk eenmaal de gansche Aarde gelukkig zou maken en zich tot de Eeuwigheid uitbreiden, te grondvesten en algemeen bekend te maken? (§. 50.) Hetgeen de uiterlijke teekenen moesten aanduiden en bewerken, en hetgeen der vergaderde Christenschaar in het algemeen door den Geest, die over allen werd uitgestort, ten deele viel, is reeds boven (§. 17, 28—33.) aangetoond. Men behoeft dus hier slechts het dáár ter neêr gestelde te herinneren; en er blijft ons dus slechts het bewijs overig, dat de verkorene Gezanten van JEZUS, zonder dezen Geest, onmogelijk hunne groote taak — grondvesting zijner Kerk over het aardrijk — hadden kunnen volvoeren: dat deze Geest hen juist daartoe bekwaam moest maken: dat zij zich na dien Pinksterdag ook wezenlijk als geheel andere mannen, bekwaam tot hun gewigtig beroep, hebben doen zien: dat de Geest hunne daden en gesprekken bestuurde, (gelijk zij zelve bekenden,) hen op reis geleidde, zelfs op de omstanders hunner verrigtingen werkte, en eindelijk, dat ook de buitengewone gaven en krachten, die door den Geest, en door middel der Apostelen ook aan de eerste Christenen en nieuwe Gemeenten ten deel vielen, veel bijdroegen en noodzakelijk waren tot

be-

bevestiging, waardeering en vergrooting der Christelijke Kerk.

54.

De Apostelen, deze verkorene, meest vertrouwde, en zelfs meest gevorderde Leerlingen van JEZUS, door Hem tot Gezanten in de geheele wereld bestemd, waren bij zijn afscheid nog niet in staat hun groote werk zonder hoogere hulp te volbrengen. Daartoe ontbrak hun nog de noodige kunde en vastheid van karakter. Zij waren uit *Galiléa*, een land, hetwelk juist de zetel van wijsheid en geleerdheid niet was. Zelfs JESAÏAS noemt de (Heidensche) *Galileërs* een Volk, door duisternis bedekt, en in de akelige doodsnacht der onkunde bedolven. Zij waren verder van geringen stand en afkomst, en hadden geen kostbaar onderwijs genoten. Het is waar, drie jaren lang hadden zij het onderwijs des besten Meesters, des wijsten Leeraars genoten, om zijnentwil alles verlaten, en vorderingen in kennis gemaakt. Maar ook met hen ging het langzaam. Dwalingen, vooroordeelen, zwakheden, verkeerdheden, bleven hen nog op den duur aankleven. Hoe dikwerf moest JEZUS hun ongeloof, hunne kleingeloovigheid, gebrek aan leer-

leerzaamheid en fijn gevoel berispen! — PHILIPPUS kon tot JEZUS zeggen: *Heere! toon ons den Vader, dan hebben wij genoeg.* Zelfs duidelijke gelijkenisfen des Verlosfers verftonden zij niet. Wanneer Hij hen tegen het zuurdeeg der *Pharifeeuwen* waarfchuwde, zoo vonden zij daarin eene berisping van hun verzuim, om brood mede te nemen. JEZUS was in hun oog wel bepaaldelijk de beloofde MESSIAS, Gods Zoon, en hun Heer: doch hoe zwak was nogtans hun geloof, toen hun eens in het gezelfchap van Hem op Zee een fterke ftorm overviel, toen zij een' onzuiveren Geest moesten verdrijven, en met JEZUS over *Jeruzalem* naar *Bethanië* gaan! Al dachten zij niet zóó zinnelijk als andere *Joden*, al was hun hart niet met die eerzucht en hoogmoed vervuld, zij geloofden (of kenden) toch niet zijnen verzoenenden dood, niet zijnen ingang *door Lijden* tot Heerlijkheid, niet den aard zijner toekomftige Heerfchappij, waarvan de glans hun eerst in een ver verfchiet zou tegenblinken, terwijl de weg daarheen onder velen ftrijd flechts door geloof en in de kracht des Geestes kon worden afgelegd. Neen! zij meenden, dat Hij weldrá in *Jeruzalem* den zetel van zijn Rijk zou vestigen, op *Zions* berg zijn troon zou opflaan, zijn Volk boven alle andere verheffen,

en hen-zelve tot zijne eerste Staatsdienaars zou bevorderen. Hoe vaak, hoe duidelijk JEZUS van zijn schandelijk en smartelijk Lijden, van zijnen geweldigen Dood, en dan weder van zijne Opstanding, en terugkeering tot den Vader mogt spreken, dit alles bleef hun steeds duister, onverklaarbaar en raadselachtig. JEZUS zeide zelf, kort vóór zijn verscheiden, tot hen: (*Joan.* XVI: 12.) *Nog vele dingen had ik u te zeggen: maar gij kunt die thans nog niet dragen.* — Ook hun karakter, hoe voortreffelijk ook, was niet zonder grove gebreken. Dikwerf twistten zij over den voorrang, waren met nijd bezield tegen iemand, die te *Jeruzalem* de *Demons* in JEZUS naam uitdreef, zonder tot hunnen kring te behooren; verbitterd op de *Samaritanen*, die hun een nachterblijf weigerden; bekrompen genoeg, om eenen Broeder slechts bepaaldelijk *zevenmaal* te willen vergeven; liefdeloos in hun oordeel over den Blindgeborenen en deszelfs Ouders; hard jegens de Moeders, die hare kinderen aan JEZUS ter zegening bragten, en dus ook met eene zekere verachting tegen de reine onschuld bezield, die zich in het kind openbaart. Zij ergerden zich aan JEZUS bij diens gevangenneming, namen de vlugt, en vergaderden naderhand uit vrees met geslotene deuren.

Zij

Zij wilden de herleving van JEZUS niet gelooven, eer zij daarvan op het plegtigst overtuigd waren. Nog meer: de Opgeſtane gaf hun, bij herhaalde verſchijningen, den aard van het Koningrijk Gods te verſtaan, en toonde, hoezeer de ganſche loop zijner lotgevallen door de Profeten van het Oude Verbond was voorſpeld: en toch ſchijnen zij *daarna* zelfs nog eene ſpoedige, prachtige, zegevierende oprigting van zijn Koningrijk te hebben verwacht, eer zij hun beroep voleindigd, en zich door bewijzen van trouw de waardigheid verworven hadden, om met CHRISTUS op zijnen troon te zitten, (*Hand.* I: 7.) Het mangelde hen dus, bij 's Heeren ligchamelijke tegenwoordigheid, nog aan het noodige doorzigt, aan de vereischte bekwaamheid, om, volgens hunne roeping, het Christendom onder *Joden* en *Heidenen* te grondvesten, en hoe was het mogelijk, dat zij, in de weinige dagen na zijne Hemelvaart, dit ontbrekende, hetzij door eigene pogingen, hetzij door onderrigting van anderen, hetzij door gunſtige omſtandigheden konden vergoeden! (*a*)

57.

(*a*) Zie J. H. VAN DEN DOORSLAG, *Leerredenen over de Goddelijkheid der Heil. Schrift*, III. D. bl. 31 *en volg.*

57.

Doch, al onderftellen wij eens, dat met de zinnelijke overtuiging van de Opftanding en Hemelvaart des gekruifigden Zaligmakers, (waartoe zij zekerlijk geene hoogere verlichting behoefden,) alle hunne dwalingen, vooroordeelen, en nietige verwachtingen waren verdwenen; hun inzigt in het ontwerp des heils juist, zeker, volledig en levendig geworden, en hunne bevreesdheid en wankelmoedigheid daardoor in onbefchroomdheid en ftandvastigheid waren veranderd, van waar zouden dan echter de Apostelen hope en moed ontleend hebben, om het getuigenis van JEZUS overal geloof te doen vinden, laat ftaan zijne vereering overal uit te breiden? vooral daar JEZUS hun zijne werkzame hulp na zijne verheerlijking, en de zending des Geestes, als gedeelten van zijn verheven ontwerp, ftellig had aangekondigd. Die hope rustte dus alléén op de vervulling dezer belofte. Zilver en goud hadden zij niet, om opzien te baren, zich eenen aanhang te koopen, en aardfche voordeelen te beloven: integendeel, zij moesten zonder zak en buidel de wereld doorreizen, niet om gefchenken en geld uit te deelen, maar die te ontvangen, in zoo verre geld voor hun ligchamelijk

lijk onderhoud noodig was, terwijl zij enkel dachten, om zielenvoedſel mede te deelen. Zij waren afſtammelingen van geringe lieden onder een Volk, door *Romeinen* en *Grieken* verfoeid, en, ſedert hunne verkleefdheid aan JEZUS, bij hunne eigene Natie gehaat. Zij hadden geene magt, die ſchrik kon inboezemen; gewapenderhand konden zij zich geenen aanhang verſchaffen, en zij konden de aarde met geen ander, dan hun eigen bloed bedekken. Zij waren ongeoefend in de bij de *Grieken* en *Romeinen* zoo geachte en zoo hoog geprezene welſprekendheid, die het oor ſtreelt en het hart onweêrſtaanbaar treft, voortſleept of als was weet te kneeden: ja, zij *wilden* die niet bezigen, om de leere des Kruiſes niet te ontwijden, die werken moest door eigene kracht. Alle die kunstgrepen, waardoor listige volksleiders de menigte naar hunne hand weten te zetten, waren hun vreemd: de *waarheid* — deze wilden zij met een eerlijk hart in haren eenvoudigen, onopgeſmukten luister vertoonen. Overal hadden zij tegenſtrevers en vijanden te wachten, die, het hart vol boosaardigheid en arglistigheid, bekleed met aanzien en magt, geoefend in welſprekendheid en ſchitterende voordragt, daarbij het geheele beleid eener misbruikte wereldkennis bezaten. De woede der Priester-

ſchap was in het bloed des Verlosſers nog niet gekoeld: zij trachtten Hem nog na zijnen dood te vervolgen, en haar vertrouwen, om zijne partij te verdrukken, moest te meer aangroeijen, nu zij het Hoofd derzelve hadden omgebragt. Hoezeer moesten JEZUS Leerlingen door de vrees voor gelijke mishandelingen, als die hunnes Leermeesters, weêrhouden worden van Hem te ſpreken, ja zelfs te doen blijken, dat zij eenmaal reisgenooten, en thans nog Gezanten van den beſpotten, vermoorden JEZUS waren. Wanneer zij bedachten, hoe weinig JEZUS in de drie jaren van zijn openbaar leven bij zijn Volk uitgerigt had, hoe klein het getal zijner aanhangers, zelfs bij de verwachting eener tijdelijke verlosſing, gebleven was: hoe konden zij, die hunnen onmetelijken afſtand van hunnen dierbaren Leeraar gevoelden, dan toch verwachten, iets uit te werken met de zekerheid, dat men door Hem *geene* aardſche, maar hemelſche giften erlangde? Hoe konden zij, bij de overdenking van den zwakken indruk, of liever van den haat, die zijne weldadige wonderen, zelfs zijne opwekkingen van dooden, hadden veroorzaakt, dan toch *zonder* de gave der wonderen bij een Volk als het *Joodſche* hopen ingang te vinden, en *blijvende* werking te doen bij een Volk, dat al-

alléén naar wonderen vraagde? Zoo reeds *toen* de *Joden* van JEZUS zeiden: „ Dat God met „ MOZES gesproken heeft, weten wij: maar „ niet, van waar deze is:" wanneer in latere dagen een geleerde *Jood* zich op GODS Openbaring op *Sinaï* beriep, en beweerde, dat de verpligting der *Mozaïsche* Wet niet ophield, eer God die op dezelfde wijze, als zij gegeven was, voor afgeschaft verklaarde: hoe konden zij dan hopen goedkeuring te vinden, wanneer zij spraken van den openlijk ter dood gebragten, maar niet openlijk herrezenen JEZUS, die slechts aan *hun* verschenen, en voor *hunne* oogen was ten Hemel gevaren? Moest Hij, in dat geval, geene sprekende *bewijzen* geven van zijn Leven en van zijne Heerlijkheid? Wanneer zij daarenboven bedachten, hoezeer de kruisdood van JEZUS den stroom van het algemeene gevoelen eene rigting ten nadeele van den Man had doen nemen, van wien men nu niet meer verwachten kon, dat Hij de beloofde Redder zou zijn, of *het Koningrijk in Israël weder oprigten:* hoe konden zij dan hopen, tegen dien stroom op te werken, dien ook zij zoo lang waren gevolgd? Hoe konden zij geloof verwachten, op hunne prediking van JEZUS herleving, terugkeering tot God, en heerlijkheid in de nabijheid zijnes Hemelschen Va-

ders, wanneer zij daarbij geene dadelijke bewijzen toonden van zijn Goddelijk vermogen? — Zoo gering was het uitzigt op gunstige vorderingen bij hun eigen Volk, en hoe onbedenkelijk veel zwakker werd dit nog, wanneer zij onder geheel vreemde Volken, wier taal zij niet kenden, die voor hunne Goden ijverden, onverdraagzaam waren jegens de verkondigers van vreemde Goden, — in afgelegene oorden, waar andere denkwijzen, zeden en gebruiken heerschten, wanneer zij daar hunne Leere verkondigen moesten? Hoe weinig ingang beloofde in het algemeen de *inhoud* dezer Leere bij *Joden* en *Heidenen* beide! Hoe konden zij hopen, bedaard gehoor, en gewillige aanneming te erlangen, in hunnen verklaarden oorlog tegen de heerschende dwalingen en vooroordeelen, het diep ingewortelde bijgeloof, en den heerschenden, vooroudeṛlijken Godsdienst? Hoe zouden zij den eens getergden haat van heerschzuchtige Priesters, en van een blind en razend gemeen toch ontgaan? — Hoe konden zij van eene wereld, die in het booze ligt, van menschen, voor welke hunne wellusten *alles* waren, de aanneming verwachten van eenen *gekruisigden* Zoon van God, en van eene Leer, die gebood, het betooverend zingenot te verzaken, en daarvoor alle soort van lijden te kiezen?

O

O gewis! waren zij *aan zich zelve* overgelaten gebleven, de een zou naar zijne Visfchershut, de ander naar zijn Tolhuis teruggekeerd zijn: nu en dan hadden zij hunnen verhoogden Heer eene dankbare traan gewijd: zij hadden veelligt zijne gedachtenis onder hunne bloedverwanten en vrienden trachten te bewaren, en Hem geprezen als eenen buitengewonen, uitmuntenden Man: zij hadden zich misfchien, uit liefde tot de waarheid en tot hunne Natie beklaagd, dat deze de Helper en Weldoener, haar door God gefchonken, miskend, verworpen en gedood had, en te zinnelijk, te aardschgezind dacht, om zich van zijn hooger beftaan te overtuigen. Dit is zekerlijk het hoogfte, wat men verwachten kan (*a*). Maar daarbij zouden zij nimmer gewaagd hebben, voor diezelfde menfchen, die hunnen Heer gekruifigd hadden, als openlijke getuigen van Hem, en ftellige herauten zijner heilboodfchap op te treden, alle gevaren, die hun daarbij mogten toeven, te trotféren, menfchelijken tegenftand te verachten, en de uitbreiding der Leere van den Mes-

(*a*) Met opzet heeft men hier de meest mogelijk gunftige onderftelling aangenomen. Maar hoe ligt hadden de Apostelen ook zich zelve vóor bedrogen kunnen houden, en daarover fchaamte gevoelen?

Mesſias te gemoet te zien. En toch zien wij de Apostelen in het openbaar opſtaan, Gods groote daden op eenmaal in alle Talen verkondigen, en in het vervolg het Christendom heinde en verre verbreiden, het Christendom, hetwelk nog beſtaat tot op den huidigen dag. Kan men nu wel met de ſpotters zeggen: *Zij zijn vol zoeten wijns?* of met FESTUS uitroepen: PAULUS, *gij raast?* (*a*) Gelukkig wij, tot welken het Christendom van de Apostelen is overgebragt, en die het mogen belijden, dat wij hierover niet in het duister rondtasten, maar in onze gewijde oorkonden genoegzame berigten vinden, en dus dit raadſel kunnen oplosſen.

56.

Wij zullen namelijk nu verder aantoonen, dat de Apostelen van JEZUS tot hetgene zij uit zich zelve niet vermogten, *door Gods Geest moesten bekwaam gemaakt worden.* Uit de menigte zijner Leerlingen had JEZUS twaalf Mannen uitverkoren, die Hij Apostelen noemde,

(*a*) Dit ſtuk is hier opzettelijk een weinig omſtandig ontwikkeld, omdat het eenen zekeren en vasten grondſlag geeft, en nu het volgende des te korter kan en zal voorgeſteld worden.

de, en daardoor hun toekomſtig beroep reeds aanduidde. MARCUS (Hoofdſt. III: 14.) geeft uitdrukkelijk het oogmerk dezer keuze te kennen, namelijk, dat zij *om* of *met* Hem moesten *zijn*, dat Hij hen *uitzenden* wilde, om zijne *Leer* te *verkondigen:* ja Hij beſtemde hen uitdrukkelijk tot zijne Gezanten *bij alle Volken*, om aan alle menſchen zijne boodſchap des heils te verkondigen: ook voorzeide Hij, dat dezelve door hunnen dienst overal zou uitgebreid worden, en dat men naar hen moest hooren, gelijk naar Hemzelve. Het was dus reeds te voorzien, dat Hij, in heerlijkheid opgenomen, zijne voortdurende betrekking op zijne Boden geenszins zou miskennen of te niet doen, maar nu op eene uitſtekende wijze zou aan den dag leggen, en hen met het doorzigt, met de bekwaamheden, noodig tot hun hooge beroep, zou uitrusten: dat Hij zijn gewigtig werk niet onvoltooid zou laten, noch zijne Leer, die Hij der Wereld als een dierbaar pand achterliet, aan geene ongetrouwe of onbekwame handen zou overgeven. Ook gaf Hij hun daaromtrent dikwerf de heerlijkſte beloften. Hun inzigt in de Waarheden des heils zou dus worden opgeklaard, dat, hetgeen zij op Aarde toeſtonden of verboden, ook door God zou worden vergund of ontzegd. Ja, Hij

Hij gaf nog bepaalder te kennen, dat na zijn vertrek, hun een andere gedurige Trooster, (*Parakleet*), Bijſtand, Rader, Helper, Geleider, of, zoo men liever wil, Leeraar zou geworden, die hun het volledigſte onderwijs in de Christelijke Leer, de duidelijſte bekendmaking wegens de hun nog duistere en onbekende Waarheden geven, in en door hen zou ſpreken, en hen uit zou rusten met moed en met kracht, en met de gaaf, om vreemde Talen te ſpreken, en wonderen, ja nog grootere werken te doen, dan Hij zelf. De enkele Plaatſen, hiertoe betrekkelijk, zijn bekend. Men leze vooral *Joan.* XIV: 16, 17, 26. XVI: 8—14. Terſtond na zijne herleving zeide Hij tot hen: „ Gelijk mijn Vader „ mij gezonden heeft, dus zend ik u;" en hierbij blies Hij hen aan, en ſprak: „ Ont„ vangt den Heiligen Geest! Wien gij de „ zonden vergeeft, dien zijn ze vergeven; „ wien gij ze niet vergeeft, dien zijn ze be„ houden." Nog kort vóór zijne Hemelvaart herhaalde Hij deze belofte: „ En ziet! ik „ zend u hetgeen u van den Vader beloofd „ is! maar blijft gij intusſchen in de Stad „ *Jeruzalem*, tot gij zult uitgerust worden „ met kracht uit de hoogte." „ JOANNES „ doopte met water, maar gijlieden zult na „ weinige dagen, met den Heiligen Geest

„ ge-

„ gedoopt worden, die over u komen zal, „ en mijne getuigen zijn, zoo te *Jeruzalem*, „ als in geheel *Judéa* en *Samaria*, en tot „ aan de einden der Aarde." Hij bepaalde ook, *welke* krachten hun ten deel zouden worden. „ De volgende teekenen," zeide Hij, „ zullen de Geloovigen volgen: in mij- „ nen naam zullen zij *Demons* verdrijven, „ nieuwe talen ſpreken, ſlangen opnemen en „ gifbekers ledigen, zonder letſel daarvan te „ bekomen, en zieken onder oplegging der „ handen genezen."

57.

Sedert deze groote belofte nu op dien eeuwig gedenkwaardigen Pinkſterdag op eene zoo heerlijke wijze begon vervuld te worden, toonde zich wezenlijk bij JEZUS Apostelen eene *gewigtige verandering*. Nu waren dwaling en vooroordeel verdwenen; zij zagen met een verhelderd oog 's Heeren onzigtbare heerlijkheid, erkenden de gewigtige leer der verzoening door den dood van JEZUS, drongen in Gods verborgen en wijs ontwerp ter eeuwige zaligheid en heerlijkheid, en in den weg, die door zelfbeheerſching en heiligheid in het geloof aan JEZUS, bij de inwoning van zijnen Geest, en onder het wijsſte be-

ſtuur,

ſtuur, tot het gewenschte doel geleidt, zij erkenden nu het hooge en zalige Evangelie van het Koningrijk Gods, hetgeen JEZUS thans reeds in de onzigtbare wereld beheerscht, en eenmaal, als overwinnaar van alle zijne vijanden, in heerlijken glans zal ten toon ſpreiden. Nu vatteden zij de meening van hunnen hoogen Leeraar en Heer in onbewolkte klaarheid. Door Gods Geest waren hun thans leeringen geopend, die geen oog ooit zag, geen oor ooit gehoord heeft: die geen menſchelijk verſtand door eigen onderzoek kan bereiken, en die nogtans zoo geheel berekend zijn voor de behoeften van zondige en ellendige menſchen; zoo voortreffelijk, weldadig en heilzaam. Nu dachten zij niet meer aan zinnelijke welvaart, aan matige ſchatten, aan ijdele eer, aan bekrompenen twist om den voorrang. Geheel in geestdrift voor de eer, voor de zaak van hunnen Heer ontſtoken, namen zij onvermoeid hun edel beroep waar, verkondigden de Leere des Heils zuiver, duidelijk en overtuigend, met nadruk en kracht, met vuur en ijver, met betoon van geest en kracht, zonder vrees voor bedreigingen, tegenſtand, ſmarten en dood: waren vrijmoedig en onverſchrokken voor de Regterſtoelen hunner vijanden, altijd getroost en vol goeden moed;

ver-

verheugden zich, dat zij verwaardigd waren, te lijden voor de zaak hunnes Heeren, en bevestigden de waarheid met hun bloed. Daarbij verrigtten zij vele wonderen en teekenen, leerden en handelden in den naam van God, vergaven en behielden de zonden, en deelden zelve, onder oplegging der handen, buitengewone gaven mede. Dus deed ook hunne Leer, in weêrwil van allen tegenſtand, eene gezegende werking, ſtortte de altaren der Afgoden met hunne Tempels in het ſtof, en verſpreidde zich allengs onder beſchaafde en onbeſchaafde Volken. En wie kan deze groote verandering aan iets toeſchrijven buiten den GEEST, hun beloofd en op den Pinkſterdag medegedeeld?

58.

Ook ten aanzien der *Plaatſen*, welke zij bezochten, ſtonden de Apostelen, gelijk bij alle hunne ambtsverrigtingen, onder de leiding van den HEILIGEN GEEST. Schoon tot de prediking van het Evangelie aan alle Volken geroepen, volgden zij bij hunne reizen toch niet eigendunkelijke willekeur en blinde aandrift, maar dienzelfden Geest. Ook hierin heerschte eene bijzondere keuze des vrijen Wereldbeheerſchers, die nogtans regtvaardig is

is in alle zijne wegen, en heilig in alle zijne werken: bij wiens raadsbefluiten wij kortzigtigen in bewondering moeten uitroepen: „O „ diepte des rijkdoms, der wijsheid en der „ kennisfe Gods!" Zoo koos en bepaalde GOD ook die Oorden, die Volken, waar vroeger of later de Boodfchap des Heils, de ftem der Genade zou weêrgalmen. De Geest, die de diepten der Godheid doorziet, geleidde ook in dit opzigt de Boden van JEZUS. Deze hielden zich, ingevolge den last hunnes Heeren, in *Jeruzalem* op, waar zij ook na de wonderdadige uitftorting des Geestes nog een tijdlang vertoefden, zelfs toen alle anderen wegens eene haastig opgekomene vervolging zich in *Judéa* en *Samaria* verftrooiden. Dan, toen zij vernamen, dat juist door dezen de Heilleer te *Samaria* gepredikt en aangenomen was, gevoelden zij zich als Hoofden der Gemeente geroepen, om ook PETRUS en JOANNES uit hun midden derwaarts te zenden. (*Hand.* VIII.) Zoo reisde ook PETRUS vervolgens, na de herftelling der rust, tot de gezamenlijke reeds geregelde Gemeenten, (IX: 32.) De Geest gelastte hem, de Boden van CORNELIUS te volgen. In de vergaderde Gemeente te *Antiochië* gelastte eenmaal de Geest, BARNABAS en SAULUS tot de bezigheid, waartoe Hij hen geroepen had, af

te

te zonderen. Deze reisden dus, uitgezonden door den Heiligen Geest, naar *Seleucia* en andere Plaatsen. PAULUS, SILAS en TIMOTHEUS werden door den H. Geest weêrhouden, de Goddelijke leer in *Azië* te verkondigen. Zij wilden daarop naar *Bithynië* reizen, maar ook dit vergunde hun de Geest van JEZUS niet, maar zij werden door eene verschijning naar *Macedonië* gewezen, (*Hand.* XIII: 1—4. XVI: 6 *en verv.*)

59.

Getrouw aan hun beroep, gehoorzaam aan de leiding des H. Geestes, schreven de gevolmagtigde Gezanten van JEZUS hun onderwijs, hunne gaven en krachten, nooit aan eigene uitvindingen, en eigene wijziging van natuurkrachten, maar steeds aan God en zijnen Geest toe. Daarvan verzekerd zeiden zij: „ Het heeft den H. Geest en ons behaagd;" of: „ De Heilige Geest en wij erkennen voor „ Regt " (*Hand.* XV: 28.) In deze overtuiging zeide PAULUS: „ Ik meen ook Gods „ Geest te bezitten, (1 *Cor.* VII: 40.) Niet, „ als of wij bekwaam waren, van en uit ons „ zelve en uit eigene kracht zoo iets te denken: maar onze bekwaamheid is uit God, „ die ons ook in staat gesteld heeft, om be-

„ dienaars te zijn van het Nieuwe Verbond, „ niet naar den letter, maar naar den Geest. „ Hetgeen geen oog heeft gezien, geen oor „ heeft gehoord, en door geen menfchelijk „ verftand ontdekt is: — hetgeen God be- „ reid heeft dengenen die Hem liefhebben, „ dat heeft Hij ons door zijnen Geest geo- „ penbaard. Die God, die eens het licht „ uit de duisternis heeft geroepen, heeft ook „ onze zielen befchenen, om het licht van „ de kennis der heerlijkheid Gods, die zich „ in den perfoon van JEZUS CHRISTUS „ aan ons voorftelt, te verfpreiden." (1 *Cor.* II: 9, 10. 2 *Cor.* III: 5, 6. IV: 6.) Dus beweert ook PETRUS van de Boden des Evangeliums, dat zij hetzelve in den van den Hemel gezondenen Heiligen Geest, of door deszelfs kracht, hadden verkondigd, (1 *Petr.* I: 12.) Dáárom keurden de Apostelen niet alleen goed, maar verlangden zelfs, dat hunne leer als die van God zou worden aangezien en opgenomen. Daarom zegt PAULUS tot de *Galatiërs:* „ Ik betuig u, mijne Broe- „ ders! dat het door mij verkondigd Evan- „ gelium van geenen menfchelijken oorfprong „ is: want ik heb het noch door menfche- „ lijken last, noch door menfchelijk onder- „ wijs, maar door de openbaring van JE- „ ZUS CHRISTUS." (*Gal.* I: 11, 12.) Dus

fpreekt

ſpreekt hij ook tot de *Theſſalonikers*: „ Wij „ danken God zonder ophouden, dat gij de „ Goddelijke leer, die gij van ons hoordet, „ hebt aangenomen, niet als eene menſche„ lijke, maar, gelijk zij waarlijk is, als Gods „ leer, die ook in u, die gelooft, zijne „ kracht betoont. Wie zulks verwerpt, die „ verwerpt geenen mensch, maar God, die „ ons ook zijnen Heiligen Geest heeft me„ degedeeld." (1 *Theſſ.* II: 13. IV: 8. verg. ook *Rom.* XV: 18, 19.)

60.

Het is dus niet te verwonderen, dat dáár, waar zulk een getuige der waarheid, vervuld met den Geest, naar deszelfs leiding ſprak en handelde, *die Geest ook op de harten der toehoorders werkte*; dat Hij ook dáár den eenen en anderen, gelijk de godvruchtige LYDIA, het hart opende, om hare geheele oplettendheid op die voordragt te vestigen; dat hij haar overtuigde, hoezeer het de grootſte zonde, dwaasheid en misdaad was, aan JEZUS CHRISTUS geloof te weigeren, aan Hem, den volmaakt Regtvaardigen, die thans heerſchappij voerde in de onzigtbare Wereld, na de behaalde zege op den Despoot der alléén zinnelijke menſchen. Hij ontdekte hun

daarbij hunne dwaling, ſchuld, en onvermogen, om zich zelve te bevrijden van zonde, dood en ellende; en aan den anderen kant de grootheid, onontbeerlijkheid, algenoegzaamheid, onuitputtelijken rijkdom en volheid der genade van JEZUS, diens bereidwilligheid, om ook groote zondaars aan te nemen, te reinigen en zalig te maken: hij wekte hen op, tot dien JEZUS te komen, om bij Hem genadegiften, regtvaardigheid, kracht, vergeving, en het eeuwige leven te zoeken. Wie op deze wijze aan de beſchamende en vernederende waarheid tegen zich zelve gelijk gaf, d. i. zich zelve oordeelde, en met berouw en geloof zijne toevlugt nam tot den ontfermenden Middelaar en Heiland, die bekwam vergeving van alle zonden, rust voor zijn geweten, en tevens den Heiligen Geest.

61.

In de voorgaande §§. is van het doel der doel der uitſtorting van den Heiligen Geest, vooral ten aanzien der Apostelen, geſproken, als welke de grootſte mate des H. Geestes bekwamen, beſtemd waren om de Christelijke Kerk eigenlijk te grondvesten, en in den naam van JEZUS opzigt hadden over de nieuw geplante Gemeenten. Buiten dezen

wa-

waren er nog anderen, die ook vervuld werden met den Geest, (hoewel flechts vatbaar voor eene geringere mate,) en die in vreemde talen fpraken. Dus had men Profeten, Evangelisten, Herders en Leeraars, ja gemeene Christenen, welke buitengewone gaven des Geestes bezaten. De Apostelen hadden de magt, om door oplegging der handen die gaven mede te deelen. Eer ik tot de algemeene werkingen des Geestes overga, moet ik iets zeggen van die *buitengewone* gaven in de eerfte Christen-Kerk. Ik zal daarin wijlend den Heer STORR volgen, die in eene Verhandeling over de gaven van den Geest bij de *Corinthifche* Christenen (*a*), en over de eigenlijke doelmatigheid dezer foort van wonderen het volgende opmerkt: „1.) Het wonder der „ mededeeling van zekere gaven des Geestes „ had een bijzonder nut voor de bevestiging „ van het gezag der Apostelen, dewijl het „ niet zoo fchielijk, als de overige wonde„ ren, voorbijging, en een Apostel door de„ ze werken ook nog in de afwezigheid nut „ kon ftichten. 2.) De onverdachte wezen„ lijkheid van de wonderen der Apostelen „ liep

(*a*) Zie PAULUS *Neues Repertorium für Morgenländifche Litteratur*, Th. III. No. IX. en STORR's *Dogmatica*, vertaald door FLETT, f. 174.

„ liep te ſterker in het oog, wanneer deze „ menſchen uit het midden eener Gemeente „ konden in ſtaat ſtellen, wonderen van ge- „ lijken aard te verrigten. 3.) Ook in zulke „ oorden, waar nooit een Apostel was door- „ gedrongen, kon het Apostoliſche gezag „ door wonderen bevestigd worden, wanneer „ inwoners van zulke ſtreken, de gaven des „ Geestes, elders door eenen Apostel ont- „ vangen, met zich naar huis bragten. 4.) De „ onmiddelijke invloed van Gods Geest op „ de kundigheden en de voordragt der Apos- „ telen werd, volgens gelijkſoortige onder- „ vindingen van die Leden der Gemeente, „ welke eene of andere ſoort van *Profeti-* „ *ſche* gaven hadden, des te meer geloof- „ waardig."

62.

Zeer gewigtig waren dus de *bijzondere* en *buitengewone gaven en werkingen* des Geestes aan de Apostelen en eerſte Christenen, tot opbouwing en bevestiging der Kerke op Aarde, verleend. Maar veel gewigtiger zijn de *algemeene en gewone giften en invloeden* van dien Geest, (§. 41.) die hun tevens ten deel werden, en daardoor op den duur aan de Gemeente van JEZUS gewaarborgd zijn, de-

wijl

wijl ieder Christen die tot zijne vorming voor het eeuwige Rijk van God niet kan ontbéren. Want wie den Geest van CHRISTUS niet heeft, die behoort Hem niet toe: wie niet herboren is uit water en Geest, heeft geen aandeel aan Gods Koningrijk, en slechts zij, die geleid worden door Gods Geest, zijn Gods Zonen en Erfgenamen. Alléén het ware geloof aan JEZUS CHRISTUS, den Bezitter en Uitdeeler der gaven van den Goddelijken Geest, ontvangt deszelfs hervormende, bezielende kracht, en waar die Geest zijne woning heeft opgeslagen, daar is een nieuw, een Goddelijk, een eeuwig leven: want wie aan den Zoon gelooft, is uit den dood overgegaan in het leven: hij bezit dit nu reeds, is uit God geboren, der Goddelijke Nature deelachtig, kan wasfen en vruchtbaar worden in het goede, en sterk naar den inwendigen mensch; hij heeft in zijn binnenste eene levensbron, die tot in de eeuwigheid vloeit. Het Evangelie is juist dáárom, dewijl het dezen Geest aan een' ieder' belooft, die hetzelve geloovig aanneemt, een geur des levens ten leven, eene kracht Gods ter zaligheid. En ook PAULUS kon van hen, welken hij het Evangelie onder Gods zegen met eenen goeden uitslag verkondigd had, voor welke hij dus middel en werk-

tuig tot verkrijging van den bezielenden Geest was geweest, beweren, dat hij hen (als het ware) geteeld had, en hun Vader was. Menigeen kon veelligt denken, dat hij, met wien de groote, Heilige Geest zich zoo innig vereenigd had, tevens geheel volmaakt behoorde te zijn. Deze Geest is zekerlijk geheel rein, offchoon hetgeen, waarin Hij zijne woning heeft opgeflagen, niet altijd geneigd is, onvoorwaardelijk zijne aandrift te volgen. En zoo als het natuurlijke leven een klein begin neemt, dus moet ook het leven des Geestes fteeds toenemen: de Geest moet in den ftrijd met het vleesch de zege trachten weg te dragen. Wie de eerftelingen des Geestes verkregen heeft, moet door ftandvastigheid in het geloof, door een ernftig gebruik van de middelen der genade, als voedingsmiddelen van het geestelijk leven, en vooral door getrouwe oefening en befteding der reeds ontvangene gaven en krachten, naar eene grootere mate, ja daarnaar ftreven, om *vervuld* te worden met den H. Geest. Deze genadegiften van den H. Geest zijn, volgens REINHARD (*a*), bij iederen mensch een eigen, te zamenhangend, geheel naar deszelfs perfoonlijke behoeften ingerigt werk.

STORR

(*a*) *Syftem der Chriftl. Moral*, IV. Th. §. 388.

Storr (*a*) verklaart de vatbaarheid des harten voor de deelneming in de waarheden der Goddelijke leer, voor eene onmiddelijke werking van God. Crusius daarentegen ſtelt (*b*) zulk eenen onmiddelijken invloed bij alle veranderingen, die tot de ware bekeering vereischt worden. Dikwerf is de mededeeling van nieuwe krachten als het doel van Gods bijzondere werking opgegeven, van welke de heiligmaking of zedelijke volmaking de hoofdzaak zou wezen. Echter blijft men wel het naast bij den Bijbel, wanneer men ſtaande houdt, dat de mededeeling van den Geest den mensch een nieuw — niet ſlechts heilig, maar ook opgeruimd en zalig — leven, of eene blijde werkzaamheid des gemoeds heeft verleend. En hoezeer ook het werk van den H. Geest in den mensch moge te zamenhangen, zoo kan men toch verſcheidene werkingen van denzelven aannemen. Hij toch is het, die tevens heldere denkbeelden, een gevoel der nieuwe betrekking tot God, heilige neigingen en aandriften, hoogere krachten, getroosten moed en zalige uitzigten ſchenkt. Deze verſchillende werkingen des Geestes, naar

(*a*) In zijne *Disputatio de Spiritûs Sancti in animis hominum efficientiâ*, §. VIII. IX. p. 20 ſeqq.

(*b*) *Moral Theologie*, Th. I. §. 131.

naar welken Hij ook onderſcheidene namen draagt, zijn boven (§. 27.) reeds aangeduid, en moeten nu nog nader ontwikkeld worden. Men ziet tevens duidelijk, dat hier niet geſproken wordt van de voorbereidende werkingen des Geestes op onbekeerde, (§. 60.) maar van zijnen invloed op geloovige Christenen.

63.

Misſchien zal echter deze voorſtelling aan menigeen' te *myſtiek*, misſchien zelfs wel dweepzuchtig voorkomen. Hierover nog een woord, eer wij verder gaan. Het valt niet te ontkennen, dat de voorſtelling dier Goddelijke werkzaamheid in den diepſten grond, in het binnenſte heiligdom van geloovige zielen eigenaardige zwarigheden heeft, dat ook welgezinde menſchen dikwerf onbepaald en verward daarvan hebben geſproken, en menigeen dwalende en grondelooze ſtellingen en onderſcheidingen daarbij gebruikt heeft, zoo als ook dikwijls door geestelooze menſchen, althans op eene gansch niet geestelijke wijze, over de werkingen van den Geest is geſproken en getwist. Maar zoo veel is met dat alles toch zeker, dat de mensch, uit hoofde van zijn bederf, en onvermogen, om

een

een wijs, en heilig, en waarlijk opgeruimd hart te bekomen, eene hoogere werking behoeft, en dat de goede en heilige God hem die niet zal weigeren. Reeds Heidenen vonden dezelve gewenscht en waarſchijnlijk (*a*). Men geloofde, van de oudſte tijden af, aan eene werking der Geesten op elkander, en vooral aan eene vrije werking van den hoogſten Geest op alle de anderen. Zelfs KANT beweert (*b*), dat de Rede, in de bewustheid van haar onvermogen ter voldoening aan hare zedelijke behoefte, zich tot *transcendentale* denkbeelden uitbreide, welke dit gebrek kunnen vergoeden. Kan reeds de ééne menſchelijke ziel op de andere werken, (door middel der ſpraak) hoe zou die werking dan voor God onmogelijk zijn? Men kan, zoo als REINHARD opmerkt, niet beweren, dat zulke werkingen der genade ſtrijden zouden met de wetten der menſchelijke natuur, wier onophoudelijke werkzaamheid aldus door iets geheel vreemdſoortigs gedurig zou worden afgebroken. Immers, wij behooren als *verſtandelijke* wezens tot eene orde der dingen,

(*a*) PFANNERI *Syſtema Theolog. gentil. purioris*, C. X. §. 1—8.

(*b*) *Religion innerhalb den Grenzen der blosſen Vernunft*, f. 63.

gen, die aan geene werktuigelijke noodzakelijkheid ondergeschikt is. Gebeurtenissen, gesprekken, onderwijs, opvoeding, wetgeving en regéring bewerken wel eens vreemde, tegenstrijdige voorstellingen, gewaarwordingen, neigingen, besluiten en werkzaamheden in den mensch, zonder de wetten der ziel te verstoren. „ Daar de menschen," zegt REINHARD verder, „ nog bovendien *vrije* schep„ selen zijn, zoo was het volstrekt niet mogelijk, de werktuigelijke orde der Natuur zóó te regelen, dat daardoor alles bewerkt zou worden, hetgeen God, als de hoogste Regeerder, voor ieder menschelijk wezen wil doen, en moet doen. Zal dus zijne Regeering niet een woord zonder beteekenis zijn, zoo moet Hij met vrije Wezens ook vrij kunnen omgaan, en naar hunne behoeften telkens op hen werken, (*Joan.* V: 17.) De werkingen echter, van welke wij hier spreken, behooren niet in het gebied van de orde der Natuur, maar van die der Genade, en moeten niet als *uitzonderingen* op de Regel, maar als de Regel zelve beschouwd worden. De Bijbel spreekt daarvan zeer dikwijls in eene krachtige taal, wier hoogen zin men moet zoeken te vatten, en niet in eene waterachtige omschrijving te ontbinden. Begrijpen kan men wel niet, *hoe* Gods Geest in

de

de ziele woont en werkt, en men behoeft zulks ook niet: maar zouden wij daarom deze hooge en gewigtige waarheid oppervlakkig behandelen, verdonkeren, of zelfs belasteren? Zouden wij niet iets ſtelligs, wezenlijks, onderſcheidens, bepaalds, en zekers daaronder verſtaan, over hetgeen hij volgens de Heilige Schrift thans nog werkt, en over de orde, in welke hij werkt? Men moge (en dit merkt ook REINHARD op) deze gedurige, werkzame, meer onbegrijpelijke en geheimzinnige gemeenſchap van God met den verbeterden mensch *myſtiek* noemen, maar men onderſcheide die toch wel van de valſche en dweepzieke *myſtiek*. Want volgens onze voorſtelling wordt het gebruik der Rede, der middelen door God verordend, in het bijzonder van het Evangelie, de vrijheid, eigene oefening en werkzaamheid, orde en regelmatigheid niet in het minſte te niet gedaan, integendeel, dit alles kan te zamen beſtaan, wordt daarbij zelfs vereischt, en moet daarbij behoorlijk gebruikt worden. En God wordt daardoor verheerlijkt, en voorgeſteld als bewerker, begin en einde der vorming van den mensch tot alles, wat heilig en zalig is (*a*).

64.

(*a*) Zeer veel waarachtigs en grondigs zegt REINHARD over den bovennatuurlijken bijſtand van God en zijnen Geest,

64.

In de voorſtelling der enkelde werkingen van Gods Geest op de harten van geloovige menſchen, niet achtervolgens, zelfs juist niet afzonderlijk beſchouwd, maar toch als onderſcheiden in ſoort en vooral in trappen, verdient wel in de eerſte plaats de *verlichting* en het *doorzigt* in de onontbeerlijkſte, heilzaamſte en verhevenſte waarheden onze aandacht, welke de Geest der *waarheid*, der *kennis*, der *openbaring*, der *wijsheid*, des *raads* en des *verſtands* bewerkt. God is het, die den wijzen hunne wijsheid, den verſtandigen hun verſtand geeft, en de menſchen leert, al wat zij weten. Hij heeft de heilige waarheden geopenbaard, de Profeten door zijnen Geest verlicht, daardoor de Apostelen in alle waarheid geleid, en de Bijbel bevat een volledig kort begrip van die heilzame waarheden. Nu is het de pligt van den mensch, om niet alleen zijn verſtand te ontwikkelen, te oefenen en te beſchaven, maar ook vlijtig de H. Schrift te beoefenen, en van de gelegenheden tot onderzoek der Waarheid een trouw gebruik te maken. Dit houdt men

Geest, in zijn *Syſtem der Christlichen Moral*, Th. IV. §. 386—396. ſ. 230—314.

men dan veelal voor genoegzaam, om tot eene duidelijke, juiste en zekere kennis der Waarheid te komen, waartoe God den aanleg, de schikking, gelegenheden en opwekking zou aan de hand geven. Wat de overige werkzaamheid van het Opperwezen, of de verlichting des H. Geestes betrof, zoo moest deze dienen, om de erkende waarheid levendig en vruchtbaar voor het hart te maken, en te doen beoefenen. Hiervan moeten wij, volgens de aangenomene orde, naderhand spreken, en bedoelen hier alléén de voorafgaande kennis, die toch *bestaan* moet, om levendig en werkzaam te zijn. Nu leert de H. S. duidelijk, dat de werking van Gods Geest zich ook tot deze kennis uitstrekt — zonder thans in het onderzoek te treden, hoe ver de mensch het door zijne natuurlijke vermogens, zonder dien Geest, in kennis, wijsheid, deugd en tevredenheid brengen kan, is het ons enkel te doen, om de leere der Schrift in dit opzigt te onderzoeken, die zekerlijk haar aanzien verliezen zou, wanneer de mensch op eene andere wijze kon bereiken, hetgeen hem slechts door den Geest kan worden medegedeeld. Nu denke men aan het verschil in denkwijze en gevoelens, niet slechts onder verstompte en onberedeneerde menschen, maar zelfs onder beschaafde en denkende mannen.

De

De verlorene Zoon verliet zonder twijfel met blijde uitzigten op een vrij en gelukkig leven het ouderlijke huis, terwijl zijn Vader hem met een treurig voorgevoel der genakende ſlavernij, en van zijne volgende ellende, zal hebben nagetuurd. Hoe menig beſchaafd en ſcherpzinnig mensch bewonderde niet in onzen tijd, in de gebeurtenisſen der Staatkundige en Godsdienſtige wereld, in de veranderde denk- en handelwijze van vele menſchen, in groote ondernemingen en gebeurtenisſen, de reuzenſchreden der verlichting, den mondigen leeftijd van ons geſlacht, en de kiemen eener goudene Eeuw, terwijl hij de in het oog loopende rampen ſlechts als voorbijgaande weeën eener nieuwe geboorte beſchouwde, en de nakomelingſchap gelukkig prees, die zich in het geruste bezit van het zoo moeijelijk verkregene zou kunnen verheugen: — terwijl een ander, van treurigheid, deernis, en bange gevoelens doordrongen, te vuriger ſmeekte: „ Uw Ko„ ningrijk kome!" — De Lezer zal zich omtrent dit punt, hetwelk wij ſlechts even aanſtippen kunnen, zelf veel te binnen brengen. Ongetwijfeld hebben wij in den Bijbel een volkomen kort begrip der Christelijke Heilleer, eene juiste rigtſnoer aller Godsdienstkennis, een' zekeren maatſtaf der waarheid, en

en een' onfeilbaren toetsfteen der Geesten: de voordragt der heilige Mannen Gods is op zich zelve niet duister noch verward, maar klaar en duidelijk; dan, de inhoud hunner gefchriften ligt buiten den kring van menfchen, door de zonde verblind, wier denkwijze, gevoelens en neigingen daarmede ftrijden. Het woord Gods is der Zonne gelijk, doch ons aangeboren, en door eigene fchuld nog vergroote bederf benevelt onzen blik, en doet ons die Zon thans als het ware door een duister glas aanfchouwen. De aardschgezinde mensch, die in den kring der zinnelijkheid en van het vergankelijke rondloopt, en alles naar wereldfche begeerlijkheden, naar vooroordeelen en hartstogten afmeet, hij wordt door boozen lust tot dwaling verleid, en fchept vermaak in zijne ijdele, dwaze drogreden, zijn verkeerde weg komt hem als regt voor, en vaak fpreekt hij, fchoon wezenlijk ellendig, deernîswaardig, arm, blind en naakt: „ Ik ben rijk, heb overvloed, en geene be„ hoeften!" Zelfs fchijnt de Hemelfche Wijsheid, die hem de kromten en den ijsfelijken uitgang van zijn verkozen bloempad wil toonen, zijne booze lusten in heilige boeijen wil leggen, en hem op het veilige, maar fmalle en doornige pad van den Godsdienst wil leiden, hem dwaas en belagchelijk toe, ftrijdt te-

gen zijnen ſmaak, en wordt door hem veracht en verworpen. Het geheele Goddelijke ontwerp, de uitſpraken van Mannen, door Gods Geest bezield, die hetzelve blootleiden, dit alles is zoo verheven, zoo krachtig, en rijk van inhoud, dat de verblinde mensch, al is het, dat de woorden in zijn geheugen geprent ſtaan, derzelver zin niet vat noch bereikt. Hij behoeft dus, om inzigt in het hoogſte te bekomen, eene werking uit den hoogen, die het gordijn voor hem opligte, de nevelen van zijnen blik verdrijve, het dekſel van zijn aangezigt wegruime, opdat de betoovering der vooroordeelen verdwijne, en zijne ingebeelde wijsheid hem als dwaasheid verſchijne, en daarentegen een nieuw licht voor zijn verſtand vestige; hem het Goddelijk ontwerp des heils in eene bekoorlijke gedaante vertoone, en hij de heerlijkheid des Heeren met een onbedekt gelaat aanſchouwe. Nu wordt dan ook in den Bijbel niet enkel aan de Profeten en Apostelen, maar ook aan alle vroome Vereerders van JEZUS eene hoogere verlichting toegezegd. Dáár luidt het in het algemeen; „ De „ verborgenheid des Heeren is voor degenen, die Hem vreezen, en zijn verbond „ maakt Hij hun bekend." Dáár wordt tot de Christenen gezegd: „ Gij hebt de zalving

„ en

„ en wijding der Heiligen; gij zijt van alles „ onderrigt, en behoeft de leering eenes an„ deren niet." Schoon de Goddelijke hoogheid, de Koninklijke waardigheid en heerſchappij van JEZUS duidelijk in de H. S. wordt geleerd, zegt nogtans JEZUS tot PETRUS, toen deze Hem voor de *Mesſias* erkende: „ Dit heeft vleesch en bloed u niet „ geopenbaard, maar mijn Vader in den He„ mel." „ Niemand," zegt PAULUS, „ kan „ JEZUS als zijnen Heer bekennen, dan „ door (de verlichting van) den Heiligen „ Geest;" en JOANNES: „ Daaraan zult „ gij den Geest van God erkennen: Elke „ Geest, die JEZUS bekent als den mensch„ geworden Mesſias, is uit God: ja, wie in „ JEZUS als den Mesſias gelooft, die is uit „ God geboren." Wie deze grondwaarheid regt levendig erkent, die gevoelt zich als uit eenen donkeren nacht in het heldere daglicht verplaatst. Dan hij behoeft toch nog meer licht, zoowel in het algemeen, als in enkelde gevallen. En daarom bidt hij dan: „ Heere! vertoon mij uwe wegen, en leer „ mij de kennis uwer paden: geleid mij in „ uwe waarheid, en onderrigt mij. Vertoon „ mij, O JEHOVA, uwen weg, om naar „ uwe leere te wandelen. Open mij de „ oogen, opdat ik de wonderen en diepe

„ geheimen uwer leere regt inzie." JACOBUS geeft den volgenden raad: „ Wien van „ u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God „ begeere, die een' iegelijk mildelijk geeft, „ en niets verwijt (of weigert), en zij zal „ hem gegeven worden." Hoe nadrukkelijk zegt PAULUS: (1 *Cor.* II: 12, 14.) „ Wij „ hebben niet den Geest der wereld, maar „ den Geest ontvangen die uit God is, *opdat* „ wij zouden kennen, hetgeen ons God ge- „ schonken heeft.... De natuurlijke (dier- „ lijke, zinnelijke) mensch, (zonder den „ Geest) neemt niet aan, hetgeen van Gods „ Geest komt, want het is hem eene dwaas- „ heid, en hij kan het niet verstaan, omdat „ het geestelijk moet worden beoordeeld, „ (of Geest daartoe vereischt wordt)" Dat de Geest van God aan de geloovige Christenen op den duur hooger licht schenkt, leert dezelfde Apostel in eene bijzonder merkwaardige plaats, *Eph.* I: 16—20, waarin hij voor de *Ephesiërs*, wier geloof en broederliefde hij (*vs.* 15.) geroemd, en van welken hij (*vs.* 13.) beweerd had, dat zij reeds met den Heiligen Geest verzegeld waren, onophoudelijk bidt, dat de God van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, de heerlijke Vader, hun den Geest der Wijsheid en der Openbaring geve, om Hem regt te kennen, en verlichte

OO-

oogen des verſtands, om in te zien, tot welk eene hope Hij hen geroepen had: hoe boven alles rijk en heerlijk de erfenis zij, door Hem aan de Heiligen beſtemd, en de onmetelijke kracht, waarmede Hij werkt in zijne geloovige Vereerders. Dus bekomt de Christen de kennis aan den Waarachtigen, ziet in het licht des Geestes het waarachtige licht, ontwaart vaak eensklaps gewigtige dingen, en maakt onverwachte ontdekkingen. Bij het overdenken van de hooge openbaringen, ſchikkingen, en leidingen Gods, en van de toekomſtige heerlijkheid, wordt hij te meermalen weggeſleept in bewondering en verbazing; hij valt neder en aanbidt. En zóó gebeurt dan het boven reeds aangevoerde, dat menig ongeleerd Christen in hetgeen de onderzoekers dezer Eeuwe als de wedergeboorte des menschdoms, den dageraad eener gelukkige toekomst begroeten, met eenen juisteren blik de kiemen van vernieling, bederf en ellende ontwaarde, dat hij in hetgeen anderen als bewijzen tegen de Voorzienigheid inbrengen, de opgeheven hand des Heeren ontdekt, en in de gebeurtenisſen, door anderen met vreugde als teekenen van den ſpoedigen ondergang der zaak van JEZUS beſchouwd, ſporen van hare naderende zegepraal ziet.

65.

Ten anderen wordt Gods Geest *de Geest der Genade en des Gebeds* genoemd; Hij werkt in den diepften grond der ziele de troostelijke verzekering der *vergeving van zonden;* de hartverheffende overtuiging van *Gods gunst, genade en liefde*, en het verrukkende gevoel der zachte *zielrust* en van den hoogen *vrede Gods.* Menigeen fpreekt dikwerf veel van Gods Goedheid, roemt deszelfs Barmhartigheid, Genade, Langmoedigheid en Verzoenlijkheid; hij heeft de orde des heils naar Gods woord in het *hoofd*, en neemt voor waar aan, dat God, zoo zeker als JEZUS geftorven is, en *om* dien verzoenenden dood, den berouwhebbenden, tot Hem wederkeerenden, zondaar zijne zonden vergeeft: — en toch kan hij bij dit alles zich over dien God niet verheugen, en zelfs eenen inwendigen afkeer van God en Goddelijke zaken gevoelen; hij kan zelfs bij het ontwaakte geweten, wanneer hij de menigte en grootte zijner zonden, derzelver fchandelijkheid en ftrafwaardigheid in de oogen en onder het beftuur van den heiligften en regtvaardigften Regeerder der Wereld leert inzien, in bitter lijden of aan den rand van het graf geen vertrouwen op God, geene kinderlijke vrijmoedigheid

heid in het naderen tot Hem, geene inwendige tevredenheid en zielsrust gevoelen: maar moet gefolterd worden door onrust, angst, beven en wanhoop. Doch de ware vereerder van JEZUS, die door Hem, als zijnen Verzoener, Middelaar en Hoogepriester, Gods genade, door de zonde verbeurd, ernftig zocht weder te vinden, en die niet flechts vergeving, maar ook de gave des Heiligen Geestes erlangde; Hij is het, in wiens hart zich Gods Liefde door dezen Geest uitftort. Hij ontving niet den Geest der dienstbaarheid tot vreeze, maar den kinderlijken Geest, die aan den zijnen de vaste overtuiging fchenkt, dat hij een kind Gods is, hem vrijen toegang tot den Vader verfchaft, hem *Abba! Vader!* leert roepen, ja zelfs in hem dien Vadernaam uitfpreekt. Zoo wordt hij er vastelijk van overtuigd, dat hij eenen door CHRISTUS verzoenden God en Vader heeft; en gevoelt zich onbefchrijfelijk zalig: zijn geheele beftaan wordt doorftroomd met een verfterkend genot van verrukking, van rust en van vrede, dat alle begrip overtreft. Valt deze dus beweldadigde Christen daarna weder in zonden terug, veroordeelt hem zijn hart en verwijdert het hem van God, wordt die rust en die vrede geftoord, zoo moet hij door dien Geest weder vrolijk vertrouwen op God,

en vernieuwden en versterkten vrede zoeken. Dit zien wij aan DAVID, welke (*Ps.* XXXII: 3, 4.) openhartig van zich zelve belijdt: „Toen ik zwijgen wilde, verkwijnde ik tot „op het gebeente door mijn onophoudelijk „jammergeschrei. Uwe hand lag dag en nacht „zwaar op mij; mijne sappen droogden uit „gelijk in een' verschroeijenden zomer: „(daarom) maakte ik Gode mijne misdaad „bekend." Hij smeekte toen: (*Ps.* LI: 10—14.) „Laat mij van vreugde en blijdschap „hooren: verkwik weder mijn door u ge„slagen gebeente. Verberg uw aangezigt „voor mijne zonden, en delg mijne onge„regtigheid uit. Schep in mij een rein hart, „o God! en geef in mijn binnenste een' „nieuwen, vasten geest. Verwerp mij niet „van uw aangezigt, en neem uwen Heiligen „Geest niet van mij. Verheug mij weder „met uw heil, en dat een gewillige Geest „mij ondersteune." Op deze wijze bezit en bewaart de Christen de geregtigheid, de vrede en vreugde in den H. Geest.

66.

Gods Geest deelt zich, *ten derde*, aan het hart mede ter *heiligmaking*, *godvrucht* en *liefde*, en ontsteekt daarin *neiging*, *lust en*

zucht

zucht tot al wat edel, goed, en Gode welgevallig is. Rede, Zedelijk gevoel en Geweten leeren ook den Heiden wel hetgeen regt en goed is, en doen hem hetzelve als ſchoon, voortreffelijk, heilzaam en wenſchelijk kennen: zij bewegen hem ook wel tot enkelde daden van goedheid en regtvaardigheid, zonder hem eene vaste en in ieder opzigt goede gezindheid, een zuiver hart te ſchenken. De donderſtem der Wet op *Sinaï* kan den mensch wel met ſchrik en vrees, maar niet met eene blijde zucht tot het goede vervullen. De geſtrenge Zedeprediker JOANNES kan wel met den waterdoop tot inkeer en gemoedsverandering aanſporen: maar hij heeft eenen Opvolger noodig, die zulks tot ſtand brengt. Het regte inzien in den geestelijken inhoud der Wet, die ook de geheimſte lust voor zonde verklaart, en zuivere liefde verlangt, maakt den bedorvenen, vleeſchelijk gezinden mensch, die ſlechts onder de Wet ſtaat, en wiens geweten ontwaakt is, tot eenen ſlaaf der zonde, en kan zijnen verkeerden, aardſchen zin met dien der Wet, die zuiver geestelijk is, niet overeenbrengen, maar doet hem veeleer tot moedeloosheid vervallen. Doch was de gebiedende en dreigende Wet hem een leidsman tot CHRISTUS, was de ernſtige en geſtrenge JOANNES hem eenen

wegbereider tot zijnen grooten Opvolger, die onder ons woonde, vol van genade en waarheid, de zonden der wereld wegneemt, met den Heiligen Geest doopt, en wien stroomen levend water ontvloeijen, bezielt en drijft hem deze Geest van God en van CHRISTUS: — zoo is in deze begunstigde en verlichte ziel, die zich met God, met CHRISTUS en eene betere wereld verbonden gevoelt, ieder gevoel van pligt veredeld en veranderd in de werkzame aandrift, om GODE en CHRISTUS welgevallig te worden, hunnen wille te doen, en hen te dienen, niet als slaaf, maar als vrije, meerderjarige Zoon, zonder vrees, maar in liefde, niet in den slaafschen, dooden letter, maar in den albezielenden, alverheugenden Geest, zich aan JEZUS toe te wijden, en voor het eeuwige Rijk van God te vormen. De Geest herinnert, en drijft, en waarschuwt hem: hij ontsteekt in zijnen boezem een vuur der zuivere liefde tot God en JEZUS CHRISTUS, van heiligen ijver voor Gods verheerlijking en de zaligheid der menschen, zoodat hij lust heeft tot Gods gebod naar den inwendigen mensch; dat deze Wet hem niet meer van buiten, in steenen tafelen gegraveerd, voor den geest staat, om hem met harde bevelen en bedreigingen te verschrikken; maar in de zachtere

tafelen van zijn hart is geprent, om zijnen zin en wil te besturen, en hij dus in den geest van JEZUS met JEZUS kan zeggen: „ Uwen wil, o mijn God en Vader! doe ik „ gaarne, en uwe Wet is in mijn hart ge- „ schreven." — In hem gloeit dan geene onreine begeerte naar aardsch geluk en aardsche eer, geen verboden vuur voor de Afgoden van eigenwilligheid, eigenwaan en wereldliefde, geen blinde ijver voor ijdele, menschelijke instellingen en gebruiken, voor ingezogene dwalingen en vooroordeelen, door welke men, met Godönteerende daden, Gode eenen dienst meent te doen, en vuur van den Hemel op andersdenkenden zou willen ter neêr slingeren. Neen! in zijn binnenste brandt eene andere, helderder vlam: verlichte ijver voor Gods woord, voor de geboden en beloften van God, tot zaligheid der menschen gegeven. De Heilige Geest heeft in zijn hart die vlam ontstoken, om hemelwaarts tot haren oorsprong op te rijzen, en den geur van zuivere liefde tot God en de menschen in het rond te verspreiden. Hij is vurig van geest, en reinigt zijne ziel in de gehoorzaamheid der waarheid, door den geest tot ongeveinsde broederliefde.

67.

Ten vierde, werkt Gods Geest als een *Geest der kracht en der ſterkte*, niet ſlechts het *willen*, maar ook het *volbrengen*; geeft niet alleen lust en zucht, maar ook *vermogen* ter ontzenuwing der oude verkeerde gezindheid, tot verloochening der van God afgekeerde geaardheid, en der wereldſche lusten, tot verſtikking van alle onreine begeerten en driften, tot voltooijing der heiligmaking, en oefening van alle goede werken. Uit God en zijnen Geest geboren, draagt hij den kiem van het nieuwe, geestelijke en eeuwige leven in zijn binnenſte, dat in hem telkens groeit en toeneemt; hij wordt ſterk naar den inwendigen mensch, en uitgerust met kracht uit de hoogte. Gods Geest, die in hem woont, is ſterker dan de geest der wereld, en geeft hem ook kracht, de wereld te overwinnen. Uit het heilige zaad, dat in hem ligt, ontwikkelen zich niet ſlechts de eerſte ſpruiten der godzaligheid, maar deze wasſen omhoog, om vele vruchten der geregtigheid te dragen, en opdat hij eindelijk (als het ware) niet meer zou *kunnen* zondigen. Waar de Geest des Heeren is, daar is ook ware vrijheid. De heerſchappij van den bezielenden Geest van JEZUS CHRISTUS

TUS maakt vrij van de doodelijke overheersching der zonde: de banden van aardschgezindheid en verkeerdheid worden hoe langs zoo meer verscheurd, en in den moeijelijken strijd tusschen het vleesch en den geest draagt toch de laatste de zegepalm weg. De Christen, die in den Geest wandelt, en deszelfs aandrift volgt, zal immers de lusten van het vleesch niet volbrengen, maar veeleer doodt hij de ongeregelde aandrift eener bedorvene Natuur. In deze kracht Gods kan hij ontbéren, verloochenen, opofferen, dragen, dulden, overwinnen en doen, hetgeen hem te voren onmogelijk was. Vervuld door dezen Geest werd de bevreesde PETRUS moedig en stout, de Christenvervolger SAULUS de ijverigste, werkzaamste vereerder van JEZUS, die zeggen kon: „ Door CHRISTUS, die „ mij kracht geeft, vermag ik alles." Hierdoor bezield en gesterkt, wordt de onmatige matig, de wellusteling kuisch, de driftige langmoedig, de hardvochtige liefderijk, de onregtvaardige eerlijk, de trotschaard ootmoedig. Immers, „ de wijsheid, die van „ boven komt, is vooreerst zuiver, dan vreed- „ zaam, bescheiden, gezeggelijk, vol van „ barmhartigheid en goede vruchten, onpar- „ tijdig en ongeveinsd. De vrucht des Gees- „ tes is al wat goed, regtvaardig, en waar

„ is,

„ *is*,... liefde, blijdſchap, vrede, geduld, „ zachtheid, goedaardigheid, trouw, zacht- „ moedigheid en onthouding." Op deze wijze worden de eiſchen der heilige, regtvaardige en heilzame Wet, die, wegens de zondige geſteldheid van den mensch, ook bij de ſtrengſte bevelen en de ijverigſte pogingen zoo zelden tot dadelijkheid komen, door hen vervuld, die van den Geest bezield en beſtuurd worden. Zij zien met onbedekten aangezigte, als in eenen ſpiegel, de heerlijkheid des Heeren, en worden in dat beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, van de eene zedelijke voortreffelijkheid tot de andere, door den Geest des Heeren.

68.

Eindelijk, *ten vijfde*, geeft en behoudt de Geest, als een den Christenen *eeuwig bijblijvende bijſtand*, helper, raad en trooster, in alle omſtandigheden, wederwaardigheden, gevaren, en zelfs in den dood, eene *onverſtoorbare rust en vreugde*, eenen *eeuwigen troost*, en eene *goede hope*. Het leven in den Geest, de opgeruimdheid en tevredenheid, de hooge vrede Gods en het gevoel der onuitſprekelijke zaligheid, waarmede de Geest de ziele vervult, gelijkt naar eenen Boom

aan een helder water, wien geene verzengende hette, noch verſtijvende koude, noch woedende windvlaag kan déren, maar die ſteeds overvloedig gedrenkt en diep geworteld, leven en ſappen behoudt; of aan de Zon, die achter nevelen ſchuil mag gaan, doch wier licht door niets wordt verdoofd: zoo kunnen ook den weg van den Christen wel nevels en donkere wolken bedekken; onweêr en ſtorm kan losbarsten boven zijn hoofd, alle aardſche, alle menſchelijke ſteunſels kunnen hem begeven; alles kan tegen hem opſtaan; en onder de foltering van hevige pijnen kan het graf zich voor zijne voeten openen: geen nood! die hemelſche levenszon ſchiet toch verkwikkende ſtralen van vreugde, die het heerlijkſte verſchiet openen voor het bewolkte, beſtormde gemoed. Zij verwarmt met het gevoel der eeuwige liefde, en van het wijze beſtuur des alregérenden Vaders, die de zijnen nooit zal verlaten, maar alles tot hun beste geleidt. Die Geest verheft de ziel door troostrijke ſpreuken der Heilige Schrift, verheft den moed, komt met onuitſprekelijke zuchten te hulp, en bezielt de hope, die de wereld verwint. In deze kracht was het, dat de Apostelen voor de Regterſtoelen hunner bitterſte vijanden ſtonden, derzelver dreigen verachtten, in banden en ker-

kers

kers blijde lofzangen aanhieven, geeselslagen en martelingen doorstonden, zich verheugden, dat zij verwaardigd werden om des Heeren wil smaadheid te lijden, en roemden zelfs in de verdrukking. Vol van dien Geest zeide PAULUS: „ Wij dragen onzen schat in aarden vaten, opdat deze bijzondere kracht „ als de gave van God, en niet als de onze „ verschijne! Van alle kanten verdrukt, worden wij niet moedeloos; verlegen, doch „ niet wanhopig; vervolgd, doch niet verlaten; ter neêr geslagen, doch niet verpletterd. Gedurig dragen wij het doodelijk lijden van den Heere JEZUS in ons „ ligchaam om, opdat ook het leven van „ JEZUS bij ons moge zigtbaar worden." — Deze eeuwig blijvende Geest geeft den Christenen het getuigenis, dat zij kinderen, en dus ook erfgenamen van God zijn; en Hij is het zegel en het onderpand hunner toekomstige erfenis, en zij verwachten in den Geest uit het geloove de hope der Geregtigheid. Vol van dezen Geest zag STEPHANUS de heerlijkheid Gods, en JEZUS staande ter regterhand des Vaders, en hij gaf, biddend en verheugd, zijnen geest aan Hem over, te midden eener hagelbui van steenen, op hem ter neêr geslingerd. En ook thans nog smaakt de Christen door dezen Geest de oneindige goed-

goedheid en vriendelijkheid Gods, en verheugt zich in de liefde tot zijnen onzigtbarren Heer met eene onuitſprekelijke en heerlijke vreugde: ziet met verlangen en hope het heerlijke kleinood van het ſtandvastig Geloof te gemoet, geniet eenen zaligen voorſmaak van de toekomſtige Heerlijkheid, gevoelt reedsde krachten der betere Wereld, van de volheid der zaligheid en den luister, voor den overwinnaar bereid: hij ziet de ſchitterende poorten der Godsſtad, van het Hemelsch *Jeruzalem* voor zich geopend, en gevoelt nu, in de harde worſteling met het lijden en den dood, eene zachte verademing, eene inwendige opgeruimdheid, en onuitſprekelijke verrukking, die hem uit de bovenaardſche velden te gemoet waaijen, en verkoeling ſchenken aan zijn afgetobd hart. Moedig kan dus de Christen zeggen: „ Wie zou ons de „ Liefde van CHRISTUS ontrooven? Ver„ drukking, of benaauwdheid, of vervol„ ging, of honger, of naaktheid, of gevaar, „ of een geweldige dood! Door Hem, die „ ons heeft lief gehad, zijn wij in allen de„ zen meer dan overwinnaars. Immers, ik „ ben verzekerd, dat noch dood, noch le„ ven, noch Engelen, noch Overheden, „ noch Magten, noch tegenwoordigheid, „ noch toekomst, noch hoogte, noch diep-

„ te, noch eenig schepsel ons van de Liefde „ Gods zal kunnen scheiden, die Hij ons in „ CHRISTUS JEZUS, onzen Heer, heeft „ geschonken.... Ik weet, in wien ik ge„ loove, en ben verzekerd, dat hij mijn aan„ deel kan bewaren tot op dien dag."

69.

Nà deze blootlegging der uitstorting van den H. Geest op den eersten Christelijken Pinksterdag, en van haar gewigtig doel, behoeft nu het daarin liggend bewijs voor de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der *Evangelieleer* niet moeijelijk gezocht en wijdloopig uitéén gezet te worden, daar het zich genoegzaam van zelve voordoet. Wat *Evangelieleer* eigelijk is, zou, wel is waar, eene meer uitvoerige ontwikkeling vereischen, uit hoofde der verschillende beschouwingswijzen en voorstellingen der latere tijden, hetgeen echter ons bestek niet toelaat, en ook reeds grondig door anderen gedaan is (*a*). Eigenlijk is dit

(*a*) Onder anderen door KÖPPEN: *Wer ist ein Christ?* Eene dergelijke Verhandeling staat ook in FLATT's *Magazijn*, hetwelk ik thans niet bij de hand heb, en daarvan dus het No. niet kan opgeven. KLEUKER heeft, in zijn *nieuw onderzoek der bewijzen voor de waarheid en Goddelijkheid des Christendoms* dit ook aangetoond.

dit eene Geschiedkundige vraag, die men volgens eene juiste uitlegging der Schriften van het N. V. moet bepalen, gelijk b. v. de Leer van SOCRATES, PLATO, CONFUCIUS, MOHAMMED, WOLF en KANT uit de oorkonden en schriften van of over die Mannen moet blijken. Voorheen was men het ook, over het geheel genomen, meer daaromtrent eens, schoon al, ten aanzien van den inhoud en het doel des Christendoms, en van enkelde leerstellingen daarvan, de een juister en dieper zag dan de ander, en daarbij ook meer de kracht daarvan bespeurde, en verder kwam in het goede. Ook ziet men gereedelijk in, dat hier niet zoo zeer datgene te pas komt, wat het Christendom met andere Godsdienstleeringen en zedelijke stelsels *gemeen* heeft, als wel hetgeen dien Godsdienst *eigenaardig kenscheist.* En de *Goddelijkheid* dier Leere kan, als een bijzonder middel tot redding, zaligheid en heerlijkheid der menschen, geschonken door den Oneindigen, Ondoorgrondelijken, niet in hare *Voortreffelijkheid* bestaan, of dan nog verdedigd worden, wanneer men die Leer als de *uitvinding* van eenige scherpzinnige, rijkbegaafde menschen, onder de leiding der Voorzienigheid, voorstelt: maar dan alléén, wanneer zij werkelijk van God op eene buitengewone

wijze geopenbaard, en, als van God afkomstig, door geloofwaardige perfonen is aan het licht gebragt. En zoo vloeijen dan de *Waarheid* en *Goddelijkheid* dezer Leer in elkander, en ftaan of vallen te zamen. Doch *zijn* deze eenmaal bewezen, zoo moet ook de Godsdienst zelve, als het werk van den wijzen en liefderijken Schepper der menfchen, en op de behoeften naar ziel en ligchaam van dezen berekend, voortreffelijk en heilzaam wezen, en de dwalingen en gapingen van *menfchelijke* leerftellingen, en *menfchelijke* voorfchriften, om tot verbetering en heil te geraken, hoe langs zoo meer in het licht ftellen.

70.

Al wat God gedaan heeft, en tot aan de voleinding van alles doen zal, ter voorbereiding, dáárftelling, invoering, en uitbreiding der Christelijke leer, of van het *Evangelium des Koningrijks*, zoo als het voorbeftaan van JEZUS, deszelfs Goddelijke verhevenheid, de talrijke aankondigingen en wenken wegens zijne aanftaande komst, en zijne verrigtingen, zijne wonderdadige geboorte, zijne verloochening van aardfchen luister en grootheid, zijn heilige wandel, zijne openbare leering, zij-

zijne weldadige wonderen, zijn smartelijk en smadelijk lijden, hemelsch gedrag onder hetzelve, bloedige dood, opstanding, hemelvaart, en tegenwoordige Koninklijke en Hoogepriesterlijke waardigheden, zijne verrigtingen, toekomstige overwinning aller vijanden, opwekking aller dooden, beslissing van het lot aller menschen, en eindelijk de luisterrijke voltooijing zijns Koningrijks: — dit alles staat met elkander in het naauwste verband, en maakt als het ware slechts ééne groote keten, waaruit men geene schakel kan wegbreken, zonder het geheel te verwoesten. Men kan wel eenige punten daaruit in het bijzonder, en met eene grootere mate van oplettendheid dan andere beschouwen, doch wachte zich daarbij, van het aldus afzonderlijk ter toets gebragte van het andere af te scheiden, of daarvan uit te roepen: „ Zie daar de gewigtigste Leer!" of ook: „ Dit is het belangrijkste Feest!" Een deskundige kan ook dikwerf uit de gezegden van iemand over een enkel punt zijne denkwijs ten aanzien der overigen opmaken, of ontdekken, wanneer hij zich zelven niet gelijk blijft. De *Israëliten* hadden ten tijde van het Oude Verbond eenen genoegzamen grond voor hun geloof; dus ook de tijdgenooten van JEZUS. Zoo intusschen op zij-

 nen

nen Dood zijne Opſtanding niet gevolgd ware, zoo was ook ons geloof ijdel. Maar wat zou zijne Opſtanding zonder zijne Hemelvaart zijn? En wat baatte ons deze, zonder bijzondere bewijzen zijner magt, van zijn toezigt, zijner voorzorg en onderſteuning? Wat zouden zijne Apostelen uitgerigt hebben, zonder deze te ondervinden? Hoe zou Hij in de wereld geloofd zijn, ware Hij niet in den geest geregtvaardigd geworden? Hoe zouden de Christenen zich aan Hem vasthouden, wanneer zij niets van Hem ontvingen? Zouden zij bij de ſchijnbare zegepraal der boosheid, in den nacht des geloofs ſtandvastig blijven, wanneer het licht des Profetiſchen woords niet op hun pad een ſchijnſel verſpreidde, tot op het aanbreken van den heerlijken dag? Dus verſchijnt dan de uitſtorting van den Heiligen Geest, tot hiertoe door ons naar hare natuur en haar doel voorgeſteld, als eene bij uitſtek gewigtige ſchakel in de keten der groote Gebeurtenisſen, die de ſchikking van God door JEZUS CHRISTUS tot heil der menſchen verzelden en ſtaafden. Neemt men deze ſchakel weg, zoo breekt de geheele keten, en zoo valt het geheele gebouw der Christelijke Kerk, door haar omſlingerd, ter neder. Immers, tot deze hadden alsdan de Apostelen niet den grond kunnen

nen leggen; wij hadden niet kunnen beſtaan, als levende ſteenen van dezen geestelijken tempel, en konden ook deszelfs heerlijke voltooijing, — de zegepraal van het Godsrijk, — niet wachten. Laat ons, om nu de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der Leere des Evangeliums daaruit nader te ſtaven, de verſchillende oogpunten, waaruit men deze Gebeurtenis kan beſchouwen, overwegen.

71.

Ziet men in het geheele voorval niets meer, dan eene *oproeping* aan de Discipelen, ter aflegging van hun getuigenis van JEZUS, en aan het Volk, om hetzelve te hooren en aan te nemen; zoo kunnen zelfs de uiterlijke gebeurtenisſen, zoowel wegens het buitengewone van derzelver aard, als wegens hare regtſtreekſche betrekking op de Discipelen, en wegens de werkingen die zij deden, en de gevolgen die zij hadden, (hoe men ook over derzelver beteekenis moge oordeelen,) niet als toevallig beſchouwd worden, maar *moeten* van God afkomſtig zijn, en dus de gemelde oproeping als *Goddelijk* worden aangezien. Hierin ligt, zelfs in deze onderſtelling, dus nog altijd een bewijs der belangſtelling van het Opperwezen in de zaak van

den verworpenen en gekruisten JEZUS van *Nazareth*, die de Apostelen tot ſpreken aanzette, en hun getuigenis bevestigde op zulk eene wijze, dat terſtond eene groote menigte daaraan gehoor gaf, en dus de grond werd gelegd tot de thans nog beſtaande Christelijke Kerk. Zoo intusſchen benevens dit *uiterlijke* niets meer gebeurd ware: zoo den Apostelen van JEZUS niets bijzonders ten deel ware geworden, en zij den Heiligen Geest niet tevens ontvangen hadden, zoo konden, volgens onze gemaakte opmerking, (boven §. 54, 55.) Gods groote daden niet in alle Talen verkondigd, noch zoovele godvruchtige Buitenlanders terſtond tot het Christendom bekeerd, en dus de Kerk niet gevestigd zijn geworden.

72.

Neemt men hierbij nu verder aan, dat de Leerlingen van JEZUS, *volgens zijne belofte*, den Heiligen Geest, en daarin eenen nieuwen helper en plaatsbekleeder van JEZUS ontvangen hebben, zoo geeft dit een bewijs der *waarachtigheid* en *trouwe* van JEZUS, en van de waarheid zijner uitſpraken en beloften. Men kan hiertegen, wel is waar, inbrengen, dat iemand eens of meermalen de waarheid ſpreken en zijne belofte vervullen kan, zonder

der dat zulks een bewijs is, dat het *altijd* gebeure. Zelfs de Vader der leugenen kan somtijds de waarheid spreken, (*Job* II: 4.) Maar deze te meermalen herhaalde uitspraak en belofte van JEZUS had toch iets eigenaardigs en uitstekends. Zij betrof eene Gebeurtenis, die na zijn afscheid zou plaats hebben, en waartoe bijzondere waardigheid en magt, eene Hem alléén eigene bemiddeling en tusschenspraak bij den Vader vereischt werd. De vervulling hiervan drukte dus op zijne Leer het zegel der Goddelijkheid, en bewees, dat Hij leefde, dat Hij heerschte, dat Hij werkte, dat Hij aan de zijnen dacht, en zijne woorden en beloften kon en wilde vervullen: en voor de menschen datgene was en datgene deed, wat Hij van zich zelve beweerd had. Dit leidt dan nu van zelve onzen blik, vooral, op het groote doel en den inhoud dezer gegevene en vervulde belofte, om daarin het eigenlijke bewijs te vinden voor de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der *Evangelieleer*.

73.

Ziet men de uitstorting van den H. Geest aan als eene *uitrusting der Apostelen met de noodige gaven* ter gelukkige voltooijing van

 het

het beroep, hun door JEZUS opgedragen, zoo vindt men hier een gewigtig bewijs voor de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der *Evangelieleer*. De Apostelen, bekend als ongeleerde lieden van geringen ſtand, (*Hand.* IV: 13.) die, in weêrwil van JEZUS onderwijs, geene juiste noch volledige kennis van het Evangelie hadden, en daarbij vreesachtig en beſchroomd waren, werden vervuld met den Heiligen Geest, en door denzelven in alle waarheid geleid, om openlijk te *Jeruzalem*, voor hoogen en geringen, zelfs voor magtige vijanden, onverſchrokken en vrijmoedig de getuigenis van JEZUS in zoo vele Talen te kunnen afleggen, met wonderen te bekrachtigen, en zelfs aan anderen diezelfde gaven des Geestes, der Talen en Wonderen te kunnen mededeelen, dus hunnen grooten, onzigtbaren Heer ſteeds meer aanhangers te verſchaffen, en in de opgerigte Gemeenten duurzame bewijzen des Geestes en der kracht achter te laten. Hunne verzekering, dat hunne Leer geene eigene uitvinding, maar de Leer van God, van JEZUS en van den Heiligen Geest is, verdient dus alle geloof; want anders ware hunne prediking even zoo zeer als hun wonderdadig vermogen eene onmogelijkheid geweest. MARCUS beſluit zijn Evangelie, na de vermelding der verhooging des

Hei-

Heilands, met deze woorden: „ De Apos- „ telen uitgegaan zijnde, predikten overal, „ en de Heere werkte met hen, en beves- „ tigde hunne Leer met teekenen, die daarop „ volgden." PAULUS noemt het Evange- lie „ eene Heilleer, door den Heere zelven „ verkondigd, door hen, welke Hem ge- „ hoord hebben, onder ons gesticht, door „ God zelve bekrachtigd met teekenen en „ wonderen, en velerlei krachten en gaven „ des H. Geestes, door Hem naar zijn wel- „ behagen uitgedeeld." (*Hebr.* II: 3, 4.) Die Apostel betuigde ook van zich zelve: „ Ik zou mij niet durven vermeten, iets te „ zeggen, hetgeen CHRISTUS niet door mij „ gewerkt heeft tot overtuiging der Heide- „ nen door leer en daad, door kracht van „ teekenen en wonderen, en door het ver- „ mogen van Gods Geest: zoodat ik van *Je-* „ *ruzalem* en de omstreken tot naar *Illyricum* „ tóe de uitbreiding van het Evangelie heb tot „ stand gebragt." (*Rom.* XV: 18, 19.) Wat derhalve de genoegzaam gevolmagtigde, en met Goddelijke geloofsbrieven uitgeruste Gezanten van JEZUS, dien van God uitgeganen en tot God wederkeerenden Leeraar, Redder en Heer, nopens God, deszelfs eigenschappen, beslui- ten, ontwerpen, werken, wil en inrigtingen, van de vereering die Hem toekomt; — van den

den mensch, zijne pligten, verval en wederoprigting; — van JEZUS CHRISTUS, deszelfs perſoon, vernedering en verhooging, verrigtingen op Aarde en in den Hemel, van zijne verdienſten omtrent het menschdom, en de van Hem verkregene heilgoederen, van zijne onmisbaarheid, algenoegzaamheid, en hulpvaardigheid: — van den Heiligen Geest, deszelfs natuur, invloed, gaven en werkingen geleerd hebben, *dat is Leere van* JEZUS, *en dus ook Leere van God, van Goddelijken oorſprong.* — Aan PAULUS, die tijdens de uitſtorting van den Heiligen Geest nog geen aanhanger van JEZUS, maar nog een tijdlang daarna uit blinden ijver een hevig vervolger zijner zaak was, werd de groote genade bewezen, van den Heere zelven niet ſlechts door eene buitengewone verſchijning van zijn leven en zijne waardigheid als Mesſias overtuigd, maar ook tot Apostel beroepen te worden. Hij ging dus nu niet bij zijne Ambtgenooten ter ſchole, maar ontving van den Heere JEZUS zelve onderwijs, en ontving den Geest in eene *Apostoliſche* mate, hetwelk hij door zijn helder inzigt, uitgebreide en gezegende werkzaamheid, en vele bewijzen des Geestes en der kracht bevestigde.

Diezelfde Geest, welke hen bij de *mondelinge* voordragt geleidde, verliet hen ook niet

bij

bij het *schriftelijk* onderwijs, daar leeringen en vermaningen zoowel schriftelijk als mondeling konden gegeven worden, ook aan beiden hetzelfde gewigt wordt toegekend, (2 *Thess.* II: 15. 1 *Joan.* I: 1—3.) en geschriften, als blijvende oorkonden, van nog grooter gewigt zijn. MARCUS en LUCAS hadden zekerlijk wel den Heiligen Geest, maar in geene *Apostolische* mate, ontvangen. Zij werkten echter onder de leiding en het opzigt der Apostelen, en, zoo als wijlend STORR zegt, „ het Evangelie van MARCUS werd van den „ Apostel PETRUS, onder wiens leiding het „ geschreven is, het geschiedkundige werk „ van LUCAS daarentegen, hetwelk in twee „ deelen verdeeld is, waarvan er zich één „ vooral met PAULUS bezig houdt, buiten „ twijfel van dezen Apostel gelezen en goed„ gekeurd. Eindelijk wilde ook de Apostel „ JOANNES, dat de Evangelien van MAR„ CUS en LUCAS benevens het zijne, en „ het *Apostolisch* Evangelie van MATTHEUS, „ in de handen der Christenen zouden zijn, „ en dat de eersten in verband met het laat„ ste zouden worden gelezen." (*a*). Uit dit

(*a*) Deze zaken worden hier slechts kortelijk aangestipt, daar zij uitvoeriglijk door verscheidene *Apologeten* behandeld zijn geworden. Vooral gaat daarbij, gelijk in meer

dit alles blijkt, dat diegeen, welke JEZUS voor eenen van God gekomenen Leeraar houdt, die, zonder zijne Leer zelf te hebben opgeteekend, tot God is terug gekeerd, de Apostelen voor zijne onbedriegelijke Gezanten, en de Geschriften van het N. V. voor ware en Goddelijke oorkonden, en bewijsstukken der Leere van JEZUS, of van het Evangelie, moet houden.

74.

Hoezeer ook het tot hiertoe gezegde moge genoegzaam zijn tot bevestiging van de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der *Evangelieleer* uit de uitstorting van den H. Geest kan dienen, zoo kan men niet slechts, maar moet men ook, indien het bovengestelde waarheid behelst, nog eenen stap verder gaan. Men sprak in vroegeren tijd van een *inwendig getuigenis van den* HEILIGEN GEEST, als een bewijs voor de Goddelijkheid des Christendoms. In lateren tijd spraken ook zij, die eenen nog werk-

meer opzigten, wijlend STORR met bijzonder vele naauwkeurigheid, Uitleg-, Geschied- en Oordeelkunde te werk. Zie deszelfs *Lehrbuch der Dogmatik*, §. 9—12 in de *Hoogduitsche* Vertaling, C. 155—188. alsmede zijn geschrift onder den titel: *Ueber den Zweck Johannis.*

werkzamen invloed van God op het binnenste der menschen, of eenen bijzonderen bijstand van God ten goede bewéren, liever van een *bewijs der ondervinding*, dat zich in de werkingen van het Christendom vertoont. In beide gevallen doet dit bewijs wel enkel iets af voor geloovige belijders en trouwe aanhangers van JEZUS, en is voor hen bijzonder van kracht; maar deze kunnen toch door eenen altijd opgeruimden moed, het werk des Christendoms, eene edele, waardige gezindheid, wier weêrglans zich in hun leven en gedrag vertoonde, het Christendom ook voor anderen achtingwaardig maken. *Behoeft* intusschen ieder mensch, ter verkrijging en bewaring van zulk eene edele, verhevene Christelijke denkwijze, den Goddelijken Geest; behoort het tot de heiligmakende Leere van JEZUS, voor den mensch niet slechts vergeving van zonden, maar ook de gaven des Heiligen Geestes te winnen en mede te deelen; — nam Hij, als het steeds levende en werkzame Hoofd zijner Kerke, bezit van zijne heerlijkheid, en werd Hij tevens uitdeeler van Hemelsche gaven en krachten; wil Hij door zijnen Geest eene bestendige verbindtenis met zijne aanhangers onderhouden, en daardoor hen vormen, verheffen en veredelen; — was die plegtige uitstorting des Heili-

ligen Geestes het begin, het gedenkteeken en het onderpand der aan alle zijne volgende aanhangers beloofde mededeeling van den Geest; werd het Christendom onder deze leiding gesticht en uitgebreid, en toont deze Geest zich dáár, waar het aldus aangroeide, meer of minder, langer of korter werkzaam; zoo moet uit zulk eene ondervinding zekerlijk een nieuw en sterk bewijs voor de *Waarheid* en *Goddelijkheid* des *Christendoms* gelegen zijn. Eer hetzelve toch als Goddelijk kon worden aangenomen en ondervonden, moesten bijzondere bewijzen van deszelfs Goddelijken oorsprong in de wonderen voorhanden zijn. Maar nu het eenmaal gegrond *is*, hebben de menschen in de Christen-Feesten, in Doop en Avondmaal, — Instellingen, die niet door menschen konden worden uitgevonden en ingevoerd, — en vooral in het bezit van den zoo sterk bevestigden Bijbel een genoegzamen grond tot hun Geloof, en kunnen bij een eerlijk hart de Goddelijheid des Christendoms *ondervinden*, (*Joan.* VII: 16, 17. 2 *Cor.* III: 1—3. 1 *Joan.* V: 5—10.) Het Christendom is toch geen doode letter, geen louter zamenstel van ware beschouwelijke stellingen nopens Gods wijsheid, zedelijkheid en onsterfelijkheid. Het is, zoo

als

als de Heer MENKEN zegt (*a*); „kennis „en vereering van den levenden God en „het éénige evenbeeld zijnes Wezens, zijnen „Zoon, is de hope des eeuwigen levens; „door Hem beloofd; en zoo ſtaat het dus „overal en altijd *met het levende in verband*, en is juist datgeen, waardoor de „onzigtbare bron des levens zich aan de menſchen als zoodanig bekend doet worden; „hetzij door hulpe en redding, hetzij door „gave en mededeeling. De Bijbel is geen „enkel voorſchrift van *Eerdienst*, noch het „Christendom die Eerdienst ingevolge dat „voorſchrift; ook geene blooте gedachten; „werk en inſtelling van eenen mensch, maar „men kan in hetzelve Hem, die leeft, *door* „dat leven bij ondervinding leeren kennen." Men vreeze echter niet, dat hierdoor eene verkeerde dweepzucht, *Myſtiekery*, *Quietismus*, of wat van dien aard meer zij, wordt in de hand gewerkt. (§. 63.) De mensch moet veeleer den Bijbel en de Christelijke Plegtigheden (*Sacramenten*) vlijtig en betamelijk, d. i. op eene waardige wijze, gebruiken;

(*a*) In zijn *Verſuch einer Anleitung zum eigenen Unterricht in den Währheiten der Heil. Schrift*, Frankf. 1802. ſ. 12. alsmede zijn geſchrift: *Der Mesſias ist gekommen, nach 1 Joh. V: 6—12.* Frankf. 1809.

ken, en onder Gods uiterlijke wijze leidingen en schikkingen, gelijk onder de inwendige aandoeningen, opwekkingen en genadebewijzen, al wat ijdel en verkeerd is vaarwel zeggen, zich tot JEZUS wenden, en bij Hem, vol ernst en vertrouwen, genade en genadegiften zoeken. Dan behoeft hij zich niet door eigen waan de verdiensten van JEZUS toe te eigenen, maar de Heer geeft, en hij neemt uit deszelfs volheid, genade voor genade, waarachtige, wezenlijke goederen. Dus gaat dan door den Geest in zijne ziel een nieuw licht op, en er ontstaat een nieuw leven. De liefde Gods is uitgestort in zijn binnenste, met zielrust en vrede, met lust en drift en kracht ten goede, met eeuwigen troost en goede hope. Naarmate hij nu vlijt, en trouw en ijver in het werk des Heeren betoont, naar die mate ontvangt hij ook meer, vordert in heiligheid, en wordt vatbaar voor eene grootere mate van heerlijkheid in de toekomst. Het is dus volstrekt geen *lijdelijk*, maar een *werkzaam* Christendom, hetwelk ons gevoelen bevordert. De Evangelieleer, welke de belofte des Heiligen Geestes bevat, die slechts God kan geven, toont zich, zoodra de mensch in het geloof aan dezelve dien Geest deelachtig wordt, als waar, en als het werk van God zelve; —

zij,

zij, die op deze wijze de edelſte, de dringendſte behoeften der menschheid vervult, — (behoeften, door niets anders te bevredigen,) en die licht, leven, kracht, troost en vaste hope ſchenkt; zij moet wel van God afdalen, want ſlechts Hij kent de gebreken en behoeften zijner ſchepſelen naauwkeurig. Hij alleen weet daartegen de dienſtigſte, werkzaamſte middelen, en kan die in het werk ſtellen. De Christen, die Gods getuigenis aanneemt, verzegelt Gods waarachtigheid, en God van zijnen kant verzegelt hem met zijnen Geest. Hij gevoelt het leven en de kracht van zijnen onzigtbaren Heer, en ſtaat in eene heilige, zalige gemeenſchap met den Vader, en zijnen Zoon JEZUS CHRISTUS. Hij heeft het getuigenis Gods in zich zelven, en ſtaat in de vaste overtuiging van de Waarheid en Goddelijkheid des Evangeliums; maar ook voor Ongeloovigen is hij een levende geloofs- en aanbevelingsbrief van het Christendom. Gewis! altijd heeft de Ongeloovige in het midden der Christenen meer of min gelegenheid, om in hun leven en gedrag, hunne gemoedsrust en opgeruimdheid in alle omſtandigheden, in leven en dood, de kracht van Gods Geest op te merken. Het is waar, hier, gelijk overal, wordt eenig vertrouwen in de bekwaamheid des Geneesheers, tot

wien men de toevlugt neemt, onmisbaar vereischt: maar dit kan men ook hebben, wanneer anderen die hulpe reeds bij ondervinding kennen, en, wordt men dan zelve in eene zware ziekte daardoor herſteld, zoo wordt men in de overtuiging daarvan bevestigd. Men ondervindt de voedende kracht van het brood, en dus gelooft men die, eer men ze natuurkundig verklaren kan, zoo is het dus ook met het Evangelie, hetwelk genade en waarheid, geest en leven verkondigt, en niet alleen verkondigt, maar ook (behoorlijk gebruikt zijnde) ſchenkt, omdat het getuigt van JEZUS CHRISTUS, den Waarachtigen God en het Eeuwige Leven, die verſchenen is in het vleesch, maar opgevaren naar de Hemelen, om daar gaven te ontvangen, en gaven uit te deelen, en te doopen met den Heiligen Geest.

BESLUIT.

75.

Wanneer men op deze wijze met ernftige oplettendheid de groote Gebeurtenis der *Uitftorting van den Heiligen Geest op dien* merkwaardigen *Pinkfterdag* befchouwt, en derzelver verheven doel in het oog houdt, zoo moet men bij al het onbegrijpelijke, hetwelk zij voor ons kortzigtige ftervelingen bevat, niet flechts de *Waarheid* en *Goddelijkheid* der *Evangelieleer* daarin erkennen, maar ook moet dezelve ons volkomen, tezamenhangend en alleszins, in alle hare deelen, gewigtig verfchijnen. Wij vermoeden dit niet flechts uit den zoo krachtig bewezenen Goddelijken oorfprong, maar de natuur der zaak zelve leert het ons ook. Als zondaren behoeven wij niet flechts vergeving der vorige overtredingen, maar ook zekerheid, inwendige overtuiging daarvan, reiniging van zonden, bezieling en verfterking ten goede, en blijde rigting van het hart op God en de toekomst. En hier

wordt ons in CHRISTUS genade en waarheid verkondigd. Wij hebben niet flechts hooge gedachten van de aardfche verrigtingen van CHRISTUS en van zijnen verzoenenden Dood, en befchouwen zijne Opftanding en Hemelvaart niet alleen als eene bevestiging zijner Leer, en van de verkregene vergeving der misdaden, — maar wij gelooven tevens, dat zijn heengaan tot den Vader ook in andere opzigten nuttig voor ons is, (*Joan.* VII: 39. XVI: 7.) en zijne verrigtingen in den Hemel zijn ons ten hoogfte gewigtig. Toegewijd aan den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, houden wij niet flechts de Leer van den Vader en den Zoon, maar ook die van beider Geest voor hoogst gewigtig, daar dezelve JEZUS in ons gemoed vertoont zoo als Hij is, en wij in dezen Geest eerst door den Zoon eenen vrijen toegang tot den Vader bekomen, God als onzen Vader erkennen, gevoelen, beminnen, vereeren, en op Hem leeren vertrouwen. Groot dus en gewigtig moet ons nu de befchikking van genade en zaligheid in CHRISTUS verfchijnen, daar God niet flechts zijnen Zoon voor ons overgaf, maar ook den Geest als onzen duurzamen helper op Aarde nederzond, om niet flechts de boden des Heilands, maar ook alle zijne aanhangers tot aan het einde der dagen te

wij-

wijden, te bezielen, te geleiden, te versterken en te verheffen.

76.

Gelukkig dan alle Menschen en alle Landen, waar deze zoo krachtig bewezene Boodschap des Heils verkondigd wordt, en die dezelve eerbiedig hebben aangenomen en tot hun gebruik aangewend! maar ook wee over de Verachters dier Boodschap, over die Oorden, waar zij, reeds ingevoerd, daarna minder geacht en versmaad werd! Het Evangelie is van eenen Goddelijken oorsprong en eenen gewigtigen inhoud. Grootere liefde kan immers de Schepper der Wereld niet aan zondige, gevallene menschen betoonen, dan door het instellen en bevestigen van hun heil, langs dezen weg, die zulks alléén bedoelt. Uitgerust en geleid door Gods Geest, verkondigden de Boden van JEZUS het eerst aan de *Joden*, en dan ook aan de Heidenen het Koningrijk Gods. Allen, die van deze Boodschap in den geloove gebruik maakten, vonden zich met allerlei geestelijk heil, en Hemelsche gaven door CHRISTUS begiftigd, en mogten zich innerlijk over het geluk, hun aldus geschonken, verheugen, want zij ontvingen tevens de groote gift des Heeren, en

leven en volop genot met dezelve. Maar hoe kunnen zij de regtvaardige ſtraf des Wereldregeerders ontvlieden, die bij hunne groote ſchuld en ellende de vriendelijke, naar hun uitgeſtrekte hand van zich ſtooten, de nederbuigende goedheid, die hen aan het verderf wil onttrekken, met verharding ontvangen, en eene Heilleer verſmaden, die, door Gods Zoon van den Hemel op Aarde gebragt, van zijne genoegzaam onderwezene, en door echte geloofsbrieven geſtaafde Boden is uitgebreid, en door God zelven bevestigd met teekenen, wonderen, krachten, en vrije mededeeling van den Geest? (*Hebr.* II: 1—4.) Maar wee ook over die Gemeenten, wier voorouders de Goddelijke boodſchap ontvingen en aannamen, zooveel beſteedden voor de ſtichting van Christelijke Kerken en Scholen, en aanſtelling en onderhouding der Leeraars aan dezelve, en die thans, onverſchillig omtrent die heilige inſtellingen, dezelve laten vervallen, en de drie getuigen op Aarde, den Geest, het Water en het Bloed niet achten! De hand des Heeren is reeds over hen opgeheven, de bijl ligt reeds aan de wortel van den onvruchtbaren boom; de kandelaar zal van de afvalligen worden weggenomen, en groot zal hunne duisternis en hunne ellende wezen! Goden der Aarde! ik eer de waar-

dig-

digheid, die u de God des Hemels toevertrouwde, en onderwerp mij om des Heeren wil aan alle menschelijke Overheid; gewillig, ongeveinsd, — maar opregt en zonder slaafsche vrees: — dan, als dienaar van den God, die ook uw Heer en Regter is, zeg ik: Meent niet door *finantiële* ontwerpen van bevordering der nijverheid, van néring en hantéring, van het bijeen brengen van groote Legers, van het maken van dikke Wetboeken, en het aanstellen van vele handhavers des Regts, alléén de vastheid uwer waardigheid en het welzijn uwer Staten gegrondvest te hebben. Dit is alles onvoldoende: alle uwe ontwerpen kunnen en zullen schipbreuk lijden, wanneer gij God en den grooten Beheerscher der Wereld, door Hem ingesteld, geene hulde betoont; wanneer gij niet tracht, de vereering van God en zijnen Zoon te bevorderen, en daardoor goede, getrouwe, en zalige Onderdanen te winnen! — Heilig en eerwaardig is uw ambt, Leeraars van het Evangelie! maar daar gij het brood van Christen-Predikers eet, zoo neemt ook het werk van Christen-Predikers waar. Dient geenszins den ijdelen geest, en den bedorvenen smaak van ingebeelde wijzen, en verachtelijke slaven hunner lusten! Houdt uw karakter vast, als dienaren van God en JEZUS CHRISTUS,

 en

en vernedert u niet tot slaven der menschen; waartoe zoo velen u op eene nu eens meer, dan min bedekte wijze willen verlagen! Zoekt leidslieden der menschen tot God, tot JEZUS en het eeuwige leven, volgens de aanwijzing van den Godsdienst, in geest en in waarheid, en in de kracht des Geestes te worden, en wordt niet, door den geest der wereld overheerscht, zijne navolgers in het verderf! — Leeraars op Scholen! verzuimt niet, bij de edele poging, om het verstand uwer leerlingen te ontwikkelen, hun alles duidelijk voor den geest te brengen, en menige nuttige zaak te doen kennen: — verzuimt daarbij niet, hun den Vader, Zoon en Heiligen Geest, waaraan zij zijn toegewijd, bekend, heilig en eerwaardig te maken, en zoo de liefde tot al wat goed is in hun op te wekken! Gij, Ouders! zorgt voor het ligchamelijke welzijn uwer kinderen, maar zoekt ook reeds vroeg door leer en voorbeeld den eerbied voor het Heilige en Goddelijke, en den kiem der liefde tot God en tot JEZUS in hunne teedere harten te leggen: zoo zult gij reeds vroeg aandoenlijke blijken van Godsvrucht ontdekken, en bespeuren, dat zich God uit den mond van kinderen lof kan toebereiden: in het vervolg zal, onder Gods zegen, zelfs op de baren der verleidelijke wereld, het eenmaal

ge-

gewortelde goede zaad eene heilzame werking vertoonen, en het beeld, hun ingeprent van eerwaardige en getrouwe Moeders, Vaders en Leeraars, zal hen in de ure des gevaars van menige verkeerdheid terug houden. Zóó zal Gods Woord en Gods Geest niet van u, uwe Kinderen en Gemeenten wijken.

77.

Alle diegenen, aan welke de Leer der genade en verzoening door CHRISTUS, van de zalving, wijding en inwoning des Geestes verkondigd wordt, bij welken de Geest, het Water en het Bloed getuigenis afleggen; aan welken het Woord Gods is toevertrouwd: zij moeten van de middelen der genade een vlijtig gebruik maken, de goede lesſen en vermaningen, de inwendige opwekkingen en aandoeningen des Geestes volgen: zich tot JEZUS, als verzoener der zonden, als bezitter des Geestes wenden, en verlangende bij Hem het eerst vergeving der zonden en genade, maar ook tevens de gaven van den Heiligen Geest zoeken, en wanneer zij nu zielrust en de eerſtelingen des Geestes hebben ontvangen, alsdan naar eene grootere mate des Geestes ſtreven. Zij moeten dus bij allen ſpot der wereld in betrekking tot JEZUS blijven,

ven, zich dikwijls door Hem in den Geest met vrijmoedigheid tot Gods genadetroon wenden, vlijtig de ſchriften der door den Geest bezielde Godsmannen lezen, de heilige vergaderingen tot gezang, gebed, overweging der Goddelijke Leer, en viering van het gewijde Maal, vergaderingen, waarin Gods Geest tegenwoordig is, bijwonen, en vooral de kracht die zij reeds bezitten, het talent dat hun toevertrouwd is, goed gebruiken, de aanſporing des Geestes getrouwelijk volgen, en zich oefenen in de godzaligheid en in al het goede. Want wie heeft, dien zal gegeven worden. De rank, die aan den hemelſchen wijnſtok vruchten draagt, zal door den Hovenier gereinigd worden, opdat zij meer vrucht drage. De bebouwde akker, die onder regen en zonneſchijn van boven vruchten draagt, ontvangt zegen van God, en het Hemelſche zaad werkt in de herborenen langzaam en ongemerkt voort, de kiem verruimt zich hoe langs zoo meer, gaat voort van kracht tot kracht, en wordt vervuld met leven.

78.

Eindelijk vindt de Christen hier ook troost en bemoedigende uitzigten bij het toenemend ongeloof, en het ſchijnbaar verval des Chris-

tendoms. Met den dood voor oogen, voorspelde JEZUS de zegepraal zijner zaak, door de medewerking van den Heiligen Geest. De Geest *kwam* neder, en in dezelfde Stad, waar al het Volk geroepen had: *Kruist Hem!* waaruit Hij verbannen, voor wier poorten Hij gekruisigd was, huldigden Hem door de werking des Geestes wel drieduizend personen. In spijt van allen haat, van allen tegenstand, bedreigingen, marteling en moord, hield zich het Christendom staande, en verspreidde zich over de wereld. Dit werk toch was uit God: daarom konden geene menschen het vernietigen, en het gebouw van God staat vast: JEZUS leeft, Hij heerscht, Hij heeft zijne Gemeente op eene rots gegrond: en nu zullen de poorten der helle haar niet overweldigen. Zij, gevestigd door geestelijke wapenen, kan niet verdelgd worden door eenen vleeschelijken arm. Worden dan ook al de Leeraars gebonden, de Leer van God is het daarom toch niet. Het Christendom heeft over het verbasterde Jodendom, over het afgodische Heidendom, over het Bijgeloof, in zijn eigen midden opgerezen, gezegevierd, en zal dit ook doen over het Ongeloof onzer dagen, en over den *Antichristelijken* afval. Wel waren vele verblinde *Joden* en afgodische Heidenen, bij den ijver voor hunnen ouden

Gods-

Godsdienst, vatbaarder voor het aannemen der zuivere Leer, dan zij, die zich boven alles verheffen, en het heilige en goddelijke bespotten. Bij *genen* kan de ijver nog, wanneer de blinddoek hun wordt afgenomen; een vruchtbare grond voor het goede worden: bij *dezen* schijnt alles verkleumd en verstorven. Intusschen — de Heer regeert wonderbaar: Hij kan trotschaards door ernstige strafgerigten vernederen, en door zijnen magtigen Geest in het dorre veld des doods de geraamten met een nieuw leven bezielen. De Heer zal den wetteloozen met den adem zijnes monds verdelgen, en met de verschijning zijner toekomst vernietigen. Hij zal zijnen Geest uitzenden over alle vleesch. Ten dage zijner zegepraal zal Hem zijn Volk in heilige sieraadjen offer brengen. Zijne kinderen zullen Hem geboren worden, als daauw uit het morgenrood. Hij zal heerschen van Zee tot Zee, en van de Riviere tot aan het einde der Aarde. Alle Koningen zullen Hem aanbidden, alle Volken zullen Hem dienen. Zijne Zonen zullen van verren lande komen, en zijne Dochters Hem ter zijde worden opgevoed. Niet de eene Broeder zal den ander leeren en zeggen: kent den Heere; want zij zullen Hem alle kennen, van den grootsten tot den kleinsten, en de Aarde zal vol

zijn

zijn van de kennisse des Heeren, gelijk de wateren den bodem der Zee bedekken: van het Oosten tot het uiterste Westen zal zijn naam worden verheerlijkt. Ja! dan *is* zijn naam geheiligd, zijn Koningrijk gekomen; dan *geschiedt* zijn wil op Aarde, gelijk in den Hemel. De Geest en de Bruid zeggen: *Amen!* Ja kom, Heere JEZUS!

Ὑμῖν ἐςιν ἡ ἐπαγγελία (τοῦ ἁγίου Πνεύματος) καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν μακραν, ὅσους ἂν προσκαλέσεται Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.

PETRUS (*Act.* II: 39. *coll.* 28 *et* 33.)

GESCHIED- EN UITLEGKUNDIG

EN

LEERSTELLIG ONDERZOEK,

WELK DENKBEELD MEN ZICH TE MAKEN HEBBE VAN DE GEBEURTENIS DES PINKSTERFEESTES, GEWONELIJK DE UITSTORTING VAN DEN HEILIGEN GEEST GENOEMD, EN HOE DAARUIT DE WAARHEID EN GODDELIJKE OORSPRONG VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST KAN BEWEZEN WORDEN.

DOOR

KAREL CHRISTIAAN SELTENREICH,

PREDIKANT TE WERENSDORF, BIJ HUBERTUSBURG, IN HET KONINKRIJK SAXEN.

AAN WIEN DE ZILVEREN EEREPRIJS IS TOEGEWEZEN.

GESCHIED- EN UITLEGKUNDIG

EN

LEERSTELLIG ONDERZOEK;

WELK DENKBEELD MEN ZICH TE MAKEN HEBBE VAN DE GEBEURTENIS DES PINKSTERFEESTES, GEWONELIJK DE UITSTORTING VAN DEN HEILIGEN GEEST GENOEMD, EN HOE DAARUIT DE WAARHEID EN GODDELIJKE OORSPRONG VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST KAN BEWEZEN WORDEN.

INLEIDING.

Het is eene, door alle billijke en kundige beoordeelaars des Christendoms, erkende waarheid, dat de Christelijke Leer ten naauwsten verbonden en vereenigd is met eenige daadzaken, welke men noch verzwijgen noch ontkennen moet, in het behoorlijk zamen-

ſtellen van een kort begrip of zamenſtel der Christelijke Leer. Geheel onderſcheiden is derhalve de wijze van voordragt van den Christelijken Godsdienst van die der overige Wetenſchappen en Leerſtelſels, die op zekere grondbeginſelen der Rede gebouwd, of uit zeker gevoel en inwendige bewustheid opgemaakt worden, zonder eenige acht te ſlaan op de geſchiedenis in het algemeen, of op de levensgeſchiedenis in het bijzonder van hem, die de ſtichter van eenige ſchool of de uitvinder van eenige kunst of leerſtelſel geweest is. De daadzaken, integendeel, op welke de Christelijke Leer en Gemeente gebouwd zijn, maken zoo geheel den grondſlag uit van den ganſchen inhoud des Christelijken Godsdienſtes en het verband van alles, wat tot denzelven behoort, dat bij het wegnemen en verwaarloozen, of bij het ontkennen en betwijfelen van dezelve, de geheele Godsdienst van CHRISTUS gevaar zou loopen van te vervallen. Deze daadzaken nu hebben, of voor de Geboorte van CHRISTUS, of gedurende zijn Leven, Lijden, Sterven, Opſtanding, Hemelvaart, of na zijn vertrek van de aarde, plaats gehad. Onder die Gebeurtenisſen, welke na de Hemelvaart van CHRISTUS zijn voorgevallen, bekleedt die de eerſte plaats, welke gewonelijk genoemd wordt *de Uitſtorting*

ting van den Heiligen Geest, of de zending en mededeeling van die boven alle mensche-lijke kracht verhevene hulp en bescherming, door welke de Apostelen, de vertrouwde leerlingen van JEZUS den Nazarener, ondersteund en versterkt, niet alleen de Leer van den besten Meester voortgeplant, maar ook die Gode toegewijdde maatschappij zijner veréerers gesticht hebben, welke onder den naam van Christelijke Gemeente is bekend geworden, en stand houdt tot op dezen dag.

Daar nu alle deze daadzaken, die tot de Christelijke Leer en Gemeente behooren, niet zonder Gods bestuur zijn voorgevallen, niet zonder voorspellingen en inleidingen, reeds voor den tijd van den Messias vervaardigd, hebben plaats gehad, moet men, dunkt mij, de schriften des O. V. raadplegen, eer wij tot de nadere behandeling van het voorgestelde onderzoek overgaan, om te weten te komen, wat de Heilige Schrijvers van deze zaak voorzegd hebben. Tevens dient men te vergelijken de gesprekken van JOANNES *den Dooper* en van CHRISTUS zelven, opdat het duidelijk blijke, wat men gewenscht en gewacht hebbe, wat van Gods wege voorspeld en beloofd was, eer de Gebeurtenis zelve, die gewoonlijk de uitstorting des Heiligen Geestes genoemd wordt, heeft plaats gehad.

EERSTE HOOFDSTUK.

In hetwelke de Voorspellingen der Profeten, de Gesprekken van JOANNES den Dooper *en van den Heer zelven behandeld worden, die tot de uitstorting des Heiligen Geestes betrekking hebben.*

§. 1.

Men moet zekerlijk toegeven, dat in de Heilige Schriften, die vóór de verschijning van den Messias zijn opgesteld en bijeenverzameld, vele Plaatsen voorkomen, die geenszins Godspraken en Voorspellingen in den eigenlijken zin kunnen genoemd worden, maar alleenlijk van wege zekere gelijkheid van zaken en woorden op den Christelijken Godsdienst zijn toegepast en aangewend. Hiertoe moeten wij ongetwijfeld de Plaats brengen, welke de Apostel heeft aangehaald, daar hij handelt over de gave der vreemde talen: 1 *Cor.* XIV: 21. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέραις λα-

λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, *λέγει Κύριος* (*in de wet is geschreven: ik zal door lieden van andere talen en door andere lippen tot dit volk spreken, en ook alzoo zullen ze naar mij niet hooren, zegt de Heere*), bij welke aanhaling hij het oog had op de uitspraak van JESAIAS (H. XXVIII: 11.) Hoogst moeijelijk is voorzeker het verband der woorden en de zin der Godspraak, van welke zich de Apostel bediend heeft bij het betoog, dat het gebruik van vreemde talen geene nuttigheid aanbrengt (*), ten zij er Uitleggers

(*) De meeste Uitleggers, die *Jer.* V: 15. vergelijken, nemen het als eene bedreiging van JEHOVA, dat Hij door een inval van vreemde volken, die zich van vreemde talen zouden bedienen, tot dat volk spreken, d. i. dat volk kastijden zou, hetwelk door de Profeten, die in deszelfs moedertaal Godspraken mededeelden, niet tot gehoorzaamheid en pligt kon terug gebragt worden. Voorzeker is het een zeer groote last en ellende, ja eene straf, wanneer vijanden, welker sprake vreemd is, het Vaderland innemen. Zoo wordt een volk gekastijd, hetwelk de Leeraars, die het Woord van God duidelijk voordragen, veracht; maar de vraag is, of de woorden van den Profeet dezen zin hebben? DATHE vertaalt: „ Hij schijnt eene onverstaanbare sprake, eene „ vreemde taal te gebruiken, die tot deze menschen „ zegt: deze is de ware rust enz." en in de noot voegt hij er bij: „ Deze verzen bevatten derhalve eene „ breedere beschrijving van het diep bederf dezer menschen,

gers voorhanden zijn, die de zaken, in vreemde tale voorgesteld, volledig en duidelijk uitleggen, zonder welke de onderwijzing in Goddelijke zaken geheellijk ijdel en vruchteloos zijn zou. Van deze woorden des Jesaïaanschen Godspraaks schijnt zich de Apostel bij aanwending (*accommodatie*) bediend te hebben, om aan te toonen, dat zij, die eene ingegevene vreemde taal spraken, eveneens handelden als die dronkene Profeten en Priesters, die ten tijde van JESAIAS valsche en het volk bedervende Godspraken mededeelden; dat men derhalve niet בלשׁון אחרת (in eene vreemde taal) moest onderwijzen, maar de vertaling en breedere verklaring daar bijvoegen, opdat de hoorders wat leeren mogten. Deze vermelding en aanwending van de Godspraak van JESAIAS zal wel niemand bevreemden, die uit eene vlijtige lezing van de Schriften des O. en N. V. geleerd heeft, dat de Apostelen meermalen gewoon waren sommige Plaatsen der Heilige Schrift op hunne tegenwoordige omstandigheden toe te passen, welke groote gelijkheid

„ schen; de bedreiging der straf volgt *vs.* 13, en de „ Apostel PAULUS brengt dezelve over tot het regt „ gebruik van de gave der talen." Hetzelfde heeft ROSENMULLER.

heid in zaken en woorden met dezelve hadden.

Laat ons nu na deze aanmerking overgaan tot de zoo bekende Godſpraak van JOËL Hoofdſt. III. (II: 28 volgg.) welke de uitſtorting van den Heiligen Geest breeder en duidelijker afſchetst, en naar de verklaring van den Apostel PETRUS bij het Pinkſterfeest op het luisterrijkst vervuld is. Offchoon de Profeet zich wel eenigzins onbepaald hebbe uitgedrukt אַחֲרֵי־כֵן (daarna), wanneer namelijk het in de vorige verzen voorſpelde zou vervuld zijn: *eens in het toekomende*, zoodat tijd of eeuw niet bepaald wordt; zoo heeft hij echter tevens te kennen gegeven, dat deze Voorſpelling zou vervuld worden Hoofdſt. IV: 1. (III: 1.) na de opheffing der ballingſchap. Nu is er echter noch voor den tijd van het verlof, hetwelk CYRUS den weggevoerden Israëliten toegeſtaan heeft, noch na de opgehevene ballingſchap, eenig tijdvak in de geſchiedenis der Israëliten, waarin iets dergelijks zou zijn voorgevallen, dan in den tijd na den Mesſias, of in den Apostoliſchen leeftijd. De Apostel PETRUS mogt deswegens dat אַחֲרֵי־כֵן bij zijne aanhaling wel vertalen: ἔςαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐσχάταις, hetwelk hetzelfde is als

 בְּאַחֲרִית

בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν (in de laatste dagen). De laatste dagen toch noemen de Apostelen al den tijd, welke na den Messias aanvangt en duurt, *Hebr.* I: 1. In dezen nu wilde God שְׁפֹּךְ אֶת רוּחַ, ἐκχεῖν πνεῦμα (zijnen Geest uitstorten). Het is bekend, dat רוּחַ אֱלֹהִים (Gods Geest) voorkomt van de zedelijke verbetering door God bewerkt, *Ps.* CXLIII: 10. *Ezech.* XXXVI; 27. voornamelijk van het zenden van Leeraars, *Ezech.* XXXIX: 29. en van de kennis van den Godsdienst, waarmede de harten doortrokken worden, *Jes.* LIX: 21. Deze uitstorting des Goddelijken Geestes moest zich uitstrekken עַל כָּל־בָּשָׂר, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (op alle vleesch), tot menschen van elke kunne en stand, hetgeen in de bijzonderheden opgehelderd wordt. Eene zoo algemeene uitstorting van den Goddelijken Geest, door geene beperking begrensd, had van te voren nooit plaats gehad. Bijzondere Koningen slechts, Kunstenaars, Profeten en hunne huisgezinnen ontvingen Goddelijke ingeving. Deze algemeene ingeving moest zich kenbaar maken, zoodat zij vol van den Geest נִבְּאוּ (profeteerden), en יַחֲלֹמוּ (droomden). Dit houdt HETZEL voor hetzelfde, daarom vertaalt

taalt hij in zijnen Bijbel met ophelderende aanmerkingen: „ allen zullen gevoelens en „ inzigten in den Godsdienst hebben." Bijaldien men ook deze vertaling kon goedkeuren, zoo moet men nogtans dit ten sterksten vasthouden, dat men *nieuwe* en wel *betere* kundigheden verstaan moet; ook moet men niet uit het oog verliezen, *langs welken weg* die zouden medegedeeld worden. נִבָּא, *προφητεύειν*, *profeteren*, beteekent niet altijd: *het toekomende voorzeggen*, maar somtijds: *door Goddelijke ingeving spreken*, 1 *Sam* X: 10, 13. voornamelijk bij het zingen van lofzangen en het uitstorten van gebeden. HETZEL stoot zich aan de uitdrukking כָּל־בָּשָׂר, welke hij vertaalt, *alle stervelingen*, en verwonderd vraagt hij: „ *hoe* zouden alle menschen Profeten „ geweest zijn? *wanneer* zou deze voorspel- „ ling vervuld zijn?" Daar nu de geleerde man zelve toestaat, dat JOËL, als zijnde Profeet, dichterlijk moet behandeld worden, waarom blijft hij aan de eigenlijke woorden hangen? waarom maakt hij zwarigheid eene algemeene uitstorting van Gods Geest te verstaan, zonder eenig onderscheid van kunne en geslacht, volk en stand, daar het niet tegen den aard der Hebreeuwsche taal

 strijdt

ſtrijdt (*), כל te verſtaan van zaken en menſchen van onderſcheiden ſoort, *Gen.* XL: 17. *Deut.* XXVIII: 61. 2 *Kon.* VIII: 9. Bij afwisſeling nu moesten ze hebben חֲלֹמוֹת, ἐνύπνια, *droomen*, en חֶזְיֹנוֹת, ὁράσεις, *gezigten*, en door deze ontvangen Goddelijke openbaringen en onderwijzingen. Deze toch plagten verbonden te zijn aan droomen en gezigten. HETZEL neemt aan, dat de Profeet aanduidt betere gevoelens en kundigheden, gelijk weleer de Profeten gehad hadden, en die in lateren tijd de Joden verkrijgen zouden, die na het verzaken der afgoderij niet meer tot de verkeerde zeden en gewoonten der Heidenen vervielen. Hij wil echter toeſtemmen, dat hierbij ingeſloten zijn kan een betere ſtaat der menſchen door den Christelijken Godsdienst daar te ſtellen. Men vergunne ons derhalve hierop te blijven ſtaan, dat voorſpeld wordt: „ aan menſchen van „ on-

(*) Beter vertaalt het GLASSIUS *in Philol. Sacr.* p. 1246: „ Alle ſoorten van menſchen uit alle volken," er bijvoegende: „ Er wordt toch aangetoond, dat in „ het N. V. het onderſcheid van perſonen opgeheven „ is, dat daar noch Jood noch Griek beſtaat, dat de „ Priesters niet meer uit eene bepaalde ſtam zouden ge„ kozen worden, maar dat allen Geestelijke Priesters „ zouden zijn." 1 *Petr.* II: 9.

„ onderscheidenen leeftijd en verschillenden „ stand zullen Goddelijke openbaringen, nieu„ we onderwijzingen ten deel worden."

Om deze algemeene uitstorting van Gods Geest op te helderen, is het den Profeet niet genoeg, dat hij zonen en dochteren, ouden en jongelingen genoemd heeft, maar opdat hij de algemeenheid levendiger afteekene voegt hij er bij *vs.* 2. (29): עֲבָדִים en שְׁפָחוֹת. Het is wel waar, dat door dienstknechten en dienstmaagden elders verstaan worden vereërers van den waren God van beide kunne, maar daar de Profeet zich blijkbaar de beschrijving van algemeenheid heeft voorgesteld, zoo is het waarschijnlijker, dat menschen bedoeld worden van den dienstbaren- en slavenstand, welke, daar ze veelal uit de heffe des volks plegen te zijn, verwaarloosd en veracht, ruw en onbeschaafd zijn. Onaanzienlijke en gemeene menschen derhalve, die doorgaans onwetende en onbeschaafd plegen te zijn, zullen door de kracht en invloed van Gods Geest eene geheel nieuwe beschouwing van hun lot, eene nieuwe denkwijze ontwaren. Offchoon de Apostel PETRUS de woorden der Heilige Schrift pleegt aan te halen naar de vertaling der LXX, voegt hij er echter in dit vers bij: *καὶ προφητεύσου-*

σουσι, *en zij zullen profeteren*, ongetwijfeld ter opheldering, opdat men begrijpe wat het zij אֶשְׁפּוֹךְ אֶת־רוּחִי, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, (Ik zal van mijnen Geest uitſtorten.) Deze bewegingen nu der zielen, door den Geest bewerkt, zullen geenszins in geruste en vredige, maar veeleer in beroerde en treurige tijden plaats hebben; want God zou verſcheidene teekenen geven in den Hemel zoowel als op de Aarde: (PETRUS voegt er ter opheldering bij: ἄνω καὶ κάτω, (boven en beneden,) vuur, rookpilaren, zons- en maans-verduisteringen. Het is niet onwaarſchijnlijk, dat hiermede aardbevingen beſchreven worden, met welke meestentijds vuurbraking, verdikking van rook, verdonkering van zon en maan, door duisternis verbonden plegen te zijn, en dat deze beſchrijving eener aardbeving bij de Profeten het beeld is van groote ſlagtingen en nederlagen, welke gewoonlijk Staatsomwentelingen plegen genoemd te worden. Op diezelfde wijze heeft JEZUS zelve eene voorſpellende beſchrijving gegeven van die akelige en treurige tijden, welke den Apostelen aanſtaande waren, *Matth.* XXIV: 24. *Luc.* XXI: 25. HETZEL, die hier eene volkomene afbeelding van eene aardbeving, zoo als BERGMAN en FABER

die

die in hunne reizen voorſtellen, meent te vinden, verſtaat die verſcheidene voorteekenen en wonderen van hetgeen in de tijden der Maccabeërs is voorgevallen, en in het algemeen van dien geheelen aaneengeſchakelden keten van omwentelingen en nieuwe zaken, van den ondergang des Babyloniſchen Rijks af, tot aan de voortplanting van den Christelijken Godsdienst, bij welke men zich ingeſloten mag voorſtellen alle die verbazende en merkwaardige omſtandigheden, welke bij de verwoesting van Jeruzalem hebben plaats gehad. Alle deze dingen moesten voorafgaan, לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָֹה הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא (voordat die groote en vreesſelijke dag des Heeren komt), die akelige en merkwaardige tijd, wanneer God zijne beſluiten en oogmerken volvoeren zal. יוֹם יְהוָֹה, *dag des Heeren*, beteekent veelal het tijdvak, waarin eenige Godſpraak door de uitkomst bevestigd wordt, eene merkwaardige gebeurtenis voorvalt, voornamelijk eene vreesſelijke en akelige gebeurtenis, waardoor de Goddelijke wrake zich op eene luisterrijke wijze openbaart en de zondaren ſtraft, daarom wordt er niet zelden bijgevoegd יוֹם חָרוֹן (*de dag des toorns*)

Droevige lotgevallen worden derhalve den men-

menschen aangekondigd, die tot hiertoe de bevelen van God verwaarloosd hadden, maar een blijder lot wacht op de opregte vereëerers des waren Gods, *vs.* 5. 32, want deze zullen behouden worden in de groote verwoesting van slagting en nederlagen; veilig en onverzeerd zullen allen overblijven, wien God begunstigt bij het omkomen der goddeloozen, en de plaats van behoudenis wordt genoemd Heilige Plaats, aan den dienst van JEHOVA toegewijd. De Apostel PETRUS, die meestal de LXX volgt, haalt alleen het eerste lid van dit vers aan, (*Hand.* II: 21.) in het andere lid schijnen de LXX Overzetters פלט gelezen te hebben, in plaats van פְּלֵיטָה (*ontkoming*), en vertalen het daarom *ἀνασωζόμενος* (*de ontkomene*), en בַשֹּׁרִים in plaats van בַשְּׂרִידִים (*bij de overgeblevenen*), waarom zij het vertalen *εὐαγγελιζόμενοι* (*eene blijde bootschap verkondigende*), hetgeen men zou kunnen brengen tot de Verkondigers des Evangelie's, door wier dienst de openlijke behoudenis aangekondigd is in de Heilige Plaats, te Jeruzalem (*).

Doch

(*) JUSTI, in de vertaling van *Joël*, besluit: dat de Apostel PETRUS, die בשׂרידים, *Joël* III: 5. bij L. Hand.

Doch wij willen de uitlegging en aanwending van JOËLS Godſpraak op het Christendom niet voorgrijpen: het zij ons thans genoeg, hoofdzakelijk op te zamelen wat de Profeet voorſpeld heeft: „ 1. In de tijden, „ die na den Mesſias zullen invallen, zal er „ eene merkwaardige gebeurtenis plaats heb- „ ben, de algemeene uitſtorting namelijk van „ Gods Geest over alle ſoort van menſchen, „ zonder eenig onderſcheid van kunne en „ uitwendigen ſtand. 2. Deze gebeurtenis „ zal echter voorafgegaan worden door vreem- „ de verſchijnſelen, die de grootſte veran- „ dering van zaken aanduiden. 3. Deze zal „ den goddeloozen verſcheidene rampen be- „ rokkenen, maar den vroomen Godsverëe- „ rers het heugelijkſte heil bereiden, die „ zullen overblijven; 4. en dat heil zal zij- „ nen oorſprong nemen in de Heilige Plaats, „ waar tot hiertoe de openbare Godsdienst „ gebloeid heeft." Dit, dit is het, wat in de

Hand. II: 39. vertaalt πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν (*allen, die daar verre zijn*) niet naar eene juiste vertaling of naar den eigenlijken zin de Godſpraak hebbe aangehaald, maar in het algemeen en bij overbrenging betoogd: dat JEZUS de Mesſias was. Dit mogt de Apostel doen, die op de verſchillende lezing van den tekst niet dringen wilde, om er een wenk bij te voegen van de roeping der Heidenen. *Rom.* X: 13. *Hand.* XXII: 21.

de Godſpraken voorſpeld was. Het zij mij vergund, aan den voet mijner Verhandeling te betoogen, op welken tijd en wijze de merkwaardige Godſpraak van JOËL op het luisterrijkst is vervuld geworden.

§. 2.

Laat ons voortgaan tot de ontwikkeling van hetgeen JOANNES *den Dooper* voorſpeld heeft, die naar het getuigenis des Heeren *Matth* XI: 11. ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων, de grootſte der ſtervelingen was, en gezonden was (*Luc.* I: 76.) om te zijn προφήτης Ὑψίστου, een Profeet des Allerhoogſten, en als zijn Voorlooper ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ zijne wegen te bereiden. Deze nu bekende naar zijne zedigheid gulhartiglijk, dat hij veel minder was dan de Meſſias, dat hij zich hier ſlechts op toeleide, om zijne medeburgers ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν door den Doop tot bekeering te verpligten, *Matth.* III: 11, 12. en de gemoederen te bereiden voor de komst van Hem, die naar zijn getuigenis grooter doel en oogmerken hebben zou: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἐν πυρί (deze zal u met den Heiligen Geest en met vuur doopen). Bij de verklaring dezer Plaats loopen de Uitleggers zeer uit één, en vinden

de

de meeste zwarigheid in de uitdrukking πυρὶ (*met vuur*). Prof. SCHOTT van Jena, die onlangs een Programma heeft uitgegeven, ontkent, dat deze Plaats tot de Gebeurtenis van het Pinksterfeest moet gebragt worden, en verstaat door πνεῦμα ἅγιον iedere heilzame werking des Heiligen Geestes op het hart, die te weeg brengt *heiligheid*, d. i. de geheele betere zielsgesteldheid, die den mensch eigen is, welke van de Waarheid des Christendoms hartelijk overtuigd, en door de Christelijke Leer verbeterd is (*). In de verklaring van SCHOTT ontbreekt die opklimming, welke toch de woorden van JOANNES noodzakelijk vorderen. Want JOANNES had zich zelve ook bezig gehouden met de vorming en

(*) Een Programma, dat handelt over *Matth.* III: 7—12, Jena 1814. Een geleerd Beoordeelaar van dit Programma beweert in de *Theol. Annalen*: „ πνεῦμα ἅγιον (*Heilige Geest*) is die buitengewone kracht, die onmiddelijk van God komt, den Christen als zoodanig medegedeeld wordt, en zich in ongewone werkingen openbaart, (1 *Cor.* XIII, XIV. *Joan.* VII: 39. en in de *Hand.*) welke die genen, die dezelve bezitten, tot alles heerlijks, groots en goeds aanzet, bekwaam maakt. Derhalve niet een gedeelte der werkingen, maar het geheel; ook niet alleen zedelijke goedheid of uitmuntendheid van vermogens." Dit is zeer waar: maar deze Goddelijke kracht kan en moet in elke plaats afzonderlijk beschouwd worden.

en verbetering van de harten zijner Medeburgers, maar duidt nu een veel grooter werk van den Mesfias aan, dan verbetering en heiligheid. De opklimming, welke wij zoeken, vult STOLZ in de Aanmerkingen bij zijne Duitfche Vertaling van het N. V. dus in: „ Ik heb flechts eenen geringen invloed „ op de zedelijkheid der menfchen; Hij zal „ eene ongelijk veel fterkere en krachtiger „ verandering van den zedelijken toeftand „ des menfchelijken geflachts te weeg bren„ gen; mijne betrekking tot hem zal zijn als „ die van water tot vuur." Eene vernuftige verklaring voorzeker; maar waarom blijft hij ftaan bij een enkel gedeelte van het werk des Mesfias? Waarom raadpleegt hij de Gefchiedenis niet, daar JOANNES iets toekomends aanduidt, hetwelk in de Gefchiedenis moest vervuld worden, en langs den weg der Gefchiedenis alleen kan uitgevonden en opgehelderd worden? Waarom gaat hij de wijze, waarop πνεῦμα ἅγιον (*de Heilige Geest*) uitwendig werkte, geheel met ftilzwijgen voorbij?

Veel grooter nog is de verfcheidenheid van gevoelens over de uitdrukking πυρὶ (*met Vuur*), welke bij MARCUS en JOANNES niet gevonden wordt. De meeste nieuwere Uitleggers verftaan door πῦρ (vuur) de toeko-

komende en wel de eeuwige ſtraffen, met welke de Mesſias zijne onverbeterlijke vijanden zou kastijden en ſtraffen. Het is wel waar, dat God dikwerf gezegd word πυρὶ, בָּאֵשׁ (*met vuur*), te komen, b. v. *Jeſ.* LXVI: 15. wanneer Hij rampen toezendt, en den ijver zijner oordeelen betoont; maar deze uitdrukking heeft geene gelijkheid met de uitdrukking *βαπτίζεσθαι ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ*, (*gedoopt worden met den Heiligen Geest en met vuur*). De naaste oorzaak, die de meeste Uitleggers aan toekomende, en wel eeuwige ſtraffen heeft doen denken, ſchijnt te liggen in het 12de *vers: κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ*, (*hij zal met onuitblusſchelijk vuur verbranden*), hetwelk echter eene geheel andere ſpreekwijze is, van een geheel ander onderwerp gebezigd; want het is blijkbaar, dat JOANNES twee ſoorten van Hoorders onderſcheidde, *σῖτον* (*koorn*) namelijk, en *ἄχυρον* (*Kaf*), vroomen en goddeloozen, goedgekeurden en verworpenen; van het kaf, d. i. de goddeloozen, geldt dit, hetwelk KUINOEL in zijne Verklaring vertaalt: „de goddeloozen en halſtarrigen zal hij de zwaarſte ſtraffen aandoen;" maar dit ligt wel in de uitdrukking *ἄχυρον* (*het kaf*), *ὃ κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ* (*dat zal hij met onuitblusſche-*

 lijk

lijk Vuur verbranden), maar niet in de woorden βαπτίζει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ, *vs.* 11. (*Hij zal doopen met den Heiligen Geest en met vuur*), waarbij hij hen aanspreekt ὑμᾶς, (*ulieden*) Deze nu kunnen niet ééne en dezelfde persoon zijn, de vroomen en de goddeloozen (*) KUINOEL haalt in zijne verklaring *Mal.* III: 2. aan: zonder twijfel, omdat de Messias zijn moest כְּאֵשׁ מְצָרֵף (*als een brandend Vuur*); maar in dit *vers* wordt

(*) SCHLEUSNER *in Lex.* keurt het gevoelen van GROTIUS af, die de woorden van de uitstorting der buitengewone gaven des Heiligen Geestes verklaart; hij meent integendeel, omdat de rede van JOANNES gerigt is tot alle de Joden, die tot zijnen Doop waren toegevloeid, dat deze zijne woorden, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει (*deze zal u doopen*), slaan op de woorden, ἐγὼ βαπτίζω ὑμᾶς, (*ik doop u*), en dat de zin der woorden zoo moet worden opgevat: „ Hij zal u met alle de goederen en voordeelen van zijnen godsdienst overvloe„ diglijk voorzien." Ἐν πυρὶ (*met Vuur*) gelooft hij dat er ἐξηγητικῶς (*ter verklaring*) is bijgevoegd, het welk hij verstaat van de zware straffen, die de verachters van den Godsdienst treffen zouden; maar indien dat ὑμᾶς (*ulieden*) op één en hetzelfde voorwerp slaat, hoe kunnen *dezelfde* en van goederen overvloediglijk voorzien, en te gelijk met de zwaarste straffen gestraft worden? Waarom zouden wij deze buitengewone Gaven des Heiligen Geestes voor uitgesloten houden, daar wij lezen, dat zij meestal met den Doop πνεύματος, des Geestes, verbonden waren.

wordt niet beſchreven dan de heiligheid van zeden en de onſchuld des gemoeds, welke de Mesſias niet zonder eenigzins ſtrenge tucht zal vorderen; maar van zware en wel van eeuwige ſtraffen kan ik voor mij niets ontdekken.

Men moet iets zoeken, dat tegelijk past en overeenſtemt met πνεύματι ἁγίῳ (*met den Heiligen Geest)*, en niet alleen hangen blijven bij dat ἐν πυρὶ (*met vuur*), als of het niets anders zijn kan dan de zwaarſte ſtraffen, en zoo de zaak niet Taalkundig kan beſlist worden, om te betoogen dat βαπτίζειν ἐν πυρὶ (*met Vuur doopen*) iets anders kan en moet zijn dan de eeuwige ſtraffen aandoen, zoo blijft er niets over, dan de zaak Geſchiedkundig te ontwikkelen. Nu is het niet onbekend, dat door πνεῦμα (*Geest*) in het N. V. verſtaan worden de buitengewone Gaven des Heiligen Geestes, en van deze komt ook de ſpreekwijze voor βαπτίζεσθαι (*gedoopt worden*), 1 *Cor.* XII: 13. Ook is het niet geheel ongebruikelijk, dat βαπτίζεσθαι (*gedoopt worden*) verbonden wordt met uitwendige Verſchijnſelen, welke de heilige zaak ophelderen, en de verpligting bevestigen, βαπτίζεσθαι ἐν τῇ νεφέλῃ (*in de Wolk gedoopt worden*), 1 *Cor.* X: 2. *Jeſ.* VI: 6. רִצְפָּה, ἄνθραξ, een vurige ſteen aan den

 mond

mond gebragt, ſchijnt eene zinnebeeldige inwijding en heiliging geweest te zijn tot het Profetisch Ambt, weshalve de Verklaring van ROSENMULLER en anderen mij verkieslijk voorkomt, die dit πῦρ (*met vuur*) verklaren van die vurige verſchijnſelen, onder welke de gaven van den Heiligen Geest op den Pinkſterdag den Apostelen zijn medegedeeld.

Maar de Uitleggers, die aan ſtraffen denken, b. v., SCHOTT, KUINOEL, brengen hiertegen in: „Daar deze gebeurtenis (namelijk op het Pinkſterfeest) op de Apostelen alleen betrekking had, en bij dit geſprek van JOANNES velen tegenwoordig waren, die niet ernſtig verbeterd wilden worden, of den invloed des Heiligen Geestes ondervinden, zoo heeft *de Dooper* deze niet in het algemeen kunnen aankondigen." Maar hier veronderſtelt en neemt men aan, hetgeen de Heilige Schrijvers anders voorſtellen, en hetgeen met het verband ſtrijdt, nademaal ὁ σῖτος (*het koorn*) en τὸ ἄχυρον (*het kaf*) tegen elkanderen zijn overgeſteld, en een onderſcheiden lot deelachtig worden. Waaruit verder blijkt, dat die Gebeurtenis op het Pinkſterfeest zich alleen tot de vergadering der twaalf Apostelen bepaald heeft? Werd niet gedurende het feest aan allen, die zich lieten doopen, δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος

(de

(*de Gave des Heiligen Geestes*) beloofd, en hun ongetwijfeld medegedeeld? *Hand.* II: 38. Kwam niet PETRUS dit zeggen voor den geest: Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ (JOANNES *doopte wel met water, maar gijlieden zult met den Heiligen Geest gedoopt worden*) *Hand.* XI: 16. En bij welke gelegenheid? Toen δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη (*de Gave des Heiligen Geestes ook op de Heidenen werd uitgeſtort Hand.* X: 45.) Dit bragt ook de Christenen uit de Joden, die nog in het geheel niet vrij waren van partijdige volkszucht, in verbazing. Hoe kan men derhalve beweren, dat deze uitſpraak van den Heer en van JOANNES op de Apostelen alleen betrekking had? Om nu het onderſcheid te zien, dat tusſchen den Doop van JOANNES en CHRISTUS plaats had, en om de kracht der opklimming te kennen, (ὕδατι — ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ, *met water — met den Heiligen Geest en met vuur*,) lette men op hetgeen verhaald wordt *Hand.* XVIII: 25. XIX: 3, 4. waar leerlingen voorkomen, die als alleen door den Doop van JOANNES ingewijd, geheel onkundig waren van den Heiligen Geest, geene verandering des gemoeds, geene verhooging des verſtands gevoeld, geene God-

delijke kracht ondervonden hadden, toen ze gedoopt werden; maar *εἰς τὸ ὄνομά του Κυρίου βαπτισθέντες* (*gedoopt in den naam des Heeren*), begonnen zij, vol des Heiligen Geestes, *λαλεῖν γλώσσαις καὶ προφητεύειν* (*met andere Talen te ſpreken en te profeteren*). Daar vele Uitleggers, of dit alles niet wilden onderzoeken, of de kracht van het woord *ἐν πυρὶ* (*met vuur*) niet konden vatten, meenden ze, dat *καὶ ἐν πυρὶ* (*en met vuur*) moest uitgeſchrapt worden, om, hetgeen MATTHEUS ſchreef, met de kortere rede van MARCUS en JOANNES te doen overeenſtemmen. Maar dit *ἐν πυρὶ* (*met vuur*) is geenszins onecht, en GRIESBACH heeft zeer juist de redenen opgegeven, waarom deze woorden van ſommigen zijn overgeſlagen (*).

§. 3.

(*) Zie GRIESBACH *Comm. Crit. in Teſt. Graecum* part. I. Jena 1790. p. 25 ſeqq. „ Tegen eene talrijke hoop van jongere boeken handhaven dit met groote overeenſtemming de alleroudſte en voortreffelijkſte Handſchriften uit verſcheidene Uitgaven (*recenſie's*) des Heiligen Tekstes oorſpronkelijk, en dezen onderſteunen alle de oude Vertalingen, met uitzondering van de Jeruzalemſche; — de overige, die het uitlaten, moeten tot de jongere gerekend worden. — Reeds lang hebben de Geleerden opgemerkt, dat zij, die de Afdeelingen geſchikt tot openbare voorlezingen vervaardigd hebben, gewoon waren aan het ſlot dier Afdeelingen eenige woorden af te ſnijden, welke de hoorders

§. 3.

Laat ons nu overgaan tot het onderzoek der merkwaardige Gefprekken, welke de Heer zelf over dit onderwerp gehouden heeft met zijne bedroefde en beangste Leerlingen, kort voor zijne fcheiding van hen, deels voor zijnen Dood, deels voor zijne Hemelvaart, opdat wij tevens begrijpen mogen, wat naar de Verklaring des Heeren zijnen Vrienden, die Hij over de aanftaande fcheiding vertroost-

ders treffen en hunnen gemoederen fchrik aanjagen konden, opdat niet het einde, gelijk BENGEL zegt, tot droefgeestigheid ftemde. Het kon ligt gebeuren, dat de Affchrijvers federt de 9de Eeuw ons vers op dezelfde wijze eindigden, als zij zich herinnerden, dat het bij de openlijke voorlezing geëindigd werd; vooral daar zij wisten, dat dit καὶ ἐν πυρὶ (*en met vuur*) bij MARCUS en JOANNES niet ftond. In LUCAS *Hoofdft.* III. nu loopt de voorlezing door tot het einde van het 18de vers, met bijvoeging ook van dien zin: τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ *maar het kaf zal Hij met onuitblusfchelijk vuur verbranden*) welken bij MATTH. de Evangelistaren overfpringen Van hier dat er geene reden beftond, waarom in de lezing, uit LUCAS ontleend, dat καὶ πυρὶ (*en met vuur*) afgefneden werd. Zelfs fcheen de melding του πυρὸς ἀσβέστου (*van onuitblusfchelijk vuur*) te vorderen, dat in het naast voorgaande vers πυρὶ (*met vuur*) behouden werd." SCHLEUSSNER *in Lexico* onder πνεῦμα gist, dat het misfchien uit afkeer van eenige Ketters overgeflagen is, die zich voor de afwasfching bedienden van inbranding.

troostte, op het naaste Pinksterfeest] moest overkomen.

Matth. X: 19, 20. Dit gesprek heeft de Heer wel gehouden, toen Hij zijne twaalf Leerlingen door het Joodsche Land uitzond, *vs.* 5, om het leeren te beproeven, en de gemoederen hunner Medeburgers voor te bereiden en voor Hem in te nemen; doch het is tevens duidelijk, dat Hij ook op volgende tijden en gebeurtenissen het oog had, welke eerst na zijne Scheiding hebben plaats gehad, *vs.* 17, 18. *Marc.* XIII: 11. *Luc.* XII: 11, 12. Daar nu de vermelding hiervan de gemoederen zijner Zendelingen kon schokken, zoo voegt Hij er ter hunner bemoediging bij: *vs.* 19, 20. „ Bekommert u niet over de „ voordragt en den inhoud uwer Gesprek„ ken, wanneer u het lot te beurt valt, dat „ gij u voor Regtbanken en Overheden moet „ verdedigen tegen beschuldigingen, die uw „ werk en uwe leer betreffen. Gij kunt u „ wel niet op uwe verdediging voorbereiden. „ *Luc.* XXI: 14. *θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας* „ *ὑμῶν μὴ προμελετᾷν ἀπολογηθῆναι* (*neemt dan in uwe Harten voor, van te voren niet te overdenken hoe gij u verantwoorden* „ *zult*), naardien gij niet weet, wat de over„ sten mijner vijanden en uwe beschuldigers „ zullen voorstellen, tegenwerpen, besluiten; „ het

„ het zal u niet ontbreken aan overvloed van „ woorden of zaken, *vs.* 19, *μὴ μεριμνήσητε* „ *πῶς ἢ τί λαλήσετε* (*zijt niet bekommerd* „ *hoe of wat gij ſpreken zult*), want u zal „ een rijke vloed van woorden geſchonken „ worden, van zelfs zal u invallen, wat gij „ te zeggen hebt en hoe gij het moet voor- „ dragen." Van waar nu dit vermogen om zich te verdedigen, deze vaardigheid en vlugheid in het antwoorden, daar zij menſchen waren zonder eenige letteroefening, zonder eenige vaardigheid om in het openbaar te ſpreken? *οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐςε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν,* (*want gij zijt het niet die ſpreekt, maar het is de Geest uwes Vaders, die in u ſpreekt.*) *Luc.* XXI: 15. *ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν ςόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιςῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν* (*ik zal u mond en wijsheid geven, welke niet zullen kunnen tegenſpreken of wederſtaan allen, die zich tegen u verzetten.*) Hun derhalven, die, zonder hulp van eenigen voorſpraak (*Advocaat*), voor het Sanhedrin en de Geregtshoven zouden geſteld worden, wordt eene zoodanige hulpe beloofd van den Goddelijken Geest, die hen bekwaam en geſchikt zou maken om zich op eene waardige wijze te verdedigen.

Hoe-

Hoedanig deze hulpe des Heiligen Geestes zijn zou, heeft de Heer uitvoeriger en bepaalder verklaard in zijne Affcheidsredenen tot zijne Leerlingen, in welke hij denzelven heeft aangeduid met den naam van παράκλητος (*) (over wiens uitgang men niet had moeten twisten, daar de Zoon van God gezegd wordt Hem te zenden en Hij in zijnen naam tot de Leerlingen gekomen is.) Hij wordt befchreven, *hoedanig* Hij was, *wat* en *hoeveel* Hij doen zoude. *Joan.* XIV: 25. XV: 26. XVI: 13. en genoemd τὸ πνεῦμα ἅγιον (*de Heilige Geest*) (†), ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου (*welke de Vader zenden zal in mijnen*

(*) Zie *Disf. de Spiritu S. et Christo Paracletis in Opp.* KNAPPII p. 124. Door de fchool van ERNESTI te Leipzig heeft onder de Duitfchers de gewoonte ftand gegrepen om παράκλητος te vertalen: *Onderwijzer*, maar KNAPP ontkent ten fterkften, dat παράκλητος (פרקלים מליץ) ooit eenvoudiglijk Onderwijzer beteekent, en toont aan, dat men eer te denken heeft aan eene Voorspraak en Voorbidder; vertaalt het deswegens: *hulpe, befcherming.*

(†) GLASSIUS heeft zich reeds beijverd, den regel van DIDYMUS *den Alexandryner* te wederleggen, die beweerde: „ Wanneer de Apostelen aan de Perfoon des Heiligen Geestes willen gedacht hebben, voegen zij er het lidwoord bij τὸ πνεῦμα, zonder hetzelve worden de Gaven des Heiligen Geestes bedoeld." Het fpraakgebruik is niet éénparig.

en Name; ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρος (*de Parakleet, welken ik u zenden zal van den Vader*); τὸ πνεῦμα ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορέυεται (*de Geest der Waarheid, die van den Vader uitgaat.*) Deze Geest des Vaders en des Zoons, zeg ik, zou de gewigtigste zaken, bedieningen en werken uitvoeren, als die de Leerlingen van Christus in staat zou stellen om te beter in het openbaar Onderwijs mede te deelen; ἐκεῖνος (*) ὑμᾶς διδάξει πάντα (*die zal u alles leeren*), wat namelijk op mijne zaak betrekking heeft. Hoe zeer toch de Heer zijne Apostelen gedurende drie Jaren zelf onderwezen had, zoo was echter het Onderwijs nog niet volledig afgeloopen, of omdat zijne Leerlingen, van wegen de traagheid hunnes verstands, den geheelen omvang zijner Leer niet hadden kunnen vatten, *Joan.* XVI: 12, of omdat veel toekomstig was, dat nog moest volbragt worden, *Luc* XVIII: 31. Daar zij derhalven vele voorgestelde, of ten minsten met eenen wenk aangeduide Hoofdstukken zijner

(*) Uit deze *Enallage* (verwisseling) van het mannelijk Voornaamwoord met het onzijdig Naamwoord, leidt GLASSIUS *in Philol. Sacra* p. 164. de aanduiding af, dat de Heilige Geest een waar Persoon is.

ner Leer, nog niet volkomen begrepen hadden, zoo hadden zij eenen Vermaner noodig, die hun het gezegde en gebeurde, dat zij niet naauwkeurig overwogen hadden, in het geheugen terug riep en deszelfs doel en oogmerk aanwees. Ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν (*Hij zal u alles herinneren, wat ik u gezegd heb.*) Bij zoo groote overvloed van Leerſtukken en Gebeurtenisſen, bij zoo groote verbazing des gemoeds, bij zoo groote wisſeling van Lotgevallen kon veel der ziel en het geheugen ontvallen, hetwelk de Heer bij gelegenheid en als in het voorbijgaan gezegd had. Om dit derhalve niet geheel te verliezen, hadden zij eenen Vermaner noodig, die hun de geſprekken en gebeurtenisſen in het geheugen terug riep, welke zij, of niet begrepen, of niet opgemerkt hadden, *Luc.* XVIII: 34, die hun bij de herinnering derzelver zin ophelderde. Door deze vermaningen nu moest een uitvoeriger en vollediger kennis van zijne Leer worden daargeſteld, in welke geene vooroordeelen, geene Joodſche verwachtingen meer overig waren; want de παράκλητος (*Vermaner*) is πνεῦμα ἀληθείας (*een Geest der Waarheid*) die alles doorgrondt, aan geene dwaling onderworpen is, 1 *Cor.* II: 10, noch misleiden, noch misleid worden kan, *Hand.* V. Daarom kon en

moest

moest Hij de kweekelingen van het onderwijs van Christus, die nog onkundig waren en door verſchillende vooroordeelen en ijdele verwachtingen geſlingerd werden, beter onderrigten (ὁδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, *Hij zal in alle de Waarheid leiden*) niets onzeker en twijfelachtig laten, wat tot de ware kennis van het Rijk des Mesſias behoorde, niets terug houden het geen de valſche vooroordeelen kon uitroeijen, aan welke zij zich tot hiertoe hadden toegegeven, daar zij van een aardsch Koningrijk des Mesſias droomden en zich daarin voorſtelden de naaste hovelingen des Konings, zijne Ministers, Staatsraden of mogelijk wel Beſtuurders van wingewesten te zullen zijn. Alle deze inbeeldingen, droomen en dwalingen, die in hunnen onverlichten Geest zich diep gevestigd hadden, moesten verſtoord en uitgeroeid worden door een zuiverder onderrigt des Heiligen Geestes. Dit uitvoeriger en vollediger onderrigt nu des Heiligen Geestes, dat alle duisternisſen zou ophelderen, en de Joodſche vooroordeelen uit hare diepſte ſchuilhoeken verdrijven, moest geenszins ongelijk zijn of vreemd aan het onderrigt, waarvan zich de Heer zelve bij zijne vrienden bediend had, maar veeleer met hetzelve ten naauwſten overeenſtemmen; zij moesten toch verder vorderen in de kennis en er-

erkentenis der waarheid, maar geenzins verschillen van de grondbeginselen en lessen hunnes Meesters, (*οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, want hij zal niet van zich zelven spreken, maar het geen hij gehoord heeft zal hij spreken.*) Het verschil, dat tot hiertoe in sommige Hoofdstukken van Geloofs- en Zedeleer had plaats gehad, *Matth.* XVI: 23. de traagheid des Verstands, die hen verhinderde den zin, het verband en het doel van vele gesprekken en gebeurtenissen met eene heldere ziel te doorgronden, moesten geheel ophouden, en de volmaakste overeenstemming van Leer in alle stukken moest eenen gelukkigen aanvang nemen.

Daar nu de Joden de kennis en voorwetenschap van onbekende en toekomende zaken voor het onderscheidend kenmerk en onmisbaar bewijs hielden van de Goddelijke zending hunner Leeraren, zoo moest ook aan de Gezanten van Christus de gave van voorspellen worden medegedeeld. Ook in dat gedeelte van hun werk moest hun de hulp des Heiligen Geestes niet ontbreken, (*καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν, en het toekomende zal Hij u verkondigen*). De oude Profeten worden gezegd gesproken te hebben aangeblazen en vol van den Profetischen Geest; indien derhalve hunne plaats zoude vervuld, hun

hun werk waargenomen worden van de Apostelen ten tijde van den Messias. Zoo moesten ook deze noodzakelijk vervuld worden πνεύματι προφητείας, (*met den Geest der voorspelling*), en hun het vermogen geschonken worden om toevallige zaken vooruit te zien en te voorzeggen. Indien deze werkingen des Heiligen Geestes worden opgemerkt, zoo door de Apostelen zelve als door Hoorders en Aanschouwers, zoo moesten zij gelden voor een' duidelijk getuigenis van eene hoogere hulpe, waardoor de Leerlingen ondersteund werden, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ, (*Hij zal van mij getuigen*), en de Apostelen vereënigden zich te gereeder met dit getuigenis, nadien zij deszelfs kracht in hunne zielen ondervonden hadden, καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, (*en gijlieden zult getuigen*); het moest derhalve eene openlijk getuigenis zijn, deels van den Heiligen Geest zelven, deels van zijne werktuigen gegèven.

Deze veelvuldige invloed nu des Heiligen Geestes moest niet alleen op de vrienden des Heeren, maar ook op zijne *vijanden* betrekking hebben; want het werk, door den παράκλητος (*vermaner*) waar te nemen, moest wederleggend zijn, en dat wel op drieërlei wijze: *Joan.* XVI: 8 — 10. ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον (*deze zal bij zijne komst de wereld overtuigen.*)

Het is bekend, dat JESUS door *κόσμος* (*de Wereld*) zijne vijanden verstond, de Goddeloozen van alle Standen en Volken, voornamelijk de ongeloovige Joden en hunne vijandige Overheden. Deze moest de Geest overtuigen 1. *περὶ ἁμαρτίας, ὅτι οὐ πιστευουσιν εἰς ἐμέ* (*van Zonde, omdat ze in mij niet gelooven*), Hij zal hen van dwaling beschuldigen, van misdaad tegen mij begaan, toen zij mij, hunnen Messias, hardnekkiglijk verwierpen en mij de schandelijkste straf aandeden. Zoo men vraagt naar de wijze, waarop de Geest de Goddeloozen overtuigen zou, zoo is het klaar, dat dit niet door den Geest zelven heeft moeten geschieden zonder tusschenkomst van eenigen mensch, maar door Gebeurtenissen, die plaats zouden hebben, en door de voorstelling van de Leer der Apostelen. 2. *περὶ δικαιοσύνης* (*van geregtigheid*); de Uitleggers verschillen zeer in de Verklaring van dit woord; er zijn er, die het verstaan van de goedheid en heerlijkheid van God, die meer zoude opgeluisterd worden door het vertrek van Christus naar den Vader, en de overplanting zijner Leer op de Heidenen; anderen van de ware en zuivere Leer door den Heer voorgesteld. Ik voor mij zou het liever verstaan van den onschuldigen dood van CHRISTUS en de zegepraal zijner zaak; want het

het is niet ongewoon dat צְדָקָה voorkome van onschuld, van eene regtvaardige zaak, en de Heer heeft op eene andere plaats zijnen henengang tot den Vader, of den staat zijner verhooging, aangevoerd, om zijne onschuld te betoogen: *Joan.* VIII: 28. XII: 31, 32. Deze is ook ten duidelijksten gebleken uit zijn henengaan tot den Vader; want zoo hij een Bedrieger en Oproermaker geweest was, zoo als Hem de Joden beschuldigden, waarlijk de Vader zou Hem niet in den Hemel ontvangen of aan zijne Apostelen *χαρίσματα (gaven)* toegestaan hebben, door welke zij de van Hem voorgedragene Leer bevestigen en bewijzen konden; *ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι (hij is geregtvaardigd door den Geest)*, 1 *Tim.* III: 16. 3. *περὶ κρίσεως, ὅτι ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται (van oordeel, om dat de Overste dezer Wereld geoordeeld is)*, hetzelfde als *Joan.* XII: 31. *ἐκβληθήσεται (hij zal buitengeworpen worden)*. De magtigste vijanden onder Joden en Heidenen, die als Dienaars van den Satan verslagen en van hun geweld beroofd moesten worden, moesten erkend worden als zwak en onmagtig, daar zij door alle hunne listen, lagen en gewelddadigheden niets vorderen, niet verhinderen konden, dat de goede zaak van CHRISTUS zegepraalde. JESUS beschrijft meermalen de verbreiding zijner

Leer, tegen welke zoo vele Vijanden zich verzetteden, als eene overwinning op den Satan en zijn gebied behaald, *Joan.* XII: 31. *Matth.* XVI: 18. Door de Apostelen derhalve, die met den Heiligen Geest vervuld zouden worden, moesten de Vijanden overtuigd worden van hunne dwaling door welke zij den Mesſias verworpen hadden, van zijne onſchuld door de getuigenis zijner verhooging bevestigd, van de ijdelheid der booze raadſlagen, door welke de Satan het Rijk der Duisternis zocht te bevestigen en toch niets kon uitwerken.

In het gewigt en doel van deze getuigenis van dit oordeel, dat Hij ter eere van zijnen Zender moest geven, ligt de reden, waarom de zending van den Heiligen Geest gebragt wordt tot den tijd der *Verheerlijking* en niet eer kon plaats hebben, dan de Mesſias tot den ſtaat van Heerlijkheid verheven was, *οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη* (*want de Heilige Geest was nog niet, vermids* JESUS *nog niet verheerlijkt was*). Godslasterlijk bijna is de aanmerking, welke Prof. PAULUS in zijne verklaring te dezer plaats *Joan.* VIII: 39. maakt: „ *τὸ πνεῦμα* „ *ἅγιον* (*de Heilige Geest*) kan derhalven „ niet eens eene in God beſtaande kracht zijn „ om de menſchen te heiligen, ik laat ſtaan „ eene

„ een Perſoon in de Godheid." Weet dan de man, anders zoo fijn op uitlatingen, niet, dat de woorden uit het verband moeten opgehelderd en ſomtijds eenige ingevuld of herhaald worden? Wat nu zou men hier moeinvullen? JOANNES zegt: dat de geloovigen in het vervolg *λαμβάνειν (ontvangen)* moesten *πνεῦμα ἅγιον* (*den Heiligen Geest*), deze nu was nog niet. — Wat? — *ληφθὲν* (*ontvangen*) of, gelijk ſommige Handſchriften en Vertalingen invullen, *δεδομένον* (*medegedeeld*). Zoodanig was en bleef de toeſtand van alle *μαθητῶν* (*Leerlingen*), die alleen den Doop van JOANNES *εἰς μετάνοιαν* (*tot bekeering*) ontvangen hadden, *Hand.* XIX: 3, 8. Indien iemand *Joan.* VII: 39. denken wilde aan *hoogere inzigten*, zoo heb ik daar niets tegen; alleenlijk hij vergete of ontkenne niet, dat deze meer zuivere en gezondere denkbeelden aan den Heiligen Geest haren oorſprong verſchuldigd zijn, door wien CHRISTUS moest verheerlijkt worden. Deze *δόξα* (*heerlijkheid*), of *δοξασμὸς* (*verheerlijking*), had nog geene plaats gehad, maar was nog voor een gedeelte aanſtaande zoo lang nog het openlijk Leeraarswerk duurde, het welk de Mesſias op deze aarde waarnam, *Joan.* XII: 28. Deswegens ſchijnt die *δόξα* (*heerlijkheid*) niet alleen op de Opſtanding en Hemelvaart be-

trekkelijk te zijn, maar ook, en wel voornamelijk, op de Openbaring van den Geest, van wien de Heer zelf beweert: *Joan.* XVI: 14. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει (*die zal mij verheerlijken*). Offchoon fomtijds van eene reeds tegenwoordige δόξα (*heerlijkheid*) gefproken wordt, *Joan.* XIII: 31. XVII: 10. zoo moet men er altijd de *toekomende* bijvoegen *Hand.* XIII: 32. δοξάσει (*hij zal verheerlijken*). Welke toekomende, die niet dan na het Verraad van JUDAS en de Kruisfiging plaats kon hebben, HEUMAN in de verklaring des Nieuwen Testaments op de Uitftorting des Heiligen Geestes en de voortplanting zijner Leer betrekkelijk maakt. Deze δόξα (*heerlijkheid*), nu den naam des gevers opluisterende, moest geen vlugtig verfchijnfel zijn, maar eene gedurige hulp en befcherming, die al den tijd duurde, in welken de Apostelen op deze Aarde het Euangelie verkondigden, *Joan.* XIV: 16 ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα (*op dat Hij bij u blijve in der eeuwigheid*). De invloed nu des Heiligen Geestes, die de Apostelen bezielde, moest ftandvastig zijn, want zoo hij niet beftendiglijk zijne kracht betoond had, zouden, noch de Apostelen, noch hunne Hoorders zich met zekerheid hebben kunnen overtuigen, of het de misleiding van eene opgewondene verbeeldingskracht, of eene we-

wezenlijke ingeving der Godheid ware.

Dit alles was gezegd en beloofd reeds voor den Dood van den besten Zaligmaker. Laat ons nu zien, wat Hij zelf, na zijne terugkeering uit de Dooden, van deze zaak of herhaald, of er bijgevoegd heeft; om zijne vrienden te troosten en hunnen moed op te beuren. Volgens MATTHEUS belooft hij hun bestendige hulp, *Hoofdst.* XXVIII: 20. *ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος* (*ziet ik ben met ulieden alle de dagen tot aan de voleinding der eeuwe*). MARCUS, wiens Euangelie doorgaans geheel ten onregte een kort begrip van dat van MATTHEUS genoemd wordt, voegt er meerdere afscheidsredenen bij en maakt melding van *σημεῖα* (*teekenen*), *Hoofdst.* XVI: 17. Deze Plaats heeft D. MEIJER onlangs oordeelkundig getoest in het *Kritisch Journaal der Nieuwste Theol. Litterat.* 3 *b.* 1 *st.*, die zich daar aan stoot, dat MARCUS, als zijnde geen Apostel, uit de Afscheidsredenen van JEZUS eene zoo *gebijzonderde* vervulling der voorspelling, of liever, eene zoo gebijzonderde beschrijving van den toekomenden invloed des Heiligen Geestes geeft, van welke de overige Apostelen, die zich bij algemeene uitdrukkingen van den *πνεύματος ἁγίου* (*Heiligen Geest*) bepalen, in het geheel niet we-

 ten.

ten. Hij toont aan, dat de bewijzen en proeven dezer σημεῖα (*teekenen*) van πιςευσάντων (*hen, die geloofd hadden*) namelijk ἕνδεκα (*de elve*), wier ongeloovigheid de Heer bestraft had, ἐν τῷ ὀνόματι (*in den naam*), dat is, in de zaak van den Godsdienst te doen, wel kunnen ontleend worden uit de Handelingen der Apostelen, namelijk *a.* δαιμόνια ἐκβαλοῦσι (*zij zullen Duivelen uitwerpen*) uit *Hoofdst.* XVI: 18. XIX: 12. *b.* γλώσσαις λαλήσουσι καίναῖς (*met nieuwe tongen zullen zij spreken*) uit *Hoofdst.* II: 4. X: 46. XIX: 6. *c.* ὄφεις ἀροῦσι (*slangen zullen zij opnemen*) uit *Hoofdst.* XXVIII: 5. *d.* κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ ἀυτοὺς βλάψει (*al is het, dat zij iets doodelijks drinken, het zal hun niets schaden*) uit de overlevering in *Codice Aprocrypho V. T. Fabricii*, waar verhaald wordt, dat JOANNES een Beker vergif gedronken heeft, zonder eenigen hinder aan leven of gezondheid, om te toonen, dat de God der Apostelen de ware God was. *e.* ἐπὶ ἀῤῥώςους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσιν (*op kranken zullen zij de handen leggen, en zij zullen hersteld worden*) uit *Hoofdst.* III: 7. XIX: 11. en hij gist, dat de melding dezer σημεῖα (*teekenen*) er door eene latere hand bijgevoegd is en gebragt moet worden tot de voorspellingen,

gen, die na de vervulling zijn opgesteld, waarover AMMON meer geschreven heeft te Erlangen 1812. en houdt zich overtuigd dat te veiliger te kunnen aannemen, daar deze afdeeling, het slot van MARCUS Euangelie, aan meerdere, zoo inwendige, als uitwendige moeijelijkheden onderworpen is, zonder twijfel met betrekking tot de zigtbare Hemelvaart van CHRISTUS, waarover wij hier niet handelen (*). Door deze teekenen, σημείοις, van MAR-

(*) KUINOEL in zijne verklaring zegt: dat men niet elke bijzonderheid drukken moet, zoo dat men betoogge: hoe? wanneer? HAENLEIN in zijn *Handb. der Einleitung* zegt wel, dat er veel tegen is, dat de echtheid der twaalf laatste verzen schijnt verdacht te maken; hij voegt er echter ook bij: dat dezelve gelezen worden in vele Handschriften, in de Oudste Verzamelingen der Euangelien, in Vertalingen en Kerkvaders van de beide (Grieksche en Latijnsche) Kerken, zoodat men niet ontkennen kan, dat de lezing dezer afdeeling reeds tot de tweede Eeuw opklimt en dat het ook niet waarschijnelijk is, dat MARCUS zijn Euangelie geëindigd heeft met de woorden, *vs.* 8. ἐφοβοῦντο γὰρ (*want zij waren bevreesd*). Voor het overige beweere ik, dat er geene billijke redenen bestaan, om de verhalen van MARCUS minder te achten en ons geloof onwaardig te keuren, daar hij veel naauwkeuriger heeft opgeteekend dan de overige Apostelen, en indien men maar zoo mag vaststellen, dat redenen, welke door daadzaken zijn vervuld geworden, aanvullingen zijn van eene latere hand er bijgevoegd, zoo kunnen wij het vermoeden niet van ons wee-

MARCUS vermeld, wordt de Heer gezegd *συνεργῶν καὶ βεβαιῶν λόγον* (*mede te werken en het woord te bevestigen*) zonder melding van den Heiligen Geest, die het begonnen Werk zou voortzetten; welke melding uit het verhaalde der overige Euangelisten schijnt ingevuld te moeten worden; want de overigen beschrijven zekerder en bepaalder den Uitwerker dezer teekenen (*σημεῖα*), die niet alleen met zijne Leer, maar ook met Goddelijke kracht, hen moest aandoen, want de Heer, die 49 dagen eeniglijk en bepaaldelijk besteed had tot het onderwijzen van zijne Leerlingen, voegde er met uitdrukkelijke woorden bij: dat dit werk van Onderwijs door den Geest zou vervolgd worden, welken hij *Luc.* XXIV: 42. *ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός* (*de belofte des Vaders*) noemt, om dat Hij van den Vader moest gezonden worden en *δύναμιν ἐξ ὕψους* (*kracht uit den hoogen*), omdat Hij uit den Hemel moest gezonden worden. Opdat nu de Leerlingen niet naar huis

weren, dat alle Voorspellingen vervallen zullen, en wij zullen ons gedrongen gevoelen alle Plaatsen en Daden voor een vroom bedrog te houden, waarbij wij tot hiertoe de Wijsheid van God bewonderd hebben, die het gezag zijner Gezanten bevestigd heeft door de uitkomst der Voorspellingen.

huis zouden wederkeeren, of zich eene andere min gefchikte plaats van Vergadering en vereeniging verkiezen, uit vreeze, dat een langer verblijf te Jeruzalem, waar de Heer zijn Lijden ondergaan had, ook voor hen gevaarlijk mogt worden, werden zij vermaand *Luc.* XXIV: 49. *καθίσατε ἐν τῃ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως ὅυ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους* (*blijft in de Stad Jeruzalem, tot dat gij zult aangedaan zijn met kracht uit den hoogen*): welke vermaning, daar zij hoogst noodzakelijk was, door LUCAS tweemaal vermeld wordt; want ook *Hand.* I: 4. verhaalt hij het bevel van den Heer, die wel den tijd der uitftorting niet heeft willen bepalen *vs.* 7. maar echter de plaats des oponthouds heeft aangeduid *vs.* 4. *παρήγγειλεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν του πατρὸς* (*hij gebood hun van Jeruzalem niet te fcheiden, maar de belofte des Vaders aftewachten*), welke zijn moest *vs.* 8. *δύναμις ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος* (*de kracht des Heiligen Geestes, die op hen kwam*). Ik voor mij kan in *vs.* 7. geenzins eene zekere listige of angftige ontwijking van den Heer vermoeden, zoo als fommige nieuwere Uitleggers verfieren, maar ik vereer veel meer de wijsheid des Heeren, die, den *Tijd* der uitftorting niet bepalende, wilde voorkomen, dat

geen

geen vijand verdichten kon, dat die Goddèlijke aanblazing op het Pinkſterfeest aanſtaande, niet dan door de kracht eener levendigere verbeelding en de misleiding eener geſpannene verwachting was uitgewerkt. Daar derhalve de Heer de Uitſtorting van den Heiligen Geest altijd beſchrijft als eene zaak eerst na zijn vertrek aanſtaande, zoo volgt, dat dat blazen *Jaan.* XX: 22. eene zinnebeeldige afſchaduwing geweest is van de toekomenmende mededeeling van de gaven des Heiligen Geest, die zeer zeker te wachten was; want indien zijne Vrienden door dat blazen reeds den Heiligen Geest ontvangen hadden, zoo kon hun deze niet eerst op het Pinkſterfeest ten deel worden. De woorden des Heeren bevatteden derhalve eene voorſpelling, toen Hij tot zijne Leerlingen zeide: λάβετε πνεῦμα ἅγιον, (*ontvangt den Heiligen Geest*) (*).

Zin-

(*) Met regt zegt LANG, (over *Tellers Woordenboek* 2d. bl. 76), dat men door dat blazen eene zinnebeeldige handeling verſtaan moet, verbonden met een belofte: dat de Heer bijna op dezelfde wijze van eene nog toekomende zaak geſproken heeft in de inſtelling des Avondmaals. Ik voor mij weet geene plaats, die zou kunnen bewijzen, dat de Geest reeds voor het Pinkſterfeest zoo gezegd wordt uitgeſtort te zijn, *Joan.* XVI: 7. Zie LESS. *Verh. over de Wondergaven des Heiligen Geestes.* 1766.

Zinnebeeldig handelde Hij ἐμφυσάσας (*op hen blazende*), Hij herhaalde de zending zijner Leerlingen, die voor Goddelijk moest gehouden worden, en voegde er in plaats van inwijding een natuurlijk blazen bij, met de woorden: U, als mijne Gezanten, worde de magt verleend om de inrigting en gedaante der Gemeente, die gij in mijnen Naam en met mijne hulp verzamelen zult, vast te ſtellen; zij nu zal u verleend worden, daar gij zoo zekerlijk Gods Geest ontvangen zult, als ik u met mijnen adem aanblaze.

Hoe vaste en bepaalde uitkomst alle deze uitſpraken des Heeren gehad hebben, dat moet Geſchiedkundig bepaald worden, en men moet zich bepalen bij de Geſchiedkundige Daadzaken, welke weinige dagen naderhand te Jeruzalem, de plaats, namelijk, aan de verheerlijking des Heeren toegewijd, waarlijk hebben plaats gehad.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK,

Waarin onderzocht wordt, welk denkbeeld men zich van de voorſpelde en op het Pinkſterfeest vervulde Uitſtorting des Heiligen Geestes te vormen hebbe. (*).

§. 1.

Laat ons nu het Schouwſpel zelve betrachten, hetwelk op het Pinkſterfeest (†) als

(*) Vele Duitſche Godgeleerden, welke HEINRICHS aanhaalt in de Koppiaanſche Uitgave des Nieuwen Teſtaments, hebben deze Gebeurtenis verklaard: bij voorbeeld, HERDER, EICHHORN, STORR, SCHMID, NACHTIGALL, HETZEL, inzonderheid MEIJER in eene *Verh. over de gave der talen*, Hanover 1797.

(†) *Pinkſter*, πεντεκόςη in het Grieksch, werd in het Hebreeuwsch *het Feest der Weken* genoemd. JOSEPHUS *Ant.* XIII: 16. πεντεκόςη ἡμέρα μετὰ τὴν τοῦ πάσχατος ἑορτὴν ἦν μία τῶν πρώτων παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, *de 50ſte dag na het Paaschfeest was een der voornaamſte Feesten bij de Joden.*

als eene Openbaring der groote werken Gods (μεγαλείων τοῦ Θεοῦ) ten toon wordt gesteld. Hier nu staat te letten, deels op de *uitwendige verschijnselen*, die met oogen en ooren werden waargenomen, deels op de *inwendige beweging des gemoeds*, die door deze verschijnselen zigtbaar werd gemaakt. Voor dat wij echter dit een en ander ter toetse brengen, moeten wij onderzoek doen naar *de Plaats te Jeruzalem*, waar dit alles is voorgevallen, en naar *de vergaderde Personen*, die van deze verschijnselen en gaven deelgenooten geweest zijn. Nu komen ons verschillende gevoelens der Uitleggeren voor, die wij niet geheel met stilzwijgen kunnen voorbijgaan.

Sommigen nemen ὑπερῷον (*Opperzaal*) *Hand.* I : 13. waarin de Apostelen gezegd worden vergaderd te zijn geweest, benevens de Vrouwen, die Jezus gevolgd waren en vergezeld hadden, voor een vertrek in den Tempel tot het uitstorten van afzonderlijke gebeden en het houden van overpeinzingen geschikt. Maar deze Opperzaal, ὑπερῷον, schijnt eer hunne eigene woning geweest te zijn, dan eene plaats van heilige zamenkomsten, en het is nog twijfelachtig, of het geen *Hand.* I, van het 15de tot het 26ste vers verhaald wordt, in die Opperzaal, ὑπερῷῳ, hebbe plaats gehad, daar het getal der tegenwoordig zijnde Perso-

nen

nen dat van honderd te boven ging *vs.* 15. Doch laat ons veronderſtellen, dat deze Opperzaal, *ὑπερῷον*, eene afzonderlijke Bidkamer geweest is, waar de Apostelen en hunne Geloofsgenooten aan gemeenſchappelijke, doch afzonderlijke, gebeden zich toewijdden, volgt hieruit, dat, het geen *Hand.* II. verhaald wordt, in dezelfde Opperzaal, *ὑπερώῳ*, heeft plaats gehad? is het geloofelijk, dat de Apoſtelen zich afgeſcheiden hebben van de Gemeenſchappelijke Godsdienstoefening der overige Joden, dat zij zich altijd in die Opperzaal, *ὑπερῷῳ*, verborgen hebben? dat zij de openlijke zamenkomſten vermeden, de openbare Gebeden op het groote aanſtaande Feest verwaarloosd hebben? Anderen verſtaan door *οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι* (*het huis, waar zij bij één waren*) *Hand.* II: 2. eene afzonderlijke Synagoge, welke de Galileërs, de navolgers van CHRISTUS, zouden gehuurd hebben, om gedachtenis te vieren van de Sinaïtiſche Wetgeving en gemeenſchappelijke gebeden uit te ſtorten. Het is, wel is waar, bekend, dat te Jeruzalem verſcheidene Synagogen beſtonden, ten dienſte der Vreemdelingen, die ter uitoefening van hunnen Godsdienst naar Jeruzalem reisden, *Hand.* VI: 9; maar waaruit blijkt het, dat de Gallileërs, en wel de volgelingen van Jezus den Nazarener,

eene

eene afzonderlijke Synagoge gehad hebben, daar de leerlingen en reisgenooten des Heeren bij het leven hunnes Meesters den Tempel zelven, ter uitoefening van hunnen Godsdienst, bezocht hebben? Zouden zij voorzigtiglijk gehandeld hebben, indien zij door willekeurige afzondering de gemoederen hunner vijanden opgezet hadden? zouden zij godsdienstiglijk gehandeld hebben, indien zij aan een gehuurd huis boven den Tempel, aan JEHOVAH gewijd, de voorkeur hadden willen geven, voornamelijk op den dag des Pinksterfeestes, die zeer plegtig was, wanneer een ieder op de gewone ure des gebeds verpligt was, den openbaren Godsdienst bij te wonen, en, zonder zich aan ongodsdienstigheid schuldig te maken, niet wegblijven kon? De Uitleggers, die stellen, dat de gebeurtenis des Pinksterfeestes in een afzonderlijk huis, niet in gallerijën des Tempels, zoo als er meerdere ten openbaren gebruike bestonden, heeft plaats gehad, werpen tegen: dat een gebouw des Tempels (*bidkamer*) door de aanhangelingen van JEZUS niet kon bezet worden, zonder eene bijzondere vergunning der Joodsche Overheid, maar dat deze die vergunning zoude geweigerd hebben, omdat de leerlingen van JEZUS in den haat waren. Maar, daar zij tot hiertoe stil en gerust geleefd hadden en niets

anders ſchenen te bedoelen dan de viering des Pinkſterfeestes, zoo zie ik niet, waarom aan de Gallileërs, die tot hiertoe JEZUS den Nazarener aanhingen, eene vergunning zou geweigerd zijn, die aan niemand geweigerd werd. Er komt nog bij, ten bewijze dat deze gebeurtenis in de openbare heilige plaats (*den Tempel*) is voorgevallen, dat het de ure des openlijken gebeds was, des voormiddags, namelijk, ten negen ure, wanneer alle vrome Joden zich nuchteren tot het openbaar gebed begaven. JOSEPH. *Antiq.* XIV. C. 4. §. 3. *Hand.* II: 15. en op deze ure waren de Apostelen gewoon den Tempel te bezoeken, *Hand.* III: 1. Waarom zouden zij datzelfde niet gedaan hebben op den Pinkſterdag? Waren zij niet *διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ* (*altijd in den Tempel?*) *Luc.* XXIV: 53. waren zij niet *καθ' ἡμέραν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ* (*dagelijks eendragtiglijk in den Tempel vertoevende?*) *Hand.* II: 46. Daar zij dit, en voor, en na het feest gedaan hebben, is het dan geloofelijk, dat de vrome leerlingen van JEZUS op den plegtigſten Feestdag den openbaren Godsdienst niet hebben bijgewoond? Doch mogelijk zal iemand tegenwerpen: *Hand.* I: 13. ſtaat *οὗ ἦσαν καταμένοντες* (*waar zij bleven*) namelijk in de Opperzaal: Het is waar in dat afzonderlijk huis ſchijnen

zij

zij hun verblijf gehouden te hebben; want de Heer had hun bevolen te Jeruzalem te blijven. Maar volgt nu daaruit, dat zij zich altijd in de Opperzaal ὑπερώῳ, verborgen hebben? dat zij nooit buiten de deur in het openbaar verschenen zijn? dat zij den openbaren Godsdienst in het plegtigst uur verzuimd en zichzelven de beschuldiging van ongodsdienstigheid op den hals gehaald hebben, daar zij echter op andere dagen den openbaren Godsdienst standvastiglijk bijwoonden? *Hand.* II: 46. Eene afzonderlijke woning zou waarlijk ook niet geschikt geweest zijn voor de allermerkwaardigste gebeurtenis, die op handen was. Indien zij ook al ὀνόματα ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ (*bijna honderd en twintig personen bij elkanderen*) konde bevatten, zou zij ruim genoeg geweest zijn ψυχαῖς ὡσεὶ τρισχιλίαις (*voor bij de drie duizend zielen?*) *Hand.* II: 41. Zou, behalven de ongeloovige aanschouwers en hoorders, een zoo groot aantal geloovigen daar hebben kunnen staan, zien en hooren? Zou men zich moeten voorstellen dat PETRUS van de bovenste verdieping des huizes gesproken en zijne hoorders uit de menigte menschen, die op de straat zamenliep, bij een geroepen heeft? Dit zou waarlijk eene onwaardige wijze van inwijding geweest zijn, van den nieuwen Godsdienst, die de Sinaï-

tische Wetgeving vervangen moest. Het schijnt GODE en CHRISTUS meer waardig te zijn, zoo de plaats van inwijding eene openbare en wel eene heilige plaats geweest is, waar, onder het opzigt der hooge Godheid, de nieuwe Godsdienstinrigting werd ingevoerd.

Indien ik er eene gissing mag bijvoegen, zoo zoude ik gissen, dat de plaats der openbare bijeenkomst στοὰ Σαλομῶντος (*het voorhof Salomons*) geweest is, waar de Apostelen naderhand zamen kwamen, *Hand.* V: 12; het schijnt toch dit gedeelte van den Tempel geweest te zijn, waar JEZUS openlijk tot het volk plagt te spreken, *Joan.* X: 23. Het is dus waarschijnelijk, dunkt mij, dat ook de Apostelen dit gedeelte des Tempels boven andere verkozen hebben (*).

Doch

(*) Het was eene galerij, dat is, eene overdekte en door pijlaren ondersteunde plaats, waar men veilig voor het weder en de hitte der zon staan en wandelen kon. Het werd *Salomons voorhof* genoemd, omdat het van ZERUBBABEL op dezelfde plaats gebouwd was, waar SALOMO aan den hoek van den voorhof tegen het oosten eene galerij gesticht had. Hetzelfde gevoelen omtrent heeft MEIJER voorgesteld: *proeve eener verdediging der geschiedenis van* JEZUS *en de Apostelen alleen uit ingewijde Schrijvers Hanover* 1805. bl. 303. die gist, dat de plaats, waar de Apostelen om te bidden waren zamengekomen, ὑπερῷον, het bovenste gedeelte van SALOMONS voorhof

Doch laat ons overgaan tot de andere vrage, waarbij bepaald moet worden: *wie* verzameld geweest zijn, en *wien* de uitſtorting des Heiligen Geestes is te beurt gevallen? Dit nu waren, *Hand.* II: 1. ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ (*allen, die ééndragtiglijk bijéén waren*); doch wie waren dat? zonder twijfel, die in het laatſte vers van het vorige hoofdſtuk genoemd worden ἕνδεκα ἀπόστολοι (*de elf Apostelen*), die na de verkiezing van eenen nieuwen ambtgenoot, weder voltallig waren; en deze konden te regt genoemd worden πάντες Γαλιλαῖοι (*alle Galileërs*). HESZ brengt wel ἅπαντες (*allen*) tot alle die honderd en twintig, *Hand.* I: 15. maar hij ontkent niet, dat de Apostelen de hoofdperſonen waren. Er is geene reden, om ons gevoelen te veranderen, dat niet gedrongen en van willekeurige bijvoegſelen vrij is, en zoo wij inſchikkelijk willen zijn, laat ons toegeven, dat met de Apostelen meer anderen,

hof geweest is, JOSEF. *Antiq.* XX: 9. 7. waar men onder de opene lucht gaarne zich tot het gebed begaf, *Ant.* XI: 5. §. 4. VIII: 3. §. 2. Waartoe, volgens KREBS *in Obſ. Flavian.* p. 162. de toegang voor ieder ſchijnt open geweest te zijn, *Matth.* IV: 5. Zoo derhalve de plaats der redevoering onder de open lucht geweest is, konden de natuurverſchijnſelen des te ſterker onder de zinnen vallen.

ren, die JEZUS den Nazarener aanhingen, bijéén vergaderd geweest zijn, gelijk in die Opperzaal, *Hoofdst.* I: 15. Dezen echter waren zonder twijfel inwoners van Palestina en voor het grootste gedeelte Gallileërs, want naar de meerderheid worden zij genoemd. Dat echter sommige nieuwere Uitleggers bij deze leerlingen *μαθητὰς*, *Proselyten*, voegen en Hellenisten van beiderlei kunne, is, dunkt mij, eene bedriegelijke vooronderstelling. Waarom nemen zij dit aan, dat niet bewezen is? om, namelijk, de gave der talen als eene geheel gewone zaak te doen voorkomen, voorgevende: dat deze vreemdelingen in hunne moederspraken heilige gezangen hebben aangeheven, het geen niets bijzonders heeft dan eene afwijking van de gebruikelijke gewoonte, volgens welke de Hebreeuwsche taal voor heilig werd gehouden. Laat ons toegeven, dat sommige buitenlandsche Profelyten en Hellenisten zich reeds vroeger aan den Meester van Nazareth verbonden hadden, zoo schijnt toch de Heer hunnen vertrouwden omgang vermeden te hebben om de Joden van Palestina niet te ergeren. Offchoon Hij wel het gewigt, waardoor Hij bij de Hellenisten bekend werd, tot den tijd bragt, waarop Hij ἐδοξάσθη (*verheerlijkt werd*) *Joan.* XII: 23. zoo lezen wij toch nergens, dat Hij veel met Pro-

Profelyten en Buitenlanders verkeerd heeft. De Hellenisten komen eerst voor, toen reeds de Christelijke Gemeente tot een groot aantal was aangegroeid, *Hand.* VI: 1, en de Hellenisten fchijnen meer twistziek en halftarrig, dan leerzaam en buigzaam geweest te zijn, *Hand.* VI: 9. IX: 29. Daarenboven, geheel verwerpelijk fchijnt het gevoelen van hen te zijn, die ftellen, dat in de zamenvloeijende aanfchouwers en hoorders de ijver ontbrand is, om te fpreken en redevoeringen te houden in vreemde talen. Want deze κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ (*hun verblijf houdende te Jeruzalem*), die, of in de hoofdftad hunne vaste woonplaats gevestigd hadden, of eenige weken te Jeruzalem om den Godsdienst vertoefden, en εὐλαβεῖς (*godvruchtigen*) die zich gaarne bezig hielden met de zaken, die op den Mesfias en zijn rijk betrekking hadden, *Luc.* II: 25. moeten niet verward worden met de Apostelen, die, met goddelijken aandrift vervuld, in vreemde talen lofzangen zongen; want zoo zij uit de afgelegenste oorden bijéén verzameld en vreemde talen gefproken hadden, zoo was er waarlijk geene reden, dat een eenig mensch daarover verbaasd en verwonderd zou geweest zijn, *vs.* 7, 12. Veeleer zouden de aanklevers van voorvaderlijke zeden en gewoonten hevig opgezet,

en, door haat en gramſchap ontſtoken, zich er tegen verzet hebben, indien buitenlandſche Joden, de lof der Apostelen vertreffende, in vreemde, en wel in hunne moedertalen, μεγαλεῖα (*de groote werken Gods*) hadden durven prijzen, met verachting en verwaarloozing van de heilige taal. En zoo PETRUS in zijne verdediging van *dezen* οὗτοις *vs.* 15. ſpreekt, zoo ſtelt hij zich en zijne Apostelen niet tegen de Jeruzalemſche vreemdelingen over, die eene vreemde taal ſpraken, maar hij ſpreekt zediglijk van zich zelven omdat hij zijne Landgenooten van den blaam van dronkenſchap zocht te bevrijden, daar hij voor zich zelven door eene verſtandige rede dit boosaardig vermoeden ſtond af te weren. Dit aangemerkt hebbende, heb ik dit ten minſten, dunkt mij, duidelijk gemaakt, dat de merkwaardige gebeurtenis van den Pinkſterdag op de Apostelen betrekking heeft gehad, *Hoofſt.* I: 26. II: 37, en dat er geene anderen moeten worden bijgevoegd, die in het oogenblik van de uitſtorting des Heiligen Geestes werden aangeblazen, al werd zulks ook met een goed geenszins met een kwaad oogmerk aangenomen, om des te gemakkelijker en geſchikter deze werkwaardige gebeurtenis te kunnen verſtaan en uitleggen.

§. 4.

§. 4.

Laat ons, dit vastgesteld hebbende, de uitwendige *verschijnselen* onderzoeken, die het Pinksterfeest opgeluisterd hebben. Deze nu hadden eenige gelijkheid met anders gewone natuurverschijnselen. Opdat echter de Lezer niet vermoede, dat er niets dan een gewoon natuurverschijnsel heeft plaats gehad, maar veel eer begrijpe, dat er iets grooters en ongewoons, ook voor het uitwendige, waarlijk gebeurd is, en niet alleen in, door verbeeldingskracht opgewondene, gemoederen voegt LUCAS er *vs.* 2. ὥσπερ *vs.* 3. ὡσεὶ (*gelijk*) bij. Het verschijnsel nu van het Pinksterfeest was drieledig: 1. Er onstond een zeer zwaar onweder (*) ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας (*een geluid als van eenen geweldig gedrevenen wind*) niet alleen donder, veel minder בַּת קֹל (*eene stemme*) welke onderscheidenlij-

(*) THIESS in zijne *Verkl.* wil aan geen onweder gedacht hebben, maar beweert: men heeft in die streken hevige windvlagen, die iets elektrieks bij zich hebben. In HETZELS *Schriftsforscher* II. 1. wordt door vele, uit Reisbeschrijvingen geputte voorbeelden, aangetoond, dat dergelijke elektrieke verschijnselen in het Oosten meermalen plaats hebben, dan in onze koude minder elektrieke luchtstreek.

lijker en zachter, naar het algemeen gevoelen, gewoon was te ſpreken. Wind, onweder werd voor het teeken van de tegenwoordigheid der Goddelijke heerlijkheid gehouden, 1 *Kon.* XIX: 11, 12. *Ps.* CIV: 32. Naar de Hebreeuwſche denkwijze konden derhalve de verzamelde Apostelen, die bevel ontvangen hadden *δωρεὰν πατρὸς* (*de gave des Vaders*) af te wachten, een voorgevoel hebben, dat de Godheid hunnes, van de aarde vertrokkenen, Meesters reeds naderde, om zijne beloften te vervullen. 2. Er werden *vlammetjes* gezien als tongetjes van vuur (*διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς*) hier en daar verſpreid, eindelijk echter in meerdere ſtralen geſcheiden, het geen zeer opmerkenswaardig is. Één ſtraal viel van den Hemel en deze werd in meerdere takken geſcheiden, om aan te duiden: dat de kracht, van den Hemel nedergedaald, aan een iegelijk in het bijzonder werd medegedeeld. In *γλωσσαῖς πυρὸς* (*de tongen van vuur*) meenen ſommigen eene zekere toeſpeling te vinden op het wonder der talen. Ons is deze uitdukking wel vreemd maar in het Hebreeuwsch komt לְשׁוֹן אֵשׁ (*vurige tong*) voor *Jeſ.* V: 24 waar de LXX hebben *ἄνθραξ πυρὸς* (*eene kool vuurs*). Vlammetjes van vuur, dan hier, dan daar henen dwarrelen.

lende of in meerdere takken verdeeld, welke in de morgen uren voor ongewoon gehouden werden, zaten eindelijk op de Apostelen. Niet door wind alleen, maar duidelijker nog door vuur scheen de tegenwoordigheid der Godheid aangeduid te worden, *Matth.* XVII: 2. *Hand.* VII: 30. IX: 3. *Hebr.* XII: 18. De Godheid vertoont zich tegenwoordig, gunstig en weldadig, indien vuur en glans op iemand zit, *Exod.* XXXIV: 29. De Apostelen konden derhalve bij het zien dezer vlammetjes zich overtuigd houden, dat het punt des tijds naderde, waarop de beloofde Geest hun zou worden medegedeeld. Andere verklaringen zijn gedrongen en doen den tekst geweld aan. Bij voorbeeld, indien men het alleen neemt voor een gezigt der aangeblazenen (*geinspireerden*), ὤφθησαν ἀυτοῖς zij werden *waarlijk* van hen gezien; want er volgt ἐκάθισε (*het zat*). Het *was* derhalve geen gezigt, geene verbeelding in den staat der zielsverheffing (*exstase*) opgevat. De vertaling van TELLER is derhalve niet juist genoeg: *het was hun niet anders, als of zij zagen.* Eene zoodanige gebeurtenis, welke zeer vele ondervonden, zal niet wel gebragt kunnen worden tot een gezigt, zoo als *Hand.* X: 19. verhaald wordt. Het kan ook geene overdragtelijke (*metaphorische*) beschrijving zijn van de drift en

den

den ijver der biddenden; want dan zou het verhaal genoegzaam geweest zijn: ἐπλήσθησαν (*zij werden vervuld*) en geene beschrijving van natuurverschijnselen zou noodig geweest zijn. Hesz, bij voorbeeld, oordeelt, dat het gebruik van die verschillende talen het best de wijze opheldert, om den Godsdienst in alle talen te verkondigen, aan alle Volken mede te deelen. Schoon klinkende, maar los en onzeker is de verklaring: *Ontvlamming der tongen door Gods vurigen adem.* Mooije woorden! maar wat, bid ik u, beteekent dit? ik zal het vernuft verheffen van hem, die aan deze woorden duidelijke denkbeelden hechten kan. 3. ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν (*het zat op eenen iegelijk van hen*); de vraag is, wat is het voorwerp dat zat? Anderen lezen ἐκάθισαν (*zij zaten*), namelijk, γλῶσσαι (*de tongen*) maar de lezing ἐκάθισε (*het zat*) schijnt beter te zijn. Er zou echter eene dubbelde invulling der uitlating plaats hebben kunnen. Die πῦρ (*vuur*) invullen, vertalen: deze vurige her- en derwaarts verspreide, en in verscheidene lichtstralen gescheidene, vlammetjes hechteden zich flikkerende op de Apostelen. Maar die πνεῦμα (*Geest*) invullen, verstaan het zoo: onder de gedaante dezer vlammetjes zettede zich de Geest op het hoofd van een iegelijk hunner; en deze

Schrift-

Schriftverklaarders herhalen den uitlegkundigen regel van GLASSIUS in *app. tract.* II: dat eene uitlating dikwijls uit het volgende lid moet ingevuld worden, *Luc.* XXII: 26. *Eph.* II: 1, 5. Maar mij dunkt deze invulling is toch wat hard; de zin blijft dezelfde, zoo πῦρ (*vuur*) ingevuld wordt; want dit vuur was een zinnebeeld van den Heiligen Geest, die aan allen moest worden medegedeeld.

Toen de Apostelen uit deze uitwendige verschijnselen ten duidelijkſten erkenden, dat nu het tijdſtip aanſtaaande was, waarvan de beste Meester zoo dikwerf geſproken had, die nu uit den hemel blijken zou geven van zijne hooge magt, ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου (*werden zij allen vervuld met den Heiligen Geest*) gevoelden zij inwendige bewegingen, welke zij, niet aan zich zelve, maar aan den Geest als oorzaak toeſchreven, welke inwendige werking des Geestes zich vertoonde door uitwendige uitwerkingen ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις (*zij begonnen te ſpreken met vreemde talen*) en niet op ééne maar op velerlei en onderſcheidene wijze, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι (*gelijk de Geest hun gaf uit te ſpreken*). Bij de vrage, wat men te verſtaan hebbe door ἑτέραις γλώσσαις (*andere tongen, talen*) komt ons

ons de grootſte verſcheidenheid voor van gevoelens, die naauwlijks te beſliſſen, naauwlijks tot duidelijke eenheid te brengen zijn. Sommigen meenen, zij ſpraken van den Meſſias en zijn rijk niet meer zoo koel en onbepaald als van te voren, maar met vurige welſprekendheid beleden en verkondigden zij *μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ* (*de groote werken Gods*), dat is, de Opſtanding en Hemelvaart des Heeren. Anderen: zij gebruikten niet meer de Davidiſche lofzangen en gebeden, in de Hebreeuwſche taal opgeſteld, maar de geestdrift nam hare eigene vlugt in gebruikelijke ſpraken, of bij de inblazing en verheffing des Geestes gevoelden zij zich gedrongen om in vreemde talen te ſpreken. Anderen: zij ſpraken ſpreukachtig en beeldrijk in verheven taal, gelijk die der Redenaars en Dichters pleegt te zijn, die verre afwijkt van de gewone wijze van ſpreken. Het is zekerlijk waar, dat het Hebreeuwſche קסם נבא van de LXX overgezet wordt *ἀποφθέγγεσθαι* (*ſpreken*), maar daaruit volgt niet, dat het hetzelfde is als *λαλεῖν γλώσσαις καιναῖς καὶ ἑτέραις* (*ſpreken met nieuwe en andere talen*). Indien er niets in was, behalve eene verhevene en ſpreukachtige wijze van ſpreken, zoo zou het niet wel tegen de Davidiſche lofzangen kunnen worden overgeſteld, die bij

bij het feest werden gezongen, en in welke geene dichterlijke en ſpreukachtige uitdrukking ontbreekt, maar die veel eer uitgeſtort zijn in eene taal, die het kenmerk eener verhevene aanblazing aan zich draagt. Indien de Apostelen niets anders gedaan hadden, dan zich de vrijheid veroorloofd, om van heilige zaken te ſpreken en te redenen, in vreemde, maar hun gemeenzame, talen, was deze vrijheid van zoo veel gewigt, dat zij de toehoorders in verbazing (*) en niet

(*) Het is merkwaardig, dat dit altijd vermeld wordt: ἐξίςαντο, ἐξέςησαν (*zij werden, zij waren verbaasd,*) de hoorders, wanneer zij hen hoorden λαλοῦντας γλώσσαις (*met talen ſpreken,*) Hand. X. 45, 46. Zonder twijfel werden zij niet verbaasd, dat zij hen voortreffelijk over Goddelijke zaken hoorden ſpreken, maar dat zij in hunne geſprekken zich van eene tot hiertoe hun ongewone ſprake bedienden; want dat CORNELIUS en zijne huisgenooten de Griekſche en Latijnſche talen verſtaan hebben is allerwaarſchijnelijkst; derhalve moeten wij aan een ander ſoort van taal denken bij de uitdrukking γλώσσαις λαλεῖν (*met talen ſpreken*). Zullen wij dan met EICHHORN en BARDILI denken aan eene ſchokking van de tong alleen, die ijdele en onverſtaanbare klanken voortbragt? Het is toch wonderlijk, dat Christelijke Godgeleerden uit de Schriften der Heidenen ſpreekwijzen zoeken te verklaren, in den Bijbel voorkomende, die geheel zonderling en vreemd zijn, daar zij liever, waar HERDER te regt op aandringt, uit den Bijbel zelven, zoo

niet veel eer in verontwaardiging zou gebragt hebben? Van waar zouden deze vreemde talen het geheugen zijn ingedrukt, daar de Apostelen tot hiertoe nog niet over de grenzen van het Joodsche Land geweest waren? Het was toch in dit tijdstip van inblazing eene groote werking des Heiligen Geestes *καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι* (*gelijk de Geest hun gaf uit te spreken*,) die wel het gebruik van natuurlijke krachten niet uitsluit, maar toch niet blootelijk moet gehouden worden voor de vrijwillige keuze van zekere taal, eene willekeurige uitspraak, welke zij van elders reeds geleerd hadden. Ik voor mij zou er ook eenigzins aan twijfelen, of het gevoelen van ROSENMULLER wel geheele goedkeuring verdient, die aanneemt, dat de Apostelen niet in hunne moedertaal, de Gallileesche namelijk, gesproken hebben, maar in eene andere, bij voorbeeld, de Griekische of Latijnsche, welke zij zouden hebben kunnen leeren uit het

zoo het mogelijk was, moesten geput en opgehelderd worden. Het wonderlijke gevoelen van BARDILI heeft STORR scherp getoetst in *Opp. Th* Tubingae 1788. Niemand brenge ter opheldering, om deze schokking der tong te bewijzen, het gebed van HANNA bij, 1 *Sam.* I. 13. die ook de tong bewoog en geene woorden voortbragt.

het lezen van de Vertaling der LXX. en uit den omgang met buitenlandſche Joden, die om den Godsdienst of om de letteroefeningen (*Joan.* XII: 20) te Jeruzalem, of vertoefden, of vaste woonplaats gevestigd hadden, dat zij echter van deze taalkennis de eerſte proeve genomen hebben op den Pinkſterdag, om dat God er hen toe opwekte. Zoo zouden wel de moeijelijkheden op de gemakkelijkſte wijze uit den weg geruimd zijn, maar er wordt veel bij vooronderſteld, dat nog niet met bewijzen geſtaafd is. Het is algemeen bekend, waarop ook HERDER aandringt (in het tweede deel zijner *Schriften*, Tubingen 1810, *van de gave der talen op het eerſte Pinkſterfeest*) dat de beoefening der vreemde talen onder de Joden niet gebruikelijk was, en dat, zoo er onder de Joden geweest zijn, die meerdere talen verſtonden, deze weinige waren dan nog reizigers, handeldrijvers en kooplieden (*). Dat nu de Galileërs, om de lomp-

(*) En deze Joden, die de Griekſche taal verſtonden, gaven toch de voorkeur aan hunne volkstaal, welke zij de *heilige* noemden, en welke zij vastſtelden, dat alleen bij den Godsdienst mogt gebruikt worden, JOSEPH. *Antiq.* XVIII. 1. 10. AMMON merkt aan (*Bibl. Theol.* §. 249.) dat de Talmudiſche Leeraars onderſcheid maakten tusſchen אמר בלשון קדש (*ſpreken in de heilige taal*) en tusſchen אמר בכל לשון (*ſpreken in elke taal*), welk

lompheid hunner taal en de ſtompheid hunnes verſtands, bij de inwoners van Jeruſalem als onbeſchaafd in verachting waren, weet iedereen, *Matth.* XXVI. 73. PETRUS derhalve, de Redenaar op het Pinkſterfeest, die voor eenige weken zich zelfs in zijne moedertaal niet zoo kon uitdrukken, dat hij de goedkeuring des (beſchaafdere?) Jeruzalemſche dienstmeiden wegdroeg; PETRUS, zeg ik, had met zijne ambtgenooten geleerd vele vreemde talen, niet alleen te lezen en te ſchrijven, maar zelfs te ſpreken, en dat wel met zoo groote vaardigheid, dat de buitenlandſche hoorders zich verbeeldden hunne eigene landgenooten te hooren ſpreken? welk eene taalkundige ſchool is dat geweest? was de tijd om te leeren genoegzaam, wanneer zij ſlechts weinige dagen en weken te Jeruzalem, werwaarts de Joden, die verſchillende talen ſpraken, zamenvloeiden, plagten te vertoeven? en, zoo zij eenige Bijbelplaatſen uit de Vertaling der LXX geleerd hadden, in het Grieksch aan te halen en op te zeggen, kunnen deze aanhalingen uit het geheu-

laatſte hij ſtelt, dat in minder plegtige gebeden geoorloofd was, maar de openbare gebeden, door de Apostelen op het Pinkſterfeest te verrigten en verrigt, behoorden ongetwijfeld niet tot de gemeene min plegtige gebeden.

heugen eene genoegzame kennis der Griekſche taal genoemd worden, welke noodig is, zal iemand in het Grieksch openlijke redevoeringen durven houden of lofzangen zingen? en wat het Latijn betreft, het is niet waarſchijnelijk, daar de Romeinen bij de Joden zoo zeer in haat waren, dat zij zich groote moeite gegeven hebben, om de Latijnſche taal te leeren, al verſtonden zij dan ook de, in het gemeene leven gewone, ſpreekwijzen. Indien zij nu in het geheim zich de kennis der t al en eenen voorraad van woorden aangeſchaft hebben, welke zij van te voren verborgen hadden, dan, dunkt mij, hebben zij een vroom bedrog gepleegd, en zich voorgedaan, als of hun nu op een oogenblik door den Heiligen Geest de gave der talen was ingeſtort. Wie zou dit vermoeden koesteren tegen die brave mannen, die al op den eerſten Pinkſterdag vele ſlinkſche beſchuldigingen, maar niet deze ondervonden hebben. Zou dan, vraagt men, wezenlijk het vermogen om vreemde talen te ſpreken, moeten verſtaan worden? O welk een vreesſelijk wonder! zoo men aanneemt, dat den Apostelen, op het oogenblik der inblazing, de geſchiktheid is ingeſtort, om nieuwe, en hun van te voren onbekende, woorden voort te brengen, en in dezelve hunne denk-

beelden en gevoelens uit te drukken! Ik beken gulhartig, dat ik al het gewigt dezer tegenwerping gevoel, maar het wonderbare ergert mij zoo niet, dat ik het zou weigeren te gelooven; want deze geheele gebeurtenis was, en moest iets ongewoons zijn, welk gevoelen men ook aanneemt, er zullen altijd twijfelingen overblijven, die niet kunnen opgelost worden. De overige *χαρισματα* (*gaven*) hebben ook dezelfde wonderlijke gedaante. Daar er eene zamenvloeijing was van volken, uit verfcheidene en wel de afgelegenfte oorden; daar er een Godsdienst moest worden vastgefteld, voor alle volken gefchikt, zoo kon er waarlijk geen gefchikter en krachtiger hulpmiddel ter inwijding en uitbreiding worden aangewend, dan het gebruik van vreemde talen, waardoor tevens aangeduid werd, dat deze Leer, die openlijk vastgefteld werd, niet, gelijk de Sinaïtifche Wetgeving, tot één volk alleen moest bepaald worden, maar zich tot alle volken moest uitftrekken, in welker talen nu niet meer ongewijd, maar even heilig, als de Hebreeuwfche, de Goddelijke inftellingen, tot heil der menfchen, moesten verkondigd worden, *Hand.* II: 39.

Wonderlijk is zeker de verklaring van fommige nieuwere Uitleggers, die door *φωνὴν* *ταύ-*

ταύτην (*deze ſtemme*) (*), hetwelk echter zeer dikwijls קֹל βροντὴν (*donder*) beteekent, *Joann.* XII: 28, 29. *Ps.* XXIX: 3. de menſchelijke ſtemmen der Apostelen verſtaan, die in het vertrek zeer luidruchtig hebben begonnen te ſpreken, en als uitzinnigen te razen; dit geraas en geweld, ſtellen zij, dat de voorbijgangers daar henen gelokt heeft, nieuwsgierig om te vernemen, wat den Gallileërs mogt wedervaren zijn. De uitbarsting veeleer van een onweder, dat de grondſlagen der galerij, ϛοᾶς, waar de Gallileërs tot het gebed verzameld waren, of, zoo als HESZ aanneemt, geheel Jeruzalem en het omgelegen oord geſchokt had, — donder en bliksem, die aller oogen en ooren op de plaats der zamenkomst vestigde, — het gezigt van hier en daar verſpreide, in verſchillende lichtſtralen geſcheidene, en op de hoofden der aangeblazenen (*geinſpireerde*) zittende vlammetjes, — deze verſchijnſelen, zeg ik, hadden de nieuwsgierige aandacht van Jeruza-

(*) De verklaring van SCHLEUSNER in *Lex.* zou er nog door kunnen: „ *Als het gerucht van deze zaak zich verſpreid had,*" *Hand.* II: 6, maar, daar er van natuurverſchijnſelen geſproken wordt, zoo verdient, dunkt mij, de Hebreeuwſche beteekenis קוֹל יְהוָה (*de ſtem des Heeren*) de voorkeur.

lems burgers en alle vreemdelingen opgewekt (*), welke nog vermeerderd werd door de opmerking: dat Galileërs, de leerlingen en aanhangers van JEZUS van Nazareth, fpraken over de groote werken en inrigtingen van God, (*μεγαλεῖα*, נְּדלוֹת) en wel, niet in hunne moedertaal, maar in alle tongvallen en talen, toen ter tijd van de bewoonde wereld aan het Joodfche volk bekend. Groot is de naamlijst der volken en gewesten (†) *vs.* 9—11 onder welke de Joden verkeerden, die om den Godsdienst te Jeruzalem zich ophielden (Indianen zelfs, zoo als fommigen gisfen, zie PAULUS in zijn *nieuw Theol. Jour-*

(*) Alle moeijelijkheden meenen zij met korte woorden te hebben weggenomen, die ftellen, gelijk bij voorbeeld AMMON: „ Daar de aanwezigen voor een gedeelte vreemde Joden waren, uit verre Wingewesten des Romeinfchen Rijks, zoo deelde de een den anderen zijn Godsdienftig gevoel in die taal mede, die hij het gemakkelijkfte fprak." Regt goed; maar worden hier niet de aanfchouwers en hoorders uit vergelegene oorden met de Apostelen en hunne vrienden, die Galileërs waren, verward?

(†) Te regt merkt wel HERDER aan: „ dat LUCAS geen lijst der talen opgeeft, maar eene aardrijkskundige kaart der landen, waar de Joden woonden." Zeer juist: maar verftonden niet de Joden, die in die landen woonden, de talen dier landen? Met de inwoners van Palestina was het eene geheel andere zaak.

Journaal, band. X. die in de plaats van Ἰουδαίαν (*Judaea*) leze, Ἰνδιαν (*Indie*) niet alleen geborene Joden, maar ook Profelyten, *προσήλυτοι*, of, gelijk SUIDAS het verklaart, *οἱ ἐξ ἐθνῶν προσεληλυθότες τῷ Θεῷ* (*die uit de Heidenen tot den waren God gekomen waren*). Welke allen, zonder uitzondering, beleden: *ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν* (*wij hooren hen, een iegelijk in onze eigene taal, in welke wij geboren zijn*) „wij kunnen alles verftaan, wat van „deze mannen in vreemde talen gefproken „wordt, want het zijn die talen, welke in „die oorden, waar wij wonen, gebruikelijk zijn; wij verwonderen ons hierover des „te meer, daar wij weten, dat de Galileërs in de uitfpraak van hunne eigene „moedertaal ruw en boersch zijn." Mogen wij derhalve aannemen, dat de Apostelen, door ijver in het fpreken weggefleept, de heilige taal verwaarloosd, en in hunne Galileefche moedertaal, of ook in het Grieksch en Latijn, hetwelk zij ftilzwijgende reeds geleerd zouden hebben, gefproken hebben? het zij zij alleenlijk zich van eene meer verhevene en levendige uitdrukking, van de taal der geesdrift namelijk, zouden bediend hebben, het zij hunne tongen in den mond zich bewogen en zij ongevormde klanken zouden uitgeftort hebben?

ben? Waarlijk indien dit een of ander had plaats gehad, en niet meer, dan zouden de vreemdelingen niet door verwondering zijn weggefleept, noch bij herhaling het getuigenis hebben kunnen afleggen: *ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ*, (*wij hooren hen in onze talen fpreken over de groote werken Gods*). Derhalve moeten de Apostelen over die groote werken Gods in dezelfde taal gefproken hebben, in welke die vreemdelingen gewoon waren hunne denkbeelden en gevoelens uit te drukken (*) Er waren wel fpotters bij, die de geheele zaak belagchelijk zochten te maken, en

(*) Offchoon wel, volgens de opmerking van MEIJER, alle deze talen tot vier nagenoeg kunnen gebragt worden, namelijk, de Griekfche, Latijnfche, Arabifche en Perfifche, zoo blijft het toch iets ongewoons, dat in deze talen door de Apostelen openbare gebeden verrigt zijn. De ftandvastige vereerders van de Mofaïfche Leer zouden veeleer verontwaardigd en verftoord geweest zijn over de toomelooze vrijheid dezer Galileërs, die de heilige plaats en de heilige gebruiken ontwijdden. In de Corinthifche Gemeente waren er ook *γλώσσῃ, γλώσσαις λαλοῦντες* (*die met vreemde talen fpraken*); waren deze ook vreemdelingen, die in de heilige bijeenkomst hunne moederraal gebruikten, en in dezelve hunne denkbeelden uitdrukten? Indien dit het geval geweest was, en niets meer, waartoe was dan eene zoo lange verhandeling des Apostels noodig over het gebruik en de waarde der talen?

en alle de bewijzen van den Goddelijken Geest aan befpotting bloot te ftellen door hunlaster, dat deze inblazing, niet van God, maar van den wijn was. Welke laster den Apoftel PETRUS de gelegenheid verfchafte de Godfpraak van JOËL aan te halen en uit te leggen (*), omdat het reeds lang in de Godfpraken en Voorzeggingen voorfpeld was, dat de gave van Gods Geest mildelijk aan menfchen van allerlei kunne en ftand zouden medegedeeld, en dat velen te gelijk dat gene wedervaren zou, hetgeen eertijds den Profeten alleen wedervaren was. Want meerdere menfchen moesten tot het ambt van onderwijzen worden ingewijd, en aan zeer velen te gelijk moesten de proeven worden voorgefteld van de heerlijkheid van Christus.

§. 3.

(*) HESZ gist, dat PETRUS in de Syro-Chaldeeuwfche taal gefproken heeft, welke den Joden gemeenzaam was, Hand. XXII. 2. daar hij voornamelijk de inlandfche Joden aanfpreken en onderwijzen wilde. De uitlandfche Joden konden gemakkelijk door eenen uitlegger den zin zijner rede leeren kennen, en de gave der vreemde talen fchijnt zich meer tot gebeden en lofzangen, dan tot leerftellige gefprekken bepaald te hebben. Voor het overige voeg ik hierbij het getuigenis van IRENAEUS, wat de vreemde talen betreft: ,, Wij hebben vele broeders in de gemeente gehoord, die profetifche gaven hadden, en door den Geest in alle talen fpraken."

§. 3.

Reeds lang is het van geleerden opgemerkt, dat de plegtigheden van het Pinksterfeest, door welke de Apostelen als het ware eene hemelſche roeping ontvingen, om eenen aanvang te maken met de openbare verkondiging van den Godsdienst, op bevel en gezag van den Heer, die zijne beloften volbragt had, groote gelijkheid hadden met die bij den Doop van Christus, waardoor hij tot de waarneming van zijnen post werd ingewijd; want dat ook daar uitwendige verſchijnſels plaats hadden, waarmede inwendige gaven van den Heiligen Geest verbonden waren, met eenig onderſcheid evenwel, hetwelk uit de verſchillende betrekking van zaken en perſonen moest voortvloeijen. Daar toch lezen wij, *ἀνεῴχθησαν οἱ οὐρανοὶ (σχιζόμενοι)*, (*de hemelen werden geopend, de lucht vanéén geſcheiden*); maar hier *ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας* (*er geſchiedde uit den hemel een geluid als van eenen geweldigen gedrevenen wind*); daar, *πνεῦμα Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερά*, (*de Geest van God daalde neder als een duive*), hier, *ὤφθησαν γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ ἐφ' ἕνα ἕκαστον* (*er werden tongen gezien, als van vuur*), *het zat op een iegelijk*); daar, *φωνὴ*

φωνὴ ἐκ των οὐρανῶν λέγουσα (*een ſtemme uit den hemel zeide*), hier, γενομένης φωνῆς, (*toen de ſtemme geſchied was*,) ontſtond de vrage: τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι, (*wat mag toch dit zijn?*) en deze vraag gaf aanleiding om te ſpreken over de Godſpraak van JOËL. Dit onderſcheid zal, naar het gevoelen van ſommige Uitleggers, hierin beſtaan hebben, dat daar ſlechts *ééne* lichtſtraal geweest is, die nederdaalde, maar dat hier γλῶσσαι διαμεριζόμεναι (*verdeelde tongen*), in meerdere takken verdeelde ſtrale nop allen zich nederzetteden, omdat allen, zonder onderſcheid, moesten ingewijd worden. De wijze toch, op welke hier en daar de lichtſtralen van den hemel gevallen zijn, ſchijnt dezelfde geweest te zijn. Daar toch ſchijnt eene langzame beweging, ὡσεὶ περιστερᾶς, (*zoo als de vlugt eener duive pleegt te zijn*,) niet de ſnelheid van een blikſemſtraal, en ook hier een langzaam en zigtbaar nederzetten en hangen blijven der vlammetjes, plaats gehad te hebben, offſchoon het voorafgaande verſchijnſel ἄφνω (*oogenblikkelijk*) geſchied was. Laat ons hier nog eene *gelijkheid* en *ongelijkheid* bijvoegen. *De gelijkheid* is deze: gelijk op CHRISTUS de Geest die op den dag zijner inwijding op Hem nederdaalde, geſtadigen en duurzamen invloed had, zoo heeft ook de Geest, waardoor de Apostelen op den eerſten Pinkſter-

ſterdag vervuld, geſproken en gewerkt hebben, den ganſchen tijd hunner Apostoliſche bediening hun verſtand en hart bezield, want de παράκλητος (*de vermaner*) moest zijn *μένων εἰς τον ἀιῶνα, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔςαι* (*blijvende tot in eeuwigheid, want hij blijft bij u en zal in u zijn*) *Joan.* XIV: 16, 17. derhalve, niet gelijk een voorbijgaand verſchijnſel, geene kortſtondige inblazing en verheffing des gemoeds. *De groote ongelijkheid* beſtond hierin; bij JEZUS was geene verandering noodig, want hij ontvinge het getuigenis van den hemel: *οὗτος ἐςὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα,* (*deze is mijn geliefde Zoon, in welken ik mijn welbehagen heb*). De Apostelen daarentegen waren nog na de opſtanding des Heeren *ἀνοήτοι καὶ βραδεῖς καρδίᾳ* (*onverſtandigen en tragen van harten*), *Luc.* XXIV: 25. welker *ἀπιςίαν καὶ σκληροκαρδίαν ὠνείδισε* Κύριος ἐγερθεὶς (*wier ongeloof en onvatbaarheid de Heer beſtrafte na zijne opſtanding*, *Marc.* XVI: 14. Zij moesten derhalve door den Geest verbeterd worden en geſchikter gemaakt voor hunne toekomende bediening. Laat ons derhalve onderzoeken, hoedanige eertijds de Apostelen waren, zelfs na de opſtanding des Heeren, en hoedanige zij geworden zijn door den Geest in de waarneming van hunne Apo-

ſto-

ſtoliſche bediening; laat ons echter alleen eenige hoofdzaken aanvoeren, die *na* de opſtanding voorkomen, opdat niet, zoo wij hun vroeger gedrag ophalen, iemand ons tegenwerpe, dat deze dwalingen en dit verkeerd gedrag reeds lang door den dagelijkſchen gemeenzamen omgang, gedurende drie jaren, verbeterd en verbannen waren. Zij hadden verledene woorden en daden vergeten, *Luc.* XXIV: 44. Zij begrepen nog de kracht en den zin niet der Godſpraken, *Luc.* XXIV: 25, 26. Zij wanhoopten aan den gelukkigen uitſlag der goede zaak, daarom treurden zij zonder eenige hope, *Luc.* XXIV: 21. Zij verlangden ook hunne vorige levenswijze, hunne visſcherij, weder aan te vangen; *Joan.* XXI: 3. Zij waren zeer moeijelijk van de waarheid der opſtanding te overtuigen, *Luc.* XXIV: 38. *Marc.* XVI: 14. *Matth.* XXVIII: 17. *Joan.* XX: 24. Zij waren nog eerzuchtig en zetteden hunne droomen van heerſchappij voort, *Joan.* XXI: 21, 22. Zij vattede de ſpreukachtige gezegden van Christus niet, maar verklaarden die verkeerd, *Joan.* XXI: 23. Zij behandelden nog niet éénſtemmig gemeenſchappelijke zaken, maar ieder volgde nog zijnen eigen zin, *Luc.* XXIV: 24. Maar wij willen niet alle de vlekken hunner ziel, niet elk vooroordeel hunnes verſtands ophalen,

len, laat ons alleenlijk hier bij ons bepalen: dat zij zelfs op den dag der Hemelvaart, hoe overvloediglijk ook onderwezen, nog niet innerlijk overtuigd waren van den waren aard van het Koninkrijk van den Mesfias, weshalve zij de ongefchikte en nieuwsgierige vraag herhaalden: *Hand.* I: 6. *κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιςάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ?* (*Heere! zult gij in dezen tijd het Koninkrijk onder Irael weder oprigten*)? uit welke vrage blijkt, dat zelfs het uitfluitend afzonderlijk en gemeenzaam onderrigt, hetwelk de duidelijkfte overeenftemming der gewijde Godfpraken had aangewezen, deze verouderde vooroordeelen niet met wortel en tak had kunnen uitroeijen, *Luc.* XXIV: 25, 26, 44, 45. Offchoon zij wel den Olijfberg, waar de Heer hun vaarwel gezegd had, *μετὰ χαρῆς μεγάλης* (*met groote blijdfchap*), verlieten *Luc.* XXIV: 52. met gebeden en lofzangen zich vol ijverig bezig hielden, *vs.* 53. *Hand.* I: 14. eenen gefchikten opvolger des verraders kozen met gebed en lotwerping, *vs.* 25, 26. en door langer te Jeruzalem te vertoeven, de bevelen des Heeren gehoorzaamden, en in ftilheid afwachtreden, wat hun zou overkomen, zoo zal toch daaruit niemand willen befluiten, dat deze gehoorzaamheid een bewijs was van zuiverder en vollediger overtuiging. Zoodanige mannen,

met

met die gesteldheid van verstand en hart, waren nog geene bekwame en geschikte verkondigers, om het geestelijk en eeuwig Koninkrijk, zoo als het de Heer met overleg beraamd had, te volmaken en uit te breiden (*). Het was derhalve hoogst noodzakelijk, dat zij verbeterd en beter onderwezen op den regten weg geleid werden. Laat ons nu onderzoeken, hoedanige zij geworden en gebleven zijn, uit welk onderzoek niet alleen de uitwerkselen zullen blijken, die aan den Heiligen Geest hunnen oorsprong verschuldigd zijn; maar te gelijk ook duidelijk zal worden, dat dat werk des Heiligen Geestes, hetwelk op den Pinksterdag een aanvang genomen heeft, niet

(*) Die de Geschiedenis raadpleegt, zal wel niet toestemmen, hetgeen SPINOZA schrijft in *Tract. Polit.* C. XI. „ Offchoon de Godsdienst, zoo als hij van de Apostelen gepredikt werd, door, namelijk, de eenvoudige Geschiedenis van CHRISTUS te verhalen, niet onder de reden valt, zoo kan toch een iegelijk deszelfs hoofdzaak, welke voornamelijk uit zedekundige leerstukken bestaat, gelijk de geheele leer van CHRISTUS, met zijn natuurlijk licht gemakkelijk bevatten. Eindelijk, de Apostelen behoefden geen bovennatuurlijk licht om den Godsdienst, welke zij van te voren door teekenen bevestigd hadden, zoo te schikken naar de gemeene bevatting der menschen, dat hij gemakkelijk door iedereen van harten aangenomen werd." De Geschiedenis kent deze gemakkelijkheid niet.

niet oogenblikkelijk, maar duurzaam en beſtendig geweest is.

§. 4.

Zoo wij derhalve de denk- en handelwijze, welke zich in het verſtand en hart der Apostelen tot hiertoe vastgezet had, vergelijken met de geſprekken en redenen, welke zij op het Pinkſterfeest en daarna hielden, zullen wij *de grootſte verandering* ontwaren *van verſtand en hart*, en daarenboven eene verwisfeling van uitwendige omſtandigheden, welke wij nu, de eene na de andere, beſchouwen zullen.

Eene groote *verandering des verſtands* was in de Apostelen zigtbaar; eene verandering van begrippen. *a.* Zij hadden *nieuwe*, en *wel regte kennis* ontvangen van het groote werk, dat JEZUS, tot heil des menſchelijken geſlachts te volbrengen, op zich genomen had; zij verraadden niet meer dat allerverkeerdst gevoelen, dat tot hiertoe van het Rijk van den Mesſias, als een aardsch Koninkrijk namelijk, in het binnenſte hunner zielen was blijven hangen, maar zij begonnen reeds vrijer te denken, en geheel het werk van den Mesſias bragten zij tot de geestelijke verlosſing en gelukzaligheid, *Hand.* II:

II: 38, 39. Zoo ſtemde de verlichting des Geestes, gelijk zij genoemd wordt, op het naauwkeurigst overeen met het onderwijs des Heeren, *Luc.* XIV: 25, 26, 47. *Joan.* XVIII: 37. In alle de hoofdſtukken der Apostoliſche leer, zonder eenige uitzondering, is de volkomenſte overeenſtemming zigtbaar met de lesſen des Heeren, eene overeenſtemming, die door den Heiligen Geest bewerkt werd, *Joan.* XVI: 14. *b.* Zij bezaten eene *vloeijende welſprekendheid*, die de harten trof, *Hand.* II. 37, hetwelk des te meer verwondering baarde, omdat zij tot hiertoe nog niet in het openbaar geſproken hadden, ten minſte niet voor eene, in zoo grooten getale vergaderde, menigte van hoorders en aanſchouwers, voor een deel uit kwalijk gezinden beſtaande, omdat zij in de ſcholen der Redenaars niet geleerd hadden, hunne hoorders te overreden, *Hand.* IV: 13. *καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκον τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν* (*vernemende, dat zij ongeleerde en eenvoudige menſchen waren, verwonderden zij zich, doch zij herkenden ze, dat zij met* JEZUS *geweest waren,*) die hun wel bevolen had eene proeve te nemen van het onderwijzen, maar geene redekunſtige en welſprekendheids - lesſen gegeven had,

hun dit alleen belastende: *μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε* (*bedenkt niet, hoe of wat gij ſpreken zult*). In het houden dezer openlijke redevoeringen betoonden zij niet alleen eene vrijmoedigheid, *παῤῥησίαν*, welke hun aller toegenegenheid bezorgde, maar zij ontwikkelden ook eene diepe en zeer fijne kennis in het verklaren en aanwenden der Godſpraken uit de ſchriften des O. V. ontleend, om het doel en oogmerk der Pinkſter-verſchijnſelen uit te leggen, en vooral de Opſtanding des Heeren, waaromtrent zij zoo lang gewankeld hadden, tegen alle twijfelingen te verdedigen. Want, zoo wij den inhoud der redevoeringen inzien, door de Apostelen in het openbaar gehouden, dan valt het in het oog, dat zij zich het meest bekommerden en bezig hielden met het aandringen op de Opſtanding des Heeren, *Hand.* II: 31, 32, III: 15, X: 40, XIII: 30—38. Met uitdrukkelijke woorden beweeren zij, dat de Heilige Geest daarvan getuigenis gaf, *Hand.* V: 32. en zoo zij ook ſomtijds een ander onderwerp, naar dat de gelegenheid zich aanbood, voor hunne reden ſchenen te hebben uitgekozen, zoo hielden zij toch altijd het hoofddoel voor oogen, namelijk, de Opſtanding des Heeren, *Hand.* XVII: 31. *c.* Ook waren zij *vaardig* en *vlug* in *het antwoorden* en opgeven der redenen, welke hen bewogen

om

om zoo te handelen en te leeren, als zij handelden en leerden. In hunne zielen was derhalve niet die vreeze en kleinmoedigheid, welke overdachte en opgestelde redevoeringen, die in het geheugen geprent zijn, wel met vrijmoedigheid kan uitspreken, maar hapert en beschaamd wordt, wanneer van vijanden wederleggingen en ingewikkelde vragen worden tegengeworpen. Deze nu schroomden de Apostelen niet; wanneer zij voor Sanhedrin en regtbanken gedagvaard werden, verdedigden zij vrij de waarheid, wederleiden zij met vastheid de tegenwerpingen, en ontwikkelden vaardig en vlug hunne grondbeginselen en besluiten, welke zij standvastiglijk verklaarden nooit te zullen veranderen, *Hand.* II: 14, 38, III: 12. In deze vaardigheid van antwoorden hielp hen niet alleen de bewustheid hunner goede zaak, die door de uitkomst der voorspellingen moest bevestigd worden, maar ook wordt somtijds gemeld, dat zij geantwoord hebben *πλησθέντες πνεύματος ἁγίου* (*vol des Heiligen Geestes*), *Hand.* IV: 8. *(. d.)* Op de aanwijzing van dezen Heiligen Geest, die noch misleiden, noch misleid worden kon, *ontdekten zij het ligtelijk, wanneer een geveinsde en huichelaar hen misleiden en bedriegen wilde*; en zij aarzelden niet de bedriegers met Apostolisch gezag te bestraffen en te kastijden, indien zij

ondernamen *πειράζειν πνεῦμα ἅγιον* (*den Heiligen Geest te beproeven*). Op hoedanige wijze ANANIAS en zijne huisvrouw dan ook door eenen ſpoedigen dood zijn weggenomen, het blijft toch altijd een bewijs dat de Apostelen zich niet lieten bedriegen, en de geheime beraadſlagingen der harten doorzagen, *Hand.* V: 1—10. Het zou den ſchijn wel kunnen hebben, dat de Apostelen ſomtijds misleid waren, *Hand.* VIII: 13; maar die SIMON *μαγεύων* (*de Tooveraar*) koesterde toen ter tijd, toen hij gedoopt werd, nog die booze gedachten niet, welke hij *vs.* 19 ontwikkelde, toen hij zag *ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποςόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον* (*dat door de oplegging der handen van de Apostelen, de Heilige Geest werd medegedeeld*), zonder twijfel om winst te doen met de wondergaven. Doch de overleggingen zijnes harten verradende, werd hij beſtraft, en PETRUS bragt hem door ernſtige vermaningen tot betere gedachten, ten duidelijkſte bewijzende, dat de Apostel met den Heiligen Geest vervuld, noch door vroom bedrog en achterhoudendheid bedrogen, noch door aangeboden geld omgekocht kon worden. *e.*) Door de ingeving van dezen Geest geholpen *beſlisten zij de ontſtane geſchillen* en *gronden der kerkenordening.* Niemand wer-

pe

pe ons tegen, om de onfeilbaarheid des Heiligen Geestes te verzwakken, dat de Apostelen zelve onder elkander verſchild en getwist hebben over de hoofdſtukken des geloofs, bij voorbeeld, PAULUS en JACOBUS, PAULUS en PETRUS (*); ik antwoorde: dat de ſtrijd, die tusſchen PAULUS en JACOBUS gezegd wordt plaats te hebben, geheel verdwijnt, zoo men op het doel en de ſpreekwijze der beide Apostelen naauwkeurig acht geeft. Wat nu PETRUS en PAULUS betreft, hun verſchil was geenszins over de Leer, welke beiden één en dezelfde beleden te leeren en te zullen leeren, δεξιὰς ἔδωκαν κοινωνίας (*zij hadden elkanderen de hand van gemeenſchap gegeven*), maar er zat veeleer eene zekere bevreesdheid in het handelen, eene onſtandvastige en weifelende wijze van omgang, welke de vooroordeelen te veel ontzag, en de Christenen uit de Joden niet wilde ergeren. Maar toen door valſche Broeders, valſche Profeten, Joodschgezinde Leeraars,

(*) SPINOZA, in *Tract. Pol.* p. 323. edit. PAULI: „ Zoo wij de brieven zelve met eenige aandacht doorloopen, zullen wij zien, dat de Apostelen in den Godsdienst zelve wel overeenſtemmen, in de gronden echter zeer verſchillen.” Dezelfde haalt ook zeer ſcherp die verbittering door, waarvan wordt melding gemaakt *Hand.* XV: 39.

aars, die aan de Mozaïsche wet eene verpligtende kracht toeschreven, en er op aandrongen, dat allen, die in de Christelijke Gemeente opgenomen werden, besneden moesten worden, twisten en geschillen gevoerd werden met vrij wat hevige partijschap, kwamen de Apostelen te zamen om te raadplegen en van de zaak kennis te nemen, en stelden eenstemmig regelen op, die door alle de Christenen getrouwelijk moesten onderhouden worden, en dat niet op hun eigen gezag, maar op gezag des Heiligen Geestes, *Hand.* XV: 28. ἔδοξε γὰρ τῷ πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἡμῖν (*want het heeft den Heiligen Geest en ons goed gedacht*). Er was waarlijk geene reden, waarom WIELAND, een der beroemste Duitsche Dichters, in eene *Verhandeling over het gebruik der Reden in Geloofszaken*, zich aan den vorm van dit besluit ergerde; want de Apostelen, die de gaven, χαρίσματα, des Heiligen Geestes deelachtig waren, konden zonder trotschheid en praal zoo schrijven en besluiten, omdat zij door de kracht van dezen Geest het gezag ontvangen hadden, ἀφιέναι καὶ κρατεῖν (*te vergeven en te houden*), *Joan.* XX: 23, δέειν καὶ λύειν (*te binden en los te laten*), *Matth.* XVI: 19; en zoo zij met openbaar gezag regelen hebben vastgesteld, verdienen zij geene verachting maar veeleer lof,

lof, omdat zij zich van Goddelijke hulpe bewust waren en daarop steunende, in gewigtige zaken gebeden uitstorteden, en daarmede verklaarden, dat zij den Heere aanhingen en van het bestuur van zijnen Geest, in overwegen en besluiten, afhankelijk waren, onder wiens opzigt zij ook de Kerkelijke Tucht en den Leeraarsstand instelden, omdat het eene zake was van het hoogste gewigt, dat niet alleen het openlijk Leeraarsambt, maar ook de Leeraarsstand niet als eene menschelijke maar als eene Goddelijke instelling beschouwd werd, *Hand.* XX: 28. *πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ὑμᾶς ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ* (*de Heilige Geest heeft u tot Opzieners gesteld, om de gemeente Gods te wijden*). Daar nu eertijds de Profeten, door de Godheid aanblazen, *het vermogen hadden om het toekomende te voorspellen*, *2 Petr.* I: 21. *οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι* (*want de profetie is eertijds niet door den wil eenes menschen voortgebragt, maar de heilige mannen Gods hebben ze gesproken, door den Heiligen Geest gedreven zijnde*), moesten de Gezanten van CHRISTUS niet minder met de gave der voorzegging voorzien zijn, want, naar JEZUS belofte, *Joan.* XVI: 14. *ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν* (*Hij zal u het toekomende verkondigen*), konden zij dit verwachten.

ten. Ik wil mij wel niet tegen de mening aan kanten: dat *προφητεύειν* (*Profeteren*) gelijk het Hebreeuwsch נָבָא dikwerf in dezen zin voorkomt, dat het beteekent, met eene bewogene ziel, met sterke aandoeningen het gevoel des harten uitspreken, met eene vrome verheffing des gemoeds lofzangen aanheffen; doch geen bevoegd regter zal ontkennen, dat het somtijds ook beteekent: het vermogen om toekomende zaken te voorzien en te voorzeggen, hetwelk de Apostelen hadden; zij voorzeiden toch den spoedigen dood van ANANIAS en zijne huisvrouw, *Hand* V: 9, 10. *Ἄγαβος προφήτης ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος λίμον μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι* (*de Profeet* AGABUS *gaf te kennen door den Geest, dat er een groote hongersnood komen zou*), *Hand.* XI: 28. *πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διεμαρτύρετο* (*de Heilige Geest betuigde van stad tot stad*) door de Christelijke Profeten, welke lotgevallen PAULUS aanstaande waren, *Hand.* XX: 23; er waren leerlingen daar, die, op de aanwijzing des Heiligen Geestes, PAULUS de reis afraadden, *οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλὴμ* (*die* PAULUS *zeiden door den Geest, dat hij niet zouden opgaan naar Jerusalem*). Welk voorzeggings-vermogen zich niet alleen tot kort aanstaande zaken bepaalde, maar ook tot verre

re verwijderde gebeurtenisſen zich uitſtrekte, 1 *Tim.* IV: 1. τὸ τε πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑςέροις καιροῖς ἀποςήσονταί τινες τῆς πίςεως (*de Geest zegt uitdrukkelijk, dat in de laatſte tijden ſommigen van het geloof zullen afvallen*), 2 *Petr.* III: 2, 3. Door de aanwijzing van dezen Geest, die hun altijd nabij was, leerden zij, of zij in zaken, die op de uitbreiding van den Godsdienst betrekking hadden, eene reize ondernemen of nalaten, verſchuiven of verhaasten moesten, *Hand.* XVI: 6. κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος (*verhinderd van den Heiligen Geest*), welke ontrading geſchieden kon, of door een Profeet, in zaken en plaatſen ervaren, of, gelijk verklaard wordt *vs.* 9, door ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς (*een gezigte des nachts*). Zoo werden die goede mannen vermaand, dat zij voor zich zelve en de zaken des Christendoms voorzigtiglijk zouden zorgen. Zoodanig nu als wij hen reeds hebben leeren kennen, met betrekking tot hun verſtand, hetwelk in de Apostelen door de verlichting van den Geest der waarheid ſchitterde, waren zij van te voren niet, offchoon zij gedurende drie jaren van JEZUS geleerd en op de beste wijze onderwezen waren; ook waren zij zoodanig niet na den gemeenzamen omgang van veertig dagen. Van waar deze meer vrije en zuivere wijze van denken en ſpreken, zoo

geheel vervreemd van alle Joodſche bijzonderheden, van de luisterijke verwachting van een ſtaatkundig rijk, dat tot de vurigſte wenſchen behoorde van alle de Joden? van waar deze ſchranderheid in het redekavelen, deze ervarenheid in het ontwikkelen der gewijde voorſpellingen, hetwelk in de ſcholen der Godgeleerden bezwaarlijk kon geleerd worden? van waar deze tegenwoordigheid van geest, welke door geene tegenſpraak, bedreiging of beſtraffing kon verdreven worden, of bij de verdediging van hun ambt van haar ſtuk gebragt? van waar deze fijne doorſlepenheid in het doorgronden van menſchelijke harten, wanneer zij met de listigſte en ſlimſte menſchen te doen hadden? van waar die overeenſtemming van gevoelens bij die verſcheidenheid van verſtand en die vreedzame rondborstigheid in het bijleggen van verſchillen, daar zij met elkander gelijk ſtonden in regten? van waar dat doorzigt in toekomende toevallige zaken, hetwelk geene ijdele gisſingen, maar waarachtige voorſpellingen voortbragt? Waarlijk zij, die aannemen, dat het verloop van *tien* dagen aan nadenken en gebeden gewijd, deze verandering heeft te weeg gebragt, geven geene voldoende verklaring van deze zaak; de geheele gebeurtenis getuigt onwederſprekelijk, dat den Apostelen

eene

eene *verſtands-verandering* wedervaren was, die eenen hoogeren oorſprong aanduidt.

§. 5.

Offſchoon de Heer, bij zijn henengaan voornamelijk, eene verandering of verlichting van begrippen bedoeld hebbe, toen Hij den Geest der waarheid, *πνεῦμα ἀληθειας*, beloofde, zoo moest echter de verandering, door den Geest te bewerkſtelligen, zich geenszins alleenlijk tot het begrip bepalen, maar zich ook tot de verbetering des harten uitſtrekken; er moest derhalven ook *eene zedelijke verandering* worden daargeſteld, hetgeen niet anders te wachten was, daar de Geest eene Heilige en heiligende Geest is, *πνεῦμα ἅγιον*, *ἁγιάζον*, en de Leerlingen van CHRISTUS nog in vele zaken zedelijke verbeteringen behoefden, daar zij de denk- en handelwijze die den Heer eigen was, nog niet geheel hadden aangenomen, *Marc.* XVI: 14. *a.*) Wij merken nu in hen op, na de uitſtorting des Heiligen Geestes, eene uitſtekende *welwillendheid*, *beleefdheid* en *zachtmoedigheid*, welke hunne geſprekken en zeden beſtuurde. Toen zij nog gemeenzaam met den Heer omgingen, verraadden zij ſomtijds eene geſtrengheid, ſtroefheid, gramſtorigheid, welke ten ſterk-

ſterkſten van den Heer afgekeurd werd, *Luc.* IX: 55, *Marc.* X: 14, 15, en zoo zij ſomtijds den Heer om iets verzochten, zoo ſchijnen zij meer door den last, als door goedwilligheid, tot zoodanig gedrag overgehaald te zijn, *Matth.* XV: 23. Nu echter zachtmoediger en welwillender geworden, vermaanden zij op het vriendelijkst allen, die tot hiertoe tot de vijanden van CHRISTUS behoord hadden, dat zij tot betere gezindheid zouden wederkeeren, voor het heil hunner zielen zorgen, en zich niet meer met dat wederſpannig en hardnekkig volk vereenigen, *Hand.* II: 38–40; zij hielpen de arme en behoeftige geloofsgenooten, *Hand.* II: 44 en IV: 34, en ſtelden eene geregelde verdeeling der aalmoezen in, opdat geen behoeftige onder de Christenen van honger omkwame of met gebrek worstelen zou, *Hand.* VI: 2, 3; zij veronttſchuldigden op de verſchoonendſte wijze het onregt den Heer aangedaan, met Hem te kruiſigen, en wilde het liever van onwetendheid, dan van boosheid afleiden, daar zij met harde woorden hadden kunnen uitvaren tegen alle diegenen, die met hun ſchreeuwen en dreigen den Landvoogd tot die bloedige en ſchandelijke ſtraf gedrongen hadden, *Hand.* III: 17, XIII: 27. *κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε* (*gij hebt het uit onwetendheid* ge-

gedaan). Zachter en goedaardiger oordeelden zij nu over de Heidenen, welke zij niet meer van het Rijk van God uitgesloten rekenden, *Hand.* X: 34, 47, en zij drongen er niet op aan, om het juk der Mozaïsche Wet den Christenen op te leggen, die van de Heidenen tot het Christendom waren overgegaan, daar er Joodschgezinde Leeraars waren die de besnijdenis zochten in te voeren, *Hand.* XV: 10. *τί πειράζετε τὸν Θεὸν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τράχηλον τῶν μαθητῶν*, (*wat verzoekt gij God met een jok te leggen op den hals der Leerlingen?*) De gaven (*χαρίσματα*), welke zij hadden, besteedden zij om kranken te genezen en bedroefden te vervroiijken, *Hand.* III: 6, XIV: 9. Door welke goedwilligheid, zachtmoedigheid en dienstvaardigheid zij ten duidelijksten de welwillende en weldadige gezindheid betoonden, waardoor de Heer zijn gedrag versierde, en bewezen met daden, dat zij nu het voorbeeld van menschlievendheid bereikt hadden, hetwelk hun de Heer ter naarvolging had voorgesteld. *b.*) Met deze welwillendheid verbonden zij ware en ongeveinsde *vroomheid*, die in alle hunne gesprekken en daden doorstraalde; zij hielden gesprekken voor het volk vol van godsvrucht, welke zij hunnen hoorder en zochten in te planten; de gewijde

wijde Godſpraken, welke zij ontwikkelden; haalden zij zeer dikwijls aan uit de Heilige Schrift, en bouwden op dezelve, als op den grondſlag, hun onderrigt, *Hand.* II, III. Al wat gebeurde, daar maakten zij dit gebruik van, dat de eer en roem des Heeren er door beverderd wierd; van hier ſchreven zij alle verrigte Wonderwerken eeniglijk aan den Heere toe, *Hand.* III: 12; zij baden dikwerf, *Hand.* II: 11, IV: 31, en gebruikten hunne gebeden, om de gemoederen hunner toehoorders te bewegen, ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνέυματος ἁγίου, (*zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest*). In het geheel vertoonde geheel hunne wijze van ſpreken en handelen, zonder eenige praal of huichelarij, proeven van de liefde en eerbied die zij voor hunnen Heer koesterden, en niets wenschten zij hartelijker, niets verheugde hen meer, dan de opbouw en uitbreiding van het Rijk van God, waarvan zij het zich de grootſte eer rekende, op het bevel des Heeren, de ſtichters te wezen. *c.)* De Verkondigers des Evangelie's vertoonden, door Goddelijke kracht geholpen, ook *heldenmoed*, want die droevige tijden, vol van rampen, partijſchappen en vervolgingen, welke de Heer voorzegd had, waren aanſtaande. Zij hadden zich den haat en nijd van bijna alle hunne medeburgeren

en

en vrienden op den hals gehaald, have en goed hadden zij er vrijwillig aan opgeofferd; zij hoorden de bedreigingen aan van de zwaardere kastijdingen; met welken moed beantwoordden zij dezelve? *Hand.* IV: 20. *οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν* (*wij kunnen niet nalaten te spreken van hetgeene wij gehoord en gezien hebben*). Nu werden zij door ſmaadheden en geesſelſlagen onteerd; treurden zij er over? *Hand.* V: 41, *οἱ μὲν ἐκπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι* (*zij verlieten met blijdſchap den grooten Raad, omdat zij verwaardigd waren voor zijnen naam ſmaadheid te lijden*); zij wierden geſtraft en gepijnigd; dreigden zij in toorn, of ſtierven zij onder weeklagten? *Hand.*, VII. 60, 59. Κύριε *μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.*—Κύριε *δέξαι τὸ πνεῦμά μου* (*Heer! reken hen deze zonde niet toe!—Heer! ontvang mijnen geest!*) Van waar deze moed en ſtandvastigheid van ziel onder de zwaarſte martelingen en bij den akeligſten dood? daar zij van te voren zoo bevreesd waren, dat zij niet dan met geſlotene deuren plagten zamen te komen, *διὰ τὸν φόβον τῶν* Ἰουδαίων (*van wege de vreeze der Joden*, *Joan.* XX: 19? Het is niet te verwonderen, dat de Apostelen, wanneer zij

zoo

zoo handelden en ſpraken, beſchreven worden *πλήρεις πνεύματος ἁγίου ὑπάρχοντες* (*vol zijnde des Heiligen Geestes? Hand.* VII: 55. *d.* In geheel de waarneming van hun ambt en in elke zaak was *vriendſchap* zigtbaar, en *hartelijke eendragt* zonder eenige partijſchap en nijd. Eertijds waren zij niet altijd eendragtig en vertrouwelijk, want zij benijdden elkander onderling, en konden het niet verdragen, dat een hunner medeleerlingen eenigzins voorgetrokken werd, *Matth.* XX: 24, *Joan.* XXI: 21, meermalen verſchilden en twistten zij over den voorrang en hoogere waardigheid, *Matth.* XVIII: 1, *Luc.* XXII: 24; het vriendſchappelijk bijleggen dezer geſchillen veroorzaakte den Heer vele moeite en last. Deze hatelijke eer- en twist-zuchtige geſchillen hielden nu geheel op, want zij waren eendragtiglijk bijéén, *Hand.* II: 1, 46, IV: 32, met gemeen overleg namen zij beſluiten over zaken in geſchil, opdat der twistende gemoederen door onderlinge ſchikking bevredigd werden, *Hand.* XV: 22. ἔδοξε τοῖς ἀποςόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ (*het dacht den Apostelen goed en den Ouderlingen met de geheele Gemeente*). Niemand verzette er zich tegen, dat ſommige Apostelen boven anderen verheven en geëerbiedigd werden, *Gal.* II: 9. δοκοῦντες ςῦ-

λοι

λοι εἶναι (*die geacht waren pilaren te zijn*) en zoo zich eenig verſchil begon te ontdekken bij het waarnemen van werkzaamheden, koos zich, na korten twist, ieder zijnen vrijen werkkring, waarin hij wilde en konde arbeiden, *Gal.* II : 8. *Hand.* XV : 37—40. Zoo men aan het gewone ſpreekwoord denkt, veel hoofden, veel zinnen; zoo men overweegt hoe gemakkelijk onder Leeraars van eenen nieuwen Godsdienst, bij verſcheidenheid van verſtand en hart, verbittering pleegt te ontſtaan, dan kan, bij zoo groote eendragt der zielen, waardoor uit een klein beginſel eene groote zaak ontſtond, niemand twijfelen aan den invloed des Heiligen Geestes, wiens vruchten zijn liefde, blijdſchap, vrede, langmoedigheid en goedheid. *Gal.* V: 22. Indien niet deze geest van eendragt en vrienſchap hun ſtandvastiglijk was bijgebleven, en de gemoederen der Apostelen bevredigd had, wie zou hebben kunnen beletten, dat reeds in den leeftijd der Apostelen die twisten en ſcheurigen waren losgebroken, die naderhand de Christelijke gemeente verſcheurd hebben, daar er geen ſtof tot twisten ontbrak, bij zoo verſchillende partijſchap? 1 *Cor.* I: 12. *e.*) Zij *leerden* en *arbeiden zonder winzucht*, en verſmaadden ſomtijds opzettelijk het loon, dat zij hadden kunnen vorderen, opdat niet de Apostoliſche bediening in eenen kwaden naam geraakte, *Hand.* XX:

33. 1 *Cor.* IX: 12. Eertijds dachten zij juist zoo niet, toen zij, door winzucht, aangezet de vraag voorstelden, *Matth.* XIX: 27. *τί ἄρα ἔςαι ἡμῖν;* (*wat zal ons dan geworden?*) Nu echter voorzagen zij, zonder eenige begeerte naar winst, in de behoeften der ellendigen, en dienden hen, die hun hunnen dienst niet vergelden konden, *Hand.* III: 6. Zij waren hoogst verstoord en verontwaardigd, wanneer iemand het waagde hen met geld te willen omkopen, *Hand.* VIII: 20, 21. Toen in onzen leeftijd de Kantiaansche school bloeijde, werd het zedelijk gebod ingescherpt: dat de deugd, zonder opzigt op belooning, moet uitgeoefend worden; deze reinheid der deugd, zoo als zij genoemd wordt, hebben de Apostelen des Heeren reeds beoefend, die door geene winzucht besmet waren, en, door Goddelijke kracht geholpen, zelfs tegen den wil en dank des menschen, het grootste nut en geluk aan het menschelijk geslacht hebben aangebragt, 2 *Cor.* VI: 5—10. Zoo iemand aan deze zuiverheid der deugd wilde twijfelen, omdat de Apostelen op hemelsche vreugden en eeuwige beloningen het oog hadden bij de uitoefening hunner pligten, *Rom* V: 2. dien verzoek ik te bedenken, dat hij reeds het grootste werk volbragt heeft, die door *de hope op een toekomend geluk* bekwaam en

ge-

geſchikt gemaakt wordt tot het verdragen van ſmarten en ſmaadheden, om zich verdienstelijk te maken jegens anderen, die weldaden en verdiensten of niet willen of niet kunnen vergelden. Op deze hope, die geene gemeene en middelmatige, maar eene verhevene en heerlijke denkwijze veronderſtelt, ſteunende, hebben de Apostelen geleerd en gehandeld als Dienaars van den Heer, *die (gekomen was, om zijne ziele te geven tot een rantſoen voor velen)* ἦλθε δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, *Matth.* XX: 28. Dezen Geest (πνεῦματος) van CHRISTUS hadden de Apostelen, *Hand.* XV: 26. παραδεδωκότες τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος (*hebbende hunne zielen overgegeven voor den naam van* JEZUS CHRISTUS) want deze verzaakten alle begeerlijkheden, gemakken en vermaken des levens, genoegens, welke menſchen, die alleen voor zinnelijk genot vatbaar zijn, voor het hoogſte goed houden, 1 *Cor.* VII: 7, IX: 5, *Phil.* IV: 11, 12. Die zoodanige grondbeginſelen en lesſen volgen, zoo groote onſchuld der ziele en zuiverheid van zeden bewijzen, en niets anders bedoelen dan het heil van anderen, met verzaking van alle goederen en voordeelen, welke zij konden genieten, die moeten zonder eenigen twijfel door

 eenen

eenen hoogeren Geest, die niet de geest is van het algemeen, gedreven geweest zijn.

§. 6.

Behalve deze verandering in de Apostelen zigtbaar, welke wij verstandiglijk en zedelijk genoemd hebben, komen ook eenige andere *uitwendige veranderingen* voor, in welke ten duidelijksten eene hoogere en meer verhevene kracht doorstraalt, welke de Apostelen bij hunne handelingen bezielde: hiertoe behooren alle die buitengewone gaven, welke onder den naam van χαρισματα (*genade gaven*) voorkomen. *a.*) De Apostelen toch konden *ἑτέραις, καίναις γλώσσαις λαλεῖν τὰ μεγαλεῖα Θεοῦ* (*met andere of nieuwe talen spreken over de groote werken Gods*) *Hand.* II: 11, voornamelijk over die alleruitmuntendste gebeurtenis van de Opstanding en Hemelvaart des Heeren, en verhieven die met nieuwe liederen en lofzangen en dat niet alleen op den Pinksterdag, maar ook in volgende tijden, wanneer nieuwe burgers door den doop moesten worden ingewijd, *Hand.* X: 46, XIX: 6. of heilige zamenkomsten gehouden werden, 1 *Cor.* XIV. Sommigen maken wel de uitzondering, dat dit vermogen der talen geenzins algemeen geweest is; want dat PAULUS niet verstond het geen

Hand.

Hand. XIV: 11. de Priester van JUPITER in het Lycaonisch gesproken had, doch deze uitzondering kan ten minsten uit deze plaats niet bevestigd worden, omdat er *vs.* 14 staat ἀκούσαντες (*gehoord hebbende*) en LUCAS had moeten schrijven ἴδοντες (*gezien hebbende*), indien de Apostelen het Lycaonische zeggen niet verstaan hadden. Uitvoeriger heeft STORR met zeer vele geleerdheid deze zaak behandeld in zijne geschiedkundige kenmerken, om te bewijzen, dat de Apostelen vreemde talen gesproken hebben, die onder de volken gebruikelijk waren, en die verklaring te wederleggen, welke in onzen tijd is vooorgesteld, als of het een stamerend spreken geweest ware of eene trilling der tong, welke ijdele en ongevormde klanken voortbragt (*), want zoo

(*) STORR *t. a. p.* bl. 61. „ Daar nu het wonder, voor de stad Jerusalem en den tijd den Feestes, hetwelk een zoo groot getal vreemdelingen in de stad had doen zamenvloeijen, inzonderheid geschlkt om de gelijkheid der Christenen kenbaar te maken, op andere plaatsen en tijden, waar geen gehoor was, dat deze of gene vreemde taal als moedertaal gebruikte, moest herhaald worden; zoo heeft de Goddelijke wijsheid, door bijvoeging van de *gave der uitlegging* (ἑρμηνείας) gezorgd, dat niet eene in vreemde sprake opgestelde rede of voor de hoorders onnuttig ware, of anderen zouden kunnen twijfelen of de sprekers indedaad met hetzelfde vermogen als de eerste Christenen waren toegerust, en waarlijk eene za-

zoo het dat geweest was, zou het niemand in verwondering en verbazing hebben kunnen brengen, *Hand.* II: 11, X: 45, noch beschouwd worden als eene Goddelijke gave en de vervulling eener oude voorfpelling, *Hand.* II: 16; want ieder mensch zou naar zijn verstand hetzelfde kunnen ondernemen en nabootsen; daar komt bij, dat 1 *Cor.* XII: 10 soorten van talen voorkomen (*γένη γλωσσῶν*); er moet derhalve eene verscheidene taalkennis geweest zijn. Insgelijks sluit, het geen PAULUS 1 *Cor.* XIV: 6—8 ter opheldering aanhaalt, geenzins in, dat in de gave der talen (*γλώσσαις*) alleenlijk twijfelachtige en onzekere klanken bedoeld werden, maar daarop wil de Apostel alleenlijk aandringen, dat de verklaring der gesprekken, welke in vreemde talen (*ἐν γλώσσαις*) gehouden waren, er moest worden bijgevoegd, omdat Godspraken

zamenhangende en verstandige rede hielden. Hier toch was het wonder voldoende, dat de hoorders, welke de gelegenheid van tijd en plaats weleer bij elkanderen gebragt had, gelijk door de natuur met hunnen medeburger in gemeenschap der moedertaal, zoo nu ook door het wonder, in die eener vreemde taal in zoo verre verbonden, de vreemde taal verstonden, en door uitlegging tevens konden leeren, dat de in die taal gehoudene rede geen ijdele klank, maar eene geregelde en nuttige rede was, enz.

ken zonder verklaring niet alleen niet verſtaan werden *vs.* 20, 21, maar als ſtraffen moesten aangemerkt worden. Voor het overige willen wij dit wel toegeven, dat het vermogen der talen zich voornamelijk vertoonde in het uitſtorten van gebeden, in het zingen van lofzangen (*). Daarom wordt het verbonden, *Hand.*

(*) Hierin nu wordt zekerlijk eene verhevene uitdrukking, eene hoogere ſpreekwijze waargenomen; maar daaruit volgt niet, hetgeen MEIJER aanneemt, en uit ongewijde Schrijvers tracht te bewijzen, dat ἑτέραις, καίναις γλώσσαις λαλεῖν (*met andere of nieuwe talen ſpreken*), niets anders is dan zich van eene meer verhevene wijze van ſpreken te bedienen, tot welks verſtand, menſchen, die daarin ongeoefend waren, eenen uitlegger zouden noodig gehad hebben. En ook dit moet men toegeven, dat in redenen, lofzangen en gebeden, welke ἐν καίναις γλώσσαις (*in nieuwe talen*) gehouden werden, met geestdrift, juistere en zuiverdere denkbeelden van het Rijk des Mesſias werden medegedeeld, zoodat een aanſchouwer van de Apostelen getuigen kon: zij voeren nu eene geheel andere taal, want deze juistheid en zuiverheid van denkbeelden en gevoelens drukt niet geheel de ſpreekwijs uit λαλεῖν ἑτέραις, καίναις γλώσσαις (*ſpreken met andere nieuwe, talen*). Noch in dezen, noch in genen, noch in eenigen anderen zin, die onlangs uit de ongewijde Schrijvers opgeſpoord en voorgeſteld is, getuigden zij, die op het Pinkſterfeest tegenwoordig waren, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν (*wij hooren hen ſpreken een iegelijk in onze eigene taal*). Wij kunnen dus ook HERDER niet geheel bijvallen, die de

Hand. II: 11, X: 46. met het *spreken over de groote werken Gods*, het *verheerlijken vad God.* (λαλεῖν μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, μεγαλύνειν τὸν Θεόν).

Daar nu, naar de vermaning des Apostels, bij het spreken in vreemde talen, ἐν γλώσσαις, moest gevoegd worden προφητεία (*het profeteren*), zoo moeten wij handelen *b. Van de Profetische gaven.* Daar de gaven, χαρίσματα, in verscheidene deelen en soorten verdeeld werden, en niet elke afzonderlijk aan allen en een iegelijk werd medegedeeld, zoo als MOSHEIM aanmerkt, zoo schijnt ook de profetische gave niet aan alle aangeblazene (geïnspireerde) zonder uitzondering te zijn medegedeeld, omdat, wanneer de een na den ander in eene vreemde taal sprak, er telkens een uitlegger bij moest zijn, opdat niet eene rede vruchteloos, ijdel, onnuttig werd, maar waarlijk eene rede zijn mogt. Maar hoe wordt

zaak zoo verklaart: „ Naar eene nieuwe wijze van uitlegging verklaarden zij de oude Profeeten, droegen nieuwe voorzeggingen en godspraken zoo voor, dat zich de hoorders tot geestdrift (*begeisterung*) voelden opgewekt." Zekerlijk werden er nieuwe dingen voorgesteld door de Apostelen, die met geestdrift bezield waren; maar met andere nieuwe talen niet alleen de inhoud hunner gesprekken, maar ook de vorm (de taal) moet in het oog gehouden worden.

wordt de ziel beroerd en geslingerd bij zoo groote verscheidenheid van uitleggers, wanneer men bepalen en naauwkeuriger vaststellen moet, wat het aanduidt, dat op het Pinksterfeest en in de eerste Christelijke gemeente τὸ προφητεύειν (*profeteren*) genoemd wordt; want zij bedriegen zich, dunkt mij, die de beteekenis eeniglijk willen ontwikkelen, of uit de ongewijde Schrijvers, of uit de Heilige Schriften des Ouden Verbonds, waar נָבָא προφητεύειν (*profeteren*) wordt overgezet. Terwijl ik hierover tobde en twijfelde, kwam mij in den zin, of men niet eene algemeene beteekenis van het woord τοῦ προφητεύειν (*het profeteren*) zou kunnen vinden, die op de onderscheidene plaatsen van verschillende bedoeling en inhoud zou kunnen worden toegepast? Mij dunkt, ik heb die gevonden, wanneer ik er door versta: *openbaren*, *ontwikkelen*, *ontdekken*, *uitleggen*, *Luc.* XXII: 64. *Marc.* XIV: 65.

De oude Profeten nu, gelijk ook de Christenen ontdekten, openbaarden: *a. den zin der oude en nieuwere gewijde Godspraken*, waarvan zij uitleggers en verkondigers waren. Zoo was AARON נביא (*de Profeet*) van MOSES, *Exod.* VII: 1, 2. omdat hij de Godspraken, door MOSES geopenbaard aan PHARAO verklaarde. In dien zin waren PETRUS,

 Hand.

Hand. II. III. en PAULUS, *Hand.* XIII. bij uitnemendheid Profeten, want zij verklaarden den zin der gewijde Godſpraken, en pasten die op de tegenwoordige omſtandigheden toe. Zoo iemand hier tegen wilde inbrengen, dat APOLLOS reeds genoemd wordt *δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν* (*magtig in de ſchriften, betoogende uit de ſchriften dat* JEZUS *de* CHRISTUS *was*) *Hand.* XVIII. 24, 28. eer dat hij den Doop, en met denzelven de gave der profetie, *προφητείαν*, ontvangen had, zoo antwoord ik: dat deze leergave naderhand vermeerderd is, toen hij den Heiligen Geest ontvangen had, zoodat hij den zin der Goddelijke boeken uit het verband de analogie van het Christelijk geloof nog veel naauwkeuriger kon verklaren, en ongetwijfeld tot diegenen behoort, die gezegd worden, na den doop in den naam des Heeren ontvangen, *προφητεῦσαι* (*geprofeteerd te hebben*), *Hand.* XIX: 1 — 6. Ten minſten werd in de eerſte Gemeente door *πνεῦμα προφητικὸν* (*profetiſche geest*), het vermogen verſtaan om den zin der gewijde Godſpraken te verklaren, uitleggingsgave, *Conſtit. Apost.* C. XXII. Doch de Christelijke Profeten leiden niet alleen de oude Godſpraken uit, maar verkondigden ook nieuwe, voorzeiden

der-

derhalve toekomende zaken, *Hand.* XI: 27, 28. Daarenboven moesten de Profeten van het Nieuwe Verbond nog een ander werk ondernemen, want zij moesten *b.*) *uitleggers der woorden* zijn, welke in vreemde talen (ἐν γλώσσαις) waren uitgesproken, want zoodanige verhevene gesprekken zouden geene nuttigheid aangebragt hebben aan de Gemeente, zoo er geene Profeten bij geweest waren; want zij, die met vreemde talen (ἐν γλώσσαις) spraken, gaven aan hunne verhevene aandrift toe, en stortten gebeden en lofzangen uit in vreemde talen, in verhevene spreekwijzen, zonder er voor te zorgen of zij van hunne toehoorders verstaan werden of niet, welke geheele redenering een ijdel praatje zou hebben kunnen schijnen, indien hun in het spreken de Profeten niet vervangen hadden; want deze waren verpligt en hadden de gave λαλεῖν οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν (*om te spreken tot stichting, vertroosting en vermaning*), 1 *Cor.* XIV: 3 en *vs.* 14, διερμηνεύειν (*te verklaren*) hetgeen gesproken was in vreemde talen, ἐν γλώσσαις (*). In dezen zin beval de

(*) Indien wij dezen regel aannemen, welken de Apostel PAULUS zelf aan de hand geeft, 1 *Cor.* XIV. dat προφητεύειν (*profeteren*) is verklaren, hetgeen in vreemde

de Apostel den Corintheren het profeteeren op het meest aan, omdat door het goed verklaren en toepasfen van Godfpraken, gefprekken, lofzangen en gebeden in eene vreemde taal voortgebragt, dat λαλεῖν ἐν γλώσσαις (*fpreken met vreemde talen*) der Gemeente nuttigheid aanbragt, en daarenboven bij hen, die niet tot de Gemeente behoorden, gezag bezorgde, indien bij geval eenige ongewijden de vergadering der Christenen inkwamen, het zij dan met goede, het zij met kwade gezindheid. Door deze verklaringen en toepasfingen der Christelijke Profeten werden fomtijds *c.*) *de verborgene overleggingen des harten*, κρυπτὰ τῆς καρδίας, *ontdekt*, 1 *Cor.* XIV: 25. Ongetwijfeld naderden fomtijds tot de Heilige Plaats, die van het Christelijk geloof vervreemd waren, door verfchillende bedoelingen daartoe aangezet, of om te hooren, opdat zij iets hebben mogten dat zij laste-

de talen (ἐν γλώσσαις) was voorgefteld, dan zal het niet voldoen προφητεύειν (*profeteren*) in dezen zin te bepalen, dat het zij: door een ongedachte aandrift van Gods Geest oprijzen om te leeren, te vermanen, te troosten, (dat was veeleer γλώσσαις λαλεῖν *in vreemde talen fpreken*), of een van God ingegeven lied aan te heffen. De fpreekwijze van PAULUS 1 *Cor.* XIV. vordert eene hiervan onderfcheidene beteekenis,

teren en aanbrengen konden, of uit nieuwsgierigheid, of om een aalmoes te ontvangen. Nu ſtond een Profeet op, om de geſprekken te verklaren der genen, die met vreemde talen geſproken hadden, welke hij aanwende tot ſtichting, vertroosting en vermaning, en onder het ſpreken wende hij zijne rede tot den vreemden hoorder, wien hij de gedachten zijns harten opende; deze verbaasd, wanneer hij hoorde ſpreken en vermanen van hetgeen in zijn hart verborgen was, werd genoodzaakt openlijk te bekennen, *vs.* 25. Θεὸν ὄντως ἐν αὐτοῖς εἶναι (*dat God waarlijk onder hen was*). Indien toch iemand de geheimen des harten en des levens kon openbaren, die werd gereedelijk voor een Profeet erkend, *Joan.* IV: 19, op deze wijze namen de Apostelen het werk der Profeten waar, daar zij de verborgene beraadſlagingen en bedrijven doorgrondden en er bedreigingen bijvoegden, waardoor de hoorders meestal, of getroffen, of verbeterd werden, *Hand.* V: 1—5, VIII: 20—24, XIII: 11.

Een zoo verſcheiden ſpraakgebruik ſchijnt bij het woord προφητεύειν (*profeteren*) te hebben plaats gehad (*). Wat men ook aan-

(*) SCHLEUSNER in *Lex.* wien KOPPE bijvalt, vat de beteekenisſen zamen op deze wijze: „Door aanbla-

aanneme, dit zal toch altijd blijven: dat het eene buitengewone gave geweest is, welke zich niemand door zijne zorg en vlijt konde verschaffen. Hetzelfde geldt van de *d.) gave der genezing.*

De Apostelen hadden wel, toen zij de eerste maal eene proef namen van het onderwijzen, reeds zieken genezen, en verheugden zich voornamelijk over de herstelde bezetenen, *Luc.* X: 17: maar echter kwamen er nog meerdere ligchaams-kwalen voor, welke zij niet konden genezen, *Matth.* XVII: 16, 21. Daarom had de Heer hun een volkomener en gemakkelijker geneesvermogen beloofd, *Marc.* XVI: 18, welke ziekten-genezingen ongetwijfeld begrepen worden onder den naam van teekenen en wonderen, *σημείων καὶ τεράτων*, *Hand.* XIV: 3, en hiervan worden verscheidene voorbeelden opgenoemd,

blazing der Godheid spreken, het zij dit geschiede door voorspellingen te doen, door Gods lof te bezingen, door met warmte en zielsverheffing gebeds-formulieren op te zeggen, het zij dit geschiede door het verklaren van de heilige boeken der Joden, en voornamelijk der voorspellingen aangaande den Messias, en derzelver vervulling op eene bevattelijke wijze aan te toonen, eindelijk door anderen krachtiglijk te leeren, te vermanen en te vertroosten." In welk alles eene vrome zielsverheffing schijnt plaats gehad te hebben.

noemd, *Hand.* III: 6, V: 15, 16. Zoo groot was reeds de eerbied voor de Apostelen, dat de kranken genezing hoopten, *κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν*, (*wanneer slechts de schaduw iemand hunner beschaduwde*), *Hand.* V: 15, IX: 33, 34. Zelfs de bezetenen werden hersteld, *Hand* XVI: 18. en die van zich zelve gevallen waren, *Hand.* IX: 40, ook de Apostelen zelve werden in gevaar van leven en dood, hetwelk den aanschouweren overmijdelijk toescheen, ongeschonden bewaard, *Hand.* XXVIII: 3–8, en zoo ondervonden zij met de daad hoezeer hun de Heer de waarheid voorzegd had, *Luc.* X: 19. Ook dat moet men niet uit het oog verliezen, dat deze genezingen van ziekten geschied zijn, of met aanroeping van den naam des Heeren, *Hand.* III: 6, of met gebeden en oplegging der handen, *Hand.* IX: 40, VIII: 18, als ook, het geen verwonderlijk is, dat de Apostelen het vermogen gehad hebben om ziekten op te leggen ter verbetering, *Hand* XIII: 11, 1 *Cor* V: 5.

Bijaldien wij deze *uitwendige* gaven, *χαρίσματα*, welke wij nu opgeteld hebben, nagaan, (want die op het verstand en hart der Apostelen invloed hebben, verkiezen wij *inwendige* te noemen), zou iemand ons met duchtige bewijzen kunnen aantoonen, dat

deze

deze alle, welke geschiedkundige zekerheid hebben, door kunst en natuur zijn daargesteld, zonder den invloed der Godheid, zonder aanblazing en hulpe des Heiligen Geestes? Dit is het, waarop MOSHEIM aandringt. Zoo iemand dit durft ontkennen, dat dan iemand onder ons opsta, met vreemde talen sprekende, profeterende, op kranken de handen leggende, zoodat zij gezond worden; terwijl hij tevens eene nieuwe leer verkondigt, die Gode waardig, en den menschen noodzakelijk en voordeelig is, wij zullen hem gereedelijk met de Apostelen gelijk stellen.

§. 7.

Deze zijn de voornaamste *ἐνεργήματα τῶν χαρισμάτων* (*uitwerkingen des Geestes gaven*) (*); want ik twijfel of het onderscheid, dat

(*) ROSENMULLER in *Scholiis ad.* 1 *Cor.* XII: 6. „ Ἐνεργήματα zijn werkingen, welke tot bevestiging van den hemelschen oorsprong der Christelijke Leer, tot versterking van het Goddelijk gezag van derzelver Verkondigers, door de Apostelen en anderen, wien het vermogen om wonderen te doen van God was toegestaan, verrigt werden. Ἐνεργήματα (*werkingen*) hebben derhalven betrekking op zoodanige wonderbare uitkomsten in het Rijk der Natuur, die met de oogen van de menschen kunnen opgemerkt worden. Van deze zijn onderscheiden *χαρίσματα* (*de gaven*), deze toch wordt hij

dat de Uitleggers der Heilige Boeken vastſtellen tusſchen ἐνεργήματα (*werkingen*) en χαρίσματα (*gaven*), van de Apostelen zelven is opgemerkt; zij hebben zich, dunkt mij, bij afwisſeling van dezelve bediend, ἐνέργημα (*betooning van kracht*) 1 Cor. XII: 6. Φανέρωσις πνεύματος (*openbaring des Geestes*) is misſchien elke wijze geweest, op welke de buitengewone gaven zich kenbaar maakten. Van deze nu worden verſcheidene ſoorten bepaald van den Apostel PAULUS (*), welke wij niet met ſtilzwijgen kunnen voorbijgaan, of mogelijk bij zoo groote duisterheid der zake eenig licht mogt opgaan, want, om

hij gezegd ontvangen te hebben, die door Goddelijken invloed zijne ziel, zoo dikwijls het noodig is, bewogen gevoelt om iets voort te brengen of te doen, ten nutte der Gemeente, hetwelk hij door de enkele krachten der menſchelijke natuur niet zou kunnen volbrengen."

(*) Scherzinnig is de opmerking van HESS in de *Geſch. der App.* dat deze gaven, χαρίσματα, gedeeltelijk beſtendige, gedeeltelijk voorbijgaande geweest zijn; de eerſte, bij voorbeeld, λόγον σοφίας (*het woord der wijsheid, wijze voordragt*) ſchrijft hij toe aan de Apostelen en de overige beſtendige Leeraars, de laatſte, bij voorbeeld, προφητεύειν, ἐν γλώσσαις λαλεῖν (*profeteren, met vreemde talen ſpreken*) aan de overige Christenen bij gelegenheid medegedeeld, om eene uitſtekender verwondering te verwekken, offchoon zij ook in de Apostelen beſtendig waren.

om naauwkeuriglijk het onderſcheid van elke ſoort te bepalen, zou zelfs de vernuftigſte Uitlegger vruchteloos beproeven. De Apostel maakt 1 *Cor.* XII:7. en verv. de navolgende onderſcheidingen: Sommigen is door den invloed des Heiligen Geestes ten deel geworden *a.*) *λόγος σοφίας*, het vermogen om met wijsheid, juistheid, welſprekendheid te redeneren over de Christelijke Leer; deze wijsheid nu was geene *σοφία αἰῶνος τούτου* (*wijsheid dezer eeuw*) 1 *Cor.* II: 6, op welke, namelijk, welſprekendheid en wijsbegeerte, PAULUS zich niet toeleide, 1 *Cor.* I: 17. Anderen *b.*) *λόγος γνώσεως*, eene verhevener kennis van Goddelijke zaken, welke, offchoon zij eenigermate wijsgeerig geweest is, ongetwijfeld eene Christelijke ſtof en vorm gehad heeft, zoo als in PAULUS blijkt, die, of de Joodſche ſtellingen door vernuftige allegorien, tot de Christelijke leerſtukken wist op te brengen, *Gal.* IV: 22—31, of er op aandrong, dat men van de eerſte beginſelen tot het meer volmaakte voortgaan moest, *Hebr.* VI: 1. Doch deze kennis was geenszins *γνῶσις ψευδώνυμος* (*eene valſchelijk zoogenaamde kennis*) 1 *Tim.* VI: 20. welke in volgende tijden door hare droomen, die den ſchijn hadden van eene hoogere kennis, zoo groote beroerten verwekt heeft bij de verſchillende ſoorten van Gnos-

tic

tieken. Anderen *c.*) πίςις (*het geloove*) zonder twijfel der wonderwerken, of de overtuiging, dat God hem helpt, die zaken behandelt, welke op den Godsdienst betrekking hebben, zoo dat hij zelfs wonderen zou kunnen doen ter bevestiging der goede zaak. Van dit geloove ſprak de Heer *Matth.* XVII: 20. *Luc.* XVII: 6, gelijk ook PAULUS 1 *Cor.* XIII: 2. Ongetwijfeld verwachtte ſommige Christenen, vol van vertrouwen door gebeden tot God opgewekt, met gewisheid, zekere uitkomst, en hunne verwachting heeft hen niet bedrogen, *Hand.* IV: 31, VIII: 15, IX: 40. Anderen *d.*) χαρίσματα ἰαμάτων (*de gaven der gezondmakingen*). Sommige Leeraars ſchijnen in de geneeskunst ervaren geweest te zijn, en wendden mogelijk hunne wetenſchap door het vertrouwen op de Goddelijke hulp, ten nutte der Gemeente aan, doch zonder twijfel bedienden zij zich ook van geneesmiddelen op eene met hunne vroomheid vereenigbare wijze, *Jac.* V: 14, 15. Niemand zal durven ontkennen, dat ervarenheid in de geneeskunst verbonden, aan de bediening van Leeraars van den Godsdienst, zeer voordeelig geweest is tot uitbreiding van de Gemeente. Anderen *e.*) ἐνεργήματα δυνάμεων (*het vermogen om wonderbare werkingen te beoordeelen*), of zij door de natuur of door de

menschelijke kunst of door een hoogere en buitengewone kracht geschied waren — Vast schijnt deze orde in sommige soorten van gaven, *χαρισμάτων*, plaats gehad te hebben, dat er anderen bij waren, die over woorden en daden konden oordeelen, 1 *Cor.* XIV: 30, 31. Anderen *f.*) *προφητεία*, (*profetie*), *de gave der profetie* hebben wij reeds in de vorige §. verklaard. *g.*) Anderen *διάκρισις πνευμάτων*, het vermogen, of, om de door den geest bezielden, *πνευματικοὺς*, allen, die voorgaven door den Geest gedrevente zijn, te onderzoeken, of hunne Leer overeenkwam met het doel van CHRISTUS en de Leer der Apostelen, of om verklaringen te beoordeelen, die op de Heilige Boeken van hen werden voorgesteld. Welke gave bij de zeer groote menigte van hen, die zich verbeeldden door den Geest bezield te zijn en der valsche Profeten, hoogst noodzakelijk was; want reeds lang had de Heer gewaarschuuwd tegen de valsche Messiasfen en valsche Profeten, *Matth.* XXIV: 24, en JOANNES beveelt 1 *Joan.* IV: 1: *δοκιμάζετε τὰ πνεύματα* (*beproeft de geesten*). Zou nu ieder hen hebben kunnen beproeven, het was derhalve noodig, dat er mannen tegenwoordig waren, van Goddelijk gezag voorzien, om te beslisfen of iemand, die door den Geest scheen gesproken te hebben, waarlijk door de God-

heid

heid was aangeblazen, dan of hij door den waan der inbeelding bedrogen, ijdele en verkeerde dingen had voorgewend. *h.*) Anderen γένη γλωσσῶν (*menigerlei talen*) (*). Deze uitdrukking verdient opmerking, gelijk ook STORR zeer fterk op dezelve gehecht heeft; want zoo ἐν γλώσσαις, (καιναῖς, ἑτέραις) λαλεῖν

(*) Het vermogen om met vreemde Talen te fpreken was derhalve eene gave, χάρισμα, het geen niet zou kunnen zijn, indien de aanmerking van AMMON in zijne *Bibl. Theologie*, hoe vernuftig ook, waarheid was: „ daar de Godsdienst van JEZUS, fchrijft hij, van βαττολογία (*woordenrijkheid*, *Matth.* VI: 7.) tot vrijere Godsvereering en Godsdienstoefening (*aandacht*) opleiden zou, *Joan.* IV: 24; gevolgelijk de Hebreeuwfche gebedsformulieren in het Christendom niet in gebruik blijven konden; zoo belooft JEZUS zijnen Jongeren, dat zij met nieuwe talen fpreken zouden, γλώσσαις λαλήσουσι καινᾶις, *Marc.* XVI: 17. het geen van dezelfde beteekenis is als γλώσσαις ἑτέραις (*met andere talen*) of ook γλώσσαις λαλεῖν (*met talen fpreken*) 1 *Cor.* XIV: 18." CHRISTUS zou derhalve niets anders voorzegd en beloofd hebben dan dit: mijne toekomftige vereerders zullen voortaan niet meer in den Godsdienst aan de zoogenaamde heilige taal gebonden zijn, maar elke hun gemeenzame moedertaal in den openbaren Godsdienst gebruiken. Kan dit vermengd en willekeurig gebruik der talen tot de teekenen gebragt worden, met welke de Heer het onderwijs der Apostelen bevestigd heeft? *Marc.* XVI: 17—20. Zou de Apostel dan zoo breedvoerig hebben kunnen uitweiden over het gebruik der vreemde talen, welke Uitleggers noodig hadden?

λεῖν (*met talen* (*nieuwe*, *andere talen*) *ſpreken*) beteekende, gelijk ſommigen vastſtellen, ongevormde en niet onderſcheidene klanken voortbrengen met eene ſtamelende tong, of, zijne gedachten in eene verhevene rede uitſpreken; hoe zou de Apostel γένη γλωσσῶν (*ſoorten van talen*) hebben kunnen vermelden, en, zoo het beteekenen moet verſcheidene volken in de Christelijken Godsdienst onderwijzen, hoe zou dit hebben kunnen geſchieden zonder het vermogen van vreemde talen? *i.*) Anderen ἑρμηνεία γλωσσῶν (*uitlegging der talen*). Zoo wij 1 *Cor.* XIV lezen, ſchijnt προφήτης (*Profeet*) dezelfde te zijn als διερμηνεύτης (*Uitlegger*); doch zoo wij 1 *Cor.* XII: 10, 11. en *Hoofdſt.* XIV: 28, 29 vergelijken, ſchijnt er onderſcheid geweest te zijn tusſchen een Uitlegger en een Profeet; want de Uitlegger ſchijnt het geen een aanblazene (*geinſpireerde*) in vreemde talen had voorgeſteld, in het Grieksch of in iedere andere Taal, die den hoorders gemeenzaam was, vertaald te hebben; hij was derhalve Verklaarder der woorden, Tolk, maar hij was geen Uitlegger en Verklaarder van het geen hij in woorden van eene bekende Taal had overgezet; er moest derhalve een Profeet bijkomen, die deze vertaalde woorden uitleide en tot ſtichting, vertroosting en vermaning

aan-

aanwendde en ophelderde, 1 *Cor.* XIV: 3. Dit mijn gevoelen, van hoe veel of weinig waarde het dan ook zij, bevele ik aan het onderzoek van ſcherpzinniger mannen, die in ſtaat zijn licht te ontſteken in de duisternis. Het is geenzins te verwonderen, dat wij in dit onderzoek klagen over duisternis; want de Apostelen zelve hebben er voor ons geen meer licht over verſpreid, en met eenen wenk zaken aangeduid, die ons geheel onbekend zijn, maar toen ter tijd dagelijks voorkwamen; daar komt bij, dat wij van geene van alle deze zaken en vermogens eene proeve genomen hebben, of hebben kunnen nemen.

Denzelfden toon moeten wij aanheffen, wanneer wij overgaan tot de *verſcheidene bedieningen en pligten*, welke in de eerſte Gemeente hebben plaats gehad. Welke verſcheidene bedieningen, naar den rang van eer en waardigheid geſchikt, de Apostel heeft opgeteld, 1 *Cor.* XII: 28, daar hij leert, dat niet elk en een iegelijk alle gaven, *χαρίσματα*, bezat, maar dat aan elk de zijne waren medegedeeld, *vs.* 29. Met regt en naar verdienſte worden door hem in de eerſte plaats genoemd *a.*) *ἀπόςολοι* (*de Apostelen*), omdat zij van den Heer zelven waren uitverkoren en aangeſteld, om de Gemeenten te ſtichten in verſchillende oor-

den der aarde, en dezelve gesticht hebbende naar andere plaatsen voort te gaan, in welke zij genootschappen van geloovigen moesten verzamelen, en over dezelve Leeraars en Bestuurders aanstellen van verschillenden stand en eerwaardigheid. Deze nu waren de volgende. *b*) προφῆται (*Profeten*) die, door Goddelijke aanblazing opgewekt, de gewijde Godspraken, zoo oude als nieuwere verklaarden, en door hunne verklaringen, die *κατὰ τὴν ἀναλογίαν πίςεως* (*naar de regelmaat des geloofs*) moesten ingerigt zijn, de verlichting, de verbetering en vertroosting bevorderden, 1 *Cor.* XIV: 3, voor welken de zin der gewijde Godspraken verborgen zou gebleven zijn, indien er geene Uitleggers bijgekomen waren. Deze Profeten, die geene bestendige bediening schijnen waargenomen te hebben, en hunne openbaringen en verklaringen moesten onderwerpen aan het onderzoek van hen, wien de gave van *διάκρισις πνευμάτων* (*de beoordeeling der geesten*) was medegedeeld, 1 *Cor.* XII: 10, deze toch wisten, volgens CHRYSOSTOMUS, *τίς ὁ προφήτης καὶ τίς ὁ ἀπατέων* (*wie een Profeet en wie een bedrieger was*), wierden vervangen door *c*.) *διδάσκαλοι*, de bestendige Leeraars van afzonderlijke Gemeenten, die, of op gezag der Apostelen of bij stemming der Gemeenten, voor afzonderlijke zamenkomsten werden aan-

ge-

gesteld om te onderwijzen. Deze komen voor onder den naam van Herders, Opzieners, Oudsten, die geene wandelende, om mij zoo eens uit te drukken, maar eenen, aan afzonderlijke zamenkomsten verbondenen, post hadden. *d*) Δυνάμεις (*krachten*); deze deden, of zelve wonderen door Goddelijke kracht geholpen, of beoordeelden de wonderen van anderen gedaan, opdat geene Dweepers of valsche Profeten de onervarene en ligtgeloovige zouden kunnen bedriegen. *e*) Χαρίσματα ἰαμάτων (*gaven der gezondmakingen*); er waren er toch in de Gemeente, die de geneeskunst uitoefenden, en het bijzonder vermogen hadden, om ellendigen en kranken te helpen en hunne ziekten te genezen. Zij schijnen echter onderscheiden geweest te zijn van de Diakenen, *Jac.* V: 14. die eene bijzondere zorge droegen voor de kranken en armen, deze schijnen veeleer te behooren tot *f.*) ἀντιλήψεις (*helpers*), die, offchoon zij wel niet met de bijzondere zorg der zielen belast waren, echter niet min noodige zaken volvoerden, want zij bezorgden de armen, de vreemden, die mogelijk op last der Gemeente reisden, de kranken, de dooden. Deze moesten zonder twijfel, in het volvoeren hunner bezigheden, zich vervoegen bij en raadplegen met *g.*) κυβερνήσεις, (*de bestuurders van huisselijke*

lijke zaken), die het algemeen belang der Gemeenten betroffen, in het bereiden der liefdemalen, het verzorgen der bezendingen, mogelijk ook in het befturen der algemeene kas. *h.*) *γένη γλωσσῶν* (*foorten van talen*) waarover reeds gehandeld is. In deze lijst van verfchillende bedieningen fchijnen overgeflagen te zijn de reisgenooten en medehelpers der Apostelen en alle die mannen van beproefde trouw, die fomtijds met bevelen gezonden werden, zoo als de Evangelisten fchijnen geweest te zijn. Offchoon zij wel aan eene bepaalde Gemeente konden verbonden zijn, zoo waren zij echter medehelpers der Apostelen, naar zoodanige Gemeente afgezonden; in dezen zin wordt TIMOTHEUS genoemd, 2 *Tim.* IV: 5. *ἔργον ποιήσας εὐαγγελιςοῦ*, (*het werk doende van een Evangelist*). Er fchijnt een groot aantal van Euangelisten geweest zijn, die, volgens *Hand.* XXI: 8, met bevelen van de eene Gemeente naar de andere gezonden werden. Wij kunnen niet bepalen, in welke mate, of op hoedanige wijze alle deze mannen, die verfchillende bedieningen waarnamen, des Heiligen Geestes zijn deelachtig geweest, maar de Apostel zegt, 1 *Cor.* XII: 11. *doch alle deze dingen werkt een en dezelfde Geest, deelende een iegelijk mede, gelijkerwijs hij wil.* En uit deze uitfpraak

leer-

leeren wij, dat er verſchillende werkingen geweest zijn van denzelfden Geest, die de geheele Gemeente beſtuurde.

§. 8.

Doch nu zijn wij verpligt, *de wijze* aan te toonen, waar op deze inwendige, (verſtandelijke en zedelijke), gelijk ook de uitwendige verandering, welke wij de in de Apostelen zigtbare uitſtorting des Heiligen Geestes noemen, heeft plaats gehad; want in de wijze van mededeeling en voortgang moeten verſchillende wijzen en trappen opgemerkt worden, welke wij nu willen trachten aan te wijzen. „ Maar mogelijk werpt iemand ons tegen, „ gij neemt een te groot en moeijelijk werk „ op u; hoe zult gij *de wijze hoe* kunnen „ beſchrijven, daar *het bestaan* dezer me„ dedeeling zelve aan zoo groote moeije„ lijkheden onderworpen is?" Ik voor mij ben er wel verre af, dat ik de wijze van uitſtorting en inblazing zou durven bepalen; veeleer moet ik gulhartig bekennen, dat niemand den aard en de wijze kan bepalen, waarop de uitſtorting des Heiligen Geestes bij de Apostelen heeft plaats gehad; dit alleen bedoel ik, dat ik den aard en de wijze opgeef,

geef, welke naar het getuigenis der geschiedenis en der H. Schrift heeft plaats gehad.

Deze wijze nu was 1.) *oogenblikkelijk*, terwijl de Apostelen zelve het niet vermoedden. Even als dat verschijnsel, dat aan het Pinksterfeest luister bijzette, ἄφνω, (spoedig) daar was, zoo plotsling viel ook die uitwendige en inwendige verandering voor, die gewonelijk *de uitstorting des Heiligen Geestes* genoemd wordt; want de onwetende, aarzelende, vreesachtige Leerlingen van JEZUS den Nazarener, die van hunnen Leermeester en Beschermer beroofd schenen te zijn, openbaarden krachten en vermogens denkbeelden en kundigheden, die hun van te voren geheel vreemd waren, want de Geest, van den Hemel gezonden, had, in een kort tijdstip, hunne zielen en zeden geheel veranderd. Naauwelijks werden de vuurvlammetjes, in verscheidene takken verdeeld, gezien, of de Apostelen werden ook terstond alle vervuld met den Heiligen Geest. Men moet deze spoedige verandering wel onder het oog houden, opdat niet iemand vermoede en verzinne, dat de Apostelen, gedurende tien dagen, in stille afzondering en overpeinzingen doorgebragt, betere besluiten genomen, eindelijk den aard van het rijk van den Messias begrepen, en deze besluiten reeds in stilte genomen openlijk aangekondigd hebben, toen zij er door een ver-

verschijnsel toe opgewekt werden, hetgeen zij voor eene hemelsche roeping hielden. De Apostelen waren ongetwijfeld in de heilige plaats naar gewoonte zamengekomen, opdat zij gedachtenis vierden van de Sinaïsche wetgeving, maar op dezen zelfden eersten dag des Feestes ondernamen zij het groote werk, waar over zij niet schijnen gepeinsd te hebben; want zij verkondigden eene nieuwe heilleer, en legden de eerste grondslagen der Gemeente, die niet slechts uit de Joden en inwoners van Palestina, maar ook uit vreemdelingen en Heidenen moest verzameld worden, *Hand.* II: 39. Diezelfde spoedige en naauwelijks verwachte omkeering der gemoederen werd opgemerkt, wanneer bij de bediening van den doop de gaven des Heiligen Geestes werden medegedeeld. Kan men van de Heidenen zeggen, dat zij voorbereid, en door overpeinzing opgewekt werden, daar een iegelijk van de Joden verstomd stond, *Hand.* X: 45, dat over de Heidenen de gave des Heiligen Geestes uitgestort werd? konnen de Leerlingen van JOANNES, die alleenlijk met den doop van JOANNES gedoopt waren, een voorgevoel hebben en door overpeinzing in hunne zielen de aanstaande verandering voorbereiden, *Hand.* XIX: 5, 6, daar zij zelfs niet wisten *vs.* 3.

ei

εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, (*of er een Heilige Geest was?*)

Offchoon nu de uitftorting des Heiligen Geestes oogenblikkelijk gefchiedde, zoo werd zij toch 2.) *van tijd tot tijd vermeerderd*, door geestverrukkingen (*ekstafen*) en voorkomende zaken, in welke een Goddelijke wenk opgefloten was, *Hand.* X: 19. De overtuiging kon reeds in de harten tegenwoordig zijn, dat het heil door CHRISTUS verworven zich ook tot de Heidenen uitftrekte, doch naar de vreesachtigheid, waardoor zij de Joden niet wilden ergeren, *Gal.* II: 12, ontbrak hun de moed om deze overtuiging voort te planten, en nuttig aan te wenden; zij hadden derhalven eenen Onderwijzer noodig, die de ontvangene overtuiging bevestigde en vermeerderde. Offchoon wel de Apostelen dachten, dat de inftelling der Mofaïfche wet moest afgefchaft worden, zoo ontbrak het toch niet aan aarzeling en twijfeling. De zaak in gefchil moest dus in eene openlijke zamenkomst overwogen en nader onderzocht worden, *Hand.* XV: 6, 7, en na verfcheidene bedenkingen werd het befluit met groot vertrouwen en gezag afgekondigd, *vs.* 28. *ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν*, (*want het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht*). Somtijds werden hun gezigten, (*ὁράματα*), geopenbaard, wan-

wanneer de Leerlingen door twijfelingen geslingerd werden, wat zij doen of laten moesten en eene zekere inwendige worsteling gevoelden, *Hand.* IX: 12 – 16. Dit spreekt wel van zelfs, dat de vermogens en kundigheden der Apostelen van dag tot dag vermeerderd, uitgebreid en bevestigd zijn, dat hunne ervarenheid en geschiktheid in de waarneming hunner bediening toegenomen is, dat hunne ondervinding vermeerderd is in de twisten, die zij hadden met hunne vijanden, welke wederlegd en overtuigd moesten worden, want de Heer was met hen en zijn Geest. Deze werking nu des Heiligen Geestes was niet eeniglijk bepaald tot de Apostelen, maar zij was 3.) *mededeelbaar;* want zij kon ook aan anderen geschonken worden, die CHRISTUS geloof gaven, door oplegging der handen gepaard met gebeden, *Hand.* VI: 6. Doch de oplegging der handen door de Diakenen en Uitdeelers der aalmoezen kon dit niet uitwerken, daarom moesten de Apostelen ontboden worden, dat die de gaven des Heiligen Geestes mededeelden aan hen, die door de Diakenen gedoopt waren, *Hand.* VIII: 14 – 18. Offchoon ook de Diakenen de opwekkingen gevoelden, die van den Heiligen Geest oorspronkelijk waren, *Hand.* VIII: 39.

Door-

Doorgaans werden de gaven van den Heiligen Geest medegedeeld door en na het ontvangen van den Doop, *Hand.* II: 38, XIX: 6. Ondertusschen ontbreekt het niet aan voorbeelden, dat de mededeling van de gaven des Heiligen Geestes geschied is ook *voor* den Doop, *Hand.* X: 44, 48. Laat ons bij deze gelegenheid mogen onderzoeken, wanneer de Apostel PAULUS, die bij het Pinksterfeest niet tegenwoordig was, den Heiligen Geest ontvangen heeft? want ANANIAS, die hem van zijne blindheid genas, voorzeide en beloofde hem denzelven alleenlijk, *Hand.* IX: 17. ἵνα πλησθῇς πνεύματος ἁγίου (*opdat gij vervuld wordt met den Heiligen Geest*). Ongetwijfeld is zijne verkiezing en afzondering te Antiochie geschied, in de tegenwoordigheid van eenen of anderen Apostel, toen BARNABAS en PAULUS uit het getal der Profeten en Leeraars, *Hand.* XIII: 3, tot het werk geroepen werden. Er wordt van PAULUS en BARNABAS gezegd, dat zij toen zijn henen gegaan, ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἁγίου, (*uitgezonden van den Heiligen Geest*) *vs.* 4. Het scheen toch alleenlijk bij de Apostelen te staan, om, *Hand.* XIX: 6, door oplegging der handen den Heiligen Geest mede te deelen. 4.) Deze uitstorting

van

van den Heiligen Geest, door de oplegging der handen medegedeeld, fcheen wel alleenlijk op de eerfte Gemeente betrekking te hebben, zij is echter *beftendig* in oorzaken en uitwerkingen, die gedurende den geheelen afloop der eeuwen nog voortduren. Want bij het leven der Apostelen beftonden er verfchillende gaven, *Rom.* XII: 6. en door de oplegging der handen werden zij aan hunne leerlingen, en anderen, die aan den dienst der Kerke toegewijd werden, medegedeeld, 2 *Tim.* I: 6. Er zijn Kerkvaders, die de voortduring der gaven, χαρισμάτων, getuigen. Ondertusfchen is het algemeen bekend, dat de mededeeling van de buitengewone gaven des Heiligen Geestes in de eerfte Gemeenten reeds opgehouden heeft, offchoon de tijd, waarop zij begonnen zijn op te houden, niet vast bepaald kan worden. Doch het zij zoo, laat alle die χαρισμάτων ἐνεργήματα (*werkingen der gaven*) opgehouden hebben, men noeme hem dwaas, die heden nog voorgeeft van die buitengewone gaven voorzien te zijn, echter duren de uitwerkingen, welke de uitftorting des Heiligen Geestes, op het Pinkfterfeest gehad heeft, tot oprigting en bevestiging der Christelijke Gemeente voort, en zij zullen fteeds blijven voortduren; zoo de Heilige Geest niet meer werkt op dezelfde

 wijze

wijze, als hij eertijds gewerkt heeft, het is echter onbetwistbaar, dat zijn werk duurzaam en bestendig is. Voor dat wij echter, na al het gezegde, overgaan tot het onderzoek, wat er tot *bevestiging van den Christelijken Godsdienst* uit moet worden afgeleid, laat ons nog het denkbeeld bepalen, dat wij ons vormen van de uitstorting des Heiligen Geestes: *Het is eene Goddelijke en buitengewone werking op het verstand en hart der Apostelen, en hunne Ambtgenooten door* CHRISTUS *en door den Geest zijns Vaders daargesteld, welke, onder vreemde verschijnselen, op het Pinksterfeest begonnen, daarna door buitengewone gaven voortgezet, en nog steeds door allerheilzaamste uitwerkingen, welker daarstelling de Heilige Geest bestuurt, ook in onze tijden zigtbaar is.*

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Waarin onderzocht wordt: hoe uit de uitstorting des Heiligen Geestes de Waarheid en Goddelijke Oorsprong van den Christelijken Godsdienst kan bewezen worden?

§. 1.

Eene tweeledige taak ligt derhalve nog voor onze rekening; om, namelijk, uit deze gebeurtenis bewijzen af te leiden, welke deels *de waarheid*, deels *den Goddelijken oorsprong* van den Christelijken Godsdienst bevestigen. Dit nu spreekt van zelfs, dat men niet bij de Jeruzalemsche gebeurtenis zelve moet blijven stil staan, maar er al dat geene bijvoegen, wat met deze gebeurtenis op het naauwste verbonden is, en de uitbreiding van den Godsdienst bevorderd heeft.

Waar moet de Godsdienst zijn, die op deze wijze bevestigd is. 1. *Omdat zij duidelijke betrekking heeft op Voorspellingen, die*

door de uitkomst bewezen zijn. Laat ons derhalve herhalen, wat wij uit de Godſpraken van JOËL (*) geleerd hebben, dat in deze zaak van belang is, en laat ons dat gene aanwenden, wat wij meenen onderzocht en gevonden te hebben. *a.*) Dezen merkwaardige gebeurtenis nu, waarvan JOËL geſproken heeft, moest voorvallen ἐν ἐσχάταις ἡμέραις (*in de laatſte dagen*), hetgeen bij JOËL is: na de Babyloniſche ballingſchap. Nu is na de verlosſing uit de Babijloniſche ballingſchap den Joden niets zoo wondervol wedervaren, (†) dat vervulling der voorſpelling van

(*) SCHULZ ſchrijft wel in zijne *Scholia:* „In het „verklaren van deze plaats (*Joël* III.) moet den „Uitlegger de regel herinnerd worden: dat men „niet op elke beloſte afzonderlijk moet dringen, en „dat het niet noodig is, om van elke afzonderlijk de „vervulling aan te toonen." Zeer juist is deze aanmerking, omdat de gewijde Dichters er veel ter verſiering en uitbreiding plegen in te voegen; maar zoo door geſchiedkundige aanhalingen zoodanige bijzondere vervullingen worden aangewezen, waarom zouden wij die verwerpen?

(†) Want het geen RUFFINUS, EPHRAIM SYRUS, GROTIUS, TURRETIJN van den grooten overvloed en de menigte der Profeten, die na den tijd van JOËL bloeiden, ſchrijven, kan met wel niet de uitſpraak van JOËL gelijk geſteld worden. SCHULZ beweert in *Scholiis:* dat het verband in de redenen van JOËL verbiedt om bij

van JOËL kan gereekend worden te zijn; namelijk, *eene algemeene uitſtorting des Heiligen Geestes, die zich zonder uitzondering tot*

bij dezelve aan de uitſtorting des Heiligen Geestes te denken, die op het Pinkſterfeest voorviel. Laat ons dat eens toegeven, maar laat ons tevens gedachtig zijn, dat in het verklaren der voorſpellingen niet zoo ſterk op het punt des tijds moet gedrongen worden, en men zich niet met de uiterſte naauwgezetheid aan de tijdorde binden kan, nadien niet zelden uitſpraken en voorſpellingen, die op verſchillende tijden moesten vervuld worden, plegen verbonden te worden door een algemeen voegwoord. Voor het overige allen, die eene wijziging (*accommodatie*) aannemen, kunnen niet ontkennen, dat de Godſpraak van JOËL zeer gepast is overgebragt tot een zeer gelijk geval des tijds, en zoo er eenige zijn, die aannemen, dat de gewijde Dichter eenen zeer gelukkigen tijd beſchrijft, de gouden eeuw, welke in den toekomenden tijd voor de Israëlieten moest aanbreken, zoo dat geen tijdvak geſchiedkundig bepaald wordt, zoo ſtaat het ons vrij te vragen: *welk* geſchiedkundig *tijdvak* geſchikter was, om den nieuwen Godsdienst in te wijden, dan het Pinkſterfeest? Bijaldien op het verband aangedrongen, en in de rede van PETRUS de dag des Oordeels gemist wordt, in het dal van JOSAPHAT te houden, *Joël* III: 2, en de ſtraf over de Heidenen te brengen, welk alles niet ſluit op onze zaak, zoo kunnen wij daarop antwoorden: dat er eene andere tijdelijke vervulling bijgevoegd wordt, welke in geen verband ſchijnt te ſtaan met die, waarvan te voren geſproken is; want, gelijk ik reeds gezegd heb, in het bijeenverzamelen der voorſpellingen in éénen bundel ſchijnt de tijdorde niet in acht genomen te zijn.

tot alle menſchen van allerlei ſtand en kunne uitſtrekte, deze nu is bekend geworden op het Pinkſterfeest; want niet alleen werd de een en ander vervuld met den Profetiſchen Geest, niet alleen ontvingen de Apostelen die buitengewone gaven, die χαρίσματα genoemd worden, maar aan alle de hoorders, die zich wilden bekeeren, werd beloofd, *Hand.* II: 38. λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος (*gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen*), en bij het eindigen des gebeds, *Hand.* IV: 31, 32, werden allen vervuld met den Heiligen Geest, zelfs die eertijds Heidenen geweest waren, *Hand.* X: 45; de Leerlingen van JOANNES, *Hand.* XIX; overal bijna eenigen, *Hand* XXI: 9. Ziedaar JOËLS בנות en שפחות (*Dochters en Dienstmaagden*). JULIANUS had geene reden, om de eerſte leden der oudſte Christelijke Gemeente te beſpotten, omdat zij Slavinnen en Dienstmaagden geweest zijn; ſtrekt het CHRISTUS tot ſchande, dat Hij eene Gemeente geſticht heeft uit alle ſtanden des Volks? moet niet veeleer de Heilige Geest geprezen worden, die aan ongeleerde en onbeſchaafde gemoederen zoo uitmuntende gaven heeft medegedeeld? *b.*) Voor dat echter de algemeene uitſtorting des Heiligen Geestes plaats kon hebben, moesten, naar de voorſpelling van JOËL, verſcheidene

na-

natuur-verſchijnſels voorafgaan. Wij zouden hiertoe kunnen brengen die verſchijnſels, die den Pinkſterdag beroemd gemaakt hebben, en als van den Hemel gezondene teekenen de gemoederen der Apostelen verheven hebben, indien niet de verſchijnſels van JOËL eene beſchrijving behelsde, van ſtaatkundige omwentelingen, nederlagen en ſlagtingen, welke de plegtige inwijding des nieuwen Godsdienstes moesten voorafgaan. Palestina toch is, naar de getuigenis der geſchiedenis, ellendiglijk beroerd en geteisterd in de tijden der Maccabeërs, door de Syriers, ten tijde van CAESAR, POMPEJUS en AUGUSTUS door de invallen der Romeinen en Parthen: ook is het niet ongewoon, dat de inwijding en voorplanting van den Christelijken Godsdienst gezegd wordt, voorgevallen te zijn onder vele nederlagen en ſtaatsomwentelingen, welke men *katastrophen* noemt (*) *Hag.* II: 6. *Hebr.* XII: 26. *c.*) Deze nederlagen nu moesten, naar de voorſpelling van JOËL,

(*) Indien men AMMON, in de *Bibl. Theol.* Parte II. p. 165, ook al toeſtond, dat de woorden *πῦρ*, *αἷμα*, *ἀτμὶς καπνοῦ*, (*vuur*, *bloed*, *rookpilaren*) ter verſiering er bijgevoegd zijn, en niet woordelijk moeten gedrukt worden; zoo kan men nogtans niet ontkennen, dat vele buitengewone gebeurtenisſen de invoering van den Christelijken Godsdienstes zijn voorafgegaan.

JOËL, *tot heil* ſtrekken *voor de ware verëerers van den Mesſias*, zoodat zij behouden zouden overblijven (*). Nu is het bekend, dat de Heer zelf zoo geſproken heeft over de aanſtaande onheilen, dat Hij dezelve het begin noemde des verlosſing van de geweldenarijen hunne vijanden, ἀπολύτρωσιν, *Luc.* XXI: 28. Doch Hij heeeft er ook heilzame vermaningen bijgevoegd, door welker opmerking zijne verëerers leeren moesten, hoe en op welke plaats zij onverzeerd ontkomen konden, bij eene zoo geweldige omkeering van den Staat, *Matth.* XXIV: 16, en daar zij deze vermaningen opvolgden, mogt het hun gebeuren veilig en gerust te Pella verbor-

(*) Men brengt hier tegen in, dat het doel, in ſpreken en ſchrijven bij JOËL, onderſcheiden geweest is van het doel des Apostels PETRUS; want dat die een oordeel beſchreven heeft aller doodelijkst voor de Heidenen; deze, in tegendeel, eene verſchijning van God, θεοφανίαν, aanduidt, zigtbaar door de aanblazing der ware Vereerders van God en zijnen Zoon. — Maar wij behoeven er het IIIde Hoofdſt. van JOËL niet aan te verbinden. Wij kunnen blijven ſtaan bij algemeene denkbeelden in beide redenen heerſchende: „God zal zijne verëerers bewaren en be„veiligen, maar zijne verachters verdelgen." Dit is ook niet vreemd van de denkwijze des Heeren, die alles, wat op de uitſtorting des Heiligen Geestes volgen zou, een oordeel, κρίσιν, noemde, dat over zijne vijanden gaan zoude, *Joan.* XII: 31. XVI: 11.

borgen te zijn bij de zoo verſchrikkelijke ſlagting der Joden.

d.) *Jeruzalem* werd van JOËL genoemd als eene veiligheidsplaats, doch men moet niet eenigerlijk hangen blijven aan de burgerlijke verlosſing, om het zoo eens te noemen, (פְּלֵיטָה) maar men moet er de geestelijke verlosſing bijvoegen, welke onder het beſtuur van de Heer te Jeruzalem moest gegrond worden en zich van daar over de geheele aarde uitbreiden; want de Apostelen kregen in last te prediken bekeering en vergeving van zonden aan alle de Volken, beginnende van Jeruzalem, *Luc.* XXIV: 47; en deze eerſte aanvang van de prediking der zaligheid is waarlijk te Jeruzalem gemaakt, *Hand.* II: 40, 41. Daar nu dit alles zoo is, en alle de geſchiedkundige bijzonderheden aan de woorden van JOËL beantwoorden, zoo aarzelen wij niet, hier eene waarachtige voorſpelling te erkennen, welke voornamelijk op den Pinkſterdag door de uitkomst is begonnen bevestigd te worden, en wij kunnen hun niet bijvallen, die hier niet de vervulling eener voorſpelling, maar eene bijzondere aanwending (*accommodatie*) van eene algemeene beſchrijving toeſtaan, wij zijn het veeleer met PETRUS eens, die uitdrukkelijk verklaarde,

Hand. II: 16. *τοῦτο ἐςὶ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ* (*dit is het, wat gezegd is door den Profeet* JOËL).

Laat ons bij dit verhandelde de uitſpraak voegen van JOANNES den Dooper, wier zin wij reeds hebben trachten te ontwikkelen en te bevestigen, Hoofdſt. I. §. 2. Weshalve het niet noodig zijn zal het reeds gezegde te herhalen, nadien het duidelijk is, dat JOANNES het veel voortreffelijker werk van den Mesſias aangeduid heeft, als die doopen zou *ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί* (*met den Heiligen Geest en met vuur*). Nu komt er in de geheele geſchiedenis des Heeren niets voor, dat tot dat vuur ſchijnt te kunnen gebragt worden; want bij den Doop, welken de Heer in zijn aardſche leven door zijne Leerlingen liet bedienen, *Joan.* III: 22—26. IV: 2, geſchiedde niets luisterijker, waardoor de Doop van JOANNES geringer zou gegeweest zijn; men leest alleenlijk, dat er meerdere Leerlingen tot den Doop van CHRISTUS gekomen zijn. Wij zijn derhalve genoodzaakt eene andere daadzaak op te ſporen, zoo wij niet willekeuriglijk willen veronderſtellen, dat dat *ἐν πυρὶ*, (*met vuur*) een niets beteekenend bijvoegſel is. Eene zoodanige daadzaak nu kunnen wij geene andere vinden, dan die heerlijke gebeurtenis

op

op het Pinksterfeest, bij welke een luisterijker Doop, daarna ook met gaven, χαρισμασι, verbonden, heeft plaats gehad, *Hand.* II: 5, XI: 16.

Hetgeen derhalve JOËL gezongen, hetgeen JOANNES voorzegd heeft, is voornamelijk op het Pinksterfeest uitgekomen, en wij besluiten: een Godsdienst, bij wiens plegtige inwijding de gewijde Godspraken, de duidelijkste vervulling gehad hebben, moet waarachtig zijn; want op deze wijze is zigtbaar geworden de *waarachtigheid des Geestes*, die niet liegen kan. Daarenboven besluiten wij tot de waarheid van den Godsdienst daaruit dat

§. 2.

deze gebeurtenis, welke wij de uitstorting des Heiligen Geestes noemen.

2. Een allerduidelijkst *bewijs is van de waarachtigheid des Heeren*, die geenszins de gemoederen zijner vrienden door eene ijdele hope heeft willen verheffen, of hunne ooren streelen met zoete woorden, maar verhoogd in den Hemel bewezen heeft, dat Hij zijne beloften wilde en konde gestand doen, en alle die hulpmiddelen nederzenden tot uitvoering der aanbevolene zaken, welke Hij beloofd had. Eene zeer rijke oogst van, door de uitkomst be-

wezene, gezegden bieden ons de redenen des Heeren aan over den Goddelijken Onderwijzer en den Heiligen Geest, *παρακλήτῳ καὶ πνεύματι ἁγίῳ*, Hoofdſt. I. § 3. aangehaald. In elke hoofdzaak, in elk punt hebben zij hare vervulling gehad, en ſtellen dus de waarachtigheid even zeer als de goedertierenheid des Heeren, die, tot de hoogſte waardigheid verheven, zijne beloften heeft geſtand gedaan, in het helderst daglicht.

a.) Hij beloofde toch aan zijne vrienden *de hulp des Heiligen Geestes in hunne verdedigings redenen*, welke zij niet konden bepeinzen of in geſchrifte opſtellen, en in zoodanige redenen hebben zij eene ſnedigheid, eene welſprekendheid, eene vrijmoedigheid aan den dag gelegd, over welke zich zelfs hunne vijanden verwonderden, daar zij wel wisten, dat deze mannen niet in de ſcholen der redenaars in de lesſen der redekunst onderwezen waren, *Hand.* IV: 13, VI: 10, XXVI: 25—28.

b.) Die Goddelijke helper, de Geest *moest hun in het geheugen terug roepen* het ontvangene onderwijs, waarop zij ſomtijds niet gelet, of hetwelk zij niet begrepen hadden. Hij nu heeft hun herinnerd alle die deelen, welke zij bij de groote beroering hunner gemoederen reeds der vergetelheid prijs gegeven, of, na eenen meer gemeenzamen omgang van

veer-

veertig dagen, nog niet begrepen schenen te hebben, *Hand.* I: 6. Met uitdrukkelijke woorden toch wordt dit somtijds vermeld: dat hun nu eerst een helderer licht is opgegaan bij het herdenken, *Joan.* II:22. *Hand.*XI: 16, toen, nadat JEZUS verheerlijkt was, *Joan.* XII: 16, hebben zij zich het te voren gebeurde herinnerd. Indien ook deze vermelding niet met uitdrukkelijke woorden voorkwam, zou het reeds daar uit blijken, dat de Evangelisten en Apostelen niet alleen verhalen schreven van de daden en woorden des Heeren, maar ook bij het opstellen hunner brieven de lessen en grondbeginselen des Heeren herhaalden, zonder te duchten dat hun geheugen falen zou.

c.) De Heilige Geest moest hen *beter onderrigten*, en alle de overblijfsels van vooroordeelen uitroeijen. De Apostelen nu en Evangelisten gaan geenszins met stilzwijgen voorbij, maar belijden veeleer openhartiglijk, hoe verkeerdelijk zij weleer gedacht hebben, door Joodsche vooroordeelen verblind, *Luc.* XVIII: 34, en vermelden vrij uit op welke plaats en tijd een beter en zuiverder overtuiging, waartegen zelfs hun geweten worstelde, in hunne gemoederen ingang gevonden had, *Hand.* X: 34, XI: 15—18. Van

hier

hier konden de Apostelen getuigen, *Hand.* XX: 28, dat zij *ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ* (*al den raad Gods verkondigd hadden*) en den onderwezenen Christenen verzekeren, 1 *Joan.* II: 20, *gij hebt de zalving van den Heiligen, en gij weet alles*, gij weet de waarheid.

d.) Door de werkingen des Heiligen Geestes is het uitgewerkt dat de Apostelen eene leer en onderwijs mededeelden *van de beginselen des Heeren niet vervreemd*, maar veeleer op het naauwkeurigst daarmede *overeenstemmende*. Wij behoeven derhalve niet te stellen, dat de ware aard van den Christelijken Godsdienst moet gehaald en geput worden uit de redenen van den Heer zelven, omdat de Apostelen ligtvaardiglijk hunne Joodsche en afzonderlijke gevoelens er bijgevoegd hebben, en wij behoeven de woorden niet aan te nemen, welke niet alleen van Joodsche, maar zelfs van Christelijke Godgeleerden gehoord en goedgekeurd worden: „ dat JEZUS wel onderscheiden moet worden „ van zijne geschiedschrijvers," als of deze zelfs door den Geest verlicht of zijne meening niet volkomen begrepen, of verkeerde, en van zijn onderwijs vreemde lessen, met opzet er bijgevoegd hadden. Veeleer moet men stellen, dat eene volledigere en in allen deele vol-

volkomene kennis van den Christelijken Godsdienst moet geput worden uit het onderrigt der Apostelen, omdat de Heer nog vele dingen, die ter zake dienstig waren, en er door het onderrigt des Geestes eerst moesten worden bijgevoegd, met wijsheid verzwegen had, *Joan.* XVI: 12, 15; en omdat de geheele omvang der gebeurtenisfen, aan welke de Christelijke Leerftukken (*τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ*, *Hand.* I: 3, 8), gehecht zijn, niet met duidelijkheid kon bekend worden eer dat de Heer zijn heilzaam werk, dat Hij hier op aarde volbrengen moest, ten einde gebragt had, *Luc.* XXIV: 46—50. Van te voren verfchilden de Apostelen fomtijds wel eens van hunnen Heer, *Matth.* XVI: 23. *Luc.* XXII: 23—25; nu echter, door den Heiligen Geest verlicht, waren zij beter onderrigt, *Hand.* X; en in het verdedigen van de waarheid hunner Leer dringen zij er op aan, dat de Geest des Heeren hen bezielde, 2 *Cor.* III: 17, en beroemen zich op den Geest, 1 *Cor.* II: 12, *τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν* (*dien wij van God ontvingen, opdat wij weten zouden de dingen, die ons van God gefchonken zijn*), en zoo zij fomtijds hunne eigene afzonderlijke meenigen er bijvoegen, onderfcheiden zij die zorgvuldiglijk van de be-

bevelen des Heeren, uitdrukkelijk verklarende: 1 *Cor.* VII: 6, *τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατὰ ἐπιταγὴν* (*doch dit zeg ik uit toelating, niet uit bevel*), en aan deze hunne eigene afzonderlijke raadgevingen hechten zij dit gewigt: *δοκῶ δὲ κᾀγὼ πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν* (*doch ook ik meene den Geest Gods te hebben*) (*).

e) *De profetische Geest*, die toekomende lotgevallen even zeer als inwendige gevoelens des harten, doorgrondt, *Hand.* V: 1—11, vertoonde zich niet alleen werkzaam in de handelingen der Apostelen, *Hand.* XI: 27, 28, XX: 23, maar schetste ook in hunne brieven de zekerste gedaante der toekomende tijden, 1 *Tim.* IV: 1. 2 *Tim.* III: 1 volgg. 2 *Thess.* II: 3—7.

f.) Dat de Apostelen, die *alle deze teekenen*, *σημεῖα*, ontvangen hadden, *Marc.* XVI: 17, gelijk wij uitvoeriger hebben aangewezen, vol van vrijmoedigheid, *getuigen geweest zijn* van den gestorvenen, tot het leven wedergekeerden, in den Hemel verhoogden CHRI-

(*) Hoe heeft dan SPINOZA door *πνεῦμα* (*geest*) de ziel des Apostels kunnen verstaan, daar de Apostel zelfs aan zijne eigene afzonderlijke gevoelens gewigt hechtte, omdat hij het onderrigt des Heiligen Geestes genoot?

CHRISTUS, behoeven wij met geene meerdere proeven te ſtaven; want geheel hun leven door hebben zij daarvan de duidelijkſte getuigenisſen afgelegd, *Hand.* II: 32, IV: 19, X: 39. Ook viel hun deze bijna dagelijkſche herhaling van dit getuigenis niet moeïjelijk, maar veel eer verblijdden zij zich onder martelingen, gevangenisſen, ſlagen en ſtraffen over dit getuigenis, 't welk zij zich tot eer en vreugde reekenden, *Hand.* V: 41. 2 *Cor.* VI: 4—10.

Doch niet alleen in de Apostelen was de invloed zigtbaar van de werken des Heiligen Geestes, maar ook in *de Vijanden* van het Christendom, die door de Apostelen, als werktuigen des Heiligen Geestes, moesten beſchaamd gemaakt en te regt gewezen worden.

a.) Wanneer toch de Apostelen hun hunne *dwaling* onder het oog bragten, en de *misdaad*, welke zij begaan hadden tegen den gekruisſigden JEZUS, werden velen verſlagen in het harte, *Hand.* II: 37. Bekommerd over vergiffenis en zaligheid, en vragende, wat zij moesten doen, om niet meer te behooren tot het getal van hen, die zich zwaarlijk aan den Mesſias bezondigd hadden, ontvingen zij ook onderrigt over de wijze om de zaligheid deelachtig te worden, *vs.* 40. *Hand.* III: 17, 18, IV: 4.

b.) Velen erkenden ook de onſchuld des

Heeren en de regtvaardigheid zijner zaak; want de Apostelen beweerden met duidelijke bewijzen, dat JEZUS wel niet meer zigtbaar op aarde verkeerde, maar echter den ſtaat zijner verhooging bewees door den Geest, welken hij gezonden had, *Hand.* II: 32—35, door wiens hulp zij wonderwerken verrigten konden, aan welke niemand kon twijfelen, *Hand.* IV: 16, 18, 21.

c.) Dat nu de Overſte dezer wereld *veroordeeld* en geheel magteloos geworden was, is gebleken door de Apostelen; want de Joodſche regeeringen, *ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου* (*Overſten dezer eeuw*) 1 *Cor.* II: 8, konden met al hun tegenworſtelen niets uitvoeren, offchoon zij alle krachten inſpanden om hunne Leer te verwoesten en uit te roeijen, *Hand.* V: 38; en de Apostelen, die gezonden werden om de Volken te doen te rug keeren, *Hand.* XXVI: 18, van de magt des Satans tot God, ontdekten en verwoesteden kunstenarijen, toverkunſten, Satanſche bedriegerijen, *Hand.* VIII: 18—23, XVI: 18, en leerden uitdrukkelijk, dat God, *Coll.* I: 13, ons verlost heeft uit de magt der duisternis, en, 1 *Joan.* III: 8, dat de Zoon van God hiertoe geopenbaard was, dat Hij de werken des Duivels verbreken zou.

Door alle deze werkingen des Heiligen

Gees-

Geestes, door den Heer van den Hemel gezonden, ἐδοξάσθη (*werd Hij verheerlijkt*) *Hand.* II: 32, III: 13, V: 31, en deze heerlijkheid, δόξα, was geen voorbijgaand, καταργόυμενον, verſchijnſel, maar veeleer een blijvend μένον, 2 *Cor.* III: 11. *Joan.* XIV: 16. Weshalven de Apostelen verkondigden, *Hand* III: 13: God heeft JEZUS *verheerlijkt*, en, met vast vertrouwen ſteunende op het gezag van hunne Apostoliſche bediening, konden zij de vraag opwerpen, 2 *Cor.* III: 8: *hoe zal niet veel meer de bediening des Geestes in heerlijkheid zijn?* Tot de hoogſte eer en luister ſtrekt den Heer deze getrouwheid, want Hij moet niet bij die genen geſteld worden, die bij hun afſcheid vele en groote dingen belooven aan hunne vrienden, hetwelk zij vergeten, wanneer zij tot eer en waardigheid verheven zijn. Doch zelf met Goddelijke eer verheerlijkt, bleef Hij dezelfde, die Hij te voren was, in wiens mond geen bedrog gevonden werd, 1 *Petr.* II: 22, tot dat einde gezonden, opdat Hij der waarheid getuigenis geven zou, *Joan.* XVIII: 37. Zelfs het minſte punt zijner beloften heeft Hij niet vergeten, maar alle weldaden, die Hij beloofd had, heeft Hij zonder eenige uitzondering zijnen vrienden doen geworden, die, van dezen Beſchermer

 be-

beroofd, niets groots zouden hebben durven ondernemen. De Godsdienst nu, (wie zal aan deze wijze van besluiten zijne toestemming weigeren?) De Godsdienst, welke eenen Insteller heeft, die in den staat der vernietiging, even als in dien der verhooging, altijd dezelfde gebleven is, zijner beloften standvastig getrouw, geenszins een ijdel belover, maar een waarachtig bewijzer van weldaden, kan op geenerlei wijze een valsche Godsdienst wezen. Zoo besluiten wij in het gemeene leven; want wij geven hem geloof, die zich in andere plaatsen en omstandigheden standvastiglijk getrouw betoond heeft, aan zijne woorden en beloften, wij wantrouwen hem niet, wanneer wij ook in sommige zaken zijne bedoeling niet bevatten kunnen. Met welk regt mogen wij dan den Heer wantrouwen, die bij den geheelen afloop zijner lotgevallen, zich ons den volkomenlijk waarachtigen betoond heeft, bij wiens woorden men zonder schade zweeren kan? Het is derhalve niet te verwonderen, dat de Apostelen van de waarheid der Christelijke Leer zoo overtuigd geweest zijn, dat zij geenen twijfel meer koesterden, geen oogenblik aarzelden; want zij wisten, door beproefde ondervinding geleerd, hoe waar, zeker en ontwijfelbaar alles was, wat van den Heer was

voor-

voorgesteld, en allen, die de waarheid zochten, gaven geloof aan de verhalen der Apostelen, overtuigd door daadzaken, dat de Insteller van den Christelijken Godsdienst volkomen waarachtig was, en dat men Hem moest gelooven in alle de hoofdstukken zijner Leer, welke allen even zeker en bewezen waren.

§. 3.

3. Er schuilt in de uitstorting van den Heiligen Geest een bewijs *voor de waarheid van den Christelijken Godsdienst*, omdat dezelve *een blijk is van den hoogeren stand*, tot welken de Heer verheven was, na den afloop zijnes aardschen levens, in *welken Hij meerdere hulpmiddelen gaf om de waarheid te verdedigen en te handhaven.* Τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεε, (*aan de regterhand van God verhoogd, en de belofte des Heiligen Geestes van den Vader ontvangende, heeft Hij dien uitgestort*), *Hand.* II: 33. Meermalen verzekerde de Heer, toen Hij nog op aarde was, dat Hij wederom ten Hemel zou opvaren, van waar Hij was nedergedaald, dat Hij tot den Vader zou wederkeeren, van wien Hij was uitgegaan, *Joan.* III:

13, XVI: 28; hoe nu heeft hij bewezen, dat Hij, na zijn verscheiden van deze aarde, tot de gemeenschap der Goddelijke waardigheid was opgevoerd? Door de uitstorting van den Heiligen Geest, welke niet alleen zijne waarachtigheid, maar ook zijne magt, over welke hij beschikken kon na zijne verhooging, aan den dag leide; want Hij kon nu aan zijne uitspraken en voorzeggingen eene kracht en gewigt bijzetten, welke boven alle menschelijk vermogen verheven was. De magt en heerlijkheid, van welks vol gebruik Hij nu meester was, wendde Hij aan tot ondersteuning van de getuigen der waarheid, welke Hij zich had uitverkoren tot Verkondigers van het Evangelie, *Matth.* XXVIII: 20; want zoo de Apostelen een vroom bedrog uitgedacht hadden, waardoor zij, met verzaking der Joodsche meeningen, hun eenen geestelijken Messias hadden trachten op te dringen, of, zoo de geheele inhoud van het Evangelie een menschelijk verdichsel geweest was, is het dan geloofelijk, dat de Heer, die, toen hij op aarde was, zich *den weg*, *de waarheid* en *het leven* noemde, *Joan.* XIV: 6, de magt en heerlijkheid, die Hij verkregen had, zou misbruikt hebben om bedriegerijen te bevestigen, en verdichtselen en dwalingen des verstands aan te bevelen? die dit zou kunnen denken of vermoeden, die zou waarlijk verre af wezen van de heerlijkheid des Heeren regt

te

te overwegen en te achten. Hij nu heeft zijne vrienden op de duidelijkste wijze geholpen, toen hij hen door den Geest liet voorzien van vele en verscheidene gaven, χαρισματα, welke meerdere menschen opwekten tot de belijdenis des Christendoms, *Hand.* VIII: 13. Daar zij door deze gaven, welker gebruik veelvuldig was, verwonderlijk geholpen werden in het verdedigen en voortplanten hunner Leer, en zij zelve voelden dat het eene gave van God en Christus was, die niet van hunne eigene krachten kon worden afgeleid, konden zij niet anders dan overtuigd zijn, dat de Leer, welke zij verkondigden, volkomene waarheid behelsde en alle hunne ondernemingen de goedkeuring der hooge Godheid wegdroegen, omdat zij gevoelden en zagen dat zij in het verkondigen, inscherpen en bewijzen hunner Leer van God geholpen en ondersteund werden, en zoo de hoorders der Apostelen zich door hunne redenen op eene wonderlijke wijze vonden aangedaan, *Hand.* X: 44 — 46, en in de buitengewone gaven verscheidene hulpmiddelen beschouwden ter bevordering van de waarheid, konden zij aarzelen om de waarheid van den Christijken Godsdienst te erkennen en te beweren? Bepalen wij ons alleenlijk bij eene gave, χάρισμα, bij die Profetische gave, welke in de

eerste Gemeente op verschillende wijze de leden bezield heeft. Toen PETRUS aan de Huisvrouw van ANANIAS, die mede deel had aan het heimelijk achterhouden van het geld, het haar nakende lot voorspelde, en de daad zelve de voorspelling oogenblikkelijk opvolgde, *Hand.* V: 11, kwam er toen niet groote vreeze over de geheele Gemeente en over allen, die dit hoorden? en erkenden niet zij, die door deze snelle gebeurtenis in verwondering et verbaasdheid gebragt werden, in de tegenwoordige omstandigheden, dat alles waarheid was, wat de Apostelen, bevalen, verboden en, dreigden? werden niet na zoodanige voorspellingen, heilzame besluiten genomen, welker waarheid niet alleen, maar ook welker weldadigheid en noodzakelijkheid erkend werd, *Hand.* XI: 28 — 30? hoopte niet de Apostel, dat, indien iemand προφητεύων (*profeterende*) uitleide en toepaste, het geen in eene vreemde taal was voorgesteld (*), een

(*) Nergens leest men, dat het vermogen der talen de uitbreiding van het Evangelie gemakkelijker gemaakt heeft, echter kan men veronderstellen, dat ook dit een geschikt en werkzaam hulpmiddel geweest is, om de Evangelieleer des te gemakkelijker aan vreemde Volken mede te deelen, voornamelijk zoo dat spreken met nieuwere en andere talen niet moest bepaald worden, tot de une.

een ander, die geen Christen was en bij toeval hunne vergadering binnen trad, in verwondering zou uitroepen, dat God waarlijk onder hen, ἐν αὐτοῖς, was, 1 *Cor.* XIV: 25? waarom? omdat de geheimen zijnes harten openbaar werden. Zoo werd die dan gedwongen getuigenis te geven, dat die dingen, welke van eenen aangeblazenen (*geinſpireerden*) voortgebragt werden, en bij den aanvang geheel vreemd ſchenen, met de waarheid volmaakt overeenkomſtig, en uit den diepſten ſchuilhoek des harten gehaald waren. Nu moest toch ongetwijfeld ieder braaf mensch zoo redeneeren: „ Zoodanige Leeraars, die „ zelfs geheimen kunnen ontdekken, verkon„ digen ongetwijfeld de waarheid in alle an„ dere beginſelen, lesſen, vermaningen en, „ vertroostingen, daar zij met de gaven des „ Heiligen Geestes begiftigd zijn." Ik vrees niet, dat men mij te dezer plaatſe de tegenwerping maken zal, dat de Zaligmaker zelf verboden heeft hun geloof te geven, die groote teekenen en wonderen zouden doen, en dat men hierbij ook de gaven moet tellen, welke

uren, in welke zij door den H. Geest ingegevene lofzangen zongen, en de Goddelijke daden prezen en verheerlijkten, *Rom.* X: 18.

welke wij in de Apostelen verheffen, omdat ook valſche Christusſen en valſche Profeten door zoodanige woorden en daden bedriegen konden, *Matth.* XXIV: 24. Ik antwoord hierop: de bedriegereijen van deze bedriegers en verleiders, welke ontzettede daden zij dan ook voorwendden, zijn kort daarna verijdeld door een kwaden uitſlag, *Hand.* V: 36, 37; maar zoo hebben de Apostelen hunne zaak niet verloren; want zij hebben niet alleen eenige algemeene dingen voorzegd, bij voorbeeld, de verwoesting van Jeruzalem, *Hand.* VI: 14. 1 *Joh.* II: 17, maar zij hebben ook vele bijzondere en bepaalde dingen ondekt, welke door de zekerſte uitkomst bevestigd zijn, *Hand.* V: 10, IX: 17, 18, XI: 28, XX: 23; en zoo, naar de waarſchuwing van MOSES reeds, *Deutr.* XIII: 3, 4, *de leer* van hen moet onderzocht worden, die van hoogere krachten voorzien ſchijnen te zijn; laat ons dan het oog vestigen, hoewel niet zoo zeer op *den inhoud* der Evangelieleer, (want de volkomene waarheid van dezen inhoud blijkt van elders) maar echter op den Geest, die ſomtijds *ἀρραβων* (*een pand*) genoemd wordt, waardoor God de Christenen *ἐσφραγίσατο καὶ ἔχρισε* (*vergezeld en gezalfd heeft*), 2 *Cor.* I: 21, 22; opdat zij in denzelven een bewijs

der

der waarheid zouden hebben, en, door de ondervinding onderwezen, leeren zouden, dat met deze Leer de werking des Heiligen Geestes verbonden was, niet alleen die zedelijke kracht der Leerſtukken, welke Hij geopenbaard heeft, maar de zeer magtige werking van zijne Geest zelven, onderſcheiden van de werkzaamheden der geloovigen. Over deze werking des Geestes, als pand der waarheid heeft STORR eenige fijne aanmerkingen medegedeeld (*), namelijk, in zijne Ver-

(*) Hij ſchrijft, *Opuſc.* p. 16: „Die zelfde „Geest, die de buitengewone gaven den eerſten Chri- „stenen mededeelde, *Gal.* III: 5, heeft op die wijze „zoo wel de waarheid en den Goddelijken oorſprong der „Leer, door welke hij verkregen werd, *Hebr.* II: 4. „*Hand.* II: 33, 36, V: 30 — 32; als de gunst bij „God van hen, die aan de Leer geloof gaven, zigt- „baar verklaard." En in de Aanteekeningen voegt hij er dit bij: „Zoo dikwijls de Apostelen zich op het getuigenis des Geestes beroepen, als een bewijs, waardoor, of hunne Leer in het algemeen, of eenig afzonderlijk Leerſtuk van hen openlijk bevestigd is, hebben zij voornamelijk het oog op de buitengewone gaven, die aller oogen tot zich getrokken hadden. En wij aarzelen niet, ook die plaatſen tot deze ſoort te te brengen in welke de Geest als een *teeken* en blijk beſchouwd wordt, waardoor de waarheid der Evangelieleer, en Gods weldadigheid jegens de vereërers der waarheid, *verzegeld*, en derzelver geloof, ook aan toekomende blijken, openlijk en zigtbaar geworden is. Namelijk,

Verhandeling over *den invloed des Heiligen Geestes op onze harten.* Want de Christenen, die deze gaven des Heiligen Geestes ontvingen, begrepen dat God niet alleen hun begunstigde, en dat Hij hen, wien Hij zoo begunstigde, de door CHRISTUS verworvene zaligheid wilden deelachtig maken, 2 *Cor.* V: 5, maar dat ook het geloof waarachtig was, hetwelk zij bezaten door de duidelijke begunstiging des Heiligen Geestes. Want geloovende, *Eph.* I: 13, waren zij verzegeld door den Heiligen Geest der belofte, die het pand is der erfenis; en van dezen Geest word gezegd, *Eph.* IV: 30: *door wien gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* De Heer is derhalve naar een' verhevener plaats gegaan, dien wij den Hemel noemen, van waar Hij gekomen was, en van deze zetel zijner heerlijkheid, als het ware, gaf Hij de blijken zijner magt, welke Hij zich toegeschreven had, en zoo

lijk, na de Hemelvaart van CHRISTUS werden niemand buitengewone gaven medegedeeld, dan die waarachtiglijk de Christelijke lessen had aangenomen en volgde. Van daar was het ook in hen een ontwijfelbaar, hoezeer niet noodzakelijk, blijk van waar geloof en beproefde hope, hetgeen van te voren anders was, omdat God ook aan anderen, welker vroomheid niet zoo zeker was, zelfs aan openbaar Goddeloozen, buitengewone gaven gewoon was mede te deelen."

zoo handhaafde hij niet alleen de waarheid zijner woorden, maar ook zijnen vrienden fchonk hij buitengewone gaven, als uitftekende hulpmiddelen ter handhaving der waarheid, opdat zij onderwijzende en onderwezen wordende in deze gaven en werkingen des Heiligen Geestes, van welke zij zich zelven bewust waren, als het ware een pand hadden der Godde lijke waarheid, welke zij beleden. Is er derhalve in de gebeurtenis, die wij de uitftorting des Heiligen Geestes noemen, niet een bewijs voor de waarheid des Christendoms, dat door deze bevestigingen en hulpmiddelen gehandhaafd en uitgebreid is?

§. 4.

4. Er is in de uitftorting des Heiligen Geestes een bewijs voor de waarheid van den Christelijken Godsdienst, indien wij de *Mannen* befchouwen, welken dezelve te beurt gevallen is, en door welker bediening de Christelijke Godsdienst algemeen geworden en de Gemeente gefticht is; want zij waren *Mannen vol van den Geest der waarheid, die de waarheid boven alles lief hadden*, en niets anders bij hunne pogingen onder het oog hadden, dan de belijdenis der waarheid, en geene andere winst kenden dan de verfpreiding der waarheid,

heid. Zij waren niet meer aan zich zelven overgelaten, zoodat zij aan hun verſtand en voorvaderlijke meeningen toegaven, maar in hun Leeraarsambt werden zij gedreven, geleid, beſtuurd door den Geest der waarheid, die deze Mannen, getuigen van CHRISTUS, heeft willen gebruiken als werktuigen, door wier redenen en ſchriften de waarheid overbragt werd tot tijdgenooten en nakomelingen. Mannen hebben derhalve den Godsdienst voorgeſteld, welke men, met geen minder regt dan de oude Profeten, *Θεοπνεύςους*, *Φερομένους ὑπὸ πνεύματος ἁγίου* (*door God bezielden, van Gods Geest gedrevenen*, 2 *Petr.* I: 21) noemen mag, geenen verdichten en valſchen, maar eenen waren en door daadzaken, waar van zij zelve getuigen waren, bevestigden Godsdienst. Eene zoodanige hulpe, als zij genoten, gedurende den ganſchen tijd hunnes levens, *Joan.* XIV: 16, was anderen ontzegd, die nog de ware bedoeling van het rijk des Mesſias niet begrepen hadden, *Joan.* XIV: 17. Werkzaam toch was in de Apostelen *πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό*, (*de Geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen, omdat zij Hem niet ziet, en Hem niet kent*). Zij verdienen derhalve meer geloof dan alle de Joden, die de da-

daden van CHRISTUS verkeerd hebben uitgelegd, en Hem, of aan bespotting willen blootstellen, of der verachting prijs geven. Deze waren de *wereld*, wien de Geest der waarheid ontbrak. In zaken, die tot de waarheid des Christelijken Godsdienstes betrekking hebben, verdienen de Apostelen eeniglijk gehoord en geraadpleegd te worden, die den Heiligen Geest gehad hebben als een pand des waren geloofs. Want deze Mannen leiden zich, als Verkondigers van het Evangelie, eeniglijk op de waarheid toe, en konden door geene bedreigingen of kastijdingen, zelfs niet door de schandelijkste staffen zoo verre gebragt worden, dat zij de waarheid, welke hun bevolen was te getuigen, verborgen of verminkten, in tegendeel bevestigden zij dezelve des te vrijmoediger en getrouwer, naar mate zij harder en scherper behandeld werden. *Want wij kunnen*, deze was hunne verklaring, welke zij met een vast vertrouwen afleiden, *Hand.* IV: 20, *wij kunnen niet nalaten te spreken van het geen wij weten en gehoord hebben.* Door geene menschelijke magt konden zij belemmerd of gedwongen worden om anders te spreken, dan zij dachten; de smaad hun aangedaan ontstak veeleer hunnen ijver om de waarheid te handhaven, *Hand.* V: 41, 42. Van zoodanige Mannen kon

kon men geene andere Leer verwachten, dan die met de naauwkeurigste wetten der waarheid overeenkomstig was. Van waar deze standvastigheid, die hunne vijanden voor eene razende halstarrigheid hielden? van waar zelfs die vrolijkheid bij het ondergaan van kastijdingen en straffen? van waar die spoed waarmede de nieuwe Leer de gemoederen der menschen van elken stand en kunne innam? van waar dat licht der waarheid helderer dan het ooit Rabbijnen en Wijsgeeren konden ontsteken? van waar zoo groote hervorming van menschelijke verstanden en harten in alle plaatzen, waar de naam van CHRISTUS was doorgedrongen? wie kan ontkennen, dat de kracht der Evangelische waarheid, die zich onder het bestuur van den Geest der waarheid aan de harten opdrong en in dezelve ingang vond, voortreffelijk schitterde in de Apostelen, als standvastige Verkondigers der Evangelische waarheid? Deze hulp nu des Geestes, zigtbaar in de geheele geschiedenis van de uitbreiding des Christelijken Godsdienstes, heeft haren merkwaardigen aanvang genomen van de uitstorting af, bij welke de Geest der waarheid zich de Apostelen, als Verkondigers en Voorstanders der waarheid, heeft toegewijd.

§. 5.

§. 5.

Tot hiertoe hebben wij trachten aan te toonen, hoe uit de uitſtorting des Heiligen Geestes een bewijs kan worden afgeleid voor de waarheid van den Christelijken Godsdienst; daar er nu echter ook gevraagd wordt naar den Goddelijken oorſprong deszelven, zoo moeten wij ook den aard en de kracht van dit bewijs naſporen.

I. Om hetwelk te begrijpen wij, dunkt mij, moeten letten *op de uitwendige gedaante van het Pinkſterfeest*, bij welke ons duidelijke blijken voorkomen van Goddelijke wijsheid.

a. Beſchouwen wij *het Feest* zelve, zoo was er geen ander geſchikter tot inweiding.

α. Het was toch een plegtig Feest, *Levit.* XXIII: 9—22. *Deut* XXVI: 10, *ter gedagtenis van de Sinaïtiſche wetgeving*, en tot het offeren der eerſtelingen ingeſteld (*).

De

(*) Naar onze inrigting der weken ſchijnen de Apostelen en Joden *het Feest van vijftig dagen*, (ἑορτὴ πεντηκοστῆ), van den tweeden dag van het Paaschfeest of den zestienden dag der maand *Niſan* op Donderdag gevierd te hebben. Dat de Christelijke Gemeente het Pinkſterfeest op Zondag viert, hetwelk eigenlijk op Donderdag moest gevierd worden, komt daardoor, dat zij die vijftig da-

gen

De Leerlingen van CHRISTUS, die niet wel een voorgevoel hadden van het geen hun aanstaande was, gingen zonder twijfel naar den Tempel met het doel om met eene vrome ziel de eerste beginselen van den voorvaderlijken Godsdienst te herdenken. Maar het behaagde God, dit Feest voor het vervolg te doen dienen tot een gedenkteeken der inwijding van den nieuwen Godsdienst, die de Mosaïsche wet moest afschaffen, *Hebr.* VIII: 13. Het Pinksterfeest was derhalve regt geschikt. De openlijke geheugenis van den, eertijds door God ingestelden, Godsdienst, bleef wel in stand, doch tevens werd de verklaring gegeven, dat de vorige Goddelijke inrigting had opgehouden en eene andere in deszelfs plaats gekomen was. Hoe kon de geheugenis dezer zaak, die nooit moest uitgewischt worden, geschikter en beter gevestigd worden dan op het Feest, dat tot geheugenis strekte van de vo-

gen niet naar der Joden, maar naar der Christenen Paaschen rekenden, om des te meer gezag aan den Zondag bij te zetten, die reeds door de Opstanding geheiligd is. HESS merkt aan, in zijne *Geschiedenis der Apostelen*, dat het Pinksterfeest, van wege de geofferde eerstelingen des oogstes, een zeer vrolijk Feest geweest is; dat dat berigt, dat door de Apostelen moest gebragt worden, niet minder vrolijk was en voor het verstand allergewenscht.

vorige inrigting des heils, in welke voetſtappen de nieuwere inrigting trad, die veel volkomener was, als zijnde algemeen en duurzaam? Beide inrigtingen waren wel Goddelijk, maar de wet moest ouder zijn, die een opvoeder, παιδαγωγὸς, geweest is tot CHRISTUS, *Gal.* III: 24, die, toen de volheid des tijds gekomen was, die onder de wet waren, vrijgemaakt heeft, opdat zij het Zoonſchap ontvangen zouden, welke vrijmaking van de inachtneming en verpligting der Moſaïſche wet openlijk verklaard werd op het Pinkſterfeest, dat men dus nu een Christelijk Feest noemen mag; want het was de plegtige inwijding van den Christelijken Godsdienst en van de Gemeente, die tot eene Christelijke Godsvereëering moest vergaderd worden, en wel onder het opzigt van den Heiligen Geest, die, geene afzonderlijke, maar openbare blijken gaf van zijnen heilzamen invloed.

β. *Deze tijd* was regt geſchikt om het Christendom te doen aanvangen, hetwelk ons den wijzen en Goddelijken raad bij dezen aanvang doet erkennen; want de zaken, die op JEZUS van Nazareth, als den Mesſias, betrekking hadden, namelijk, zijne veroordeeling, kruisſiging, begrafenis, opſtanding en hemelvaart waren bij velen in verſche ge-

 beu-

heugenis en bij nog meerdere door het gerucht bekend. Indien na langer tijdverloop, dan er ſedert de opſtanding was voorbij gegaan, de inrigting des Christendoms was aangevangen, zouden mogelijk de Apostelen zelve niet met zoo bewogene harten gelet hebben op de ontwikkeling der dingen, die geſchieden moesten en de toehoorders, bij welke ſommige dingen dan reeds minder levendig in het geheugen zouden geweest zijn, zouden dan zoo ſterk niet hebben kunnen aangedaan en getroffen worden, en de beginſelen van den Christelijken ſtaat zouden niet zoo warm en levendig geweest zijn als zij nu waren, daar de gebeurtenisſen, betrekkelijk den Mesſias, bij de meesten nog versch in het geheugen waren. Daar kwam bij, dat de Apostelen, offchoon zij zeer kort na Paaſchen naar Galilea ſchijnen vertrokken te zijn, om in eene plegtige zamenkomst den Heer te huldigen na zijne wederkeering uit de dooden. *Matth.* XXVIII: 10. 1 *Cor.* XV: 6, echter het grootſte gedeelte van den tijd, die tusſchen Paaſchen en Pinkſteren gelegen was, te Jeruzalem ſchijnen te hebben doorgebragt, *Hand.* I: 3, 4. Zij waren derhalve allen den inwoneren zeer bekend, en werden ligtelijk herkend voor Leerlingen van CHRISTUS, wien ook, naar de meening

ning zijner vijanden, iets buitengewoons scheen overgekomen te zijn, *Hand.* IV: 13, en de meeste inwoners van Jeruzalem, mogelijk ook meerdere vreemdelingen, die den tijd tusschen Paasschen en Pinksteren, of met het doen van reizen, of met het verrigten hunner zaken, of met het bezoeken van bloedverwanten en vrienden hadden doorgebragt, hadden nog in versche geheugenis, hetgeen met JEZUS den Nazarener was voorgevallen, en daar de Apostelen de Opstanding des Heeren, als de hoofdzaak hunner Leer, moesten en wilden behandelen, zoo moest er waarlijk geen langer tijd verloopen, dat de Apostelen zaken, voor aller oogen en ooren voorgevallen, konden vermelden bij de grondlegging der Gemeente. Deze tijd was derhalve de bekwaamste en geschikste om een aanvang te maken met de stichting der Christelijke Gemeente, van wege de nieuwheid der gebeurtenissen op welke de Christelijke Godsdienst rustte, en deze aaneenschakeling des tijds, om het zoo eens te noemen, was geen menschelijke willekeur, maar veeleer gelegen in de hoogstwijze raadsbesluiten van God.

b. Hetzelfde oordeel moet men vellen over *de plaats*, waar deze inwijding geschied is.

a. *Jeruzalem* toch was die Heilige plaats, welke zich Jehovah had uitverkoren tot den

zetel zijnes Heiligdoms, werwaarts de Joden zamenvloeiden, niet alleen van Palestina, maar ook de Hellenisten bijna uit alle landſchappen en rijken der toenmaals beſchaafde wereld (*). Zoo derhalve de inſtelling van den Christelijken Godsdienst moest afgekondigd worden in eene plaats, die met den openbaren Godsdienst in een luisterrijk verband ſtond — zoo in het gezigt (†) van zeer velen, de Gemeente aanvankelijk moest opgerigt worden — zoo de kennis van alle die gebeurtenisſen, die met JEZUS van Nazareth en zijne Leerlingen gebeurd waren, in korten tijd over de geheele wereld moest verſpreid worden — dan was waarlijk geene plaats bekwamer en geſchikter dan

(*) Het Paaschfeest werd door een grooten toevloed van menſchen bezocht, maar het getal der genen, die ten tijde van het Pinkſterfeest aankwamen, ging ſomtijds het aantal vreemdelingen te boven, die in de Paaschdagen Jeruzalem bezochten, naar de getuigenis van JOSEPHUS *de Bello Jud.* VI. 9. §. 3. *Antiq.* XVII. 9. XX. 4. Door zoo vele duizende aanſchouwers en toehoorders, kon derhalve het berigt van de daden der Apostelen met de meeste ſnelheid over den geheelen aardbodem verbreid worden.

(†) HESS ſchrijft: „ door de tusſchenkomst der God- „ heid is het geſchied, dat de heilige Redenaars, tot ſpre- „ ken bekwaam gemaakt, ook zeer vele hoorders had- „ den, die door de nieuwheid der zaken tot hooren ge- „ negener waren."

dan Jeruzalem, dat niet alleen het middelpunt als het ware moest wezen van Palestina, maar ook het hoofd van die ſteden, in welke de vromen verſpreid waren, die haar aanhingen om den Openbaren Godsdienst. Toen dus de Christelijke Godsdienst te Jeruzalem ingewijd werd, werd de vermelding dezer zaak niet alleen bekend bij de burgers van Jeruzalem en de inwoners van Palestina, maar werd ook ten ſpoedigſten verbreid door de vreemdelingen, die bij hunne wederkeering in hun vaderland verhaalden, hetgeen zij gezien en gehoord hadden, *Hand.* II: 9—11. Indien derhalve de Apostelen naderhand doordrongen tot de verst verwijderde oorden, en zich eerst, gelijk hunne gewoonte was, bij de Joden vervoegden, die in de Synagoge verzamelden, zoo vonden zij de gemoederen reeds voorbereid, want het verſpreide gerucht, dat al gaande toenam, had overal het berigt reeds luidrugtig vooraf gezonden. Zoo heeft het de Heer met groote wijsheid gewild en ingeſteld, opdat de Verkondigers van het Evangelie, beginnende van Jeruzalem, de geheele aarde bezoeken zouden, *Luc.* XXIV: 47.

β. Ook moet *de plaats* te Jeruzalem niet geheel met ſtilzwijgen worden voorbijgegaan, *waar* den Apostelen die krachtdadige uitſtorting des Heiligen Geestes is te beurt ge-

vallen. De gevoelens der latere Schriftverklaarders zijn wel onderfcheiden (*), doch ongetwijfeld was het eene zekere plaats in den Tempel; want het uur, waarop dat Pinkfterfeest-verfchijnfel voorviel, was het derde, gefchikt voor het morgengebed, *Hand.* II: 15, en de Apostelen waren dagelijks in den Tempel, welks gedeelte LUCAS, *Hand.* II: 2, οἶκον (*het huis, de zaal*) noemt. Nu weten wij uit JOSEPHUS *Antiq. Cap.* VIII., dat de Tempel van Jeruzalem meerdere οἴκους (*zalen*) gehad heeft, zoo breed en ruim dat zij vele duizenden konden bevatten. Hetwelk vooronderfteld zijnde, volgt daaruit gereedelijk de verklaring, hoe zoo vele duizenden toehoorders hebben kunnen zamenkomen. In de plaats derhalve, en op het uur, die voor het

(*) Onzeker is alles, wat men zegt, van eene gehuurde woning der Galileërs, in welke de Hellenisten en Profelyten zich bij elkander voegden ter verrigting van hunnen Godsdienst. Zij hadden wel een afzonderlijk huis, *Hand.* I: 13, maar waaruit blijkt het, dat zij altijd in dezelve zijn verborgen geweest, zelfs in de Feestdagen, op het uur des openlijken gebeds? Die in die Opperzaal vertoefden worden Leerlingen genoemd, *Hand.* I: 15, maar de Hellenisten en Profelyten worden genoemd, φοβούμενοι τὸν Θεὸν (*God vreezende*) *Hand.* XIII: 26. σεβόμενοι τὸν Θεὸν (*vereerders van God*) *Hand.* XVIII: 7.

het uitſtorten van gebeden geſchikt waren, heeft de Heilige Geest van den Hemel gezonden, de harten der Apostelen ingenomen, in een gedeelte van het Tempelgebouw (wij nemen aan, dat dit het voorhof Salomons geweest is) heeft de nieuwe Godsdienst haren eerſten aanvang in het openbaar genomen en hare eerſte uitbreiding ontvangen. Waren deze uitwendige zoo regt geſchikte omſtandigheden van de Apostelen uitgedacht en daargeſteld? heeft niet op het bevel en de verordening van God en den Heer op dezen tijd, en in deze plaats de inwijding plaats gehad? zijn er geene duidelijke proeven van eene Goddelijke Voorzienigheid, die dit alles met wijsheid beſtuurde? mag men dan niet uit de uitſtorting van den Heiligen Geest, die onder zoo gunſtige beſtellingen heeft plaats gehad, beſluiten tot den Goddelijken oorſprong van den Christelijken Godsdienst, daar geen mensch, zelfs de Apostelen niet, *dezen* tijd, *deze* plaats zoo hoogst gepast en geſchikt verkozen hebben of konden verkiezen tot den aanvang dezer zaak?

§. 6.

II. Hetzelfde oordeel moet men vellen over het *verſchijnſel* zelve, waar door de

uitstorting des Heiligen Geestes is bekend geworden, hetwelk voor geene menschelijke uitvinding of verzinsel zal kunnen gehouden worden, maar eeniglijk der Goddelijke Voorzienigheid moet worden toegeschreven, omdat de Apostelen deze luisterijke gebeurtenis niet konden daarstellen, en zij aan de wenschen hunner vijanden wel niet beantwoordde (*). Zoo iemand de verschijnselen van het Pinksterfeest, welke wij Hoofdst. II. §. 2. breedvoeriger beschreven hebben, vergelijken wil met de natuurverschijnselen, welke de Sinaïtische wetgeving vergezeld hebben, *Exod.* XIX: 16, 18, XX: 18, die zal ligtelijk eene groote gelijkheid bemerken,

(*) HEINRICHS schrijft, in de *Bijdragen ter bevordering der Theolog. Wetensch.* I B. I H. bl. 127, over de viering van het eersten Pinksterfeest: „ dat in die verschijnselen de Voorzienigheid op tweeërlei wijze zigtbaar geweest is, om de Leerlingen van CHRISTUS van „ hunne ijdele verwachtingen tot zuiverder waarheid te „ leiden, 1.) dat het eerste Feest, dat na de Hemelvaart van CHRISTUS voorkwam, het Pinksterfeest was, „ dat ter gedachtenis van de opgerigte Mosaïche instelling gevierd werd, 2.) dat toen dezelfde verschijnselen zigtbaar werden, door welke eertijds de wetgeving opgeluisterd was, van waar het vermoeden in „ hunne zielen kon ontstaan, dat het oude voorbij gegaan was, dat eene nieuwe orde van zaken door „ God in de wereld zou worden ingevoerd."

ken, welke tusſchen de Sinaïtiſche wetgeving en de inwijding van den Christelijken Godsdienst plaats heeft, met dit onderſcheid echter, dat de verſchijnſelen van het Pinkſterfeest minder ſchrikkelijk en vreesſelijk ſchijnen geweest te zijn, dan die, welke op den berg Sinaï de voorouders der Joden deden beven en vreezen. Een hevig onweder, bliksemſtralen en donderſlagen verheerlijkten op het luisterrijkst den Pinkſterdag als den eerſten geboortedag van den nieuwen Godsdienst. Offchoon wel de nieuwere ſchriftverklaarders wat al te gul zijn in het te hulp roepen van bliksemſtralen en donderſlagen, om de wijze te verklaren, op welke de Goddelijke inſtellingen zijn zigtbaar geworden, zoo kan men echter niet ontkennen, dat op den Pinkſterdag waarlijk luisterijke natuurverſchijnſelen hebben plaats gehad en waarlijk hebben moeten plaats hebben; want waaruit zouden de Apostelen vernomen hebben, dat nu dat tijdſtip daar was, waarop hun bevolen was met vertrouwen *de gaven*, *de belofte des Vaders*, *de kracht uit den hoogen*, *de kracht des over hen komende Heiligen Geestes* te verwachten? hoe zouden de toehoorders en aanſchouwers beter en krachtiger hebben kunnen zamengeroepen en ontboden worden, om die groo-

groote verandering in de Apostelen zigtbaar te vernemen en te onderzoeken? Bijaldien er niets ongewoons en merkswaardigs, dat oogen en ooren trof, gebeurd ware, om de inwijding van den Christelijken Godsdienst en de Gemeente op te luisteren? Zouden de Joden zich billijk hebben kunnen verwonderen over de ſtilte en het gebrek aan allen luister en pracht, waarmede de Sinaïtiſche wetgeving voor afgeſchaft, en de nieuwe inrigting voor bevestigd werd gehouden. Zoo toch redeneren nog heden de latere Joden, om de halſtarrigheid, waarmede zij bij voortduring den CHRISTUS verwerpen, als het ware te veronſchuldigen. Jehovah (zeggen zij) heeft door de Sinaïtiſche plegtigheden onze voorouders ten heiligſten verbonden en verpligt, om de Moſaïſche wet heilig en onſchendbaar te houden, wij mogen derhalve deze wet niet eerder veranderen, dan voor dat wij op dezelfde plegtige wijze ontbonden zijn van den band van verpligting en van Gods wege vermaand, om eene andere inrigting des heils aan te nemen. Waarom zijn die plegtigheden van het Pinkſterfeest niet voldoende, die met de Sinaïtiſche plegtigheden gelijk ſtaan, die zelfs overtreffen? waarom verwachten zij luisterijker ontbindingen van de wet, die God zelf

zelf reeds heeft afgeſchaft (*)? want, naar den wil en op bevel van God, den Heer der natuur en den Beſtuurder der natuurkrachten, is het geſchied, dat de Christelijke Godsdienst den eerſten aanvang nam, vergezeld van verſchijnſelen, welke, noch door menſchelijke kunst, noch door bedrog konden uitgewerkt worden, maar van de beſchikking der hooge Godheid, onder wiens opzigt dezelve dezen oorſprong nam, moeten worden afgeleid.

§. 7.

Bij aldien de natuurverſchijnſels, welke de uitſtorting des Heiligen Geestes vergezelden,

(*) Ook PETRUS aarzelde aanvankelijk, om de Heidenen in het Genootſchap der Christenen, der vereërders van den Mesſias, op te nemen; maar toen hij vernam, dat gelijke gaven en regten den Heidenen werden toegeſtaan, *Hand.* X: 44, 48, beſloot hij uit de gaven des Geestes, dat Heidenen moesten ontſlagen worden van de wet der beſnijdenis, en zonder eenigen omweg in het rijk van God opgenomen. Wij hebben wel aangemerkt, Hoofdſt. II. §. 8. dat de mededeeling der gaven geſchied is door de oplegging der handen, en *na* den doop; doch, in dit bijzonder geval, was, als het ware, eene uitzondering van den regel noodzakelijk, omdat PETRUS nog twijfelde hun de handen op te leggen en den Heiligen doop te bedienen; hij werd derhalve nog eens van Gods wege vermaand.

den, geenen anderen dan eenen Goddelijken oorſprong konden hebben, zoo moet men nog veel meer dat zelfde oordeelen.

III. *Van de inwendige en uitwendige verandering in de Apostelen zigtbaar*, welke niet dan door de beſturing des Heiligen Geestes kon uitgevoerd en volbragt worden (*). Hebben niet de Apostelen, door het licht des Heiligen Geestes verlicht, betere dingen zelve geleerd en anderen onderwezen, daar zij nu eerst het voortreffelijk doel des Heeren, om zich jegens het ganſche menſchelijk geſlacht verdienſtelijk te maken, beter dan eertijds begrepen hadden, en nu verkondigden de nieuwe inrigting des heils, welke zij door de duidelijkſte blijken toonden, dat onder het opzigt ſtond der Goddelijke Voorzienigheid, ſteunende op de Godſpraken der Heilige Schrift? Heeft niet deze Geest, voor bedriegen en bedrogen worden even onvatbaar, gezorgd, dat zij bij het onderwijzen (†) en

(*) Volgens de aanmerking van DOEDERLEIN, *in Inst. Theol.* T. II. §. 232. SCHLEUSNER merkt aan, in *Lexico* op het woord *πνεῦμα* p. 552: „De Heilige Geest „wordt gezegd over menſchen te komen, in welke „een grooter vermogen werkte, dan, of van de gewone „kracht der natuur verwacht kan worden, of door zij„ne bijkomende deugd kan worden voortgebragt."

(†) Een ongeloovige zou kunnen twijfelen aan dezen

en ſchrijven in geene dwalingen vervielen? hebben zij niet de Goddelijke kracht der heilzame Leer zelve ondervonden in hunne zielen? want vol van eene nieuwe en geheel ver-

zen invloed des Heiligen Geestes, daar STEPHANUS, die ook vol des Heiligen Geestes en der wijsheid genoemd wordt, *Hand.* VI: 3, in zijne redevoering verſcheidene zoo geſchied- als tijdrekenkundige dwalingen begaan heeft. Die vrome martelaar verdient, dunkt mij, verontſchuldiging, daar hij onder het gedruis en gewoel des volks tot hetzelve ſprak; want hij verhaalt ſommige geſchiedkundige zaken, of volgens de overlevering, of hij noemt ronde getallen, of hij volgt de overzetting der Zeventigen. En hetgeen, dunkt mij, de hoofdzaak is — vol van toorn viel men hem in de rede, en liet hem niet toe dezelve te eindigen en te volbrengen, hetgeen hij was begonnen te betogen, deels dat de Joden bijna door alle eeuwen heen halſtarrig en wederſpannig geweest waren, deels, dat hij geen verachter was van MOZES en zijne inſtellingen, zoo kan hij verontſchuldigd worden, want het komt mij gevaarlijk voor om aan te nemen, dat hij, die de rede, of opgeteekend, of in het geheugen bewaard heeft, alles niet regt begrepen heeft; veel eer ſchijnt hier bijgevoegd te moeten worden, dat bij dezen Diaken, in zijn ſpreken voor het volk, niet moet gedrukt worden op dat *vol des Heiligen Geestes*, hetgeen ook *Hand.* VI: 8 verwisſeld wordt met *vol des geloofs*, (van te voren *der wijsheid*) *en der kracht.* Het verband leert ons, dat dit moet verſtaan worden van zijne geestdrift (*begeisterung*) zijne zielsverheffing en vuur in het ſpreken, *Hand.* VII: 55, *ὑπάρχων πλήρης πνεύματος ἁγίου* (*zijnde vol des Heiligen Geestes*).

veranderde denk- en handelwijze hebben zij getoond, en door hun voorbeeld bewezen, hoe zuiver, voortreffelijk en uitmuntend eene levenswijze zij, naar het voorſchrift der Christijke Leer ingerigt. De deugden, door welke de Apostelen uitmunteden, de voortreffelijke daden, door welke zij zich bij het geheele menſchelijke geſlacht verdienſtelijk maakten, de vermogens in de bediening van hun ambt blijkbaar, met één woord al wat de Apostelen hadden en deden ſchreven zij Gode toe, 2 *Cor.* III: 5, en kon zekerlijk aan niemand anders toegeſchreven worden, want het was, noch door natuur, noch door kunst, noch door gewoonte en oefening eigen gemaakt en verkregen. Van waar toch de kennis der talen (*) van waar de Profetiſche ga-

(*) Daar *ἐν γλώσσαις* (*met talen*), zeldzaam *γλώσσῃ* (*eene taal*,) voorkomt, daar verſcheidene *γένη γλωσσῶν* (*ſoorten van talen*) genoemd worden, zoo ſchijnt het niet voldoende, dat men alleenlijk aan de Griekſche en aan de moedertaal denkt, die in Palestina geſproken werd. Het Grieksch zouden zij wel hebben kunnen leeren uit het lezen der LXX, maar de vraag is, of het lezen daarvan in Palestina geheel algemeen geweest zij? laat dat geweest zijn, zoo blijft echter het groot onderſcheid over tusſchen eene taal verſtaan bij het ſpreken, en tusſchen in dezelve zoo vast te zijn, dat men die zelf kan ſpreken.

gave (*)? van waar het vermogen om ziekten te genezen? van waar alle die gaven, die χαρίσματα (†) genoemd worden? door welke allen, van eenen en denzelfden Geest, Heer en God af te leiden, 1 *Cor.* XII: 4 — 6, ten duidelijkſten is bekend geworden, dat deze mannen Goddelijke Gezanten waren, van den Hemel in ſtaat geſteld en bekwaam gemaakt; want zij hadden de meest mogelijke blijken van Goddelijke zending, door welke zij konden, bewijzen, dat, niet in hunnen naam, maar op Goddelijk gezag, eene nieuwe inrigting des heils verkondigd werd, 2 *Cor.* V: 19, 20. Daar derhalve de blijken van Goddelijke zending voorhanden waren; daar de Apostelen onder de beſcherming en het opzigt des Geestes, die eertijds de Profeten bezielde, ſpraken en handelden, kwam het hun dan niet toe, dat zij zich Goddelijke Gezanten noemden? *Gal.* I: 1; konden zij niet de van hen voorgeſtelde Leer in waarheid eene God-

(*) Indien, zoo als SPINOZA voorgeeft, levendige verbeelding tot profetie geleidt, waarom komt men er dan in onzen leeftijd niet toe langs dezen weg? zijn dan alle vernuften onder ons zoo mat, zoo koud, zoo verouderd?

(†) SCHLEUSNER verklaart χάρισμα door al hetgeen iemand, zonder eenige eigene verdiensten, alleen door gunſte van een ander ontvangt.

Goddelijke Leer noemen, welke niemand, wie hij dan ook zijn mogt, durfde tegenfpreken? *Gal.* I: 11, 12; konden zij geene bewijzen van den invloed des Heiligen Geestes aanhalen, die in de vergaderingen voorkwamen? 2 *Cor.* I: 21, 22. Daar derhalve de Apostelen als het ware het onverdelgbaar karakter van Goddelijke Gezanten ontvangen hebben, daar zij in het onderwijzen, en niet minder in het fchrijven, (want ook fchrijvende verkondigden en onderwezen zij het Evangelie), de krachtigfte hulp genoten van den Heiligen Geest, waardoor zij nieuwe kundigheden ontvangen hadden, en voor het gevaar van dwalen beveiligd waren, wat is klaarder en duidelijker dan het bewijs, dat ter handhaving van den Goddelijken oorfprong van den Christelijken Godsdienst afgeleid wordt van de uitftorting des Heiligen Geestes, door wien het ambt van de verkondiging van het Evangelie is vastgefteld en bevestigd, en de geheele inrigting der eerfte Gemeente op openbaar gezag is zamengefteld? Want niet alleen de geheele Leeraarsftand, tot uitbreiding van het Evangelie ingefteld, wordt afgeleid van de verordening des Heiligen Geestes, welke ik eene Kerkelijke verordening zou noemen, *Hand.* XX: 28, maar ook de bijzondere gaven (χαρίσματα) in de eer-

eerſte Christenleeraars werkzaam, die de zaak des Christendoms verwonderlijk bevorderden, getuigen ten duidelijkſten, niet alleen voor den Goddelijken oorſprong van de Leer zelve, maar ook van de inrigting en wijze, waarop zij zijnen leerlingen medegedeeld, en ten ſterkſten en ſpoedigſten uitgebreid werd; want aan ieder der Leeraren deelde de Geest afzonderlijke gaven mede, *gelijkerwijs hij wilde* (ἰδίᾳ ἑκάςῳ καθὼς βούλεται), naar eene mate, welke niet willekeurig in hunne magt was, 1 *Cor.* XII: 11 (*). Daar derhalve de

(*) STORR heeft over deze zaak vele gepaste aanmerkingen medegedeeld, in *Notit. Hist.* p. 62—64. Omtrent de Uitleggers (προφήταις) merkt hij aan: „Terwijl toch de Christenen, die eene vreemde taal ſpraken, veelal hunne redenen niet konden verklaren, maar „eenen *anderen* Uitlegger noodig hadden, op wien de „Goddelijke werking op den mensch, die eene vreemde „taal ſprak, geene regtſtreekſche betrekking had, en die „echter alleen in ſtaat was, om hetgeen zijne Mede„christenen niet vermogten, (1 *Cor.* XIV: 28) het„geen in eene vreemde ſpraak, hem zelven niet meer, „dan zijnen Mede-christenen bekend, was voortgebragt, in de moedertaal zoo over te brengen, dat hij „den zin des redenaars naauwkeuriglijk uitdrukte, zoo „bleek daaruit, *dat het vermogen van uitleggen niet* „*minder, dan de gave der talen, van den Goddelijken in*„*vloed moest worden afgeleid.*" Van alle de gaven in het algemeen en derzelver invloed, merkt de geleerde Man dit

de Leer van het Evangelie voorgesteld is van mannen, die door den Heiligen Geest geholpen en bezield, onderwezen hebben, daar hun ambt en werk niet alleen van de Heer is ingesteld, *Matth.* XXVIII: 18, 19, *Hand.* I:

dit aan in de bijgevoegde Aanteekening bl. 64: „Deze „was de natuur der gaven, χαρισμάτων, dat zij van „de Apostolische Leer, aan welker opvolging zij verbon„den waren, (*Marc.* XVI: 15, 17. *Joan.* VII: 38. „XIV: 12. *Hand.* V: 32. XIX: 2. *Eph.* I: 13. „*Gal.* III: 2, 5.) niet slechts den *inhoud* en de kennis „bewaarden en verder verspreidden, maar ook *den God„delijken oorsprong zelven* verwonderlijk bevestigden, „zoo omdat zij, gelijk de overige gaven, χαρισμάτων, „(1 *Cor.* XII: 9) bewijzen waren van *Goddelijke* „kracht, die het Evangelie hielp verkondigen, als voor„namelijk, omdat zij eene zonderlinge verwantschap „hadden met die gave, (1 *Cor.* II: 9) welke een ieder „aan de Apostelen moest toestaan, die hunne Leer als „*Goddelijk* wilde omhelzen. Zoo toch is het geschied, „dat er onder de hoorders van de Apostolische Leer zelve „waren, die dien *onzigtbaren* invloed des Goddelijken „Geestes op de zielen der Apostelen, niet slechts aan „het gezag der Apostelen, maar van den Heer zelven „*door een ander soort* van in het oog loopende openba„ringen des Geestes, φανερώσεων τοῦ πνεύματος, beves„tigd, geloofden, maar ook *die zelfde soort* van in„vloed, die zekere kundigheden in de ziel voortbragt, „als in de Profeten, zelfs, hetgeen in *de gave der ta„len* inzonderheid merkwaardig was, ook de wijze „van spreken ingaf, zelve somtijds *ondervonden* had„den."

I: 24—26, maar ook door de krachten en gaven des Heiligen Geestes verwonderlijk is opgeluisterd, daar de geheele verordening en inrigting der eerfte Gemeente gefchikt is naar het beftuur en opzigt des Heiligen Geestes, *Joan* XX: 22. *Hand.* X: 28, XX: 28. 1 *Cor.* XII, XIV, die op deze wijze de Leer bevestigde en de Gemeente onwrikbaar maakte, 1 *Cor.* XII: 7, *πρὸς τὸ συμφέρον* (*tot haar nut*), wat is duidelijker en klaarder, dan dat de Leer van deze mannen, en onder dit opzigt voorgedragen, Goddelijk moet zijn, en dat in de uitftorting des Heiligen Geestes, die deze mannen bekwaam en gefchikt gemaakt heeft tot het verkondigen en handhaven der Goddelijke waarheid, die de geheele eerfte Gemeente door bijzondere werkingen opgeluisterd heeft, een duidelijk bewijs ligt voor den Goddelijken oorfprong der Evangelie-Leer? Want deze Geest, derzelver handhaver, 1 *Cor.* II: 10, *πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ* (*doorgrondt alle dingen, zelfs de diepten Gods.*)

§. 8.

Doch wij moeten, mijns inziens, niet blijven ftaan bij den eerften aanvang der Chri-

ſtelijke Leer en Gemeente, welke de Heilige Geest inzonderheid opgeluisterd heeft, maar voortgaan tot onze tijden toe, in welke het heilzaam werk des Heiligen Geestes voortgezet wordt in het verlichten van de zielen der menſchen, in het verteederen en gerustſtellen hunner harten, in het buigen en heiligen van hunnen wil; want het is een beſtendig en duurzaam werk, offſchoon wel niet door onmiddelijke kracht voortgezet (*), noch door buitengewone gaven, welke na den Apostoliſchen leeftijd ſchijnen te hebben opgehouden (†), opgeluisterd, maar

(*) TITTMAN, *in Opuſc. Theol.* p. 33. „Derhalve „volbrengt de Heilige Geest dit werk niet eenvoudig„lijk of door geene tusſchenkomst eener eindige zaak, „maar door zekere hulpmiddelen van geloof en heiligheid, „*middelen ter zaligheid* heeft ze de gewoonte der School „genoemd. Want de Goddelijke wijsheid wilde niet, „dat de Heilige Geest met oneindige kracht en onmid„delijk handelde in het bewerken van geloof en hei„ligheid, waarbij dwang en geweld plaats had, die on„wederſtaanbaar was en alle vrijheid en wezenlijke deugd „wegnam, maar op eene wijze overeenkomſtig de men„ſchelijke vrijheid en naar eene zekere wet."

(†) VAN MOSHEIM haalt, in zijne Verhandeling *over de Profeten in de Apostoliſche Gemeente*, eenige plaatſen van Kerkvaders aan (*Operum* T. II. p. 146), bij voorbeeld, van IRENEUS, ORIGENES, uit welker getuigenis blijkt, dat in hunnen leeftijd de buitengewone gaven nog plaats gehad hebben, over welke opzettelijk gehandeld is door BLON-

maar echter door werkingen, met het gebruik der Leer ook nog heden verbonden, zigtbaar en heilzaam. Want de Heilige Geest, tot zaligheid der zielen werkzaam, gaat ook nog in onzen leeftijd voort te werken door de heilzame Leer, en bedient zich van dezelve als een hulpmiddel om de heilzaamfte uitwerkingen in de zielen der geloovigen voort te brengen. Laat ons deze heilzame werkingen des Heiligen Geestes, verbonden met het gebruik der Leer, een weinig ontwikkelen, waaruit tevens blijken zal de Goddelijke oorfprong van den Christelijken Godsdienst, welke niet alleen eertijds onder het opzigt van dezen Geest verkondigd is, maar ook nu nog, door de werking van denzelfden Geest, de heilzaamfte *uitwerkingen* voortbrengt, die niet van den invloed der Leer alleen (welke op zichzelve volkomen waar en Gode waardig is) maar van de werking des Geestes moeten worden afgeleid (*).

Laat

BLONDELL, DODWELL, WITSIUS, PFANNER en VAN DALEN. DODWELL ftelt, dat de gave der Voorfpelling tot aan de tijden van CONSTANTINUS in de Gemeente der Christenen heeft plaats gehad.

(*) Wij ontkennen niet, dat het woord *Geest* in onderfcheidenen zin voortkomt, bij voorbeeld, van de Christelijke Leer, 2 *Cor.* III: 6; van vrome gezindheden, Rom. VIII: 3.; *Gal.* V: 16; van Christelijke deug-

Laat ons nu deze werking in hare bijzondere deelen beschouwen: *a.*) De Heilige Geest verlicht ons *verstand* door heilzaam onderrigt, zoo dat wij meer en meer leeren, hoe groot de waardigheid zij der ware Christenen, welk een uitstekend geluk zij kunnen deelachtig worden, *Eph.* I: 18, want *πνεῦμα τῆς δόξης* (*de geest der heerlijkheid*) geeft *πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας εἰς τὸ εἰδέναι* (*verlichte oogen des verstands om kennis* van Goddelijke zaken *te verkrijgen.*)

b. Hij geeft kracht en vermogen, op dat wij *in waarheid van harte verbeterd worden*, niet slechts eene zekere uiterlijke vroomheid en burgerlijke braafheid vertoonen, maar een vernieuwd hart, want wij kunnen

deugden, *Gal.* V: 22; van Christelijke Leeraars; maar geen onpartijdig of onbevooroordeeld Uitlegger zal kunnen ontkennen, dat men altijd den *veroorzaker*, den *bevorderaar* en den *volmaker* in het oog moet houden, omdat de Heilige Geest, dat alles, dat onder den naam van Heiligen Geest, *πνεύματος ἁγίου*, voorkomt, gewerkt heeft en nog werkt. Ook verdient de persoonsverbeelding, (*prosopopoeïa*), welke de Socinianen aannemen, geene goedkeuring. Te regt merkt derhalve TITTMAN aan, in *Opusc. Theol.* p. 431. „De geestelijke kracht, die in den mensch is, „goede en regte gezindheden en hebbelijkheden, worden „derhalve Geest, *πνεῦμα*, genoemd, omdat zij voort„komen van de Heiligen Geest, en dat *moet men* in deze „spreekwijzen en plaatsen er altijd *onder verstaan.*"

nen, *Eph.* III: 16, met kracht verſterkt worden door zijnen Geest, *naar den inwendigen mensch*, volgens de kracht, die in ons werkt, *Rom.* VIII: 11, De *Geest des genen, die* JESUS *uit de dooden heeft opgewekt, woont in ulieden*; en het is geene ijdele hope, dat God ons, die om het goede te doen onbekwaam, en als het ware geſtorven zijn, uit de dooden als het ware zal opwekken tot een nieuw leven, dat is, kracht tot een geestelijk leven zal inſtorten, waardoor Hij ook onze ſterfelijke ligchamen zal levendig maken door zijnen Geest, die in ons woont.

Waarom dan ook ware Christenen zich op de deugd toeleggen, niet uit vreeze, maar door liefde. *Rom.* V: 5. *De liefde Gods is uitgeſtort in uwe harten door den Heiligen Geest, die ons gegeven is.* Deze verbetering des harten en des levens wordt ſomtijds in 't algemeen aan God en den Heere Christus toegeſchreven, *Hebr.* XIII: 20. *Phil.* II: 13. *Hand.* XVI: 14, omdat het is de Geest van God den Vader en den Zoon.

c.) *Hij verſterkt onze harten*, en *beurt dezelve op* door *ruste*, *hope* en *vertrouwen*; zoodat wij niet meer voor God vreezen, maar veel eer alles goeds van Hem hopen. Want het *is de Geest der aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: Vader! en deze Geest*

getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen van God zijn, Rom. VIII: 16. Dit vertrouwen des geloofs en der hope is vermeerderd door de verlossing des Heeren, door welke wij van de verpligting om de Mosaïsche Wet te onderhouden zijn ontslagen; weshalve, toen *wij de aanneming tot kinderen ontvangen hebben, heeft God den Geest zijnes Zoons in onze harten uitgezonden, die roept: Vader, Gal.* IV: 6. Van den Heiligen Geest wordt derhalve die vrome gezindheid afgeleid, waarmede wij vervuld zijnde, op God den Vader het onwrikbaarst vertrouwen vestigen, deze geeft aan onze harten hope, welke wast en toeneemt, *opdat gij overvloedig moogt zijn in de hope door de kracht des Heiligen Geestes, Rom.* XV: 13.

d.) Deze hope, en dit vertrouwen wordt voornamelijk *vermeerderd door het uitstorten van gebeden*, in welke wij somtijds door onzekerheid geslingerd worden, aarselende, wat en hoe wij bidden moeten, *Rom.* VIII: 26. *De Geest heeft medelijden met onze zwakheid en bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.*

Deze versterking en opbeuring onzer harten door den Heiligen Geest, die in onze harten werkt, wanneer wij een regt gebruik maken

van

van de Evangelie-Leer, is hoogstnoodzakelijk, en wij kunnen die niet ontberen, zoo het werk der verlichting en heiligmaking voorspoedigen voortgang hebben moet; want offchoon wij somtijds regt beginnen te denken en te handelen, zoo zegepraalt toch zeldzaam de goede zaak der godsvrucht bij zoo grooten en vijandigen strijd van zondige begeerlijkheden, want *het vleesch begeert tegen den Geest*, *Gal.* V: 17, en hoogstzeldzaam of nooit zou eene betere denk- en handelwijze de zege behalen (*) of deugden voortbrengen overeenkomstig de Christelijke Leer, vs. 22, ten zij God zelf ons hielp door zijnen Geest, *werkende in ons het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen.* De aan zichzelven overgelatene mensch, die de leiding zijnes verstands volgt, zou wel die vorming des harten niet bereiken, die de Godsdient vordert; want het is twijfelachtig, of hij de Evangelische Leer tot zijn heil zou wil-

(*) De voortplanting van den Christelijken Godsdienst is het duidelijkst bewijs van den invloed des Heiligen Geestes. Hoe vele verouderde vooroordeelen toch, hoe vele woeste en ontembare begeerlijkheden, hoe vele heftige en vijandige tegenstribbelingen moesten uit den weg geruimd en overwonnen worden, om eene betere denk- en handelwijze te doen stand grijpen. *Joan.* III: 19, 20. 1 *Cor.* II: 14.

willen en kunnen aanwenden, daar de tegenſtrijdige neiging en worsteling des harten zoo groot is, welke het verkeerde begeert en verlangt naar het verbodene, en ſomtijds, hoe zeer met geweld afgewezen, toch telkens met grootere kracht wederkeert, *Rom.* VIII: 7, *het bedenken des vleesſches is vijandſchap tegen God, want het onderwerpt zich de wet Gods niet, want het kan ook niet* (*).

De-

(*) Alle παλιγγενεσία καὶ ἀνακαίνωσις, (*wedergeboorte en vernieuwing*), Tit. III, 4, wordt toegeſchreven aan den Heiligen Geest, welken Hij overvloediglijk over ons heeft uitgeſtort, waardoor, naar het gevoelen van TITTMAN, in zijne Verh. *over de zaligmakende werking des Heiligen Geestes*, in *Opuſc. Theol.* p. 427. verſtaan worden, niet zoo zeer de buitengewone als de gewone gaven des Heiligen Geestes, kracht om aan geloof en heiligheid vast te houden, en vervolgens het geloof en heiligheid zelve, met rust der ziele, hope, en alles wat aan den Heiligen Geest wordt toegeſchreven; van hier vermeldt PETRUS de heiliging des Geestes, ἁγιασμὸν πνεύματος, 1 *Br.* I: 2, waar door verſtaan worden alle de weldaden of werkingen des Heiligen Geestes in de harten der menſchen. Daarom wordt ook de Gemeente der Christenen genoemd, ναὸς τοῦ Θεοῦ, (*Tempel Gods*, het geen TITTMAN in zijne Verh. *over de Inwoning des Heiligen Geestes*, in *Opuſc. Theol.* p 411. zoo verklaart: „ omdat zij, gelijk eertijds de Joden, aan God gewijd „ waren, en uitverkoren uit de overige volken, die God „ dienden naar het voorſchrift der Christelijke Leer, ge„ deeltelijk en wel voornamelijk, omdat onder hen de

„ Hei-

Deze werkzaamheden der ziel, deze deugden, deze kracht en dezen wil werkt derhalve de Geest (*) door de Leer, en de Leer, hoe waar

„ Heilige Geest zijne heilzame kracht betoonde om hen „ te verlichten, te verbeteren, gerust te ſtellen. Daarom „ wordt ook van de Christenen gezegd. *Rom.* „ VIII: 14. *dat zij geleid worden door den Heiligen* „ *Geest*."

(*) Men moet, mijns inziens, wel in het oog houden, en vasthouden het geen STORR ſchreef, in zijne Verhand. *Over den invloed des Geestes*, p. 41: „ In der „ waarheid werkt dus God die heilzame verandering door „ de *Leer*, omdat men van de Leeringen derzelve geen regt „ gebruik kan maken zonder Goddelijke bewegingen des „ ziel. Die werkingen van God zelven op het hart, „ waardoor de Leer, welke men gehoord en begrepen, en „ over welke men nagedacht heeft, onverwachts op onzen „ toeſtand wordt toegepast, en waardoor men ondanks de „ verkeerde geneigdheid des harten, bij de overpeinzing van „ die Leer, welke naar onzen toeſtand geſchikt is, kan „ blijven volharden, met welke hulpe men den wel- „ begrepenen inhoud der waarheid, ondanks de bedorve- „ ne natuur, van harten kan toeſtemmen, en de geloofde „ waarheid, ondanks eene tegenſtrijdige neiging, kan „ betrachten; deze werking van God, zeg ik, komt niet „ voort van de Leer zelve, voor zoo ver deze eene „ *zedelijke kracht* heeft, die overeenkomſtig haren „ eigen aart, en de natuur onzer ziel, indien er geene „ tegen ſtrijdige neiging der ziel plaats had, regt ge- „ ſchikt zou zijn, om ons, overeenkomſtig haren in- „ houd door denzelven te bewegen; maar die werking „ van *God* beſtaat in die *werking zijner Leer*, indien men „ namelijk de werking der Goddelijke Leer verſtaat

„ zoo

waar en voortreffelijk ook op zichzelve, zou die uitwerking niet hebben in het onderwijzen, verbeteren en gerustftellen der menfchelijke zielen, die ze kan en moet hebben, indien er niet de werking des Heiligen Geestes bijkwam, verbonden met de redelijke en zedelijke kracht der Christelijke Leer, wel verftaan, godvruchtig gebruikt en verftandig toegepast. Wat men nu daaruit mag befluiten, tot handhaving van den Goddelijken oorfprong des Christelijken Godsdienstes, is zoo klaar als den dag. Indien toch de Heilige Geest, die eertijds bij de plegtigheden des Pinkfterfeestes den Apostelen is te beurt gevallen, en toen ter tijd eenen aanvang gemaakt heeft met zijne werkingen, dezelve nog heden voortzet door de Evangelie-Leer, zoo volgt, dat deze Leer eenen Goddelijken oorfprong hebben moet, omdat zij niet alleen onder het opzigt van den Goddelijken Geest afgekondigd en uitgebreid is, *Hand.* IX: 31, maar omdat zij ook heden nog verbonden is met de werkingen des Heiligen Geestes, die met

„*zoo als ze waarlijk is*, en derhalve zich niet *afgezonderd* van de Goddelijke werking voorftelt, maar om„dat God gewild heeft, dat 't geen Hij zelf werkt, en „de werking die aan de Leer eigen is, overeenkomftig „onze redelijkheid en zedelijkheid met elkander zoude „verbonden zijn."

met het werk der verlichting, der verbetering en der vertroosting voortgaat, en beveelt en zorgt dat deze Leer goed verſtaan en godvruchtig toegepast wordt, zoodat hij de meest gewenschte uitwerkingen in allen en in een iegelijk in het bijzonder te weeg brengt, welker gebruik en ondervinding de Godgeleerden eertijds noemden het *Getuigenis des Heiligen Geestes*, *Joan.* VII: 17. (*)

§. 9.

B E S L U I T.

Daar er nu, bij hetgeen wij bij de ſtukken hebben trachten te betoogen, naar het ons voorkomt, niets behoeft gevoegd te worden, zoo willen wij alles zamen trekken, om te doen begrijpen, dat er in die gebeurtenis van het Pinkſterfeest, welke gewonelijk genoemd wordt de *Uitſtorting van den Heiligen Geest*, bewijzen gelegen zijn van

(*) Offchoon wij wel van die gaven beroofd zijn, zoo kunnen wij echter bij het vroom en ernſtig gebruik der Leer den invloed des Heiligen Geestes zelven ondervinden en in denzelven roemen, 1 *Joan.* IV: 13: Hier *aan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, dat Hij ons van zijnen Geest hegeven heeft.*

van geen gering aanbelang ter handhaving van de waarheid en den Goddelijken oorſprong van den Christelijken Godsdienst.

De waarheid van den Christelijken Godsdienst blijkt uit de Uitſtorting des Heiligen Geestes,

1. *Omdat zij in duidelijk verband ſtaat met oude voorſpellingen, die door de uitkomst bevestigd zijn;* want het was reeds voor vele eeuwen voorzegd, en naderhand heeft JOANNES *de Dooper* bijna hetzelfde getuigd, dat er eens eene zoodanige *algemeene mededeeling en verſpreiding van buitengewone gaven des Heiligen Geestes zou plaats hebben*, als er nooit, noch voor, noch na den eerſten dag van het eerſte Christelijke Pinkſterfeest heeft plaats gehad. Wanneer wij ons van deze wijze van betoogen bedienen, dat wij uit de voorſpellingen bewijzen voor de waarheid aanvoeren, dan behoeven wij niet te duchten, dat wij ons bedriegen, omdat onze Heer op dezelfde wijze uit de voorſpellingen bewijzen heeft aangevoerd, om de waarheid der zaken, die tot zijn perſoon en Leer betrekking hadden, te ontwikkelen en te bevestigen.

2. *De geloofwaardigheid* des Heeren, die de Stichter is der Leer, welke door de pogingen der Apostelen moest uitgebreid worden, is door deze gebeurtenis op het luis-

ter-

terrijkst bevestigd; want zoo duidelijk als of wij het zagen, kan het betoogd worden uit de vergelijking van de gesprekken van Christus met de Handelingen der Apostelen, dat er zelfs niet het minste punt onaangeroerd gebleven of overgelaten is, dat niet de Apostelen in hunne inwendige zoo wel als in hunne uitwendige omstandigheden ondervonden hebben. De Heer, derhalve, van den Hemel den beloofden Geest nederzendende, heeft aan zijne vrienden, en niet minder aan zijne vijanden getoond, dat Hij niet alleen zijne beloften met de grootste getrouwheid gestand deed, maar ook,

3. *Dat Hij, nu verhoogd in den Hemel, die waardigheid en magt ontvangen had*, dat Hem de meeste *hulpmiddelen* ten dienste stonden, door welke Hij de geloofwaardigheid zijner woorden en beloften openlijk bevestigde; want in de eerste Gemeente waren verscheidene gaven, χαρισματα, voorhanden, door welke de waarheid en waardigheid, welke de Apostelen zich in hunne Leer toeschreven, op het luisterrijkst bevestigd werd.

4. Deze Apostelen nu, door wier dienst de Christelijke Godsdienst verkondigd en uitgebreid is, waren *mannen vol van liefde en ijver voor de waarheid*, zij moesten door

den Heiligen Geest, die de oorſprong en bron is van alle waarheid voor alle gevaar van dwalen beveiligd worden, en zijn daar waarlijk voor beveiligd. Naar de belofte, derhalve, *van dezen Leermeester*, door het beſtuur *van dezen Beſchermer*, door den dienst *van deze dienaren* is de Christelijke Leer verkondigd en uitgebreid, wie is er dan, die nog met eenig regt aan de volkomene waarheid van dezelve twijfelen kan?

Hetzelfde oordeel moeten wij vellen, zoo wij onderzoeken en overwegen de bewijzen *voor den Goddelijken oorſprong van den Christelijken Godsdienst*, welke gelegen zijn in de uitſtorting van den Heiligen Geest. Want:

1. Zoo wij *den tijd* en *de plaats* beſchouwen, waarop de inwijding der Apostelen en hunne Leer heeft plaats gehad, zoo kunnen wij niet anders oordeelen, dan dat alle die omſtandigheden, welke op den tijd en de plaats van deze daadzaak betrekking hadden, eeniglijk hebben afgehangen van den wenk des Opperſten Regeerders en Beſtuurders, op wien de Apostelen vertrouwden, daar zij wel omtrent de plaats onderrigt waren, maar omtrent den tijd in het onzekere verkeerden. Geen vermoeden kan er ontſtaan, noch van ſtaatkundige bedriegerij, noch van vroom bedrog, noch van overlegde kunstenarij; want

want de Apostelen waren voor het Pinkfter-feest zwakke vreesachtige mannen, die geenszins naar nieuwigheden reikhalsden.

2. En hoe zouden deze Mannen, die onder het genot van gastvrijheid te Jeruzalem vertoefden, die *allerluisterrijkfte verfchijnfelen* hebben kunnen daarftellen, welke den Pinkfterdag verheerlijkt hebben? daar deze natuurverfchijnfelen, welke de eerfte aanfchouwers en toehoorders bijéén riepen, *niet in de magt van eenig mensch* waren, en krachtiglijk herinnerden de uitwendige wijze, waar op de eerfte inrigting des heils geheiligd was, welke de betere en volmaaktere inrigting, onder het opzigt des Heiligen Geestes, vervangen moest, *Hebr.* II: 1 — 4.

3. De beginfelen van dezen verhevenen en volmaakteren Godsdienst hebben op het luisterrijkst ten toon gfpreid *de uitftekende werkingen* des Heiligen Geestes, welke noch van de Apostelen, noch van uitwendige omftandigheden kunnen worden afgeleid. Want het zij gij *de inwendige verandering* befchouwt, die in de Apostelen is voorgevallen, namelijk, de verftandelijke en zedelijke, het zij *de uitwendige*, voornamelijk die verfcheidene *gaven*, *χαρίσματα*, welke de verfpreiding van den Christelijken Godsdienst verwonderlijk hebben helpen bevorderen;

 gij

gij zult op geenerlei wijze kunnen twijfelen, dat deze veranderingen Goddelijke uitwerkingen geweest zijn, daar er noch uitwendige noch inwendige voldoende oorzaken voorkomen, door welke zij tot deze denk- en handel*w*ijze gebragt zijn, welke op het Pinksterfeest is kenbaar geworden.

4. En deze allervoortreffelijkste werking des Heiligen Geestes *is niet blijven stilstaan* bij het verlichten, verbeteren en gerustftellen van de harten der Apostelen, maar *gaat* nog heden *voort*, verbonden met het gebruik der Leer, welke de Apostelen, ondersteund door de hulp des Heiligen Geestes, eerst bij monde verkondigd, en daarvan in hunne schriften opgeteekend hebben, als welke waarlijk *Goddelijke uitwerkingen* te weeg brengt, die niet geheel en alleen afhankelijk, zijn of van den persoon des onderwijzers, of van het gebruik des onderwezenen.

Een Leer derhalve, die onder uitwendige omstandigheden, welke van geene willekeur eenes menschen afhingen, verkondigd is, die in de Apostelen, de eerste verkondigers derzelven, uitwerkingen heeft daargesteld, die van geene inbeelding, geweld, bedrog, list, of menschelijke kunst kunnen worden afgeleid, maar veeleer tot de geheel bijzondere werkingen des Heiligen Geestes moe-

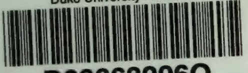
ten

ten gebragt worden; eene Leer, met welke nog ſteeds onder derzelver beoefening nog dadelijk werkingen des Heligen Geestes verbonden zijn, zonder welke, noch het verſtand, noch den wil des menſchen de voortreffelijke Leer van het Evangelie tot eigen en algemeen nut zou willen of kunnen aanwenden; dat deze Leer, zeg ik, van Goddelijken oorſprong is en wezen moet, wie, die door geene partijdigheid of vooringenomenheid verblind is, zou dit niet volgaarne toeſtemmen?

ZINSPREUK:

Ἑκάςῳ δὲ δέδοται ἡ Φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ σύμΦερον.
Eenen iegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven ten nutte.

Duke University Libraries
D03663206Q